

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Ines Grenc

**Vpliv migracij na vzpon podpore ekstremističnim političnim
strankam v Evropski uniji**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2018

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Ines Grenc

Mentor: izr. prof. dr. Tomaž Deželan

**Vpliv migracij na vzpon podpore ekstremističnim političnim
strankam v Evropski uniji**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2018

*Samo tisti, ki tvegajo, da bodo šli predaleč,
lahko odkrijejo, kako daleč je mogoče priti.*

(T. S. Eliot, 1931)

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju izr. prof. dr. Tomažu Deželanu za strokovne usmeritve pri izdelavi magistrskega dela in hitro odzivnost v ključnih trenutkih.

Iskrena hvala tudi družini za vztrajno podporo v vseh letih študija, Klemenu za potrpežljivost in tehnično pomoč, ter vsem tistim, ki so me spodbudili k temu koraku in tako ali drugače pripomogli k nastanku predloženega dela.

Vpliv migracij na vzpon podpore ekstremističnim političnim strankam v Evropski uniji

Magistrsko delo obravnava vpliv migracij na vzpon podpore ekstremističnim političnim strankam v EU. Toksična kombinacija evroskepticizma, dolgega obdobja gospodarske stagnacije in najhujše migrantske krize od konca druge svetovne vojne je vodila do povečanja nestrpnosti državljanov EU do migrantov, percepcije ogroženosti lastne države in EU, s tem pa tudi do raztezanja vzpona desnih ekstremističnih političnih strank po celotni celini. Raziskovalni cilj predstavlja analiza povezanosti njihovega vzpona v EU s predpostavljenim najmočnejšim pojasnjevalnim dejavnikom, tj. stopnja liberalizacije oziroma odprtosti migracijske politike posameznih držav, od česar je odvisno število sprejetih migrantov. Pri tem sem uporabila metode analize primarnih in sekundarnih virov, vključujoč uradne statistike, ter javnomnenjske in mednarodne primerjalne raziskave prepričanj in delovanja posameznikov. Na njihovi podlagi potrjujem porast migrantskega staleža in desnih ekstremističnih tendenc v EU ter hkrati tudi obstoj korelacije. Z izjemo Malte, Portugalske, Romunije, Slovenije, Hrvaške, Španije ter Irske, v katerih desne ekstremistične politične stranke niso prepoznane. Vpliv migracij na volilne rezultate se zaradi individualnih nacionalnih značilnosti posameznih držav članic EU izraža različno, zato posledično zavračam možnost predpostavljenih jasnih linearnih vzporednic.

KLJUČNE BESEDE: migracije, desni ekstremizem, politična stranka, volitve.

The impact of migration on the rise of support for extremist political parties in the European Union

The master thesis addresses the issue of migration's impact on the rise of support for extremist political parties in the EU. The toxic combination of Euroscepticism, the long period of economic stagnation and the worst migrant crisis since the end of the Second World War has led to an increase of EU citizens' intolerance against migrants, the perception of the threat to their own country and the EU, as well as the extension of the rise of right-wing extremist political parties throughout the continent. The research objective is to analyse the correlation of their rise in the EU with the presumed strongest explanatory factor, i.e. the degree of liberalization or openness of the migration policy in individual countries, on which depends the number of migrants accepted. In doing so, methods of analysing primary and secondary sources, including official statistics, opinion polls and international comparative research on the beliefs and actions of individuals, were used. On their basis, I confirm the growth of the migrant stock and the right extremist tendencies in the EU, and at the same time the existence of a correlation. With the exception of Malta, Portugal, Romania, Slovenia, Croatia, Spain and Ireland, where the right-wing extremist political parties are not recognized. The impact of migration on election results is reflected differently due to individual national characteristics of EU Member States, consequently I reject the possibility of assuming clear linear parallels.

KEYWORDS: migration, right-wing extremism, political party, elections.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	12
1.1 Opredelitev izbrane teme	12
1.2 Struktura magistrskega dela.....	14
1.3 Raziskovalno vprašanje in hipoteza	14
1.4 Uporabljena metodologija	16
2 POJMOVNO-TEORETIČNA IZHODIŠČA	18
2.1 Ekstremizem	18
2.1.1 Skrajni desni rob političnega spektra	21
2.2 Povezanost političnega ekstremizma in migracij	27
2.2.1 Ekstremistične politične stranke	27
2.2.2 Ekstremistično volilno vedenje.....	30
2.2.3 Dejavniki vpliva na vzpon ekstremne desnice	32
2.3 Migracije.....	34
2.3.1 Skupna evropska migracijska politika	36
3 MIGRANTSKI TRENDI V DRŽAVAH ČLANICAH EU	41
4 OCENA VPLIVA MIGRACIJ NA PREPRIČANJA DRŽAVLJANOV EU	49
5 EKSTREMISTIČNO VOLILNO VEDENJE V DRŽAVAH ČLANICAH EU	56
5.1 FPÖ v Avstriji.....	60
5.2 VB v Belgiji.....	62
5.3 VMRO in Ataka v Bolgariji	63
5.4 ELAM na Cipru	65
5.5 ÚSVIT na Češkem.....	66
5.6 DF na Danskem	68
5.7 EKRE v Estoniji	69
5.8 PS na Finskem	70
5.9 FN v Franciji.....	71

5.10 XA v Grčiji	73
5.11 Hrvaška	75
5.12 Irska	76
5.13 LN v Italiji	76
5.14 NA v Latviji.....	78
5.15 TT v Litvi.....	79
5.16 ADR v Luksemburgu.....	80
5.17 FIDESZ in JOBBIK na Madžarskem	81
5.18 Malta	83
5.19 AfD in NPD v Nemčiji	83
5.20 PVV na Nizozemskem.....	85
5.21 PiS, KNP in KORWIN na Poljskem	87
5.22 Portugalska	89
5.23 Romunija	89
5.24 SNS in L'SNS na Slovaškem	90
5.25 Slovenija	92
5.26 Španija	93
5.27 SD na Švedskem.....	95
5.28 UKIP v Veliki Britaniji.....	96
6 POVEZANOST MED MIGRACIJAMI IN PODPORO EKSTREMNIM STALIŠČEM.....	98
7 SKLEPNA OCENA	113
7.1 Ključne ugotovitve, soočene z zastavljeno hipotezo	113
7.2 Priporočila za prihodnost EU na tem področju	117
8 VIRI	119
PRILOGE	127
Priloga A: Mednarodni migrantski stalež	127
Priloga B: Vrednotenje pomembnosti tematik znotraj EU	130
Priloga C: Vsebinska orientacija desnih ekstremističnih strank.....	132

KAZALO TABEL

Tabela 2.1: Začetki oblikovanja evropske migracijske politike: Evropske skupnosti iz 50-ih let..	36
Tabela 2.2: Razvoj ureditve skupne evropske migracijske politike v 80-ih letih	37
Tabela 2.3: Razvoj ureditve skupne evropske migracijske politike v 90-ih letih	38
Tabela 2.4: Novejša zakonodaja za spremljanje migracijskih tokov po letu 2000	39
Tabela 3.1: Podpora držav članic mehanizmu nujne prerazporeditve.....	43

KAZALO SLIK

Slika 2.1: Predvidena povezava med ideološkim stališčem in ekstremizmom	19
Slika 2.2: Linearni spekter političnih ideologij	20
Slika 3.1: Zemljevid migracijskih poti v države EU	41
Slika 3.2: Prikaz podpore proporcionalnemu sistemu alokacije prosilcev za azil	44
Slika 3.3: Mednarodni migrantski stalež	46
Slika 3.4: Mednarodni migrantski stalež kot odstotek celotnega prebivalstva	47
Slika 3.5: Letna stopnja sprememb staležev migrantov po državah	48
Slika 4.1: Najpogostejše omenjene tematike glede na pomembnost za EU	50
Slika 4.2: Najpogostejše omenjene tematike glede na pomembnost za državo članico EU	51
Slika 4.3: Indeks odprtosti za sprejem migrantov	52
Slika 4.4: Podpora skupni evropski migracijski politiki v posameznih državah članicah EU	55
Slika 5.1: Opredelitev volivcev za skrajna pola politične osi na nacionalnih volitvah.....	56
Slika 5.2: Zastopanost teze o omejevanju migracij	58
Slika 5.3: Rezultati nacionalnih volitev v Avstriji	62
Slika 5.4: Rezultati nacionalnih volitev v Belgiji	63
Slika 5.5: Rezultati nacionalnih volitev v Bolgariji	65
Slika 5.6: Rezultati nacionalnih volitev na Cipru	66
Slika 5.7: Rezultati nacionalnih volitev na Češkem.....	67

Slika 5.8: Rezultati nacionalnih volitev na Danskem	69
Slika 5.9: Rezultati nacionalnih volitev v Estoniji	70
Slika 5.10: Rezultati nacionalnih volitev na Finskem.....	71
Slika 5.11: Rezultati nacionalnih volitev v Franciji	73
Slika 5.12: Rezultati nacionalnih volitev v Grčiji	74
Slika 5.13: Rezultati nacionalnih volitev na Hrvaškem	75
Slika 5.14: Rezultati nacionalnih volitev na Irskem	76
Slika 5.15: Rezultati nacionalnih volitev v Italiji.....	77
Slika 5.16: Rezultati nacionalnih volitev v Latviji.....	78
Slika 5.17: Rezultati nacionalnih volitev v Litvi.....	79
Slika 5.18: Rezultati nacionalnih volitev v Luksemburgu	80
Slika 5.19: Rezultati nacionalnih volitev na Madžarskem	82
Slika 5.20: Rezultati nacionalnih volitev na Malti	83
Slika 5.21: Rezultati nacionalnih volitev v Nemčiji	85
Slika 5.22: Rezultati nacionalnih volitev na Nizozemskem.....	86
Slika 5.23: Rezultati nacionalnih volitev na Poljskem.....	88
Slika 5.24: Rezultati nacionalnih volitev na Portugalskem.....	89
Slika 5.25: Rezultati nacionalnih volitev v Romuniji	90
Slika 5.26: Rezultati nacionalnih volitev na Slovaškem	92
Slika 5.27: Rezultati nacionalnih volitev v Sloveniji	93
Slika 5.28: Rezultati nacionalnih volitev v Španiji	94
Slika 5.29: Rezultati nacionalnih volitev na Švedskem	96
Slika 5.30: Rezultati nacionalnih volitev v Veliki Britaniji	97
Slika 7.1: Primerjava migrantske in desne ekstremistične situacije po državah	113

SEZNAM KRATIC

AAA-PBP	<i>Anti Austerity Alliance, People Before Profit</i>	Zavezništvo proti revščini, ljudje pred dobičkom
ADR	<i>Alternativ Demokratische Reformpartei</i>	Alternativna demokratična reforma
AfD	<i>Alternative für Deutschland</i>	Alternativa za Nemčijo
ALDE	<i>Alianta Liberalilor si Democratilor</i>	Zavezništvo liberalcev in demokratov za Evropo
ANEL	<i>Anexartitoi Ellines</i>	Neodvisni Grki
BE	<i>Bloco de Esquerda</i>	Levi blok
BPB	<i>Bundeszentrale für politische Bildung</i>	Zvezne agencije za politično izobraževanje
BSP	<i>Bălgarska Socialističeska Partija</i>	Socialistična stranka Bolgarije
CDS-PP	<i>Partido Popular</i>	Ljudska stranka
C's	<i>Partido de la Ciudadanía</i>	Stranka državljanov
DeSUS	Demokratična stranka upokojencev Slovenije	
DF	<i>Dansk Folkeparti</i>	Danska ljudska stranka
ECR	<i>European Conservatives and Reformists</i>	Evropski konservativci in reformatorji
EFDD	<i>Europe of Freedom and Direct Democracy</i>	Evropa svobode in neposredne demokracije
EKRE	<i>Eesti Konservatiivne Rahvaerakond</i>	Estonska konservativna ljudska stranka
ELAM	<i>Ethniko Laiko Metopo</i>	Narodna ljudska fronta
ENF	<i>Europe of Nations and Freedom</i>	Evropa narodov in svobode
FF	<i>Fianna Fáil</i>	Vojaki usode
FG	<i>Fine Gael</i>	Družina Ircev
FIDESZ	<i>Magyar Polgári Szövetség</i>	Madžarska civilna zveza
FN	<i>Front National</i>	Nacionalna fronta
FPÖ	<i>Freiheitliche Partei Österreichs</i>	Svobodna stranka Avstrije
GERB	<i>Graždani za Evropejsko Razvitie na Bălgaria</i>	Državljeni za evropski razvoj Bolgarije
HDS	<i>Hrvatska Demokršćanska Stranka</i>	Hrvaška demokratsko-krščanska stranka

HDSSB	<i>Hrvatski Demokratski Savez Slavonije i Baranje</i>	Hrvaška demokratična zveza Slavonije in Baranje
HDZ	<i>Hrvatska Demokratska Zajednica</i>	Hrvaška demokratična skupnost
HNS	<i>Hrvatska Narodna Stranka - Liberalni Demokrati</i>	Hrvaška narodna stranka - Liberalni demokrati
HSLS	<i>Hrvatska Socijalno Liberalna Stranka</i>	Hrvaška socialno-liberalna stranka
HSS	<i>Hrvatska Seljačka Stranka</i>	Hrvaška kmečka stranka
HSU	<i>Hrvatska Stranka Umirovljenika</i>	Hrvaška stranka upokojencev
I4C	<i>Independents for Change</i>	Neodvisni za spremembe
JOBBIK	<i>Jobbik Magyarországért Mozgalom</i>	Gibanje za boljše Madžarsko
KDNP	<i>Kereszténydemokrata Néppárt</i>	Krščanskodemokratska ljudska stranka
KNP	<i>Kongres Nowej Prawicy</i>	Kongres nove desnice
KORWIN	<i>KORWIN</i>	Stranka svobode
LAB	<i>Labour Party</i>	Laburistična (delavska) stranka
LN	<i>Lega Nord</i>	Severna liga
LNNK	<i>Per la Patria e la Libertà</i>	Za domovino in svobodo
LREM	<i>La République en Marche</i>	Naprej republika
L'SNS	<i>L'udová Strana Naše Slovensko</i>	Ljudska stranka naše Slovaške
MH	<i>Most – Híd</i>	Most – Híd
NA	<i>Alleanza nazionale</i>	Nacionalno zavezništvo
NFSB	<i>Nacionalen Front za Spasenie na Bălgaria</i>	Nacionalna fronta za reševanje Bolgarije
NPD	<i>Nationaldemokratische Partei Deutschlands</i>	Nemška nacionalna demokratska stranka
NSi	<i>Nova Slovenija - Krščanski demokrati</i>	
ÖVP	<i>Österreichische Volkspartei</i>	Avstrijska ljudska stranka
PiS	<i>Prawo i Sprawiedliwość</i>	Pravo in pravičnost
PL	<i>Partit Laburista</i>	Laburistična stranka
PMP	<i>Partidul Mișcarea Populara</i>	Stranka ljudskega gibanja
PN	<i>Partit Nazzjonalista</i>	Nacionalna stranka
PNL	<i>Partidul Național Liberal</i>	Nacionalna liberalna stranka
PP	<i>Partido Popular</i>	Ljudska stranka
PPE/PPE	<i>European People's Party</i>	Evropska ljudska stranka

PS (FI)	<i>Perussuomalaiset</i>	Pravi Finci
PS (PT)	<i>Partido Socialista</i>	Socialistična stranka
PSD (PT)	<i>Partido Social Democrata</i>	Socialdemokratska stranka
PSD (RO)	<i>Partidul Social-Democrat</i>	Socialdemokratska stranka
PSOE	<i>Partido Socialista Obrero Español</i>	Socialistična stranka španskih delavcev
PVV	<i>Partij voor de Vrijheid</i>	Stranka za svobodo
SD (IE)	<i>Social Democrats</i>	Socialni demokrati
SD (SI)	Socialni demokrati	
SD (SE)	<i>Sverigedemokraterna</i>	Švedski demokrati
SDP	<i>Socijaldemokratska Partija Hrvatske</i>	Socialdemokratska stranka Hrvaške
SDS	Slovenska demokratska stranka	
SF	<i>Sinn Féin</i>	Mi sami
SLS	Slovenska ljudska stranka	
SMC	Stranka modernega centra	
SMER-SD	<i>Smer – Sociálna Demokracia</i>	Smer – socialna demokracija
SNS	<i>Slovenská Národná Strana</i>	Slovaška narodna stranka
SPD	<i>Svoboda a Prímá Demokracie</i>	Svoboda in direktna demokracija
SPÖ	<i>Sozialdemokratische Partei Österreichs</i>	Socialdemokratska stranka Avstrije
SYRIZA	<i>Synaspismos Rizospastikis Aristeras</i>	Koalicija radikalne levice
TT	<i>Tvarka ir Teisingumas</i>	Red in pravičnost
UKIP	<i>United Kingdom Independence Party</i>	Neodvisna stranka UK
UP	<i>Unidos Podemos</i>	Skupaj zmoremo
ÚSVIT	<i>Úsvit – Národní Koalice</i>	Zarja – Nacionalna koalicija
VB	<i>Vlaams Belang</i>	Flamski interes
VMRO	<i>Bългарско Национално Движение</i>	Bolgarsko nacionalno gibanje
XA	<i>Chrysi Avyi</i>	Zlata zora
ZZ	<i>Živi Zid</i>	Živi zid

1 UVOD

1.1 Opredelitev izbrane teme

Danes, ko si Evropska unija (dalje EU) prizadeva zabrisati sledi po drugi veliki gospodarski krizi (primerljivi le s krizo v 30. letih 20. stoletja), ki jo je hromila od leta 2008 pa vse do 2012, so se s prihodom nove migrantske krize leta 2015 zopet začela odpirati vprašanja spoštovanja človekovih pravic, vpliva EU na njene članice, ob številnih terorističnih napadih (STA, Rupar in Kavčič, 2017), ki so v zadnjih trinajstih letih skupno zahtevali skoraj 800 smrtnih žrtev (ter čedalje pogostejših pohodih desnih ekstremistov in napadih na priseljence ali drugače misleče), pa tudi državne varnosti itd. Pomanjkanje odgovorov in močnega orientiranega vodenja EU nudi idealne pogoje za vzpon različnih oblik ekstremizma, katerega moč se s podaljševanjem negotovosti, socialne, gospodarske ali migrantske krize v posameznih državah članicah le še povečuje. Populisti namreč v nemočnih množicah lažje vzbujajo zaupanje, saj na vsa vprašanja ponujajo hitre in poenostavljene odgovore.

Delovanje skrajnega desnega ekstremizma se čedalje pogosteje izraža v nasilnih oz. skrajnih dejanjih, na podlagi rasizma in ksenofobije. Eden izmed bolj odmevnih primerov je bil nedvomno napad norveškega desnega ekstremističnega skrajneža Andresa Behringa Breivika leta 2011, v katerem je bilo ubitih 77 in poškodovanih 150 ljudi, pretežno mladih levičarjev, članov Lige delavske mladine (AUF), ki so bili na poletnem taboru na otoku Utøya. V času priprav na napad je pozival konzervativce, da sprejmejo "mučeništvo" ter objavil manifest *2083 – A European Declaration of Independence*, v katerem je na več kot 1.500 straneh podrobno pojasnil svoja idejno-nazorska stališča. Švedska evropska komisarka Cecilia Malmström je, na podlagi poročila skupine European Humanist Federation, kot največjo grožnjo Evropi v zadnjem obdobju označila nasilni desni ekstremizem (Trošt, 2014) in porast radikalizacije, ki med drugim spodbuja mlade k sodelovanju v državljanski vojni v Siriji. Poročilo kot največji uspeh teh gibanj opisuje močen vpliv na parlamentarne politike v EU. Skrajni desni ekstremizem se namreč že prebija v vladajoče koalicije v posameznih državah članicah in tudi pridobiva moč v Evropskem parlamentu, s čimer njihove zahteve po uzakonitvi desnih ekstremističnih idej postajajo legitimne. Skrajne stranke pridobivajo podporo hitreje, kot bi se Unija in nacionalne vlade na to lahko odzvale. Prepočasno odzivanje na napete razmere v EU je zaskrbljujoče, predvsem ob upoštevanju, da se je

podobno uspavanje s prepričanjem, da se kaj takega ne more in ne sme "nikoli več" ponoviti, že pripetilo po prvi svetovni vojni, ko je bilo podobno nepredstavljivo, da bi se Hitler in nacizem s svojimi rasističnimi in drugimi enako skrajnimi zamislimi v Nemčiji zavihtela na oblast ter povrh tega okupirala velik del Evrope. Z magistrskim delom nikakor ne trdim, da se zgodovina ponavlja, vsekakor menim, da je potrebna pozornost, saj je obstoječi trend ekstremističnega volilnega vedenja v EU, z ozirom na pretekle izkušnje, nezaželen pojav, vreden pozornosti in ukrepanja, zato se je potrebno zavzeti za odločnejši boj proti radikalizaciji in političnemu ekstremizmu. Najprej pa je potrebno preučiti vzroke in jih ustrezno sanirati s preseganjem etničnih in nacionalnih meja, učinkovito integracijo migrantov in pripadnikov socialno ogroženih skupin, za preprečitev nastanka getov.

Nedvomno so eden izmed pomembnejših dejavnikov, ki vpliva na vzpon podpore ekstremističnim političnim strankam v EU, migracije. Te so tudi sicer danes ena izmed pomembnejših družbenopolitičnih tem v EU, saj je bila ta v zadnjih nekaj letih zaznamovana z reaktualizacijo teme begunstva in množičnih migracij (Zavratnik, Falle Zorman in Broder, 2017, str. 857) ter je postala prvi cilj vse obsežnejših tokov mednarodnih selitev. Evropa se z migracijami sicer srečuje že skozi celotno zgodovino obstoja, a sodeč po dogodkih v zadnjih letih, se s fenomenom tolikšnih množičnih migracij, kot jih je doživela po letu 2015, ne zna spopasti, saj evropski azilni sistem ni bil oblikovan na način, da bi se lahko zoperstavil takšnim okoliščinam. Znano je že, da se bo val migrantov nadaljeval tudi v bližnji prihodnosti, in sicer ne le zaradi sirske državljanske vojne, temveč tudi zaradi številnih konfliktov v Afriki in na Bližnjem vzhodu. Medtem ko EU išče rešitve za skupno evropsko migracijsko politiko za učinkovito uravnavanje migracijskih tokov na osnovi solidarnosti, se krepi polarizacija stališč med državami članicami in znotraj njih, kar – upoštevajoč prosti pretok znotraj EU in vpliv vsake posamezne države članice na vse državljane EU – močno otežuje napredek. Hkrati povzroča tudi konflikte, povečuje krizo in omenjeno podporo ekstremizmu, ki uspešno izkorišča razmere ter "valove tujih zavojevalcev" v svoji retoriki opredeljuje kot nenadzorovano grožnjo državnim integritetam.

Izhajajoč iz opisanega, je raziskovalni cilj in pomen magistrskega dela analiza povezanosti vzpona ekstremizma in ekstremističnih strank v EU s stopnjo liberalizacije oziroma odprtostjo migracijske politike, od katere je odvisno število sprejetih migrantov. Na podlagi analize bosta omogočena globlji vpogled v problematiko ter razmislek o ustreznem soočanju z njo.

1.2 Struktura magistrskega dela

Magistrsko delo obravnava vprašanje vpliva migracij na vzpon podpore ekstremističnim političnim strankam v EU. Uvodnemu delu s kratko opredelitvijo izbrane teme, predstavljenim raziskovalnim ciljem in pomenom predloženega dela, raziskovalnim vprašanjem in hipotezo ter uporabljenou metodologijo bo sledil osrednji, teoretsko-empirični del, strukturiran v pet poglavij.

Z namenom oblikovanje zadovoljive podlage za empirični del naloge bodo v začetku predstavljena pojmovno-teoretična izhodišča, ki so ključna za razumevanje nadaljnje vsebine. Na osnovi znanstvene literature bom pojasnila naslednje pojme: ekstremizem, s poudarkom na desni rob političnega spektra, ekstremistično volilno vedenje z dejavniki vpliva na vzpon ekstremne desnice ter migracije in področno politiko. V okviru slednje bo predstavljen razvoj pravne podlage skupne evropske migracijske politike.

Empirični del bom začela z orisom aktualnega stanja na področju migracij v posameznih državah članicah in mednarodnih migrantskih trendov. Sledilo bo poglavje, namenjeno preverjanju javnega mnenja državljanov EU o preteči problematiki znotraj skupnosti kot tudi v lastnih državah. Pri tem bo poudarek na vrednotenju pomembnosti migracij in skupne migracijske politike. V četrtem poglavju bo predstavljena analiza volilnega vedenja v državah članicah EU, s poudarkom na vplivu desnih ekstremističnih političnih strank. S preučitvijo povezave med obravnavanimi migracijami, javnim mnenjem državljanov članic EU ter podporo ekstremnim stališčem tudi na volitvah bom sklenila empirični sklop predloženega dela.

Delo bo zaključeno s sklepno oceno, pri čemer bom odgovorila na zastavljeno raziskovalno vprašanje, ocenila predpostavljeno hipotezo ter navedla morebitna priporočila za prihodnjo obravnavo preučevanega pojava v EU.

1.3 Raziskovalno vprašanje in hipoteza

Pri preučevanju predstavljene problematike se bom sklicevala na pojmovanje političnega ekstremizma po Uweju Backesu in Eckhardu Jesseju. Ekstremistične so glede na to pojmovanje organizacije, ideologije, dejanja in osebe, ki se postavljajo nasproti demokratični ustavni državi oziroma osnovnemu delu ustave, ki glede na ustavno sodišče konkretizira

svobodne in demokratične ustavne pravilnike. Ekstremizem naj bi tako nastajal le na robovih političnega spektra, ker je tam enakopravni princip ali popolnoma zapovedan (levi ekstremizem) ali popolnoma negiran (desni ekstremizem) (Backes in Jesse, 2006).

Toksična kombinacija evroskepticizma, dolgega obdobja gospodarske stagnacije in najhujše migrantske krize od konca druge svetovne vojne je vodila do raztezanja vzpona desnih ekstremističnih političnih strank po celotni celine (Foster, 2016). Združujejo jih določeni skupni pojasnjevalni dejavniki (politične spremembe, kulturni dejavniki, mednarodni kontekst, globalizacija, kriza identitete, volilna apatija, islamizacija), ki vplivajo na njihov uspeh (Ramet, 1999, str. 33). Med njimi naj bi prevladovali migracijski tokovi, ki imajo predvsem od leta 2015 dalje (v obdobju 2015–2017 se je letna stopnja sprememb staležev migrantov povišala za 2,3 %) močan vpliv na trenutne politične razmere v državah članicah EU. Slednje bom preverjala z raziskovalnim vprašanjem, ki se glasi: **"Kakšna je povezava med obsegom migracij in vzponom ekstremističnih strank ali ekstremističnih stališč?"**

V vprašanju je mogoče zaznati predpostavko obstoja povezave, raziskovanje pa bo osredotočeno na preverbo njene narave in dejanske moči. Volilne uspehe desnih ekstremističnih strank pripisujem njihovem izkoriščanju zaskrbljenosti ljudi glede povečanega števila migrantov v lastnih državah ter posledično glede njihove prihodnosti, tako na nacionalni ravni kot tudi v okviru nadnacionalne politične organizacije EU. Z zaostrovanjem razmer na področju nezakonitih migracij se povečuje nestrpnost državljanov EU do migrantov. Ti za mnoge domače delavce, ki si še niso povsem opomogli od zadnje gospodarske krize, predstavljajo konkurenčno delovno silo, ki "odžira" delovna mesta in povečuje kriminal v državi. Državljeni EU so, kot kaže, izgubili zaupanje v ustaljene politične stranke, ki se s pretečimi težavami soočajo preveč medlo, zato čedalje pogosteje prisluhnejo makiavelističnim populistom, ki igrajo na nacionalistične tradicionalne strune ter ne molčijo ob t. i. ogrožajočih temah, kot so: rastoči kriminal, naraščanje prisotnosti drog v EU, težave pri integraciji tujcev, neuravnoteženost med gospodarskim razvojem in socialno varnostjo itd. Populistične protimigracijske in ekstremno desne stranke postajajo tako vedno bolj priljubljene ter tudi že vstopajo v parlamente evropskih držav.

Na osnovi teoretičnih izhodišč drugega poglavja magistrskega dela bom preverjala veljavnost hipoteze, ki se glasi: **"Množične migracije botrujejo večanju podpore desnim ekstremističnim političnim strankam."**

Izhajajoč iz hipoteze, bom preverila, kolikšno število migrantov, od skupno 55.570.204 (podrobnejši prikaz sledi v tretjem poglavju in Prilogi A), ki jih je dne 1. 7. 2017 zabeležil portal, pristojen za migracijske podatke, je sprejela posamezna država članica oz. kolikšen je odstotek migrantov glede na celotno prebivalstvo obravnavane države (v primerjavi z 11,6 % v celotni EU). Vendar samo število migrantov ne zadostuje za oceno spremembe v politični podpori desnim ekstremističnim strankam v posameznih državah članicah EU. Na osnovi značilnosti in preteklosti posameznih držav se namreč podpora preučevanim strankam lahko bolj ali manj razlikuje. Prof. Milan Balažič (Štefančič, 2012) ocenjuje, da ima desni ekstremizem več možnosti za uspeh na volitvah v družbah, ki uvrščajo migracije, varnost, brezposelnost, islamizacijo in boj proti kriminalu med ključne nacionalne in evropske problematike. Za preveritev te ocene ter dejanskega stališča državljanov EU, ki se glede na upad politične participacije čedalje redkeje pokaže na volitvah, bom pozornost posvetila tudi javnemu mnenju državljanov EU oziroma njihovem vrednotenju obstoječe nacionalne in evropske migrantske politike. Šele na osnovi razumevanja tega bo z analizo volilnih rezultatov desnih ekstremističnih političnih strank po državah članicah EU mogoče preučiti korelacijo vseh trojih postavk. Na podlagi tega bom v zaključnem delu lahko oblikovala sklepno oceno ter morebitna priporočila za nadaljnji razvoj tega področja.

1.4 Uporabljena metodologija

Za izdelavo magistrskega dela in preučevanje vpliva migracij na vzpon podpore ekstremističnim političnim strankam v EU sem oblikovala načrt uporabljenih raziskovalnih metod in tehnik.

V prvem teoretičnem sklopu magistrskega dela bom za vpogled in predstavitev obravnavane tematike uporabila **poglobljen pregled relevantne znanstvene literature** (monografske publikacije, znanstvene raziskave in strokovni članki) na podlagi **analize sekundarnih in primarnih virov** oz. mednarodnih pravnoformalnih in strateško-političnih dokumentov za identifikacijo evropskih javnih politik s področja migracij ter pripravila ustrezna pojmovno-teoretična izhodišča. V drugem delu bom na podlagi **pregleda uradnih statistik** preverila število migrantov v posamezni državi članici EU v določenem časovnem intervalu. Za bolj verodostojno sliko bom prikazala tudi odstotek migrantov glede na celotno prebivalstvo obravnavane države. Sledila bo **analiza javnomnenjskih in mednarodnih primerjalnih raziskav o prepričanjih in delovanju posameznikov** (Eurobarometer, International Social

Survey Programme, European Values Study), s tematskim fokusom na migracije. V četrtem sklopu bom predstavila še **analizo volilnega vedenja v posameznih državah članicah EU na podlagi uradnih statističnih podatkov** zadnjih nacionalnih in evropskih volitev. V analizi bo poudarek predvsem na moči ekstremističnih političnih strank, pri čemer bom uporabila klasifikacijo BPB.

Rezultate, pridobljene na podlagi predstavljenih raziskovalnih metod preučevanja, bom združila v pojasnilo povezave med njimi, ključne ugotovitve pa v sklepni oceni soočila z zastavljeno hipotezo ter jo ovrednotila.

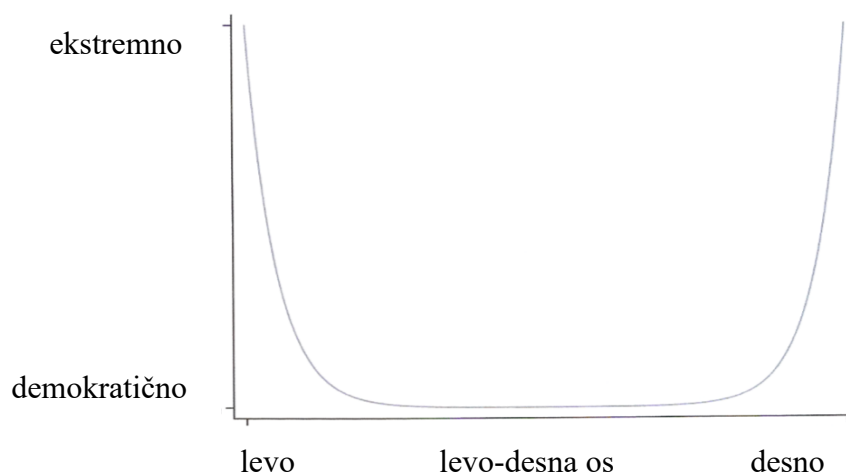
2 POJMOVNO-TEORETIČNA IZHODIŠČA

2.1 Ekstremizem

Začetek raziskovanja mora vključevati predstavitev pojmovno-teoretičnih izhodišč, uporabljenih v nadaljevanju dela. Omenjeno je še posebej nujno za preučevanje ekstremističnega področja, kjer je prisotna velika raznolikost izrazov in definicij. Odločujoč vpliv na empirično raziskovanje ekstremizma so imele predvsem naslednje tri definicije (Backes in Jesse, 2006):

1. Raba izraza ekstremizem kot skupnega pojma za politične moči na koncih desno-levega spektra je v ZDA in Veliki Britaniji utemeljena od 19. stoletja ter v Franciji od prve svetovne vojne dalje. Ekstremistične ideologije, osebe in skupine so znane po tem, da znotraj obstoječega političnega sistema zavzemajo posebno neustaljeno, obstransko pozicijo, v določenih okoljih (npr. nemškem) celo radikalno. Ta pristop zaznamuje razmišljanja številnih raziskovalcev, še posebej v anglosaškem območju.
2. V ZDA je bil v 50-ih letih izraz prevzet za karakteriziranje političnega prepričanja volivcev ter ideologij strank in gibanj v znanstvenem izražanju. Za vplivnega se je še posebej izkazal izraz Seymoura Martina Lipseta in Earla Raaba, ki sta ekstremizem definirala kot protipluralizem. Glavni element ekstremističnega razmišljanja in delovanja je bila zanju zapora političnega trga. Ekstremizem glede na ta koncept zajema katero koli pozicijo na desno-levi osi, po Lipsetu pa obstaja tudi sredinski ekstremizem.
3. Močan vpliv Lipseta in realiziranega koncepta vprašljive demokracije v ustavi je čutiti tudi v pojmovanju političnega ekstremizma po Uweju Backesu in Eckhardu Jesseju, ki kot ekstremistične pojmujeta organizacije, ideologije, dejanja in osebe, ki se postavljajo nasproti demokratični ustavni državi oziroma osnovnemu delu ustave, ki glede na zvezno ustavno sodišče konkretizira svobodne in demokratične ustavne akte. Ekstremizem naj bi tako nastajal le na robovih političnega spektra (gl. Sliko 2.1), ker je tam enakopravni princip ali popolnoma zapovedan (levi ekstremizem) ali popolnoma negiran (desni ekstremizem).

Slika 2.1: Predvidena povezava med ideološkim stališčem in ekstremizmom

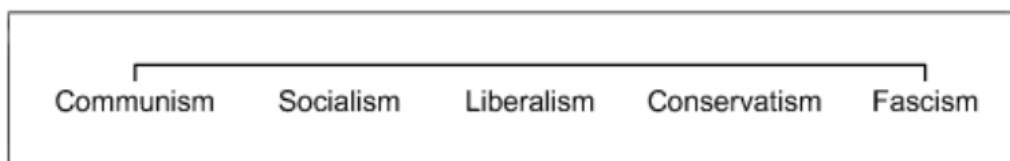
Vir: Arzheimer (2006, str. 258).

Parlamentarna preiskovalna komisija za ugotovitev in oceno delovanja ekstremističnih skupin (2014, str. 8) je ekstremizem opredelila kot "izraz, ki označuje dejavnosti, ki so moralno, ideološko ali politično v nasprotju z zapisanimi zakoni in nezapisanimi normami države, ki so skrajno nestrpne do drugih, zavračajo demokracijo kot sredstvo vladanja in način reševanja problemov in ki ne nazadnje zavračajo veljavni družbeni red". V opredelitvah ekstremizma se največkrat omenja odklon od sredinskega, zmernega razmišljanja in delovanja, ki teži k radikalnim spremembam in vzpostavitvi trdne, avtoritarne oblasti, ki naj bi učinkovito rešila večino bistvene družbene problematike. Tovrstna politična gibanja in stranke delujejo na meji legalnosti (Blažič in Žagar, 2013a, str. 2).

Kljub nezadovoljivim terminološkim *laissez-faire* razmeram v empiričnem ekstremizmu obstaja de facto konsenz o predmetu raziskav; v raziskovalni praksi se preučujejo vsesplošni fenomeni, ki se usmerjajo proti liberalni demokraciji, pluralizmu in univerzalnim človekovim pravicam in se lahko povezujejo z različnimi ideologijami (Backes in Jesse, 2006).

Sainsbury je strankarsko ideologijo definiral kot skupek normativnih idej o naravi ljudi ter o organizaciji in namenih družbe (Cas Mudde, 2000, str. 19). Ideologija je opredeljena tudi kot "javni sistem prepričanj in vrednot o človeški družbi", z analizo obstoječe družbe in podlago za spremembo sveta v skladu z lastnimi vrednotami (Hague, Harrop in Breslin, 1992, str. 91). Slika 2.2 prikazuje linearni spekter ključnih ideologij od skrajno levega do skrajno desnega roba politične osi, ki izhaja iz francoske revolucije in ureditve sedežnega reda različnih skupin na prvi parlamentarni seji leta 1789.

Slika 2.2: Linearni spekter političnih ideologij

Vir: Heywood (2007, str. 14).

Za levo stran osi je značilna predvsem zavezanost k enakosti, svobodi in državnemu načrtovanju gospodarstva, medtem ko desna stran enakost zavrača kot nezaželeno ali nemogočo in se osredotoča pretežno na avtoriteto, red in dolžnost. V središče sheme se uvrščajo t. i. klasične ideologije, ki so nastajale ob boku razvoja industrijske družbe (prav tam, str. 15). Ekstremna desnica je ideološko gledano najbližje fašizmu¹, ki je dodatno radikaliziral skupne vrednote in načela, ki jih je prvotno delil s konzervativizmom. Za fašizem so značilni skrajni nacionalizem, želja po ukinitvi demokratičnega in ustavnega sistema ter vzpostavitvi totalitarne države z imperialističnimi apetiti in militarizacijo, šovinizem in rasizem, vključujoč agresivnost tudi nasproti socialističnim konstruktom, predvsem pa nasprotovanje vsakršni drugačnosti (Južnič, 1981, str. 265–293). V osnovi je šlo za protikomunistično ideologijo, ki se je v mnogih pogledih nagibala na levo stran osi (kritika kapitalizma in državni nadzor nad gospodarstvom), kar vnaša dvom v zgornji poenostavljen model političnih ideologij (Heywood, 2007, str. 15).

Ekstremistične raziskave so torej empirična disciplina, ki se ukvarja s političnim fenomenom. To velja tako za zgodovinsko orientirane idejne nastavke, ki obravnavajo izvor, strukturo in učinke ekstremističnih ideologij elit, kakor tudi za empirične ekstremistične raziskave v ožjem smislu, ki v prvi liniji opazujejo naravnost in vedenjske oblike množice oz. navadnih državljanov, ki variirajo na podlagi političnih in socialnih pogojev, omogočenim tistim na robovih političnega spektra (Arzheimer, 2006, str. 253).

Moje raziskovanje je usmerjeno v izbrano tematiko, za katero menim, da ima predvsem od leta 2015 dalje močen vpliv na trenutne politične razmere z vzponom ekstremizma v državah članicah EU. Preučevala bom vpliv migracij na porast ekstremističnih stališč državljanov EU.

¹ Sruk (1995, str. 99) pojasnjuje, da je fašizem vzpon doživel s formacijo bojne zveze v obdobju Benita Mussolinija (1922–1944) v Italiji. Združenje različnih nacionalističnih skupin se je leta 1921 razvilo v nacionalno fašistično stranko, ki je do leta 1926 že ukinila opozicijo ter uvedla enostrankarsko totalitarno diktaturo. Desni avtoritarni režimi so v tistem času tudi drugod, predvsem v vzhodni Evropi, izpodrinili evropsko demokracijo (Štefančič, 2012, str. 15). Rametova (1999, str. 6) opisuje "kot je radikalno desna politika lahko razumljena kot posebno učlovečenje organizirane netolerance, tako mora biti fašizem razumljen kot vrh radikalno desne politike, nacizem pa kot vrh fašizma". Sočasno se je namreč, pod vodstvom Adolfa Hitlerja, razvijal tudi sorodni nemški nacionalsocializem (Čulaja, 2003, str. 16).

Vsebinsko se problematika uvršča na desni rob političnega spektra, v katerem je enakopravni princip negiran, zato bo levi izpuščen iz sledeče analize.

2.1.1 Skrajni desni rob političnega spektra

Politični spekter v Evropi se torej preučuje vzdolž levo-desne osi političnih orientacij (po vzoru ureditve sedežev v Evropskem parlamentu). V čedalje bolj popularno središče se danes uvrščajo socialni demokrati, zeleni, liberalci, krščanski demokrati in konzervativci. Levi rob oblikujejo socialisti in/ali komunisti, desnega pa desni konzervativci in ekstremisti (Stöss, 2017, str. 14), katerih pojav sega v leto 1980².

Ekonomsko-socialni in politično-kulturni razvoj³, povezan z globalizacijo⁴, ponuja optimalne pogoje za razvoj skrajne desnice, kar se v zadnjih letih močno opazi v evropskem političnem ozračju, ki je čedalje bolj zaznamovano z dramatičnim desnim ekstremističnim trendom, ki vpliva na vsa področja družbe (prav tam, str. 16). Tudi pri tem pojavu obstaja veliko nesoglasij med raziskovalci (definicija, značilnosti in splošno pojmovanje).

Pri desnem ekstremizmu gre za ljudski nacionalizem s ciljem, usmerjenim v etnično čim bolj homogeno nacionalno skupnost v hierarhično strukturirani avtoritarni državi. Pojavi se na podlagi organizirane nestrpnosti⁵ do kakršne koli drugačnosti (v rasi, veri, kulturi, jeziku, spolni usmerjenosti itd.) ter ob močni razširjenosti nacionalistične⁶ in ljudske⁷ komponente (z vedno bolj nujnim "socialnim vprašanjem") ter njuni kondenzaciji v bolj ali manj dosledno ideologijo (prav tam, str. 14–18).

Nestrpnost se pogosto opravičuje z zaščito tradicionalnih vrednot, izročila in dediščine ter z zvestobo narodu in skupni preteklosti (Bobbio, 1995, str. 74). V desnem ekstremizmu velja prepričanje o upravičenosti do uporabe vseh razpoložljivih sredstev za uveljavitev "pravega"

² Podpora francoski FN je z 0,2 % na parlamentarnih volitvah 1981 narasla na 11,2 %, ki jih je prejela na volitvah za Evropski parlament 1984, kar je pritegnilo tudi mednarodno pozornost (Čulaja, 2003, str. 12).

³ Gospodarske in finančne krize v zahodnih industrijskih družbah, tehnološki napredek, spremembe vrednot, vse večja okoljska ozaveščenost ter politični in socialni preobrati v vzhodni Evropi.

⁴ Proces gospodarskega, političnega, pravnega, kulturnega in komunikacijskega medsebojnega povezovanja ter širjenja kapitalizma pomeni predvsem izgubo suverenosti nacionalnih držav in ukinitvev nacionalnih meja, liberalizacijo gospodarstva in deregulacijo industrijskih odnosov.

⁵ Razlikovanje med zmerno in skrajno desnico je osnovano na organizirani nestrpnosti. Ramet (1999, str. 4) opisuje, da je ta izvirno nastala kot dimenzija kulturnega "iracionalizma", na osnovi nestrpnosti do vsega, kar je tuje, in mržnje do demokracije ter ideološke težnje k vzpostavitvi (in vsiljevanju) tradicionalnih vrednot naroda (Štefančič, 2012, str. 21).

⁶ Zavest o narodni pripadnosti in nacionalni identiteti je opisana kot najvišja vrednota, ohranjanje in krepitev suverene države pa kot ključni cilj, ki so mu podrejene vse druge (demokratske) vrednote in cilji. Danes ne pomeni več nujno združevanja velikih prizadevanj v smislu teritorialnih ali hegemonističnih zahtevkov.

⁷ Povečevanje lastne etnične/kulturne pripadnosti ter diskriminiranje drugih etničnih/kulturnih skupin. Tovrstni etnocentrizem okarakterizira diskurz ekstremne desnice. Pri tem se razlikuje med rasizmom in ksenofobijo.

pogleda na družbo. Rametova (1999, str. 6–21) omenja dodatno značilnost, tj. sovraštvo do ljudske suverenosti oz. zastopanje protidemokratskih stališč, kar je mogoče pojasniti na podlagi populistične narave ekstremne desne politike (demagogija in težnje po moralni tiraniji), njenih tendenc k teorijam zarote proti narodu ter izključujoče sestave družbe na osnovi narodne pripadnosti, in ne državljanstva ali stalnega prebivalstva. Prisotno je tudi zavračanje koncepta postnacionalnega državljanstva in načela liberalne ustavne demokracije⁸ (Štefančič, 2012, str. 21–22).

Ekstremistične raziskave v celotni EU nekoliko ovirajo razlike v političnih sistemih, kulturah in tradicijah ter v družbenih in gospodarskih razmerah, zato je posploševanje sodobnega desnega ekstremizma mogoče le (če sploh) na podlagi naslednjih skupnih elementov, prisotnost katerih pa je med strankami in državami zelo specifična:

- **Nacionalizem** temelji na družbenih interesih in gibanjih, političnih procesih in sistemih, upoštevajoč širšo nacionalno družbeno-gospodarsko zasnovo⁹, ter ni namenjen prizadevanju za večjo moč ali ekspanzionizem¹⁰, temveč obnovi, ohranjanju ali krepitvi avtonomnih nacionalnih držav in identitete lastnega prebivalstva. Heywood (2007, str. 145) prepoznava vzporednico s fašizmom, saj tudi pri nacionalizmu v osnovi ni šlo za sovražen pristop nasproti drugim državam ali ljudem, temveč za liberalna in napredna gibanja. Ko so ga prevzeli nazadnjaški politiki, pa se je usmeril k družbeni koheziji, redu in stabilnosti ter proti socializmu, idejam družbene revolucije in predstavniški demokraciji, ki naj bi šibila moč nacionalnih držav¹¹. Da bi se temu izognili in ohranili vzpostavljene družbene strukture, je v patriotski gorečnosti (ki je izvirala iz dosežkov naroda in vojaških zmag) združeval delavski razred v nacio, nacionalizem pa je postajal čedalje bolj šovinističen in ksenofobičen¹².

⁸ Prevlada pravice nacionalnih državljanov nad (univerzalnimi) pravicami posameznika ter zavračanje enakopravnega uresničevanja pravice do svobode gibanja, ki se za državljane EU izvršuje v popolni, za državljane tretjih držav pa v restriktivni obliki.

⁹ Posamezne različice nastajajo glede na ideologijo, dobo in pretekli status naroda – vladajoči ali podrejeni, ki so se za lastne pravice borili v narodnoosvobodilnih bojih (Južnič, 1981, str. 134).

¹⁰ Z izjemo Madžarske, Poljske in Srbije.

¹¹ Južnič (1981, str. 197) pojasnjuje desno ekstremistično enačenje države in naroda: "Z državo identificirani narod je prava stalnica človekove eksistence, fizične in moralne. Narod zahteva popolno solidarnost, ne le v prostoru, temveč tudi v času." Poenotenje se poskuša doseči skozi proces notranje homogenizacije, vključujoč kulturno asimilacijo imigrantov ali repatriacijo posameznikov iz nedominantnih etničnih skupin (Čulaja, 2003, str. 10).

¹² Kombinacija nacionalizma in ksenofobije določa prednostne socialno-ekonomske politike strank, ki jih najbolje opiše izraz socialni šovinizem in so izključevalne narave, kar pomeni prizadevanja, da državna socialna in zaposlitvena politika deluje (izključno) v korist "lastnih ljudi" (Mudde, 2000, str. 177).

Svojemu narodu so predstavniki ekstremne desnice priznavali superiorne pravice nad drugimi, tujimi narodi (Štefančič, 2012, str. 16).

- **Rasistični ali vsaj ksenofobični odnosi** ščitijo svojo etnično skupino pred zunanjimi kulturnimi vplivi ter stremijo k zmanjšanju priseljevanja in prisotnosti tujcev v svoji državi. SSKJ rasizem opredeljuje kot "miselnost ali ravnanje, ki temelji na rasnem (ne le pigmentacijskem, temveč tudi na morfološkem, psihološkem, karakternem ...) razlikovanju, zlasti glede na družbeno vrednost in pravice (zanikanje enakih človekovih pravic)". Zanj je značilen biologizem z nerealističnimi težnjami po "čistosti določene rase" ter hierarhični urejenosti vrednotenja na superiorne in manjvredne rase ter najnižje uvrščene mešanice ras (Južnič, 1981, str. 284). Ksenofobija na drugi strani pomeni diskriminacijo drugih etničnih (kulturnih) skupin, ne da bi jih v celoti razvrednotila (Stöss, 2017, str. 14). Leksikon politike definira ksenofobijo kot iracionalni strah pred tujci in vsem, kar je tuje¹³, iz česar izvira opozarjanje na nevarnost "invazije" ljudi iz drugih držav, ki lahko ogrožajo obstoječi način življenja (Sruk, 1995, str. 174). V obeh primerih je prevladujoča značilnost protiislamizem (tudi sicer so religije pomemben dejavnik ksenofobije). V zahodni Evropi je etnocentristična ideologija včasih celo bolj izrazita kot nacionalizem.
- **Avtoritarna politika "zakona in reda"** je povezana s polemiko proti establišmentu, prikritemu zavračanju parlamentarno-pluralističnih sistemov in vladavini večine, saj je na ta način domnevno preslabo poskrbljeno za splošno notranjo državno varnost ter za boj proti kriminalu tujcev. Vendar sodobni evropski desni ekstremizem ne zahteva popolne spremembe političnega sistema (Stöss, 2017, str. 22–23).
- **Neoliberalni koncepti gospodarske politike** so izgubili svoj vpliv. Desni ekstremisti so večinoma prepoznali pomen socialnega vprašanja, vendar zavračajo social-demokratski model države, še posebej, če imajo od njega koristi tudi tujci. Zato pogosto prevladuje tudi odločen protisindikalistični odnos (prav tam).

Na podlagi različno uveljavljenih skupnih značilnosti se skrajna desnica lahko razvije v različne podtipе, ne gre torej za enoten tip homogenih značilnosti, temveč za politično družino z individualnimi posebnostmi (Hainsworth, 2000, str. 4–5). Skrajno desnico v EU je potrebno obravnavati kot del širšega desnega roba političnega spektra, vključujoč desni, krščanski in

¹³ Enako velja za druge oblike družbenih odstopanj (npr. homoseksualnost).

sekularni konzervativizem. Številni avtorji opozarjajo na radikalno ozadje pri t. i. "novem" sodobnem tipu ekstremno desnih strank, ki se skriva za relativno zmerno javno podobo¹⁴. Ta se distancira do fašističnih idej totalitarne države (rušenja demokracije) oz. je v želji po uveljavitvi svoje politike znotraj obstoječega demokratičnega sistema zelo spreten pri zakrivanju fašističnih stališč, v relativno sprejemljivi meri pa kljub temu še ohranja svojo protisistemske (Štefančič, 2012, str. 19, 24). Posledično je pri preučevanju tega fenomena pozornost treba usmeriti v celotno ideološko-politično okolje, znotraj katerega je mogoče razlikovanje med podtipi (od skrajnega desnega družbenega roba do konvencionalnih politik), hkrati pa se je potrebno zavedati, da so meje med njimi tenke in je smer lahko hitro spremenljiva.

Ključni kriterij razlikovanja je njihova opredelitev znotraj ali zunaj meja demokratičnega sistema¹⁵, institucionalizirani desni ekstremizem se tako deli na zmerne in ortodoksne. Prvega mnogi opredeljujejo kot sodobnega oz. postindustrijskega, ki svoje zahteve uresničuje v okviru obstoječega političnega reda in se distancira (pogosto samo verbalno) od zgodovinskega fašizma. Slednji je pogosto odkrito sistemsko sovražen ter tolerira ali podpira nasilno vedenje in se sklicuje na zgodovinske vzornike (Stöss, 2017, str. 15).

Kot ortodoksni desni ekstremizem je po Sruku (1995, str. 209) opredeljen **neofašizem**¹⁶ ali **neonacizem**, ki se je razvil v obdobju po 2. svetovni vojni in poudarja pomen nacionalnega interesa ter zagovarja načelo pravičnosti znotraj nacionalne skupnosti, ter tudi militantni nacionalizem. Zanj je značilno razpihovanje ksenofobije in rasizma, zasedanje protidemokratskega položaja in nenaklonjenost "alternativi kulturi", delovanje proti priseljencem, sovražnost do etničnih skupin ter imigrantov. To ideologijo danes zastopa populacija starih fašistov in vse bolj tudi že mlajša generacija z močno izraženimi nacionalističnimi stališči (Čulaja, 2003, str. 11).

Desni rob političnega spektra se pogosto pavšalno enači z desnim ekstremizmom, vendar pri tem ne smemo zanemariti pomena desnega konzervativizma kot samostojne politične pozicije na levo-desni osi med uveljavljenim konzervativizmom in skrajnim desnim ekstremizmom.

¹⁴ Preusmerile so se predvsem na občutljivejše teme: priseljenci, varnost, brezposelnost, globalizacija, zagovarjanje "malega človeka" (ekonomsko-socialna varnost), boj proti kriminalu, tradicija, islamizacija, kriza identitete itd.; pri tem pa uporabljajo populistično retoriko.

¹⁵ Ta je osnovana na vprašanju, ali v svoji retoriki in dejanjih prestopajo sprejemljivo demokratično mejo, in ne na vprašanju udeležbe na demokratičnih volitvah.

¹⁶ Značilnost fašizma so predstavljale močne protidemokratske ideologije z zavračanjem parlamentarizma in večstrankarske vladavine ter z družbo, zasnovano kot harmonično in enotno skupnost vladajočih in vladanih, kar naj bi zagotavljalo resnično vladavino ljudstva (Vidovič, 1992, str. 551). Danes popolna sprememba političnega sistema ni več zahtevana, nekdanji protisemitizem pa je nadomestilo sovražno razpoloženje do tujcev.

Razlikovanje med njimi, kakor tudi med "nacionalnim" in "nacionalističnim" ali med "ksenofobičnim" in "rasističnim", je nujno potrebno pri oblikovanju ukrepov proti desnemu ekstremizmu. Ti morajo upoštevati mentaliteto in politično usmeritev posameznikov oz. cilje in propagando organizacij ter povezave med njimi. Priporočena je tudi pozornost na razliko med kritiko in zavračanjem EU (Stöss, 2017, str. 15).

Kot **desni konzervativci** so označeni organizacije ali združenja, ki zavračajo ideologijo ljudskega nacionalizma in nasprotujejo temeljnemu načelom demokracije ter obstoječemu ustavnemu redu. Zavzemajo se za poudarjanje in krepitev konzervativnih vrednot, za močno in pretežno suvereno državo, nacionalno identiteto, mir, red in varnost ter za omejitev ali popravek neželenih dogodkov (demokratizacijske in liberalizacijske težnje na posameznih družbenih področjih, multikulturalizem, evropske integracije itd.). Občasno se v tem kontekstu govori tudi o nacionalnem konzervativizmu. Vendar ta opis poudarja samo nacionalni vidik in izključuje včasih velike ksenofobične posledice (prav tam).

Glede gospodarske in socialne politike se desni konzervativizem in ekstremizem ne razlikujeta bistveno. A se neoliberalni principi pogosteje pojavljajo v desnem konzervativizmu (in populizmu), socialna vprašanja pa v **desnem ekstremizmu** (pogosto v smislu nacionalnega socializma, ki propagira močne državne posege v gospodarstvo). Kritiko kapitalizma skoraj izključno izpostavljajo desni ekstremisti (Stöss, 2017, str. 16). Andre Tartar (2017) dodaja, da sta za desni ekstremizem značilna tudi nativizem, "ideologija, ki stremi k naselitvi držav izključno s pripadniki lastnega naroda, saj nenavadni elementi (osebe in ideje) ogrožajo homogeno nacionalno državo", ter avtoritarizem, "zaupanje v strogo urejeno družbo, na podlagi principa 'zakona in reda' ter kaznovalnega konvencionalnega moralizma". Ekstremizem se torej ne zadovoljuje le z reformacijo obstoječega sistema, temveč teži k njegovi ukinitvi in nadomestitvi z bolj radikalnim ali celo militariziranim razumevanjem politik v okviru novega družbenega reda (Pausch, 2015).

Populizem je sicer prvenstveno politični slog, a se je, obtežen z vsebinami, razvil v **desni populizem**, ki uporablja protiestablišmentsko retoriko "mi tu spodaj" (preprosti mali človek) nasproti "tistim zgoraj" (oblast) na vertikalni ravni, kakor tudi "mi" proti "drugim" na horizontalni ravni oz. navzven. Pri tem namerno ostaja nejasno, kdo sodi v kategorijo "mi" in tudi pri "drugih", od katerih se desni populizem kulturno distancira, obstaja določena fleksibilnost: muslimani, judje, cigani, begunci, narodne manjšine in celo "bruseljski birokrati". Odvisno od konteksta in politične situacije torej navajajo sovražnike, ki se zdijo

najbolj primerni za "grešne kozle" in za preproste odgovore na težavna vprašanja. Podpirajo avtoritarne politične koncepte in zahtevajo resnejšo obravnavo in obsodbe prestopnikov (vključujoč storilce kaznivih dejanj kakor tudi posameznike omenjenih skupin). Sestavni del njihove argumentacije je podiranje tabujev, ponujanje radikalnih rešitev in razlag teorij zarot, kar nagovarja protestne volivce (Melzer, 2016). Tartar (2017) in Lewandowsky (2016) populizem klasificirata kot "ideologijo, ki obravnava družbo kot dve ločeni homogeni in antagonistični skupini: 'čisto ljudstvo' in 'korupcijska elita'¹⁷ ter se zavzema, da bi politika postala izraz splošne volje njenih državljanov". Pri desnem populizmu gre bolj za politično strategijo kakor za novo zaprto ideologijo. Označuje sivo območje med desnim konzervativizmom in ekstremizmom, ki se oba sklicujeta na (domnevno) voljo ljudstva ali na molčečnost večine proti establišmentu, elitam, EU in vladajočim političnim strankam ter imata močan fokus na politiko "zakona in reda" ter na nadzor migracij¹⁸ (Stöss, 2017, str. 16).

Bobbio (1995, str. 70) je desnico delil na t. i. nazadnjaško versko in pogansko desnico, ki se le okorišča z vero, ter zmerno desnico z laičnim pogledom na politiko. Melzer (2016) potrjuje, da posebej v srednji in vzhodni Evropi obstaja še en tip radikalne desnice, tj. krščanskofundamentalistični, klerikalno-avtoritarni nacionalizem, ki se pogosto uvršča pod eno izmed zgornjih skrajnih desnih podzvrsti. Michael Minkenberg v to skupino uvršča še etnocentristično desnico.

S preoblikovanjem industrijske družbe, pospešeno globalizacijo in modernizacijo so se v številnih zahodnoevropskih državah v sedemdesetih in osemdesetih letih izboljšali pogoji za razvoj in uspešnost desnega ekstremizma. Nosilci tega so se iz različnih klubov, klik in skupinic uglednežev oziroma različnih gibanj preoblikovali v formalne politične stranke, ki pridobivajo moč, tako znotraj nacionalnih meja kakor tudi v evropskih institucijah. Na desnem robu političnega spektra so se pojavile še nove, pretežno zmerne, a občasno tudi konzervativne stranke. Hkrati so tudi ostale obstoječe stranke odločno zanihale v desno smer (Stöss, 2017, str. 29).

¹⁷ Paradoks nastane ob preboju tovrstnih strank v koalicije in s tem uvrstitvi med "tiste zgoraj/korupcijsko elito". Soočenje velikih poenostavljavcev s kompleksno resničnostjo v tem primeru vodi k uporabi shizofrenih taktik (opozicija v vladi) ali pa v izgubo podpore volivcev (Pausch, 2015).

¹⁸ Omenjeni izraz bom uporabila ob težavnejši razmejitvi med njima. Posebej pri uvrstitvi strank na levo-desni politični spekter, pri čemer je ortodoksni desni ekstremizem lažje določljiv, meja med desnim konzervativizmom in zmernim ekstremizmom pa pogosto zabrisana. Za države članice EU, kjer desni ekstremizem ne obstaja, bom tako namesto zgornjih na kratko predstavila volilne rezultate desnih konzervativnih strank, katerih ideologija pa ni tako izrazita, da bi se jih lahko štelo med preučevane politične stranke, ter bodo zato le omenjene.

2.2 Povezanost političnega ekstremizma in migracij

2.2.1 Ekstremistične politične stranke

Sruk (1995, str. 322) politične stranke opredeli kot "organizirane skupine ljudi, ki si s politično dejavnostjo v družbi, še posebej s sodelovanjem na volitvah, prizadevajo za pridobitev neposrednega vpliva na odločanje". S tem se bistveno razlikujejo od gibanj in drugih organizacij, ki se prav tako ukvarjajo s političnimi zadevami, a ne "artikulirajo neskončno množico individualnih hotenj in zahtev v pobude, ki se kasneje lahko uveljavljajo v parlamentu".

Današnje politične stranke imajo svoj izvor v 19. stoletju, v času prehoda iz starih političnih režimov v parlamentarne demokracije, (pre)oblikovanja držav, širšega priznavanja volilne pravice, večjih družbeno-gospodarskih sprememb ter industrijskih revolucij. Koprivnik pojasnjuje, da so v začetku predstavljale nasprotujoče si interese različnih družbenih skupin, kasneje pa so se v želji po prodoru v parlament začele usmerjati na širši krog volivcev, ki jim omogoča uresničitev lastne politične volje in zastavljenih ciljev (Čulaja, 2003, str. 4).

Skozi zgodovino so se torej lastnosti strank in njihovi družbeni položaji spreminjali, edina stalnica, ki se pretežno ohranja skozi ves čas, je boj za oblast oz. zmago na volitvah (Fink-Hafner, 2001, str. 31). Te so namreč v demokratičnih družbah način, s katerim državljani in državljanke izberejo svoje predstavnike, ki jih bodo zastopali v parlamentu in drugih izvoljivih organih, ti pa s tem pridobijo odločilno vlogo pri oblikovanju nacionalnih politik. Volilni sistemi posameznih držav se delijo na večinskega, proporcionalnega in mešanega. V večinskem sistemu se, kot že samo ime pove, mandati razdelijo le tistim, ki so dobili večino. Grad (1996, str. 73) pojasnjuje, da proporcionalni (sorazmerni) sistem, za razliko od večinskega, izhaja iz načela, da morajo dodeljeni predstavniški mandati ustrezati izglasovani podpori na volitvah. Slednji je v Evropi zelo razširjen, saj naj bi zagotavljal bolj demokratično delovanje oblasti in zastopnost različnih političnih interesov ter omogočal uvrstitev v parlament tudi manjšim strankam in manjšinam (Paradžik, 2005, str. 49), vključno z ekstremističnimi, ki so predmet tega dela. Zabrisanost meja med etabliranimi strankami, ki svoje ideologije čedalje bolj usmerjajo proti sredinski politični orientaciji, predstavlja priložnost in nov politični prostor za skrajno desne stranke, ki se zdijo bolj osredotočene od drugih, s svojo sočasno oddaljitev od fašizma pa predstavljajo volivcem zanimivo opcijo.

Tovrstne stranke družijo določene skupne teme, ki jih lahko najdemo v vseh desnih političnih programih. Te vključujejo močan odpor do obstoječe politične ureditve in zavezo k demokratični reformi, dominanten protimigrantski vidik in v nekaterih primerih celo odprto sovražnost do priseljencev¹⁹ ter posledično veliko težnjo po zaščiti zahodnih vrednot in nacionalne identitete ter kulture. Izrazita stališča imajo tudi glede soobstoja različnih identitet in etničnosti znotraj ene države. Desne ekstremistične stranke uvajajo antagonizem "nas proti njim", pri čemer uporabljajo tako notranje navpične kot tudi horizontalne, navzven usmerjene dimenzije. Na podlagi kulturno homogene opredelitve in zagovarjanja skupnih interesov, ki naj bi temeljili na zdravem razumu, očitajo "pokvarjenim elitam" favoriziranje interesov "drugih", običajno manjšin, med drugim priseljencev. Desni populistični strateško in taktično uporabljajo negativnost v svoji retoriki (Guibernau, 2010).

Njihov uspeh je zasnovan na osnovi podobe sovražnikov, ki legitimirajo njihovo ogorčenje in ustvarjajo trdno vez med karizmatičnim voditeljem in "ljudstvom". Namesto racionalnih analiz za razlago negativnih posledic družbenih sprememb navajajo preproste teorije zarote in/ali obtožbe "sovražnikov", ki jim očitajo napačno socialno ali gospodarsko držo, obtoženi so tudi zločinov ali korupcije, s čimer nanje lahko preusmerijo realne ali izmišljene strahove in ogorčenje. Ključni sovražnik vseh desnih ekstremističnih strank je koruptivni establišment, ki mu očitajo obsedenost z močjo, delo v nasprotju z interesi lastnih državljanov ter uničevanje družbe in države, ki se je razvila v "samopostrežno trgovino za socialne parazite". Naslednji sovražnik je EU, ki ji na račun nacionalnih identitet vlada "bruseljska evrobirokracija", ki je še bolj kot domača elita distancirana od (potreb) državljanov in ji manjka demokratična legitimnost, kar utemeljujejo na podlagi dejanskih primerov nepravilnosti. Tovrsten odnos je še posebej razširjen v državah t. i. "neto plačnikov" (Bauer, 2016, str. 15–18). Hooghe in Marks (2017) pojasnjujeta, da spornost EU temelji na uvajanju pravila tistih, ki so označeni kot tujci, zmanjševanju pooblastil nacionalnih držav (od ljudstva izvoljenih predstavnikov) ter na povzročanju gospodarske negotovosti in olajševanja

¹⁹ Danes je večinoma osrednja komponenta kampanj vseh evropskih desnih ekstremističnih političnih strank protimuslimanski diskurz, ki ga lahko razumemo kot posledico terorističnih napadov islamističnih fundamentalistov, s čimer je sovraštvo do islama postalo nov sestavni del rasizma. Ne gre več le za priznavanje kulturnih razlik med etničnimi skupinami ("etnopluralizem"), temveč za kulturni spopad za obrambo krščanskega zahoda pred domnevno neciviliziranimi muslimani (protimuslimanski rasizem). Ustvarjen je nov vidik rasizma, katerega kampanja apelira na demokratične vrednote (islam je ženskam in gejem sovražen, avtoritaren in nasilen) ter zatrjuje, da se bori za njihovo izpolnjevanje. V razprave glede naglavnih rut in burk, mošej in minaretov se že dolgo vključujejo tudi uveljavljene politične in kulturne elite. Povsod so zahtevani (in delno uresničeni) ukrepi za preprečitev islamskega križarskega kriminala, ki naj bi bil usmerjen proti zahodni civilizaciji. Pri tem cilj gibanja predstavlja diskriminacija vseh pripadnikov te verske skupnosti, ne glede na njihovo pripravljenost za integracijo in njihovo dejansko vedenje (Stöss, 2017, str. 21–22).

priseljavanja v EU. Slednje predstavlja posebno grožnjo tistim, ki zavračajo kulturno raznolikost in si prizadevajo za zaščito narodne skupnosti pred transnacionalnimi pretresi ter ki jim priseljenci predstavljajo stanovanjsko in zaposlitveno konkurenco.

Obe navedeni tematiki se povezujeta v krovno temo priseljavanja²⁰ in posledičnega zavračanja etnične pluralizacije, kar je, sodeč po Albertu Scharenbergu, ključna točka klasične desne ekstremistične propagande. Čeprav so mnoge evropske države tradicionalne imigracijske družbe, prihaja večina novih migrantov iz neevropskih kultur, kulturno-verska raznolikost od večinskega prebivalstva zahteva visoko stopnjo tolerance. Zanimivo je, da lahko stranke z uporabo predstavljene strategije profitirajo ne glede na dejansko obstoječo politiko priseljavanja v državi (Bauer, 2016, str. 15–18).

Desne ekstremistične stranke za mobilizacijo družbenih skupin oz. svojih podpornikov²¹ torej izkoriščajo naraščajoče transnacionalno neskladje, kot odziv na reforme, ki so oslabile nacionalno suverenost, spodbudile priseljavanje, mednarodno gospodarsko izmenjavo ter kulturno in gospodarsko negotovost (Hooghe in Marks, 2017). Pri tem koristijo potencial strahu in javnega ogorčenja, usmerjenega proti "tujim elementom v lastni družbi", tj. migrantom²², ki temelji na poslabšanju socialno-ekonomskega okolja in neodzivnosti obstoječih političnih elit (z realnimi alternativami) ter predvsem na begunski krizi po letu 2015. Družbene "težave" (domnevno stopnjevanje kriminalitete tujih državljanov, izkoriščanje države blaginje in naraščajočo brezposelnost) torej uspešno izkoriščajo za lastni politični kapital. V tem kontekstu govori Albert Scharenberg (Bauer, 2016) o "etnizaciji socialnega vidika". Desni populisti navadno ne ponujajo realnih konstruktivnih rešitev, manko vsebine, političnih idej in rešitev kompenzirajo z zatekanjem k nacionalistični mitologiji. Zbujanje strahu z demoniziranjem "drugega" (EU, migrantov, beguncev, homoseksualcev, levičarjev ...) uporabljajo za nagovor množic, s tem pripomorejo k zaskrbljenosti (ponekod tudi k posnemanju populistične retorike) pri nasprotnikih, ki jim s tem sami nehotе podelijo še večjo moč, do neke mere celo navidezno legitimnost (Tomšič, 2017).

²⁰ Do vseevropskega stopnjevanja tega vprašanja in ksenofobije je prišlo po osemdesetih let prejšnjega stoletja, ko so se mnoge države zahodne Evrope soočale s čedalje večjim dotokom beguncev in prisilcev za azil. S časom so se namreč zabrisale meje med nujno potrebnimi delovnimi migranti in njihovimi družinskimi člani, med prisilci za azil in ilegalci ter med gospodarskimi begunci in političnimi pregnanci.

²¹ Bolj kot pri privabljanju volivcev drugih strank so uspešni pri mobilizaciji neaktivnih volivcev, ki so s predhodno pasivnostjo na volitvah sporočali svoje neodobranje obstoječih političnih razmer v državi. Sicer pa volilne študije dokazujejo, da je težko sestaviti enoten volilni profil: na eni strani se zanje odločajo t. i. poraženci modernizacije, po drugi strani pa volivci obravnavanih strank izvirajo iz družbene sredine in niso prikrajšani na osnovi svojega socialno-ekonomskega statusa ali stopnje izobrazbe (Skenderovic, 2007, str. 46).

²² Omenjeno se povezuje s strahom pred "multikulturno družbo", ogroženostjo lastne identitete, "tujostjo v svoji državi" in vizijo "islamizacije Evrope".

Za generiranje strahov v družbo desne ekstremistične stranke uporabljajo poenostavljeno retoriko, s katero se približajo ljudem in sebe opredelijo kot politične zastopnike "zaskrbljenih državljanov". S predpostavljeno "politično korektnostjo" in prevladujočimi diskurzi se ne strinjajo, posledično ne spoštujejo (ne)formalnih pravil, uprizarjajo preračunane provokacije in škandale ter razbijajo domnevne tabuje (Guibernau, 2010). Slednje je njihovo glavno retorično sredstvo, saj poudari njihovo zunanjo vlogo in sočasno pokaže pogum "resnične ljudske stranke". Pri tem je zaskrbljujoče, da se ti tabuji večinoma nanašajo na področje temeljnih in človekovih pravic ter da njihov model homogene in "resnične demokracije" nosi izrazito protipluralistične in s tem protidemokratske značilnosti (Bauer, 2016, str. 14). V imenu "tihe večine" prebivalstva zahtevajo radikalne rešitve (predvsem za ključna vprašanja, kot so migracije) ter s strateško teatralnimi emocionalnimi nagovori in pretiravanjem (teorije zarote, izkoriščanje strahov državljanov, nasilne metafore) ustvarjajo politiko strahu in gneva. Z uporabo preprostega besedišča in izrazitimi generalizacijami/poenostavitvami (s t. i. zdravo pametjo), tako problematike kot rešitev, se upirajo političnim kompromisom, ki naj bi bili znak šibkosti. Proti nasprotnikom uporabljajo politično strategijo vloge revolucionarjev za redefinicijo političnih tem, s strateškim ciljem homogene družbe določene države s trdno nacionalno identiteto.

Njihove strategije v politični komunikaciji se odzivajo na potrebe sodobnih medijev (čeprav so ti po skrajno desni ideologiji del skorumpirane oblasti), v smislu povpraševanja na trgu, zato je desnica deležna veliko medijske pozornosti, kar dodatno krepi učinkovitost njihove sporočilnosti brez kakršne koli refleksije (Guibernau, 2010).

Glede specifične vizije v zvezi z migracijami je Geert Wilders iz nizozemske PVV v svojem govoru dne 21. 1. 2017 promoviral strategijo, s katero bi se evropski nacionalisti vzajemno zoperstavili množičnemu priseljevanju in voditeljem evropskih uveljavljenih strank, ki so po njegovih besedah "spodbujali islamizacijo Evrope" (Pi. K. in STA, 2017).

2.2.2 Ekstremistično volilno vedenje

Oblika volilne odločitve za ekstremistične politične stranke, kljub njihovem vzponu, še danes ni vključena v splošne teorije volilnega vedenja, ki se preučuje le v relaciji s splošnimi dejavniki vpliva na volilno odločitev²³. Glavni razlog je pozicija ekstremistov na robu

²³ Dejavniki vpliva se delijo na dolgoročne: družbeno-deterministični pristop in teorija identifikacije s stranko; ter kratkoročne: teorija racionalne izbire, vpliv ekonomskih razmer, političnega marketinga in karakteristik kandidata na volilno odločitev ter volilna izbira, odvisna od stališč.

demokratskega političnega spektra, zato se njihova legitimnost postavlja pod vprašaj. Hkrati so bili klasični modeli volilnega vedenja oblikovani za stabilne zahodne demokracije, v katerih je bila odkrita podpora ekstremističnim strankam komaj opazna. Po izkušnji s Hitlerjem in Stalinom ekstremističnih strank mnogi niso obravnavali kot normalne demokratske stranke, saj je bilo glasovanje zanje nezaželeno, če ne celo demokraciji nevarno.

Kljub vsemu Norrisova (2004, str. 2–7) navaja tri vidike strukturne teorije, ki pojasnjujejo podporo desnim ekstremističnim strankam:

1. Klasični sociološki pogled se nanaša na upor malega meščanstva proti modernizaciji, naraščajočim korporacijam, kapitalu in kolektivno organiziranemu delu.
2. Moderni sociološki pogled je osredotočen na "nov družbeni razkol", ki je nastal z razvojem postindustrijske družbe. Spremembi življenjskih razmer (zniževanje socialne varnosti ter pomena lokalnih skupnosti zaradi globalizacije) in socialno-ekonomskih vzorcev neenakosti (prost pretok delovne sile, blaga in kapitala)²⁴ so se prilagodili tudi današnji desni ekstremistični pogledi. Prepoznavanje grožnje se je tako preusmerilo v vzorce priseljevanja, število prosilcev za azil in multikulturnost.
3. Raziskave Daltona in Wattenberga so pokazale porast strankarske neopredeljenosti ter slabljenje tradicionalne strankarske pripadnosti in družbenih smernic²⁵, predvsem med mladimi, bolj izobraženimi in politično sofisticiranimi državljani, ki so na osnovi nezadovoljstva s konvencionalnimi politikami bolj naklonjeni protestnim politikam.

Zadovoljitev s preprostimi razlagami in klasičnimi modeli volilnega vedenja torej ni mogoča, potrebno je iskati globlje razloge za podporo ekstremističnim strankam in se dotakniti tudi izkušenj drugih znanosti (Arzheimer in Carter, 2006) ter dejavnikov, ki po mnenju področnih raziskovalcev vplivajo na vzpon desnih ekstremističnih strank oziroma posledično na njihov večji volilni uspeh.

²⁴ V modernih družbeno-gospodarskih razmerah naj bi se bolj izobražene, karierno fleksibilne in mobilne skupine okoristile na račun nižjega delavskega razreda, ki se sooča z zmanjševanjem možnosti na trgu dela, socialne in ekonomske varnosti ter povečevanjem socialne neenakosti. Navkljub logični usmeritvi teh volivcev k strankam levega političnega pola ali nacionalnim konzervativnim strankam pa se ti na osnovi povečevanja ekonomske in socialne negotovosti ter multikulturnosti (ter posledično ocene uveljavljenih opcij kot nezmožnih soočanja s perečo problematiko) usmerjajo k "drugačnim", protimigrantskim politikam s populistično retoriko in karizmatičnim voditeljem (Štefančič, 2012, str. 35).

²⁵ Zadnja tri desetletja so zaznamovana z izginjanjem razrednega razkola v strankarski politiki večine postindustrijskih družb, ki so ga nadomestili "cross-cutting" (koncept, ki prepozna, da ima večina ljudi več različnih interesov in identitet, ki vplivajo na politične poglede in strankarsko identifikacijo) razkoli v multikulturnih družbah (Štefančič, 2012, str. 35).

2.2.3 Dejavniki vpliva na vzpon ekstremne desnice

Upoštevajoč socialno strukturo in mobilizacijski potencial strank ekstremne desnice, pojasnjevalni pristopi na makroravni predvidevajo, da so družbene spremembe in socialno-ekonomske krize pomembni okvirni pogoji za njihov vzpon.

Griffin, Hennig in drugi pojasnjujejo, da se v kriznih časih porast socialnega nezadovoljstva, kot posledice naraščajoče socialne neenakosti in s tem povezane družbene fragmentacije, z negotovostjo delovnih razmerij (masovna brezposelnost, zniževanje plač, povečevanje konkurence na trgih dela) in z zniževanjem socialnih standardov, kaže v težnji ljudi k avtoritarni ekstremni desnici (Ramet, 1999, str. 21). Potreba po zaščiti pred domnevnimi ali dejanskimi zunanjimi in notranjimi grožnjami, kot so odvisnost od svetovnega trga, prevlada evropske birokracije, "tuja infiltracija/pretujčevanje" z naraščanjem migracijskih gibanj in poslabšanjem problemov zaradi azilantov in beguncev, dramatično povečevanje kriminala in socialnih zlorab tujcev ustvarja ustrezne pogoje za razvoj nacionalističnih in rasističnih gibanj (Stöss, 2017, str. 17–18). Soodvisnost povečane finančne nestabilnosti in ksenofobije v posameznih državah so potrdili tudi na Inštitutu družbenih znanosti v Beogradu. Nasprotno Kitschelt in McGann kot ključen razlog za obravnavani pojav navajata strukturno spremembo družbe, ki je nastala s preходом v postindustrijsko gospodarstvo. Desne ekstremistične stranke so namreč poleg že izpostavljenih avtoritarnih in hierarhično urejenih politik, ki omejujejo individualno avtonomijo v kulturnem izražanju, naklonjene tudi svobodnemu tržnemu gospodarstvu (Štefančič, 2012, str. 23). Rametova (prav tam) določa štiri značilnosti, ki kažejo na usmerjanje družbe v desni ekstremizem:

1. naraščajoča nastrojenost in zaničevanje šibkih, starejših ter bolnih ljudi in zanikanje odgovornosti družbe nasproti t. i. "neproduktivnim članom",
2. prevlada interesov družbe/naroda nad interesi posameznikov,
3. izguba pomena liberalnih vrednot (medsebojno razumevanje, strpnost, zmernost, etika in integriteta) v javnosti,
4. naraščanje zaskrbljenosti glede družbene prihodnosti in zatekanje k alternativnim "rešitvam".

Na osnovi hitrih družbenih sprememb moderne civilizacije in naraščanja stopnje individualizacije so se z ekonomsko marginalizacijo in dezintegracijo tradicionalnih družbenih struktur povečali tudi izolacija in negotovost, občutki nemoči, strah ljudi pred izgubo uveljavljenega statusa in manj definiranih življenjskih ciljev ter predvsem obseg

ekonomsko in socialno ogrožene skupine, ki jo oblikujejo pretežno mladi, nižje kvalificirani delavci, kmetje in upokojenci z nizkimi pokojninami (Čulaja, 2003, str. 12). Negotovost²⁶ in nemoč odtujenih posameznikov ustvarjata avtoritarne in izključitvene usmeritve ter dajeta vtis neustrezne politične zastopanosti, saj naj izvoljeni predstavniki svojim volivcem ne bi mogli več zagotavljati ustrezne zaščite, s tem pa se med državljani povečuje nezadovoljstvo²⁷. Posledično ljudje ne iščejo demokratičnih ali liberalnih rešitev, temveč se zatekajo k skrajnim političnim diskurzom (nacionalizem, rasizem, religionizem) in so se v času krize celo pripravljeni odpovedati individualni svobodi ter – v želji po avtoritarnih konceptih: novi identifikaciji z nacionalno skupnostjo, izboljšanju tradicionalnih vrednot ter socialnih struktur, varnosti²⁸, miru, usmerjenosti in redu – iščejo oporo v karizmatičnih voditeljih oz. totalitarni državi, ki naj bi znala rešiti njihovo eksistencialno krizo (Balažic v Štefančič, 2012, str. 24). Potrebno se je zavedati, da so krize le kritična stičišča okoliščin, ki sprostijo napetosti, nakopičene v preteklih letih/desetletjih (Hooghe in Marks, 2017). Politična nestabilnost in ekonomska kriza, skupaj z izgubami na podlagi globalizacije in modernizacije, lahko generirata potrebne pogoje za desni ekstremizem, ki ponuja alternativo kulturno homogene nacionalne države.

Prof. Milan Balažic (v Štefančič, 2012, str. 24) meni, da so postmoderne družbe nenehno v krizi oz. v prehodnih obdobjih med njimi, ko iz strahu za svoje delo oz. pozicijo vedno poskušajo najti krivca. Od tu izvira percepcija desnega ekstremizma, da največjo grožnjo za ljudi, raso in narod predstavlja priseljevanje. Boj proti multikulturnim družbam je usmerjen v ustvarjanje ali krepitev temeljnih strahov, da bo večinska družba postala žrtev neomejenega priseljevanja in s tem izgubila svojo identiteto. Priseljevanje se dramatizira v univerzalno grožnjo, odgovorno za vse gospodarske, družbene, politične in kulturne težave. Rešitev vseh družbenih težav je po tej razlagi v zaustavitvi priseljevanja, vrnitvi priseljencev v državo

²⁶ S strukturnim preoblikovanjem industrijske družbe so zaradi socialnega nazadovanja in razvrednotenja njihovih kvalifikacij specifične izobrazbene, starostne in poklicne skupine postale ogrožene ter zaskrbljene glede lastne prihodnosti, nasprotno pa vzpenjajoče se industrije v sekundarnem in terciarnem sektorju še vedno lahko nudijo relativno varna in stalna delovna mesta za višje poklicne kvalifikacije. Govorimo lahko torej o zmagovalcih in poražencih modernizacije, kar je v postindustrijski evropski družbi od leta 1980 predstavljalo glavni vzrok za vzpon "novega" desnega ekstremizma. Gospodarski in politični trendi globalizacije povzročajo nezadovoljstvo in strah med domnevnimi ali dejanskimi žrtvami tega razvoja, ki se posledično začnejo uvrščati med nasprotnike procesov modernizacije (Stöss, 2017, str. 24).

²⁷ Izrek o nezadovoljstvu je izhodišče za številne razlage desnega ekstremizma. Pomeni neskladje med pričakovanjem in realnostjo, posledično se razvijajo razočaranja nad družbenimi izkušnjami in izguba zaupanja v obstoječi red, protest, zanikanje, nasprotovanje in odpor. Nezadovoljstvo je predvsem posledica trajnih gospodarskih (cikličnih in strukturnih) kriz, družbenih in političnih sprememb, korenitih procesov modernizacije ter posledične izgube zaupanja v prihodnost, kar povzroča občutke prikrajšanosti in izključenosti.

²⁸ Ideje skrajne desnice stremijo k vzdrževanju strogega pravnega reda in povečevanja moči države. V ozadju teh načel je moralna pozicija, ki poudarja pomen družbenega reda in hierarhije ter nasprotuje multikulturnosti (vključno s homoseksualnostjo, splavom, drogami in pornografijo).

izvora in s tem vrnitvi v status quo domnevno etnično homogene družbe (Stöss, 2017, str. 19). Precej pozornosti se torej namenja legalnim in ilegalnim priseljencem, ki predstavljajo močan atribut v rokah ekstremne desnice, zato bom v nadaljevanju soočila migracijski dejavnik vpliva z volilnim uspehom desnih ekstremističnih strank v EU. Veliko migrantov je v Evropo prišlo v času povojnega ekonomskega razcveta (predno je nezaposlenost postala resen problem), torej pred letom 1980, ko so desne ekstremistične stranke postale pomembnejši politični dejavnik, kar že nakazuje na vzročno-posledično povezavo med pojavoma.

2.3 Migracije

Migracije so postale ključni dejavnik za razumevanje sodobnih globalnih problemov, kot so revščina, neenakomerni razvoj, trgovina z ljudmi, multikulturalizem in terorizem, ter s tem težek preizkus za družbo, države in transnacionalne entitete. Te se namreč s pojavom množičnih migracij čedalje pogosteje soočajo z delitvami na "mi" in "oni". Strah pred vsem, kar je tuje, pa vodi v različne negativne družbene težnje ter hitro izpostavi pomanjkljivosti in napredek tega področja (Trušnovec, 2016, str. 12).

Tudi pri opredelitvi pojma **migracije** ni mogoče najti popolnega soglasja. Izhodišča za oblikovanje politike priseljevanja Republike Slovenije definirajo migracije kot "fizično gibanje posameznikov ali skupin prebivalstva v geografskem prostoru, ki zajemajo prestop neke administrativne meje in relativno trajno spremembo kraja bivanja". Migracije se delijo na notranje ali zunanje oz. mednarodne, ki pomenijo prestop državne meje in relativno trajno spremembo prebivališča (Medved, 1998, str. 11).

Definicija je skladna tudi z opredelitvijo Mednarodne organizacije za migracije, ki te predstavi kot: "Gibanje osebe ali skupine oseb, bodisi čez mednarodne meje ali v državi. Gre za gibanje prebivalstva, ki vključuje kakršno koli gibanje ljudi, ne glede na dolžino, sestavo in vzroke; vključuje tudi migracije beguncev, razseljenih oseb, ekonomskih migrantov in oseb, ki se gibljejo zaradi drugih namenov, vključno zaradi združitve družine." **Migranta** opiše kot: "vsako osebo, ki se seli ali se je selila preko mednarodnih meja ali v okviru države stran od njegovega/njenega običajnega prebivališča, ne glede na (1) pravni status osebe; (2) prostovoljno ali neprostovoljno gibanje; (3) vzroke za gibanje ali (4) dolžino bivanja." (International Organization for Migration, 2016).

Zavratnik Zimic (2003, str. 5) pojasnjuje, da se pojem največkrat nanaša na tiste osebe, ki za daljši čas oz. vsaj za eno leto zapustijo lastno državo in bivajo v drugi. Natančnejše lahko razčlenimo dva tipa migranta: emigrant je oseba, ki se je z izvirnega geografskega območja izselila, imigrant pa oseba, ki se je na neko novo območje oz. v imigrantsko družbo priselila. Slednji se torej od začasnih prebivalcev (npr. sezonski delavci) razlikujejo glede na čas bivanja na določenem območju. Kot sopomenka imigranta se v EU pogosto uporabljata izraza "tujec" in "priseljenec" ter tudi besedni zvezi "prebivalec tujega porekla" in "oseba priseljenškega izvora" (Trušnovec, 2016, str. 12). Pri tem EU strogo razlikuje med državljani tretjih držav in državljani članic EU (Oberstar, 2001, str. 1).

Za selitve večjega števila oseb iz vojnih ali manj ekonomsko in razvojno uspešnih v razvitejše in mirnejše države se uporablja izraz **migracijski tokovi**. Po Klinarju (1976) se, na osnovi dejavnikov izrivanja iz imigrantske družbe in privabljanja izvorno-emigracijske družbe, z emigrantskim tokom razvija tudi remigracija ali protitok. V tem primeru lahko govorimo o migracijskem krogu (Trušnovec, 2016, str. 12). Obsežnejše migracijske tokove navadno povzročijo vojne ali druge pomembne družbenopolitične spremembe, pripomore pa tudi neuravnoteženost gospodarskega in političnega razvoja različnih držav (Raymer in Willekens, 2008, str. 11). V zadnji krizi smo se soočali predvsem s prvim geografskim migracijskim vzorcem po Lednikovi (2006, str. 27), tj. jug–sever, kjer gre za mednarodne migracije iz južnih delov Evrope, severne Afrike in Bližnjega vzhoda v smeri severozahodne oz. zahodne Evrope. Pri tem so bili obseg, struktura in geografski premiki migracijskih selitev v EU v zadnjih letih deležni številnih sprememb. Običajne emigracijske države (Italija, Španija, Portugalska, Grčija, Slovenija) so se spremenile v imigrantske države. Sočasni povečan obseg migracijskih tokov je prispeval k večji etnični in nacionalni raznolikosti migrantov ter posledično demografski strukturi v nacionalnih okoljih razvitih držav, kar je posebej izrazito v nekdanjih bolj kulturno homogenih državah EU. Na osnovi opisanega se zastavlja vprašanje etnične integracije imigrantov in načina soočanja s problemom multikulturne družbe, ki ga EU naslavlja z enotno migracijsko politiko (Verlič Christensen, 2002, str. 19–20).

Pojem **migracijska politika** obsega pravila in postopke za dodelitev vstopnih in bivanjskih dovoljenj tujcem, nadzor nad njimi in državno politiko priseljevanja, ki vključuje tudi integracijsko politiko. Ta se osredotoča predvsem na trajnejše priseljence in mora vsebovati spoštovanje dostojanstva in osebne integritete, kulturnih vrednot in verskega prepričanja ter zaščito pred rasizmom, ksenofobijo, diskriminacijo in etnocentrizmom. Skladno z definicijo pojma migracije zajema politiko notranjih in mednarodnih selitev, slednja se nadalje deli na

politiko priseljevanja in odseljevanja ter obsega tudi begunsko politiko in njeno podzvrst, ki se nanaša na področje azila (Medved, 1998, str. 11–12).

Z namenom uskladitve politik na področju priseljevanja, azila in zmanjšanja nezakonitih migracij je EU sprejela številne ukrepe in oblikovala skupno migracijsko politiko, ki predstavlja okvir za legalne migracije znotraj svojih meja ter ga morajo države članice na podlagi direktiv in uredb vključiti v lastno nacionalno zakonodajo (Arnold, 2014, str. 27). Kot glavna problematika politike se izpostavlja poseganje v občutljiv del suverenosti držav, saj gre v kulturnem smislu za vprašanja nacionalne identitete države. Na drugi strani enotna politika prispeva k bolj učinkovitemu nadzoru nehotenih in nezakonitih migracij v EU ter je učinkovita pri premostitvi pomanjkljivosti nacionalnih politik in pri premagovanju skupnih problemov na obravnavanem področju, kot so pridobivanje relevantnih podatkov in nižanje stroškov posameznih držav pri premagovanju migracijske problematike z načelom poštene delitve finančnega bremena med vsemi članicami EU (Boswell, 2002, str. 2).

2.3.1 Skupna evropska migracijska politika

Kovač (2003, str. 69) pojasnjuje "**Prva tri desetletja** po drugi svetovni vojni je zahodna Evropa preživela v sproščeni migracijski regulaciji (povečane potrebe po delovni sili), ki je na splošno upoštevala mednarodni režim o begunskih pravicah (Ženevska konvencija iz leta 1951, Protokol aktivnosti Visokega komisariata OZN za begunce iz leta 1966 in podobno)." Države so sklepale bilateralne sporazume, na podlagi katerih so svoje delavce napotile na začasno delo v tujino. Posledično se je oblikoval t. i. dvojni trg delovne sile, saj je večina delavcev tam tudi ostala. Migracijska politika je bila takrat pojmovana kot **izključna pristojnost domače jurisdikcije** (Bebler, 2007).

Tabela 2.1: Začetki oblikovanja evropske migracijske politike: Evropske skupnosti iz 50-ih let

1951	<i>Pariška pogodba (Belgija, Nizozemska, Luksemburg, Nemčija, Francija in Italija)</i>	Ustanovitev Evropske skupnosti za premog in jeklo (ESPJ) in ukinitvev omejitev pri zaposlovanju v premogovni in jeklarski industriji za državljane pogodbenic.
1957	<i>Rimska pogodba (Belgija, Nizozemska, Luksemburg, Nemčija, Francija in Italija)</i>	Ustanovitev Evropske gospodarske skupnosti (EGS) in prost pretok blaga, storitev, kapitala ter ljudi (14. člen, nekdanji 7a člen Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti (PES)).

Vir: prirejeno po Vodopivec (2004, str. 12).

Ustanovitvene pogodbe Evropskih skupnosti iz 50-ih let (gl. Tabelo 2.1) so nastajale iz izključno ekonomskih razlogov, zato je pri njih opaziti le malo poudarka na migracijski

politiki. Iz tega razloga določilo svoboščine ni bilo predvideno za vse ljudi, saj je šlo za ekonomsko svobodo, ki so jo prvotno lahko uživale le ekonomsko aktivne osebe (delavci), kasneje z uredbo Evropskega sveta iz leta 1968 pa je bilo omogočeno tudi združevanje družin delavcev. S tem so se pristojnosti držav članic, da nadzorujejo in omejujejo priseljevanje, nedvomno zmanjšale (prav tam, str. 13). Ostrejši nadzorni sistemi so začeli nastajati **sredi osemdesetih let**, ko so se zaostrole domače gospodarske razmere (stagflacija) s čedalje večjo stopnjo brezposelnosti in je začel val beguncev vrtooglavo naraščati, kljub pozivom, naj se vrnejo v domovino (Kovač, 2003, str. 70).

Tabela 2.2: Razvoj ureditve skupne evropske migracijske politike v 80-ih letih

1985	<i>Enotni evropski akt</i>	Oblikovanje skupnega evropskega trga, s prostim pretokom ljudi na nadnacionalni ravni. Področji priseljevanja v države članice EU iz tretjih držav in politike azila sta ostali v pristojnosti nacionalnih vlad.
1985	<i>Schengenski sporazum (Nemčija, Francija in države Beneluksa)</i>	Začetek ukinjanja notranjih meja in omogočanje svobodnega pretoka ljudi ter ukrepi, mehanizmi in tehnične rešitve za preprečevanje kriminala in poostren nadzor nad prehajanjem zunanje schengenske meje ter nad bivanjem tujcev v državah podpisnicah. Področje priseljevanj je ostalo v pristojnosti držav članic.
1988 ²⁹	<i>Ad hoc skupina za priseljevanje</i>	Oblikovanje standardov (Dublinska konvencija, Schengenski sporazum, Schengenski informacijski sistem ³⁰) za nadzor zunanje meje EU, vizumske režime, boj proti nezakonitemu priseljevanju, sankcije za prevoznike ter opredelitev odgovornosti držav po obravnavanju prošenj za azil.

Vir: prirejeno po Vodopivec (2004, str. 13–14); Longo (2003, str. 3–4).

Po padcu berlinskega zidu se je v iskanju zaslužka in boljšega življenja še povečalo število migrantov v (predvsem zahodni) Evropi. Predvsem so k temu prispevali vojne na Bližnjem vzhodu ter povečani begunski tokovi iz Azije, Afrike in celo vzhodne Evrope. V **začetku devetdesetih let** so tako mnogi že govorili o evropski "azilni krizi". Ukrepi nacionalnih vlad so se sicer hitro preusmerili k zmanjševanju možnosti za ekonomske migracije, a je bilo kmalu razvidno, da nastali problemi niso rešljivi zgolj z angažmajem na nacionalni ravni, zato so takratna **medvladna pogajanja** ponudila vrsto konvencij (gl. Tabelo 2.2), ki so urejale standarde za nadzor zunanje meje, sistem različnih vizumov in način boja proti ilegalni migraciji (Kovač, 2003, str. 70). Posledično so ukrepi na področju migracijske politike in

²⁹ Neformalno se je evropsko sodelovanje na področju migracij začelo s skupino notranjih ministrov držav članic, imenovano Trevi, ustanovljeno leta 1976. Leta 1985 je svoje področje delovanja razširila od boja proti terorizmu v boj proti nezakonitemu priseljevanju in organiziranemu kriminalu. Leta 1988 so se ministri, pristojni za migracije (pravosodje in notranje zadeve), začeli sestajati tudi formalno.

³⁰ Skupna računalniška baza podatkov (o migrantih in prosilcih za azil), ki jo uporabljajo države podpisnice Schengenskega sporazuma. Vzpostavitev SIS-a je pomenila kršitev državljskih svoboščin in je v nasprotju z Evropsko konvencijo o človekovih pravicah z leta 1950.

azila v EU vodili do oblikovanja teze o nastajanju "evropske trdnjave", ki se nanaša na prepričanje, da EU zapira svojo zunanjo mejo in marginalizira imigrante znotraj nje.

Tabela 2.3: Razvoj ureditve skupne evropske migracijske politike v 90-ih letih

1990	<i>Schengenska konvencija II (veljati je začela 1995³¹)</i>	Uresničevanje Schengenskega sporazuma ter ukinitve nadzora znotraj schengenske in meje EU.
1990	<i>Dublinska konvencija</i>	Ureditev področja vizumov in uvedba koncepta "tretje varne države". Ratificirana šele leta 1997.
1992	<i>Maastrichtska pogodba</i>	Uradna ustanovitev EU in prenos področja migracijske politike in azila iz pristojnosti držav članic v neposredno pristojnost organov EU, a še vedno kot zadevo skupnega interesa, in ne skupne politike.
1997	<i>Amsterdamska pogodba</i>	Uvedba dejanske skupne migracijske politike EU: prenos migracijske politike s področja skupnih interesov tretjega stebra na področje prvega, nadnacionalnega stebra, tj. področje skupne politike in prava. Podpis pogodbenih klavzule, ki od držav članic zahteva popolni sprejem ustrezne zakonodaje za izvajanje schengenskega režima ³² .
1999	<i>Dunajski akcijski načrt</i>	Izpolnjevanje določil Amsterdamske pogodbe na področjih svobode, varnosti in pravosodja.
1999	<i>Vrh Evropskega sveta v Tampereh</i>	Poziv k oblikovanju skupne migracijske politike na štirih področjih: partnerstvo z državami izvora migracij, oblikovanje skupnega sistema azila znotraj EU, pravična obravnava državljanov tretjih držav, upravljanje z migracijskimi tokovi.

Vir: prirejeno po Vodopivec (2004, str. 14–16); Oberstar (2002, str. 2); Boswell (2002, str. 3).

Pomembno je izpostaviti Dublinsko konvencijo, katere namen je bil preprečiti sočasne in zaporedne vložitve prošenj za azil v več državah članicah. Za obravnavo prošnje azilanta je tako postala pristojna zgolj prva država EU, v katero ta vstopi, oziroma tista, ki je dovolila prosilcu vstopiti, ne da bi od njega zahtevala vizum, ali v kateri, kot begunci, že bivajo člani prosilčeve družine. Državljeni tretjih držav morajo namreč za vstop poleg izpolnjevanja vstopnih pogojev³³ po potrebi imeti tudi vizum. Gre za enoten vizum, ki ga izda država pogodbenica ter velja za vstop in krajše bivanje v vseh "schengenskih državah" (Cinac, 2003, str. 15–16). Konvencija je podala **širša pooblastila za izgon kršiteljev sistema azila**; kot

³¹ 1995 pridružitve Španije, Portugalske, Italije, 1997 pa še Avstrije. Izjeme: Danska (delno sodelovanje), Velika Britanija in Irska (nesodelovanje), Norveška in Islandija (sodelovanje, kljub nečlanstvu v EU).

³² Iz določil pogodbe so izvzete Velika Britanija, Irska in Danska.

³³ Državljeni tretjih držav, ki za vstop ne potrebujejo vizuma, se na ozemlju pogodbenic lahko prosto gibajo, vendar največ tri mesece v roku 6 mesecev od dneva prvega vstopa. Za daljše zadrževanje na ozemlju pogodbenice namesto enotnega vizuma dobijo dovoljenje za dolgotrajnejše bivanje na podlagi nacionalnega tujskega prava.

take so pojmovali prosilce iz t. i. varnih držav, ki naj bi spoštovale Ženevsko konvencijo o beguncih in katerih prošnje so zavrnili kot neutemeljene (Vodopivec, 2004, str. 14).

V 90-ih letih je bilo sicer sprejetih veliko zakonodajnih aktov (gl. Tabelo 2.3), vendar je opaziti le majhen dejanski napredek, vsi ti režimi so bili namreč pretežno obrambni in niso bili rezultat prave skupne azilne in migracijske politike med članicami EU (Kovač, 2003, str. 70). Vlade držav članic so pri zunanjih migracijah še vedno dajale prednost nacionalni politiki pred nadnacionalno oziroma so na vsak znak po odpravi notranjih meja reagirale naravnost panično³⁴. Šele **begunska kriza sredi devetdesetih let**, ki so jo povzročile balkanske vojne, je vodila EU do resnejšega pristopa k temu področju. Temeljna **zamisel skupne evropske migracijske in azilne politike** je obsegala partnerstvo z državami, iz katerih prihaja migracijski pritisk. Na nek način je to pomenilo iskanje možnosti, kako bi državljanom tretjih držav zunaj EU sicer zagotovili skupne standarde za sprejem in nediskriminatorne azilne postopke, hkrati pa bi jih vendarle vračali v njihove matične države (prav tam).

Tabela 2.4: Novejša zakonodaja za spremljanje migracijskih tokov po letu 2000

2000	<i>Pogodba iz Nice</i>	Predvidena reforma evropskih institucij ni prinesla pomembnih novosti.
2001	<i>Vrh v Laekenu</i>	Ponovitev določb iz Tamper, nastanek Evropskega sklada za begunce in sprejem Direktive o začasni zaščiti.
2001	<i>Direktiva o pogojih za vstop in bivanje državljanov tretjih držav</i>	Uskladitev pogojev za vstop v EU (s pravico držav članic do kvotne omejitve vstopov) in postopkov za pridobivanje delovnih dovoljenj (s pravico državljanov tretjih držav do socialne varnosti).
2002	<i>Vrh v Seville</i>	Boj proti nezakonitemu priseljevanju in preučevanje možnosti oblikovanja skupne policije za nadzor schengenske meje ³⁵ .
2003	<i>Svet v Solunu</i>	Urejanje legalnih migracijskih tokov in ugotovljena potreba po učinkoviti integracijski politiki. Sprejem Direktive glede združevanja družin in statusa stalnega bivanja ter Uredbe za prenovitev Dublinske konvencije na način, zavezujoč za vse države članice.
2009	<i>Lizbonska pogodba</i>	Urejanje migracijskih tokov je dobilo nove razsežnosti, premik EU od konfederacije k federaciji z deljeno odgovornostjo med državami članicami za oblikovanje in izvajanje skupne politike o azilu, priseljevanju in nadzoru prehajanja zunanje meje, vključno z ureditvijo finančnih sredstev po načelu solidarnosti (Ur. l. EU, 2007/C 306/10).

Vir: prirejeno po Vodopivec (2004, str. 15–16); Boswell (2002, str. 3); Longo (2003, str. 14).

³⁴ Vsa letališča in pristanišča se še vedno obravnavajo kot zunanje meje, kar je iracionalno in v nasprotju z razširjeno ideologijo prostega gibanja. Iz tega je razvidno, da se Evropske skupnosti tako kot nenadzorovane migracije bojijo tudi svojih lastnih državljanov ter je njihovo povezovanje še vedno pretežno ekonomski projekt.

³⁵ Nadzor schengenske meje predstavlja velik problem predvsem Grčiji, Italiji in Španiji.

V osemdesetih letih je EU torej zmanjšala možnosti ekonomskih migracij, v začetku devetdesetih zožila azilni kanal, ob koncu devetdesetih pa je veliko držav članic Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (dalje OECD) ter EU spremenilo zakonodajo na področju meddržavnih selitev, večina s ciljem zaostritve mejne kontrole ter pogojev za vstop, bivanje in zaposlitev v državi³⁶. V zadnjih letih (gl. Tabela 2.4) EU posveča svojo pozornost predvsem ilegalnim migracijam ter gradi temeljno migracijsko strategijo, predvsem s politiko omejevanja migracij³⁷ in restriktivnim nadzorom svoje zunanje meje (Kovač, 2003, str. 70).

Bistveno vlogo pri oblikovanju skupne migracijske politike ima tako varnostna dimenzija, v smislu zaščite t. i. "evropske trdnjave", varovanja njene meje ter preprečevanja ilegalnih migracij, hkrati pa tudi vprašanja suverenosti držav članic, ki so se v različnih merah pripravljene odpovedati vodenju lastnih migracijskih politik, kot enega zadnjih branikov nacionalne suverenosti. Vseprisotna polarizacija stališč po evropski celini otežuje napredek skupne evropske politike na področju migrantov, beguncev in varnosti meja. Zaradi prostega pretoka znotraj EU odločitev vsake posamezne države članice namreč vpliva na vse državljane EU, poskusi uskladitve migracijske politike pa prispevajo k čedalje večjim nesoglasjem med državami članicami in vzponu podpore ekstremističnim strankam oziroma ponekod obravnavana politika predstavlja celo orodje za generiranje podpore teh (npr. Madžarska in podpora Orbanu).

³⁶ Povečanje števila zaposlenih na mejnih kontrolah (Velika Britanija, Portugalska), ustanovitev centrov za zadržanje tujcev, ki so nelegalno prestopili mejo (Italija), reguliranje vstopa tujcev s postavljanjem letnih kvot (Italija, Švica, Belgija), višje kazni za illegalen prestop meje in trgovino s priseljenci (Italija, Velika Britanija), izboljšanje socialne integracije tujcev, ki legalno živijo v državi prejemnici (Italija, Velika Britanija), strožji pregledi priseljencev na meji (Velika Britanija, Portugalska), uvedba vizumov za prestop meje (Belgija), uvedba kazni za humanitarne organizacije, ki pomagajo neregistriranim tujcem (Belgija), uvedba kazni prevoznim podjetjem, ki ne preverjajo identitete svojih potnikov.

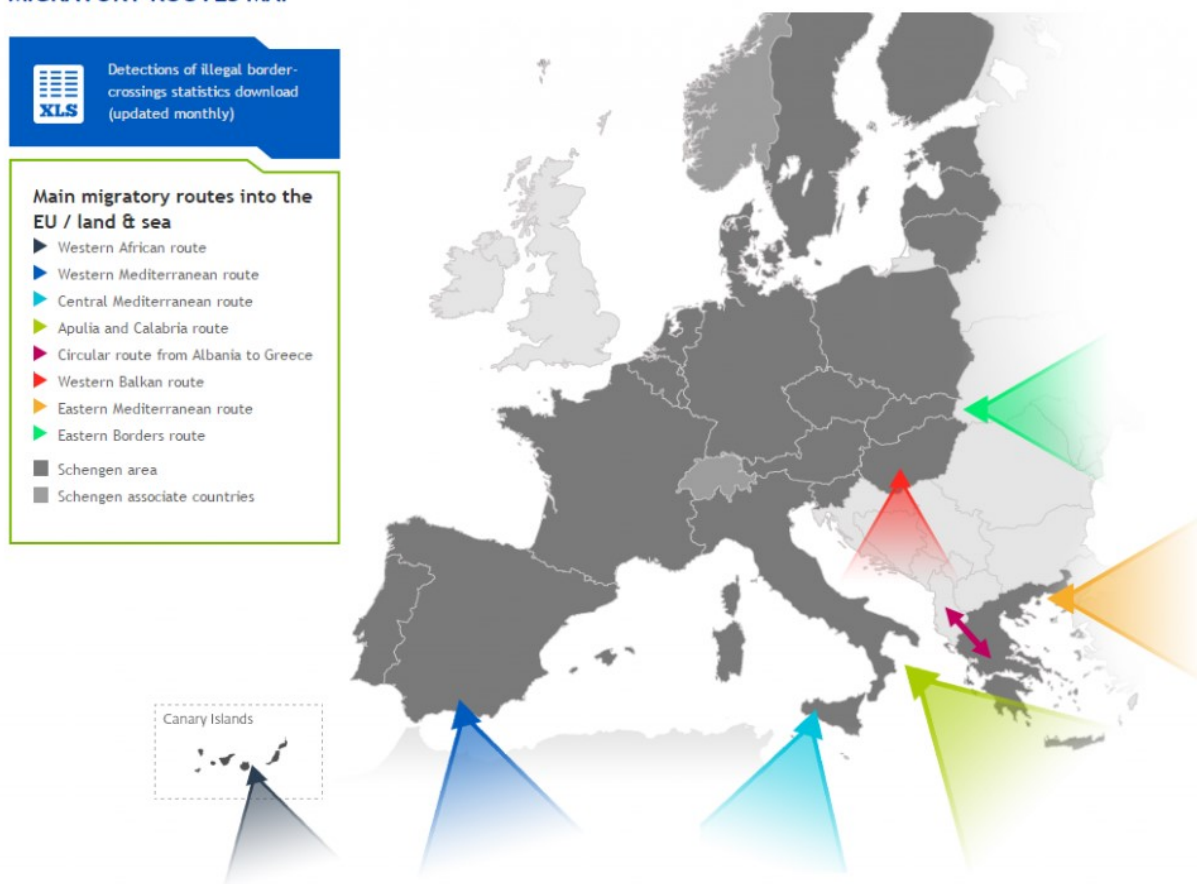
³⁷ Predhodno se evropska politika ni nikoli opredelila o skupnem številu potrebnih in mogočih migracij.

3 MIGRANTSKI TRENDI V DRŽAVAH ČLANICAH EU

Dublinski status quo³⁸ se je v zadnji begunski krizi izkazal za ne le logistično zmotnega, temveč tudi nepravilnega, upoštevajoč, da večina prosilcev za azil prihaja skozi obmejne države na jugu EU, kot prikazuje spodnja Slika 3.1 z zemljevidom migracijskih poti.

Slika 3.1: Zemljevid migracijskih poti v države EU

MIGRATORY ROUTES MAP

Vir: FRAN in JORA, (2017).

Zaradi svoje geografske lege so bili največji pritiski nezakonitih migrantov na zunanjo mejo EU predvsem v Grčiji in Italiji, ki sta bili zato močno ohromljeni³⁹.

Obstoječi evropski azilni sistem ni bil oblikovan na način, da bi se lahko zoperstavil takšnim okoliščinam. Upoštevajoč dejstvo, da se bo val migrantov nadaljeval tudi v bližnji

³⁸ V skladu z veljavno Dublinsko uredbo je za obravnavo prošnje za azil pristojna država članica EU, v kateri je begunec prvič stopil na evropska tla.

³⁹ Italijanska obalna straža je vseskozi delovala v polni postavi, da je reševala ladje, polne migrantov; v Grčiji so begunska taborišča, v katerih je nastanjenih več deset tisoč ljudi, državo pripeljala do skrajnih meja. Lokalne ustanove se spopadajo z zaostanki pri prošnjah za azil, pri čemer številni prosilci ostajajo v negotovosti.

prihodnosti, in sicer ne le zaradi sirske državljanske vojne, temveč tudi zaradi številnih konfliktov v Afriki in na Bližnjem vzhodu, se je vnela kampanja za reformo skupnega evropskega azilnega sistema (CEAS). Zagovorniki so pozvali k večji solidarnosti in pravičnejši delitvi odgovornosti za begunce, 40.000 sirskih in eritrejskih prosilcev za azil, ki so se zatekli v najbolj obremenjeni Italijo in Grčijo, naj bi se prerazporedilo po drugih članicah, dodatnih 20.000 beguncev še zunaj EU meja pa naj bi bilo premeščenih direktno v preostale države članice. Pri tem sta bili ponujeni dve rešitvi: uvedba obveznih kvot ali prostovoljna solidarnost.

Nemčija in Francija sta ob načelni podpori sistemu obveznih kvot zahtevali upoštevanje števila beguncev, ki so jih posamezne države že sprejele v prejšnjih letih. Slednje bi imelo največje posledice za nekdanje socialistične članice, v katere se zateka manjše število beguncev. Hkrati sta se zavzemali za prerazporeditev le tistih beguncev, ki so upravičeni do azila. Po besedah nemškega notranjega ministra Thomasa de Maizièreja bi begunci, "ki so prišli iz razumljivih, a z azilom nepovezanih gospodarskih razlogov", morali ostati v Grčiji in Italiji, dokler jih z evropsko pomočjo ne bi vrnil v njihovo domovino ali regijo. Z vračanjem gospodarskih migrantov je soglašala tudi Italija (Žerjavič, 2015).

Obveznim kvotam je izrazito nasprotovala predvsem⁴⁰ t. i. višegrajska četverica⁴¹, ki si je prizadevala za prerazporeditev beguncev na prostovoljni bazi in povečanje aktivnosti za izboljšanje razmer v Libiji in Iraku. Slovanskim migrantom⁴² sicer četverica ni nasprotovala, priseljence iz Sirije in Eritreje pa povezuje z nevarnostjo terorizma in islamizacije Evrope ter znižanjem števila delovnih mest za domačine (Čibej, 2015).

Na nasprotnih polih naj bi bila celo predsednik Evropske komisije Jean - Claude Juncker in predsednik Evropskega sveta Donald Tusk, pri čemer naj bi prvi zagovarjal obvezne, drugi pa prostovoljne kvote. V javnosti sta sicer oba spor zanikala.

Predlog Evropske komisije o uvedbi obveznih kvot pri razporejanju beguncev je vrh EU dne 26. 6. 2015 zavrnil in dosegel dogovor o prostovoljni solidarnosti pri sprejemanju beguncev v prihodnjih dveh letih. Julija istega leta je bilo natančneje dogovorjeno tudi število beguncev,

⁴⁰ Sistem obveznih kvot je zavračala tudi Slovenija, skladno z njim bi namreč morala sprejeti okoli 500 Sircev in Eritrejcev. Tolikšnega števila integracijske, administrativne in druge zmogljivosti države ne dopuščajo, ker bi lahko vodilo v negativne posledice za državo. Slovenija je opozarjala tudi na varnostni vidik in nevarnost infiltracije teroristov (Žerjavič, 2015).

⁴¹ Češka, Madžarska, Poljska in Slovaška.

⁴² Češki finančni minister Andrej Babiš je opozoril, da mora država pri učinkoviti imigracijski politiki upoštevati tudi možnost uspešne asimilacije bodočih prebivalcev.

ki jim bodo posamezne države članice v skladu z načelom prostovoljnosti zagotovile pomoč, pri tem je bil Bolgariji in Madžarski priznan poseben status z ozirom na obstoječe število beguncev. Tožbo Slovaške in Madžarske, ki sta zahtevali, da sta izvzeti iz solidarnostne sheme premestitve beguncev iz Italije in Grčije v druge države članice EU, je Evropsko sodišče zavrnilo. S to odločitvijo je sporočilo, da se nobena država ne more skriti pred svojo odgovornostjo⁴³ (Mo. B., 2015). V Tabeli 3.1 je prikaz prerazporeditev z dne 26. 3. 2018.

Tabela 3.1: Podpora držav članic mehanizmu nujne prerazporeditve beguncev

Država članica in prerazporeditev beguncev	iz Italije	iz Grčije
Avstrija	39	X
Belgija	469	700
Bolgarija	10	50
Ciper	47	96
Češka	X	12
Danska	X	X
Estonija	6	141
Finska	779	1.202
Francija	550	4.394
Grčija	X	X
Hrvaška	22	60
Irska	X	1.017
Italija	X	X
Latvija	34	294
Litva	29	355
Luksemburg	249	300
Madžarska	X	X
Malta	67	101
Nemčija	5.221	5.391
Nizozemska	969	1.755
Poljska	X	X
Portugalska	351	1.192
Romunija	45	683
Slovaška	X	16
Slovenija	81	172
Španija	235	1.124
Švedska	1.391	1.656
Velika Britanija	X	X
SKUPNO	12.329	21.994

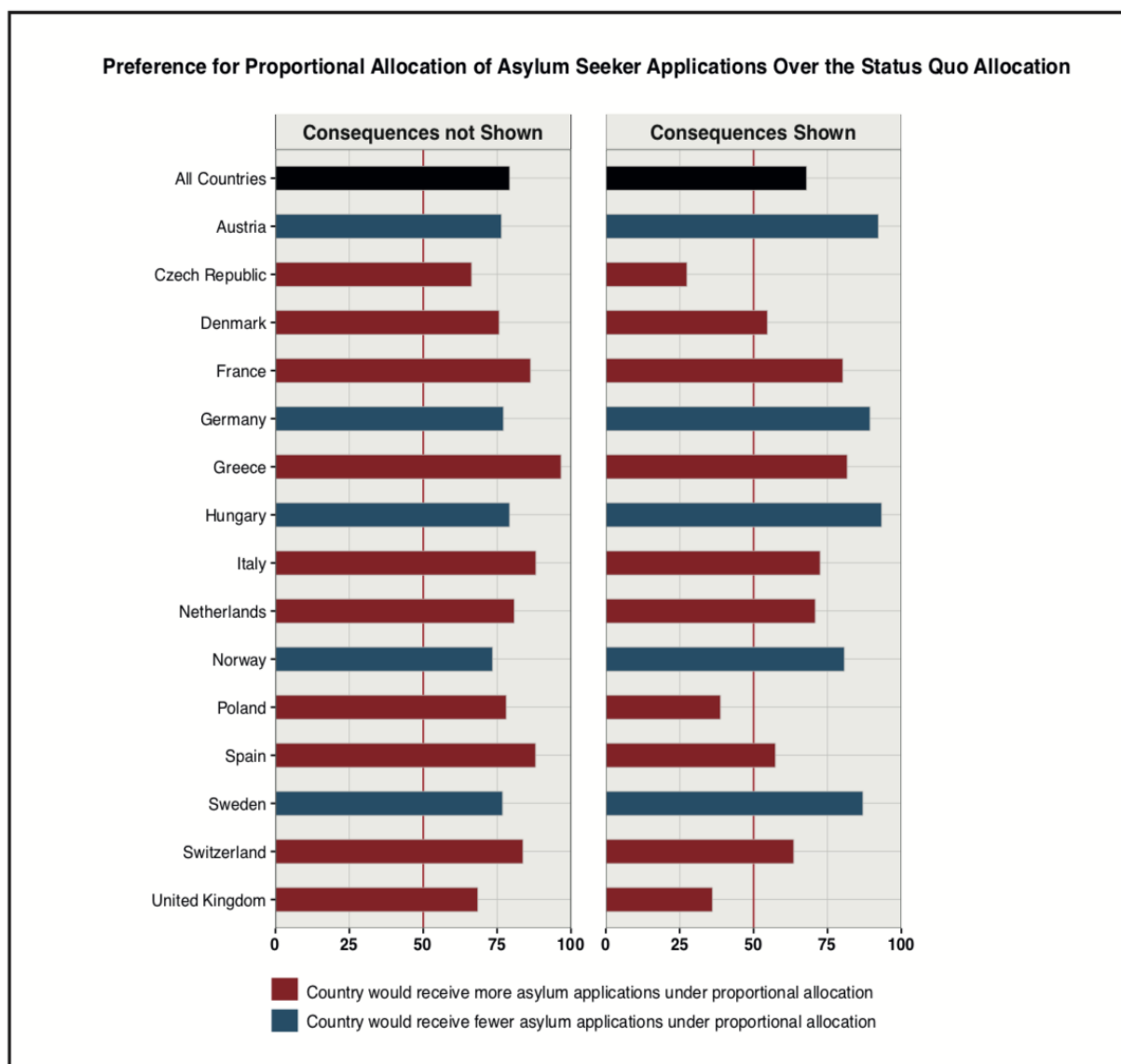
Vir: European Commission (2018).

⁴³ Dodatno so se mehanizmu pridružile tudi Norveška (816 iz Italije in 693 iz Grčije), Švica (901 iz Italije in 580 iz Grčije), Liechtenstein (0 iz Italije in 10 iz Grčije); Islandija pa ni sprejela nobenega begunca.

V letih po krizi in opazovanju obsega človeške tragedije je svet pozval vse države Evrope, naj sodelujejo pri zaščiti in pomoči beguncem. Medtem ko so voditelji EU kljubovali reformam, pa več kot očitno niso upoštevali mnenja svojih državljanov.

Izvedena je bila raziskava, v kateri je bilo 18.000 Evropejcem v 15 državah zastavljeno vprašanje, kakšen sistem azila bi si želeli. Izbira je bila mogoča v okviru treh opcij: obstoječe stanje, proporcionalna razdelitev ali enako število prosilcev za vsako državo. Izid je ponudil jasen odgovor (gl. Sliko 3.2): Zaželen je sistem, ki bi prosilce za azil dodelil sorazmerno z zmogljivostjo posamezne države – četudi bi ta sistem pomenil večjo obremenitev za lastno državo.

Slika 3.2: Prikaz podpore proporcionalnemu sistemu alokacije prosilcev za azil

Vir: Hangartner (2017).

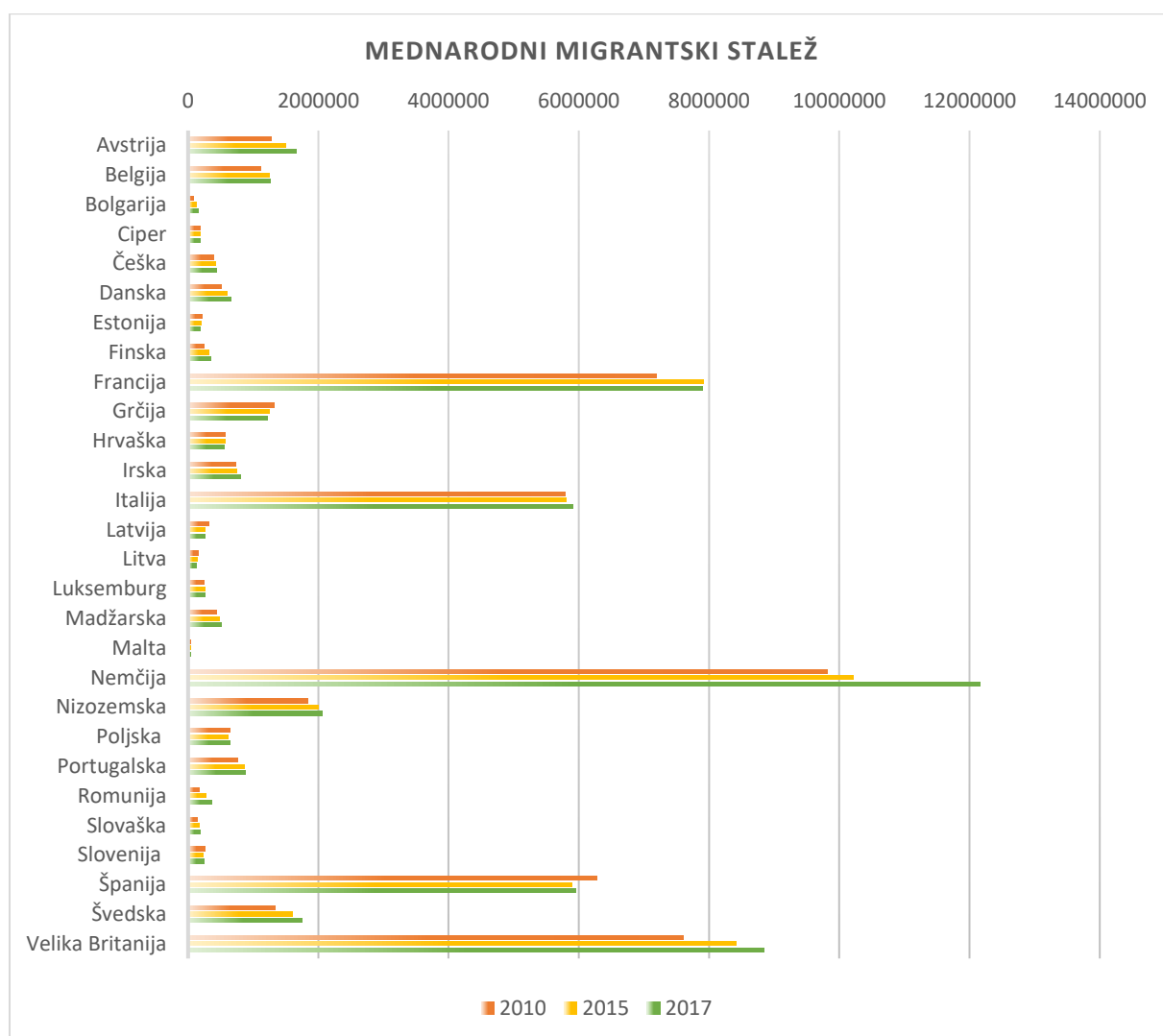
Upoštevajoč pridobljena mnenja državljanov, bi bilo deset (od 15) držav pripravljenih sprejeti večje število beguncev, ob poštenem procentualnem azilnem sistemu, ki bi temeljil na sprejemnih zmožnostih držav. Ta bi upošteval število prebivalcev in bruto domači proizvod države, stopnjo brezposelnosti in število že prejetih prošenj. Ob informaciji o dejanskem številu prosilcev glede na posamezno izbiro se je podpora proporcionalnosti zmanjšala v večini držav, kljub vsemu pa dosegla večino 56 % glasov. Še bolj zanimivo je, da je bilo stališče podobno ne glede na politični spekter (levi, desni ali sredinski), na katerem se je anketiranec nahajal. Več beguncev v okviru status quo razporeditve ni večinsko željna sprejeti nobena izmed držav, ki so vključene v Dublinsko uredbo. Za sistem statusa quo se je opredelilo 18 % anketirancev, 72 % pa jih podpira sorazmerno razporeditev prosilcev za azil. Z ozirom na socialne nemire in visoke stroške nekaterih držav ob sprejemu večjega števila beguncev so bili pričakovani odgovori v smer zniževanja deleža obveznosti držav pri razporeditvi po novem skupnem evropskem azilnem sistemu. Če bi sprejele sistem sorazmernega dodeljevanja, bi namreč večina držav morala povečati odstotek prerazporejenih prosilcev za azil (Hangartner, 2017).

Študija dokazuje obstoj močne želje po sodelovanju in usklajevanju ter globoke zakoreninjenosti načela sorazmerne enakopravnosti v javnem razumevanju poštenosti v svetu. Anketiranci so izrazili tudi skrb glede zasnove mednarodnih institucij, na katere ne gledajo le skozi prizmo njihovega pomena za lastno državo (prav tam).

Ob predstavljenem se postavi vprašanje odločitve evropskih voditeljev, ki jo je mogoče utemeljiti s strahom pred izgubo političnega položaja, ki jo lahko povzroči povečanje števila prosilcev za azil. Predloženi rezultati pa dokazujejo, da je soglasje dovolj široko in močno, da bi realizacija reforme sistema bila mogoča.

V času zadnje begunske krize (l. 2015) je v države članice EU imigriralo 4,7 milijona ljudi (UNHCR, b. d.), spodnje slike prikazujejo skupne ocene **mednarodnih migrantskih staležev**, ki temeljijo na uradnih statističnih podatkih in so natančneje prikazane v priloženih tabelah (gl. Prilogo A).

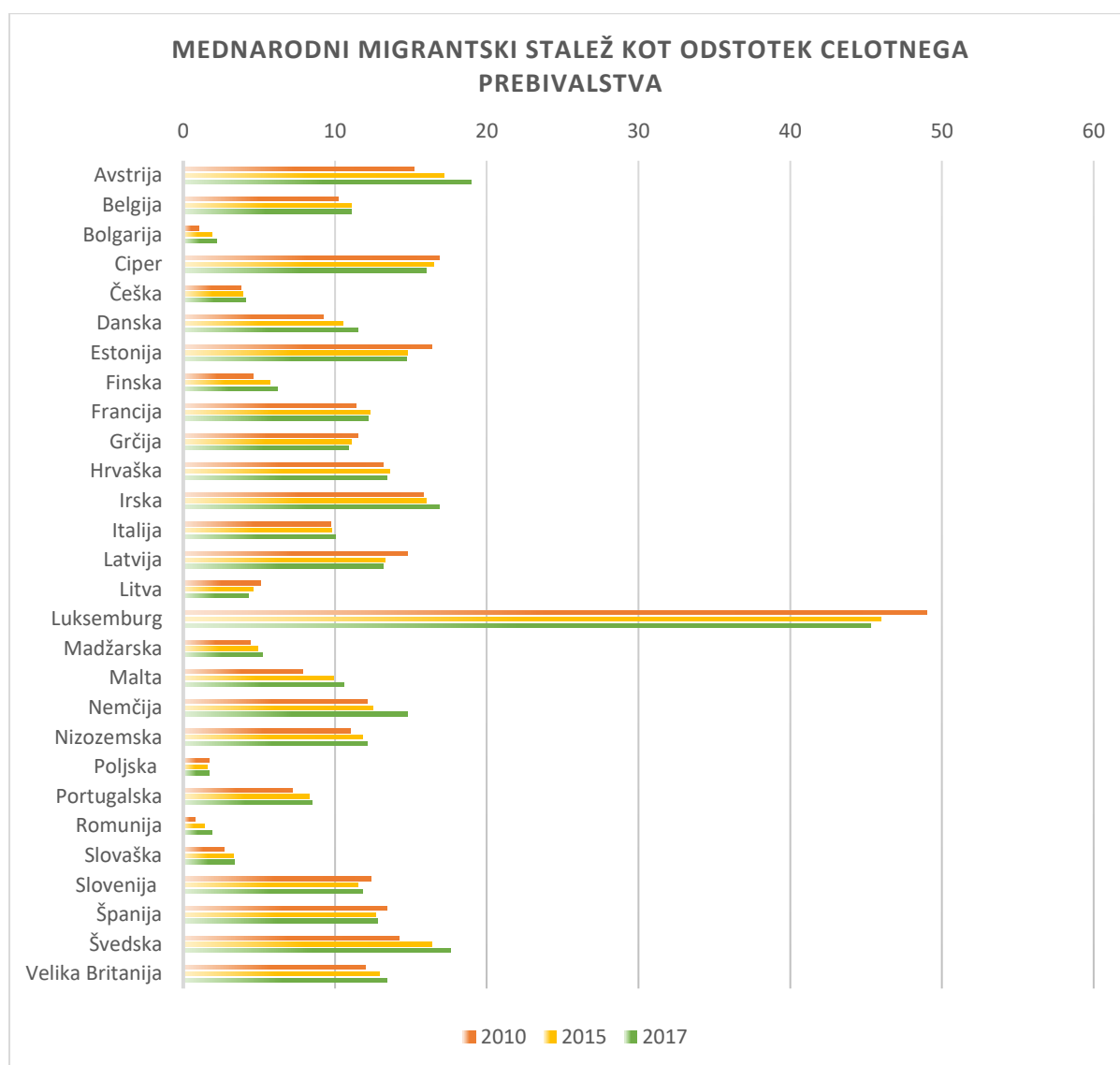
Slika 3.3: Mednarodni migrantski stalež

Vir: prirejeno po UN DESA (2017).

Slika 3.3 se nanaša na stanje v dneh 1. 7. 2010, 1. 7. 2015 in 1. 7. 2017. Z ozirom na migrantski val leta 2015 je razumljivo, da v večini držav članic mednarodni migrantski stalež narašča. Izjeme so Estonija, Latvija, Litva in Grčija. Če lahko za prve tri domnevamo, da niso pretirano zanimive destinacije zaradi svoje odmaknjenosti in nekonkurenčnosti razvitejšima sosedama Finski in Švedski, pa je rezultat Grčije precej bolj presenetljiv. Poleg Italije je bila namreč ključna vstopna država za številne migrante, kljub temu njihovo število od leta 2010 do 2017 upada. Iz tega izhaja, da so številni migranti uspešno izkoristili možnost migrantskega vala ter prerazporeditve v severne in razvitejše države članice. Odstopanja v letu 2015 se kažejo v šestih državah: Hrvaška, Ciper in Francija so po sili razmer tega leta nekoliko odprle svoja vrata, po umiritvi razmer pa jih zopet zapirajo; Poljska, Slovenija in Španija so v strahu leta 2015 ubrale nasprotno strategijo in sedaj migracijsko politiko postopoma "mehčajo".

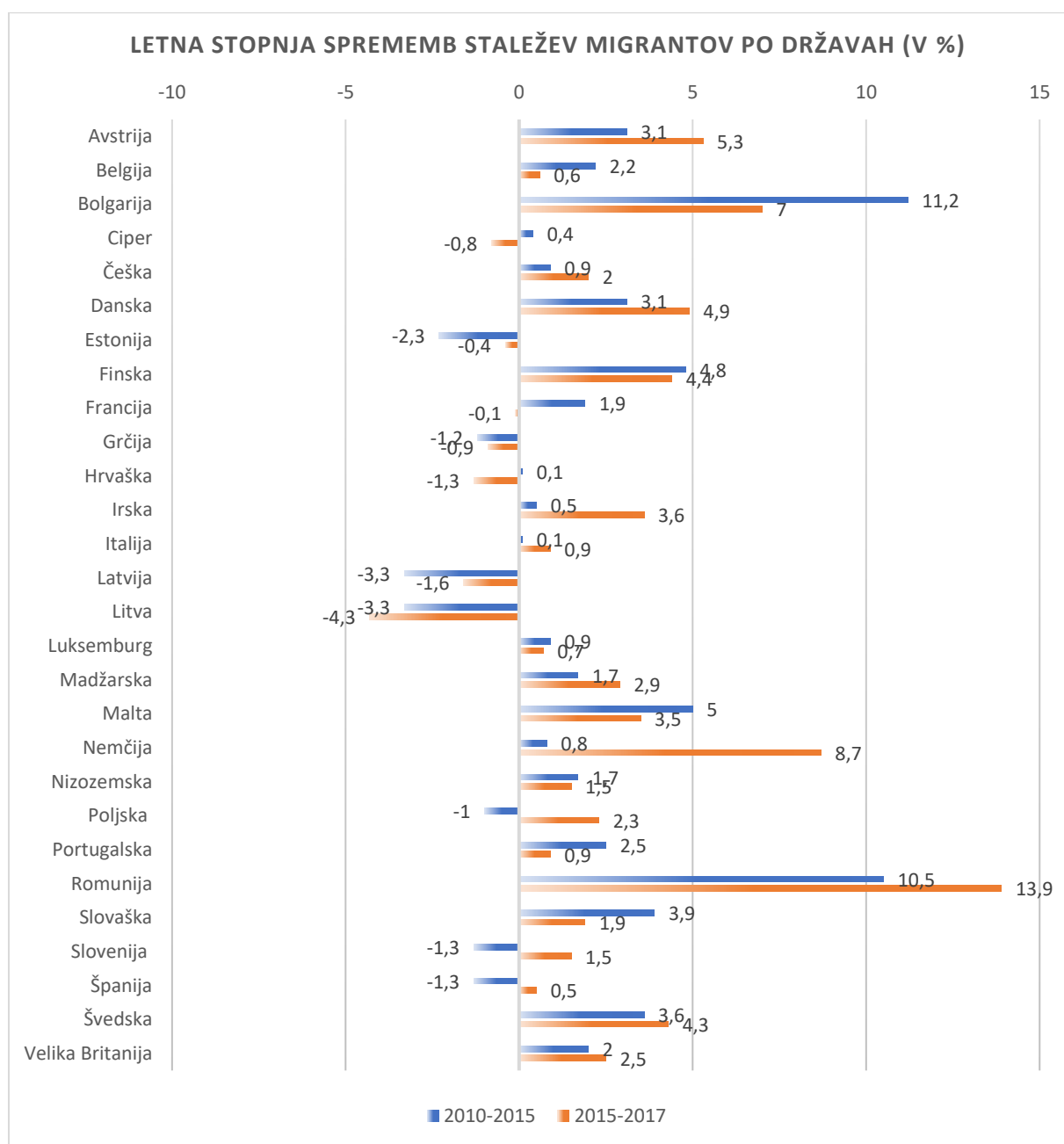
Slika 3.4: Mednarodni migrantski stalež kot odstotek celotnega prebivalstva

Vir: prirejeno po UN DESA (2017).

Glede na predhodni prikaz ni presenetljivo, da mednarodni migrantski stalež kot odstotek celotnega prebivalstva (gl. Sliko 3.4) v Estoniji, Latviji, Litvi in Grčiji upada, tem državam se pridružujeta tudi Ciper in Luksemburg. Predvsem slednji je evropski fenomen, saj kar slabo polovico celotnega prebivalstva predstavljajo migranti. Trendu zmanjševanja se nekoliko bolj neprepričljivo približuje tudi Hrvaška, Slovenija pa gre od leta 2015 v smer povečevanja odstotka. Izenačevanje je opaziti na Poljskem, v Španiji, Belgiji in Franciji. Razlog za to bi lahko iskali tudi v terorističnih napadih, ki sta jih slednji doživeli, in posledično v zmanjšani zaupljivosti do tujcev. V drugih državah članicah EU odstotek bolj ali manj strmo narašča.

Slika 3.5: Letna stopnja sprememb staležev migrantov po državah

Vir: prirejeno po UN DESA (2017).

Negativna letna stopnja sprememb staležev migrantov (gl. Sliko 3.5) je ponovno in v obeh preučevanih obdobjih prisotna v Estoniji, Grčiji, Latviji in Litvi, pri čemer se v prvih treh zmanjšuje, v zadnji pa celo narašča. V Sloveniji, Španiji in na Poljskem se je negativna stopnja v obdobju 2015–2017 preoblikovala v pozitivno, nasproten trend pa je mogoče opaziti na Hrvaškem, Cipru in v Franciji. Najvišja rast je v Nemčiji, Romuniji in na Irskem, največji upad pa v Bolgariji. Znižanje letne stopnje je sicer prisotno še v Belgiji, Litvi, Luksemburgu, Slovaški ter na Finskem, Nizozemskem, Portugalskem in na Malti.

4 OCENA VPLIVA MIGRACIJ NA PREPRIČANJA DRŽAVLJANOV EU

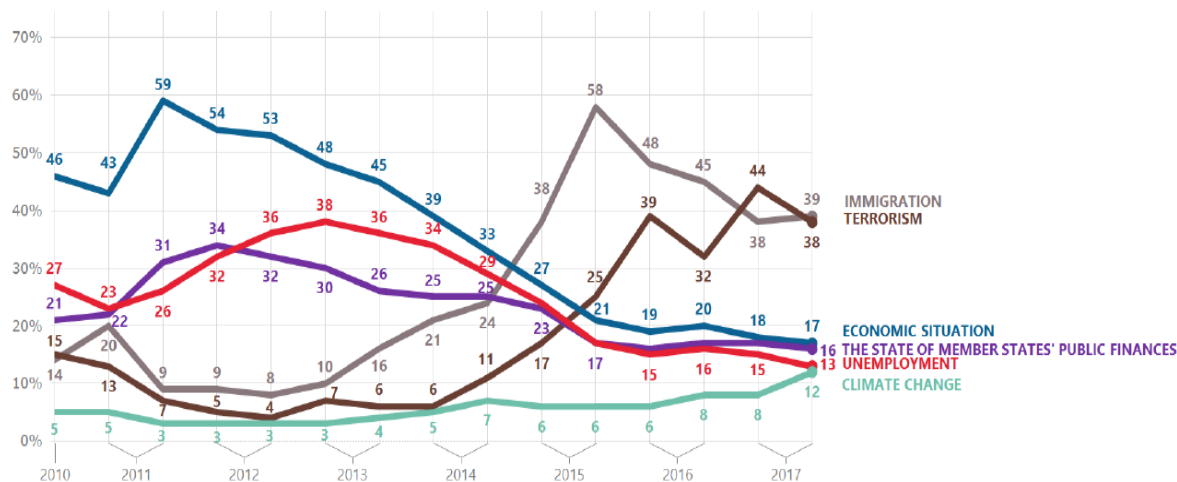
Skladno s teorijo odzivnosti politike je v demokratičnih državah pri oblikovanju politik upoštevano javno mnenje, da bi se izognili tveganju za izgubo volilnih glasov in javnemu povračilu ljudstva v obliki protestov (Callens, 2017). Tudi rezultati številnih študij dokazujejo nenehni medsebojni vpliv in krožno povezavo med javnim mnenjem o migracijah, ki lahko oblikuje ter vpliva na migracijsko in integracijsko politiko, kar pa velja tudi v obratni smeri. Zato je usklajenost sprejetih politik z javnim mnenjem izjemnega pomena ter je eno brez drugega nesmiselno preučevati.

V tej luči je smiselno preveriti javnomnenjsko vrednotenje pomembnosti tematike. Spomladi 2014, pred začetkom migrantske krize, je 15 % vključenih v raziskave Eurobarometra označilo migracije kot "eno izmed najbolj pomembnih vprašanj, s katerimi se sooča lastna država v danem trenutku"⁴⁴. Dve leti kasneje je skupna vrednost narasla na 28 %, pred migracije se je uvrstila le še brezposelnost (33 %), sledile so ekonomske razmere (19 %), zdravstvo in terorizem (16 %). Države srednje in vzhodne Evrope pri tem niso bile več izjeme. Migracije so postale druga najpomembnejša tematika v vseh vzhodnih državah, z izjemo Romunije (Hooghe in Marks, 2017, str. 120). Rezultati **Eurobarometra 88 11/2017** (European Commission, Directorate General for Communication, 2017), prikazani na Sliki 4.1, dokazujejo, da veljajo **migracije (39 %)** še vedno v 14 državah članicah (na čelu z Estonijo (62 %), Češko in Madžarsko (58 %) za **najpomembnejše vprašanje, s katerim se sooča EU** (spomladi 2017 ga je kot takega prepoznalo le sedem članic). Migracije so pridobile točko prvič po jeseni 2015; do spomladi 2017 so namreč padle že za 20 odstotnih točk. Nasprotno je strm porast (+12) med jesenjo 2016 in pomladjo 2017 (gl. Sliko B.1 v Prilogi B) doživel terorizem, a se je v tem letu ponovno uvrstil na drugo mesto (38 %) po pomembnosti. Terorizem se, kot prikazuje Slika B.2 v Prilogi B, uvršča na prvo mesto v 13 državah (od 21 držav spomladi 2017), najvišje rezultate je dosegel na Cipru (57 %), Malti in Portugalskem (56 %); na Slovaškem (43 %) si mesto deli z migracijami. Gospodarsko stanje izpostavlja 17 % Evropejcev (-1), predvsem v Grčiji (31 %), Veliki Britaniji (23 %) in na Cipru (23 %). Javne finance držav članic na četrto mesto uvršča 16 % državljanov EU (-1).

⁴⁴ V nobeni vzhodni državi migracije niso dosegle 10 %, medtem ko so le v skupno devetih severnih in južnih državah dosegle dvomestno število.

Avstrija (23 %) jih prepoznava kot drugo najpomembnejšo tematiko. Za brezposelnost se je opredelilo 13 % anketirancev na ravni EU (-2), v Italiji pa je dosegla tretje mesto (23 %). Na pomembnost podnebnih sprememb opozarja 12 % državljanov EU (+4), te tako prvič po jeseni 2010 dosegajo dvomestno število točk. Najvišje, natančneje na drugo mesto, se uvrščajo na Švedskem (37 %). Kriminal je na sedmem mestu na ravni EU, saj ga omenja eden od desetih vprašanih, na Slovaškem pa zaseda svoj najvišji rezultat, tj. drugo mesto (17 %). Druge postavke omenja manj kot 10 % anketirancev.

Slika 4.1: Najpogostejše omenjene tematike glede na pomembnost za EU

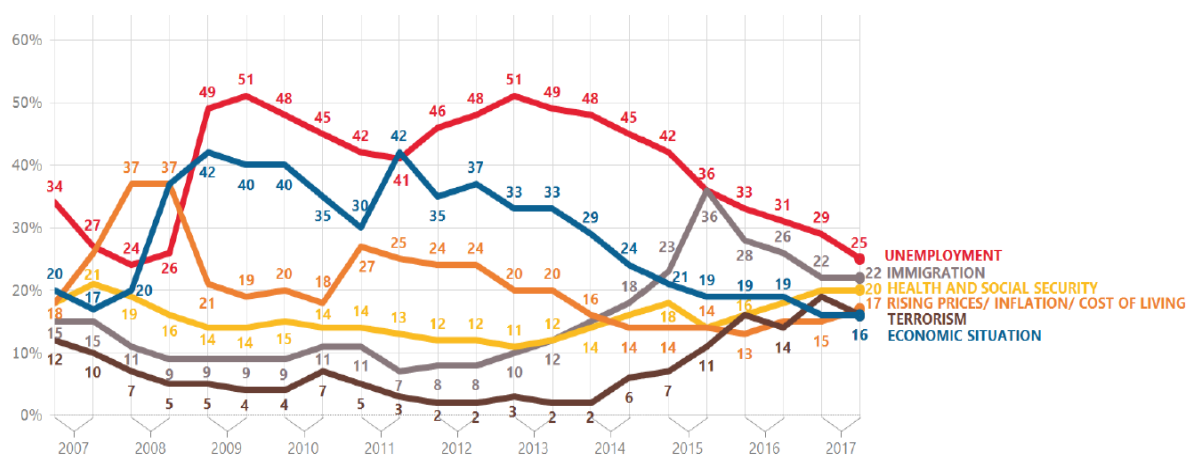

Vir: European Commission, Directorate General for Communication (2017).

Na **nacionalni ravni** (gl. Sliki B.3 in B.4 v Prilogi B) vodilno brezposelnost navaja četrtna Evropejcev (25 %), na čelu s Španijo (58 %), Hrvaško (52 %) in Grčijo (49 %) jo na prvo mesto uvršča šest držav članic (od osmih spomladi 2017). Skupno prvo mesto z gospodarskimi razmerami zaseda na Cipru in je druga najpogostejše izpostavljena tematika v štirih drugih državah članicah. Po 4% znižanju je sedaj na drugi najnižji ravni, zabeleženi za ta kazalnik od leta 2007, tik nad 24 %, zabeleženi spomladi 2008. **Migracije** ostajajo **druge najpomembnejše** (22 %, nespremenjeno), v Nemčiji (40 %), Belgiji (29 %) in Avstriji (28 %) zasedajo prvo, v štirih drugih državah članicah (v primerjavi s petimi spomladi 2017) pa drugo mesto. Zdravje in socialna varnost ohranjata svoje tretje mesto (20 %), kot najpomembnejši sta ocenjeni v osmih državah (od devetih spomladi 2017), najvišje rezultate dosežata na Nizozemskem (54 %), Madžarskem (42 %) in Finskem (41 %). V Bolgariji si tematika deli položaj z naraščajočimi cenami/inflacijo/življenjskimi stroški in gospodarskim položajem. Omenjeni kazalnik se uvršča na četrto mesto (17 %, +2) in prvo v šestih državah članicah (od treh spomladi 2017), na čelu z Litvo (65 %), Češko (41 %) in Estonijo (40 %). Peto mesto zaseda (16 %, -3) terorizem, ki je najpogostejše omenjen v Franciji (33 %), Veliki

Britaniji (25 %) in Belgiji (21 %), v teh treh državah je to druga najpomembnejša problematika (ki si v Belgiji deli mesto z brezposelnostjo). V skupnem seštevku dosega enak rezultat kot gospodarske razmere (16 %, nespremenjeno), ki so najpogosteje izpostavljene na Cipru (48 %) in v Bolgariji (31 %) ter se v obeh državah uvrščajo na prvo mesto. Visoke ocene dosega tudi v Grčiji (44 %), Španiji (34 %), Romuniji (29 %) in Hrvaški (28 %), kjer zasedajo drugo mesto. Pokojnine omenja 14 % državljanov EU (+1), vendar več kot eden od petih anketirancev na Češkem (24 %), na Poljskem (22 %) in v Latviji (21 %). Na osmem mestu se nahaja kriminal, ki ga navaja 12 % anketirancev (nespremenjeno) in je najpogostejši odgovor na Malti (45 %), poleg tega ga omenja več kot petina prebivalstva na Danskem (28 %) in Švedskem (22 %). Izobraževalni sistem (11 %, -1) se najvišje uvršča na Švedskem (25 %) ter tudi v Nemčiji in Avstriji (22 %), v teh dveh državah je ocenjen kot druga najpomembnejša tematika. Naslednje štiri druge postavke omenja 10 % ali manj prebivalstva. Okolje, podnebne spremembe in energetska vprašanja si delijo deseto mesto s stanovanjsko politiko (10 % za obe postavki), ki je druga najpogosteje omenjena postavka na Nizozemskem (32 %) in Švedskem (31 %) ter tretja po pomembnosti na Danskem (28 %), Malti (22 %) in v Nemčiji, enako kot terorizem (20 %). Stanovanjska politika ostaja vodilno nacionalno vprašanje na Irskem (57 %) in v Luksemburgu (56 %), na tretje mesto se uvrščajo tudi rastoče cene/inflacija/življenjski stroški v Veliki Britaniji (21 %). Državni dolg, ki ga omenja 9 % Evropejcev, je na 12. mestu in je najpogosteje omenjen v Grčiji (30 %) in Češki republiki (21 %), v teh dveh državah je to tretji najpogostejši odgovor, enako kot tudi na Finskem (20 %). Obdavčitev na zadnjem mestu je tretjeuvrščena v treh baltskih državah: Latvija (28 %), Litva (20 %) in Estonija (18 %).

Slika 4.2: Najpogosteje omenjene tematike glede na pomembnost za državo članico EU

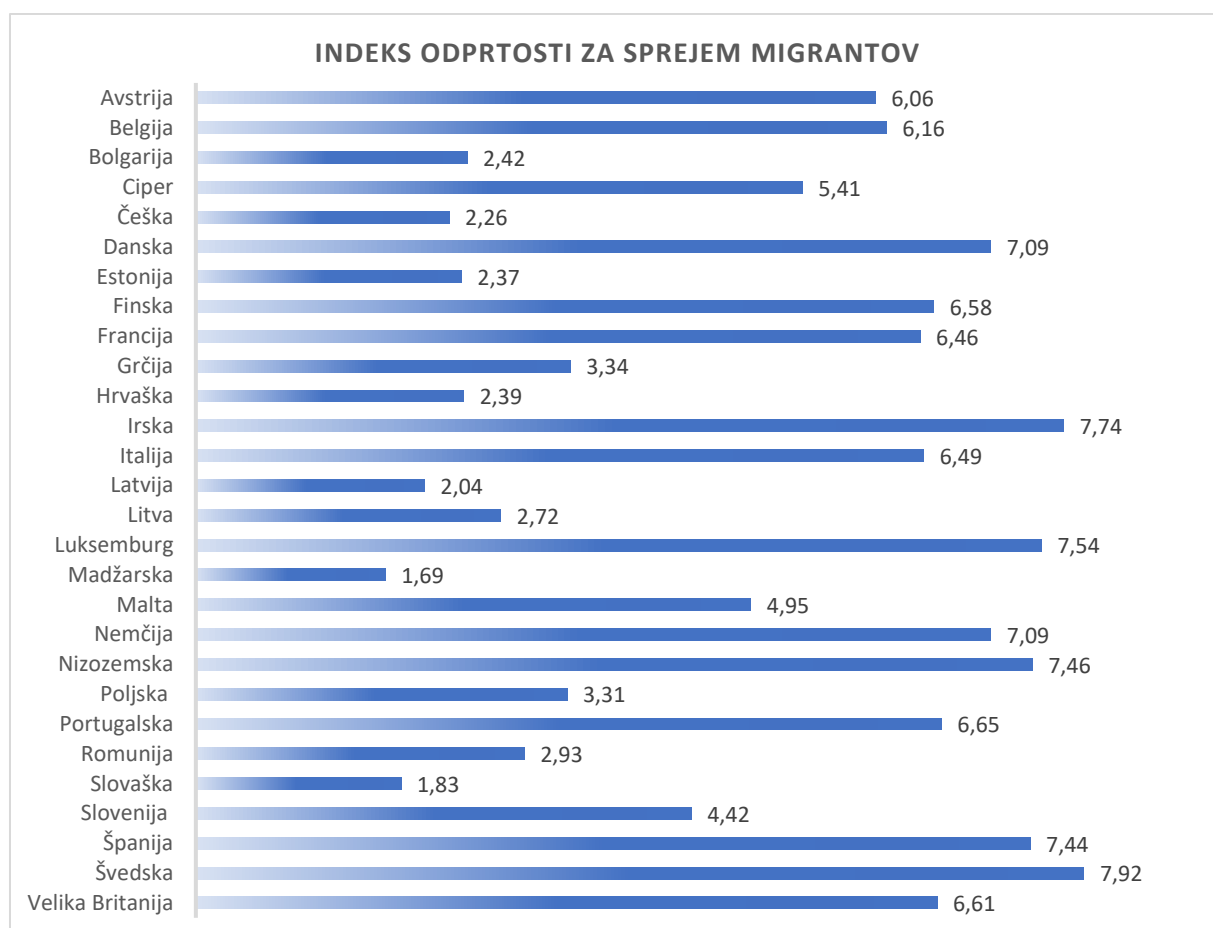

Vir: European Commission, Directorate General for Communication (2017).

Javnomnenjsko vrednotenje migracij je koristen pokazatelj odprtosti družbe do priseljevanja in etnične raznolikosti, ki se lahko razlikuje od njenih medijskih prikazov. Hkrati tudi vpliva na stopnjo migrantove integracije v novo družbo in je zato zelo pomembno.

Številne države, ki so na čelu nedavne migrantske krize v Evropi, sodijo med tiste, ki imajo najnižjo raven odprtosti za sprejem priseljencev (2,39 ali manj od možnih 9,0), v skladu s **Gallupovim novim Indeksom odprtosti za sprejem migrantov**⁴⁵ (gl. Sliko 4.3). Na splošno so najmanj odprte vzhodnoevropske države, ki so tudi med najbolj močnimi nasprotnicami sprejema sirskih beguncev. Razlog gre iskati v njihovi dolgi zgodovini spopadov s sosednjimi državami, zato so bolj dovzetne za sumničavost do tujcev. Že pred krizo je večina v vzhodni Evropi menila, da je potrebno stopnjo migracij v njihovih državah zmanjšati, pritok beguncev pa je to le še potenciral (Esipova, Fleming in Ray, 2017).

Slika 4.3: Indeks odprtosti za sprejem migrantov

Vir: prirejeno po Esipova in drugi (2017).

⁴⁵ Indeks odprtosti za sprejem migrantov, oblikovan na podlagi rezultatov iz 138 držav, je namenjen ocenjevanju pripravljenosti za sprejem migrantov glede na naraščajoče stopnje osebne vpletenosti (življenje v isti državi, v sosesčini, poroka priseljence z enim od bližnjih sorodnikov). Povprečni Indeks odprtosti za sprejem migrantov v svetu je dosegel 5,29, v EU pa 5,92.

Številni dejavniki vplivajo na javno mnenje o priseljevanju. Raziskave so pokazale, da so karakteristike oz. predvsem kvalifikacije migrantov izjemno pomembne. **Evropska socialna anketa (ESS)**, izvedena v letih 2002/03 in 2014/15, je jasno določila hierarhijo prednostnega tipa migrantov: najbolj zaželeni so ljudje iste etnične skupine ali rase, sledijo judje in muslimani ter zadnje uvrščeni Romi. Vendar se negativna stališča do določenih etničnih ali verskih skupin priseljencev precej omilijo, če so ti visoko kvalificirani. Nasprotno imata etnični izvor in verska opredelitev pomembnejšo vlogo pri nekvalificiranih migrantih (Ford, 2017). Izobraženost in usposobljenost priseljencev sta tako pomembna kriterija za vstop v razvite države, ki si želijo migrantov, ki bodo lahko hitro našli zaposlitev ter prispevali k razvoju gospodarstva. Tovrstnim migrantom omogočijo lažji dostop do delovnih dovoljenj, blažje omejitve glede dolžine bivanja v državi itd. Politike glede združevanja družin priseljencev se med državami članicami EU zelo razlikujejo, od izjemno liberalnih do bolj restriktivnih ter pogojenih z ekonomskimi kriteriji⁴⁶ (Bevc, Zupančič in Lukšič - Hacin, 2004, str. 123).

Pomembni dejavniki vpliva na javno mnenje so tudi velikost in gospodarstvo države prejemnice ter številne temeljne psihološke lastnosti anketirancev. **Odnos do priseljevanja je tudi močno podvržen širšim političnim stališčem, kot je levo-desna samouvrstitev, želja po egalitarizmu in močni vladi za zagotavljanje varnosti.** Tudi med posamezniki, ki so bolj skeptični glede motivov politikov, je čutiti večjo tendenco k nasprotovanju migracijam. Številne raziskave dokazujejo, da je odnos do priseljevanja posledica globokih psiholoških razlik v volilnem telesu, ki jih ni mogoče enostavno spremeniti z izpostavljanjem novim informacijam ali političnim kampanjam (Dennison, 2017). Tudi ESS dokazuje trajnost narave stališč v večini držav z globoko zakoreninjenim izvorom, ki ga ni mogoče razložiti s kratkoročnimi spremembami (Richards, 2017).

Na splošno je stališče Evrope do priseljevanja precej bolj negativno od npr. pogleda Združenih držav Amerike, saj bi večina prebivalcev (52 %) raven priseljevanja zmanjšala (International Organization for Migration, 2015). Leta 2016 je le 22,8 % Evropejcev menilo, da je zaradi večjega števila ljudi različnih ras, etničnih skupin in narodnosti Evropa bolj prijetna za življenje (Poushter, 2016). Višje odstotke od evropskega povprečja so dosegli le na Švedskem (36 %), v Veliki Britaniji (33 %) in Španiji (31 %). Zlasti za migrante iz revnejših držav zunaj Evrope se je delež evropske javnosti (sodelujoče v ESS raziskavi), ki bi jim

⁴⁶ Priseljencec mora dokazati, da je sposoben vzdrževati svojo družino.

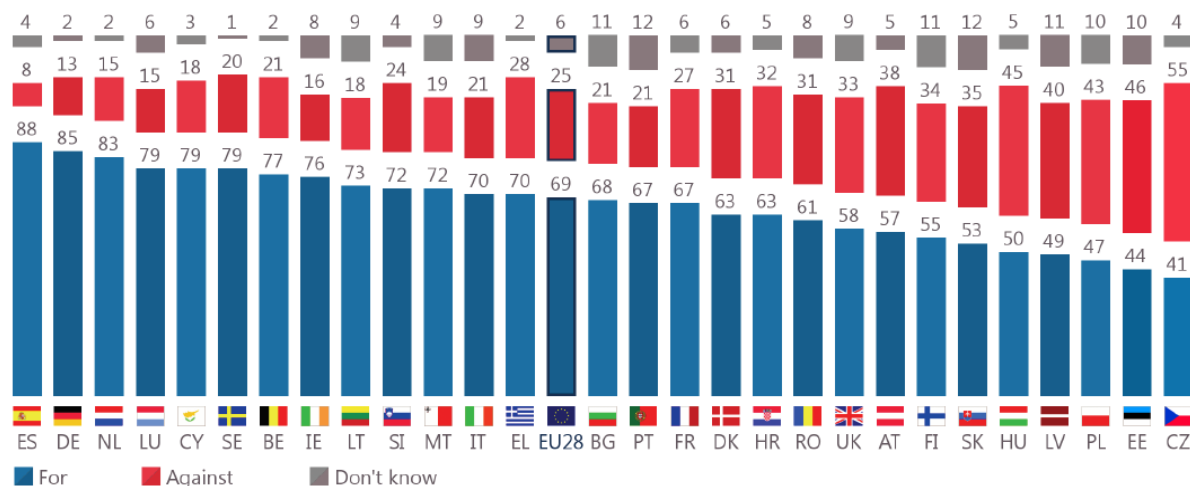
prepovedal vstop, povečal z 11 % na 20 %, delež tistih, ki bi jim vstop dovolili pa le z 11 % na 12 %. Švedska, Norveška in Nemčija so v obdobju med 2002/3 in 2014/15 postale bolj odprte nasproti tujcem. Večina držav pa se je orientirala bolj negativno, v nekaterih državah, kot so Češka, Irska in Švica, so bile spremembe precej dramatične (Richards, 2017). Ford (2017) meni, da javno mnenje na splošno ne postaja bolj negativno naravnano do priseljevanja, temveč postaja bolj polarizirano, kar pomeni nizko zastopanost zmernih stališč. V devetih od devetnajstih držav je javno mnenje močno polarizirano, kar pomeni, da to vprašanje premore potencial za politično razdrobitev tako nordijskih (Danska in Finska) kot tudi zahodnoevropskih držav (Velika Britanija in Francija), manjša polarizacija je prisotna le v državah (Madžarska), ki so izstopajoče negativno naravnane do priseljevanja (Richards, 2017).

V Evropi je torej mogoče najti dve pomembni gibanji v prevladujoči strukturi javnega mnenja o priseljevanju in njegovih učinkih. Mladi, visoko izobraženi, živeči v urbanem okolju oziroma v bolj raznolikih regijah z večjim številom etnično raznolikih prijateljev, srednji razred in tisti z migrantsko preteklostjo so bolj pozitivni v odnosu do migracij. Nasprotno so starejši, nižje kvalificirani, živeči v ruralnem okolju, delavski razred in tisti brez migrantske preteklosti bolj negativni. Medtem ko pozitivne skupine postajajo čedalje bolj prepričane v koristi migracij, pa so negativne skupine vedno bolj skeptične. **Ta polarizacija v svojih političnih učinkih ni simetrična, kajti migracije so veliko bolj pomembno vprašanje za nasprotnike kot za podpornike.** Podporniki migracij tem posvečajo veliko manj pozornosti, njihovi nasprotniki pa so nagnjeni k temu, da jih krivijo za vrsto socialnih problemov in bodo podprli politične stranke, ki se osredotočajo na zmanjševanje priseljevanja – **nasprotovanje migracijam je najmočnejši napovedovalec podpore populističnim radikalnim desnim strankam.** Posledično so nosilci večine političnih iniciativ na področju migracij njihovi nasprotniki, čeprav njihova sovražnost pogosto ne odraža stališča večine državljanov (Ford, 2017).

Izhajajoč iz navedenega, je oblikovanje učinkovite **skupne evropske migracijske politike** zahtevna naloga, pri kateri je smiselno preveriti podporo državljanov (gl. Sliko B.5 v Prilogi B). Podpira jo skoraj sedem od desetih anketirancev v 26 državah članicah EU (69 %, +1 odstotna točka od pomladi 2017), četrtna anketiranih ji "nasprotuje" (25 %, nespremenjeno), 6 % (-1) pa jih je izbralo nevtralni "ne vem" odgovor. Vodilno podporo ji izražajo Španija (88 %), Nemčija (85 %) in Nizozemska (83 %). Češka republika (55 %, +14) in Estonija (46 %, +2) sta edini državi, kjer ji večina prebivalstva nasprotuje. Od pomladi 2017 se je podpora

skupni evropski migracijski politiki povečala v 11 državah članicah EU, zlasti v Belgiji (77 %, +5). Znižala se je v 15 državah, najočitnejši razliki sta bili na Hrvaškem (63 %, -5) in Slovaškem (53 %, -5), v Franciji in Litvi pa podpora ostaja nespremenjena.

Slika 4.4: Podpora skupni evropski migracijski politiki v posameznih državah članicah EU

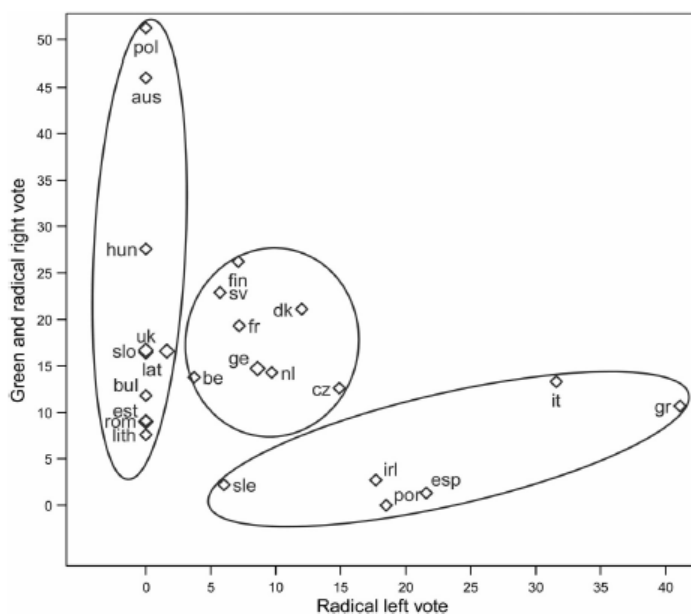
Vir: European Commission, Directorate General for Communication (2017).

Množične migracije v Evropo so spremenile podobo evropskih držav, katerih čedalje pogostejša značilnost je naraščanje etnične raznolikosti. Ta je, predvsem z ozirom na to, da je t. i. migrantska kriza sledila že tako težkemu obdobju družbenih in gospodarskih pretresov – velika recesija leta 2008 je s povečano stopnjo brezposelnosti in varčevalnimi ukrepi prizadela večino držav v Evropi – še toliko bolj negativno sprejeta (Callens, 2017). Prof. Milan Balažič (Štefančič, 2012) ocenjuje, da se v družbah, ki uvrščajo migracije, varnost, brezposelnost, islamizacijo in boj proti kriminalu med ključne problematike, pojavlja vzpon protiimigrantskih čustev, zato ima desni ekstremizem več možnosti za uspeh na volitvah. Hkrati je vpliv javnega mnenja na restriktivnost migracijske in integracijske politike verjetnejši, kadar ga aktivirajo desno usmerjene politične stranke (Callens, 2017).

5 EKSTREMISTIČNO VOLILNO VEDENJE V DRŽAVAH ČLANICAH EU

Toksična kombinacija evroskepticizma, dolgega obdobja gospodarske stagnacije, izogibanja varčevalni ekonomiji v evroobmočju in neuspešnega nadzora najhujše migrantske krize od konca druge svetovne vojne je vodila do raztezanja vzpona desnih populističnih in ekstremističnih političnih strank, tako v vzhodni⁴⁷ kakor tudi v zahodni Evropi (teritorialni vzorci so prikazani na Sliki 5.1), in to ravno v času, ko je sistem najbolj ranljiv (Foster, 2016).

Slika 5.1: Opredelitev volivcev za skrajna pola politične osi na nacionalnih volitvah⁴⁸

Vir: Hooghe in Marks (2017, str. 125).

Bistvene razlike med zahodnoevropskim in vzhodnoevropskim⁴⁹ desnim ekstremizmom so bolj kot na ideologijo, programe in cilje osredotočene na pogoje obstoja in uspeha. Zahodna različica predstavlja stranski učinek prehoda iz industrijske v postindustrijsko družbo in globalizacijo, vzhodna pa iz sistema državnega socializma v demokracijo in tržno

⁴⁷ Politični rezultati kriz so bili v vzhodni Evropi vidni kasneje kot v preostalih delih, saj zaradi poznega pristopa k EU ni bila soudeležena pri konfliktih južne Evrope. Poleg tega je bila zanjo značilnejša emigracija v druge članice EU kot imigracija tujcev v njihove lastne države. Kakor koli, v letu 2015 in migracijski razdeljevalni shemi Evropske komisije je priseljevanje postalo aktualna tematika tudi v tem delu Evrope, temu se je prilagodilo tudi volilno vedenje državljanov z vzponom skrajne desnice. Enak pojav je prisoten v osrednji in severni EU. Južne države članice pa, nasprotno, na osnovi krize (predvsem finančne) doživljajo vzpon skrajne levice (Hooghe in Marks, 2017).

⁴⁸ Vključene so volitve pred januarjem 2017.

⁴⁹ V vzhodni Evropi se širijo nacionalistični, rasistični in protisemitski odnosi, dejavne so tudi fašistične, nacionalistične in separatistične subkulture, gibanja in organizacije.

gospodarstvo. Nacionalne države v zahodni Evropi so že dolgo utrjene na demokratični podlagi, tvorba teh v vzhodni Evropi pa še ni povsem zaključena zaradi pomanjkanja soglasja o nacionalni identiteti in srednjem razredu, kot socialnem nosilcu demokratičnih struktur in kulture. Poleg velikega preobrata na podlagi sprememb gospodarskega sistema so se države vzhodne Evrope znašle še pod vplivom globalizacije ter posledično pospešeno družbeno diferenciacijo, povečano vrzeljo med bogatimi in revnimi ter absolutno deprivacijo večjega dela prebivalstva. Iz tega razloga je želja po solidarnosti in socialni koheziji močno razširjena, država pa se pojmuje kot odgovoren regulativni organ. Obstoječe nostalgije o komunističnem socialnem družbenem redu v teh razmerah ni presenetljiv. Vzhodnoevropski desni ekstremizem se večinoma navezuje na nerešene nacionalne probleme, na zgodovinsko in kulturno pogojen, zahodu nasprotujoč odnos, predvsem pa se nasprotuje smeri, hitrosti, igralcem in dobičkarjem novega sistema (Stöss, 2017, str. 20–21).

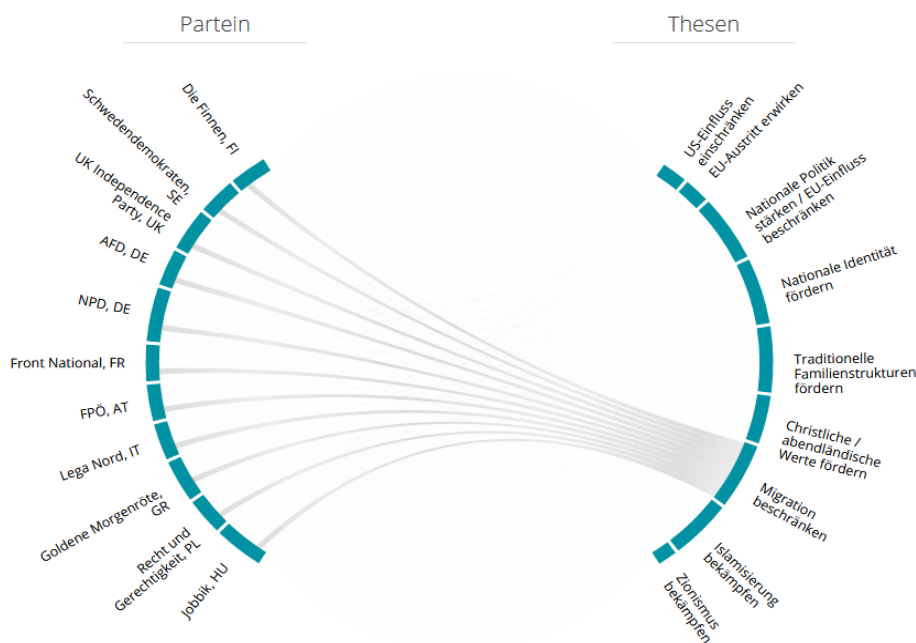
Kljub obstoju številnih variacij ideologij v posameznih državah, pa jih družijo določene skupne teme, ki jih lahko najdemo v vseh desnih političnih programih. Te vključujejo močan odpor do obstoječe politične ureditve in zavezo k demokratični reformi, dominanten protimigrantski vidik in posledično veliko težnjo po zaščiti zahodnih, natančneje nacionalnih vrednot. Izrazita stališča pa imajo tudi glede vprašanja EU integracije⁵⁰ ter soobstoja različnih identitet in etničnosti znotraj ene države (Guibernau, 2010).

Skupne točke so bile preučevane tudi v primerjalni analizi 11 najvplivnejših desnih ekstremističnih do zmernih strank. Raziskava Kire Schacht (2016) vključuje deset držav, razporejenih po celotni površini EU: južna EU (Grčija in Italija), srednje zahodna oz. alpska EU (Avstrija, Nemčija), srednjevzhodna oz. višegrajska EU (Madžarska in Poljska), zahodna EU (Francija in Velika Britanija) ter severna EU (Finska in Švedska). Gre za primerjalno raziskavo stališč strank o devetih političnih tezah, ki se jih navadno pripisuje skrajno desni orientaciji. Ključni namen analize je prikaz, v katerih točkah je evropska desnica soglasna ter v katerih je občutno neenotna. Vprašanje intenzivnosti in zastopanosti določene teze je večplastno, zato avtorica svoje rezultate utemeljuje na način, da če se teza ne pojavlja v uradnem programu stranke, jo morajo ponavljajoče zastopati visoki člani stranke v javnih predstavitvah njenih stališč, ne da bi se stranka pri tem oddaljila od njihovih pozicij. Rezultati so jasno poudarili jedro desnih ekstremističnih tez, glede katerih soglašajo vse preučevane

⁵⁰ Stranke skrajne desnice tesno povezujejo stališča glede migracij in EU ter jim posvečajo veliko pozornosti, nasprotno jih konvencionalne stranke obravnavajo kot povsem ločeni tematiki.

stranke: krepitev nacionalne identitete lastne države, omejitev vpliva EU⁵¹ v korist lastnih nacionalnih politik (gl. Prilogo C) ter omejitev migracij (gl. Slika 5.2)⁵². Nadaljnja analiza neposredne primerjave tovrstnih strank je tudi sicer pokazala 60% ideološko podobnost.

Slika 5.2: Zastopanost teze o omejevanju migracij

Vir: Schacht (2016).

Ključne točke pa se lahko razlikujejo v stopnji nasprotovanja, kot tudi v njegovi ciljni skupini. Vse stranke si torej prizadevajo za omejitev migracij, a pri tem opozarjajo na različne etnične manjšine, kot prikazuje Slika C.3 v Prilogi C. Večina strank svojo ksenofobijo oz. sovražnost usmerja proti islamu, četudi pogosto v bolj zmerni, družbeno sprejemljivi in zakoniti obliki, tj. prizadevanju za preprečevanje islamizacije Evrope. JOBBIK je edina preučevana stranka, ki se s tem ni identificirala. Z namenom izboljšanja odnosov z EU se odpira proti arabskim državam na vzhodu, hkrati v svojem strankarskem programu nasprotuje "prizadevanjem sionističnega Izraela za osvojitve Madžarske in preostalega sveta"⁵³ (prav tam). Pri tem naj poudarim, da sama migracije preučujem kot celoto, ne glede na izvor migrantov.

⁵¹ Omejitev vpliva EU in ZDA pogosto pomeni strah pred globalizacijo in multikulturalnostjo.

⁵² Soglasje je prisotno tudi na področju spodbujanja tradicionalnih družinskih struktur (kar pogosto pomeni homofobna stališča), glede krščanskih vrednot pa niso povsem enotne (izjemi: PS (FI) in SD (SE)). Druge tematike (omejitev vpliva ZDA: PS (FI), NPD, FN in JOBBIK; prizadevanja za izstop iz EU: SD (SE), UKIP, NPD in JOBBIK; boj proti sionizmu: FN, XA in JOBBIK) so zastopane preredko, da bi bilo mogoče sploševanje.

⁵³ Do judovstva, v smislu večne podobe sovražnika, ohranja večina strank distanco, da bi se izognile povezavi z nacionalsocializmom, čeprav je v izjavah posameznih članov strank ta vidik še vedno pogosto prisoten. Večinoma so se stranke preusmerile iz protisemitizma v protiislamizem (glej Sliko 4).

Povezavo med desnim ekstremizmom in močnim zavračanjem priseljevanja ugotavljata tudi Hooghe in Marks (2017). Prisotnost imigracij v letu 2010 je bila, skladno s tokom prebivalstva, ki se je širil iz vzhodnih v severozahodne in južne države EU, bistveno višja v severozahodni (6,63/10) in južni Evropi (6,23/10) kakor v državah članicah osrednje in vzhodne EU (4,09/10). Regionalna razčlenitev podatkov kaže, da je bilo priseljevanje že pred migracijsko krizo leta 2015 ključno vprašanje na omenjenih, bolj obremenjenih območjih. Kriza pa je le še povečala zaskrbljenost javnosti.

Ob predstavljenem se postavlja tudi vprašanje o primernem soočanju s fenomenom desnih strank. Medtem ko nekateri še vedno zagovarjajo strategijo ignorance, drugi opozarjajo, da tega ne gre zanemariti, saj naraščajo znaki, ki potrjujejo, da center ne vzdrži več pritiskov ter da naraščanje podpore skrajno desnim strankam po vsej Evropi že zdaj bistveno vpliva na sposobnost EU za lastno upravljanje (Foster, 2016). Tematike, ki jih obravnavajo desne ekstremistične stranke, so večinoma enake v vseh državah, vsebujejo pa določene nacionalne posebnosti. Na vsebino posamezne strankarske politike v veliki meri vpliva tudi časovno obdobje njenega izvora. Medtem ko starejše stranke izvirajo iz ideologij zgodovinskega fašizma in nacizma ter se zaradi družbene nesprejemljivosti preteklih načel poskušajo od teh distancirati, so nove (na čelu z AfD, FPÖ in VB) kombinacija desnih avtoritarnih in protipriseljenskih drž s tržno-radikalnimi, protietatističnimi in protiislamističnimi pozicijami ter pogosto bolj populistične kakor skrajno ekstremistične.

Nekatere države (Avstrija, Finska, Italija, Litva, Nemčija, Poljska, Romunija in Španija) v želji po omejitvi ekstremizma prepovedujejo ustanavljanje in delovanje določenih političnih strank in drugih organizacij, ponekod (v Italiji, Nemčiji, Litvi, na Poljskem in v Romuniji) je izrecno prepovedana tudi raba simbolov ekstremističnih organizacij, druge države (Francija, Madžarska, Slovaška) pa se omejujejo samo na prepoved t. i. drugih organizacij, združenj oz. gibanj (Blažič in Žagar, 2013b, str. 14–16). Skandinavske države, ki veljajo za primer dobre prakse tolerantne in odprte družbe, imajo že desetletja izkušenj z desnimi populističnimi strankami v parlamentih. Njihov vzpon se je tam namreč začel že dolgo pred letom 2015 in takratno migrantsko krizo. Begunci, islam in priseljevanje so teme, ki so skupne desnim populističnim strankam po celotni Evropi, a skandinavske ekstremistične stranke nimajo ideoloških korenin v nacionalnem socializmu ali fašizmu, temu primerno se seveda razlikuje tudi njihov besednjak brez trivializacije nacističnih zločinov, posledično je z njimi lažje tvoriti konstruktivne parlamentarne razprave. K temu pripomore tudi sedežni red, saj poslanci niso ločeni glede na strankarske frakcije, temveč sedijo skladno z njihovimi volilnimi enotami in

izidi volitev. Navkljub poskusom drugih strank z izključevanjem (Švedska) in sodelovanjem (Danska) podpora tem v nobenem primeru ni oslabela.

Z ozirom na problematiko natančnega razvrščanja političnih strank na skrajni desni ali levi pol je, pod okriljem nemške BPB, Britta Schellenberg, raziskovalka desnega ekstremizma na Münchenski univerzi, pripravila pregled ekstremistično orientiranih političnih strank (izhajajoč iz politične slike EU decembra 2016) po oceni številnih strokovnjakov obravnavanega področja, ki so navedeni ob vsakršni utemeljitvi pozicije stranke.

Klasifikacija, ki so jo pri tem uporabili, določa, da se kot radikalna desnica pojmujejo politične stranke, ki imajo tri ključne točke:

- a) njihova fikcija je ljudstvo, kot enotno telo,
- b) njihovo bistvo so trditve o neenakosti,
- c) zahteva po avtoritarni državi in nasprotovanje liberalni demokraciji in njenim temeljnim vrednotam enakosti in individualizma.

Sledi pregled političnih strank, ki vodijo desni ekstremistični val na celini in njihova umestitev v nacionalno politično situacijo, s predstavitvijo volilnih rezultatov držav članic EU⁵⁴.

5.1 FPÖ v Avstriji

Avstrija s posebnim zakonom od leta 1947 prepoveduje nacionalsocialistično dejavnost, druge oblike ekstremističnega vedenja pa se presoja po določbah kazenskega zakonika, ki kot kaznivo dejanje opredeljuje tudi razpihovanje sovraštva⁵⁵ (Kozorog Blatnik, 2013).

Politična stranka: FPÖ

Ustanovitev: 1955

Predsednik stranke: Heinz - Christian Strache

Razvrstitev: desni populizem, desni ekstremizem, nacionalni konzervativizem⁵⁶

⁵⁴ Pri tem bom osredotočena predvsem na parlamentarne volitve, ki so najbolj celovit pokazatelj stanja v državi. Predsedniške volitve so namreč pogosto odraz karizme kandidata in so v mojem primeru lahko vključene kot dodatek k argumentaciji, nikakor pa niso relevanten pokazatelj volilne podpore desnim ekstremističnim strankam.

⁵⁵ Dodaten zakon o društvih omogoča prepoved njihove ustanovitve, če so nezakonita glede svojih namenov, imena ali organizacije, ob kršenju kazenskih določb se lahko razpusti tudi že delujoče društvo. Dodaten zakon o javnih zbiranjih omogoča njihovo prepoved ob obstoju nevarnosti kršitve.

FPÖ so ustanovile skupine nekdanjih nacionalnih socialistov kot tudi deželske in velikonemške politične stranke. Vse do današnjih dni so se avstrijske nacionalistične težnje in močno nemško nacionalno krilo ("Priznanje naši domovini Avstriji" in njihova pripadnost "nemškemu jeziku, ljudstvu in kulturi") povezovale z nacionalno-socialističnimi referencami. Med drugim obravnavajo tudi ukinitve nacističnih sodb proti dezerterjem nemškega Reicha. Deloma je FPÖ rasistično in pogosto protisemitsko orientirana, v zadnjem času pa se usmerja predvsem proti muslimanom in islamu (Schellenberg, 2017). Že vrsto let uspešno zbira protestne volivce⁵⁷, begunska kriza je to težnjo med državljani le še okrepila ("Wo Europa nach rechts driftet", 2016).

Rezultati volitev

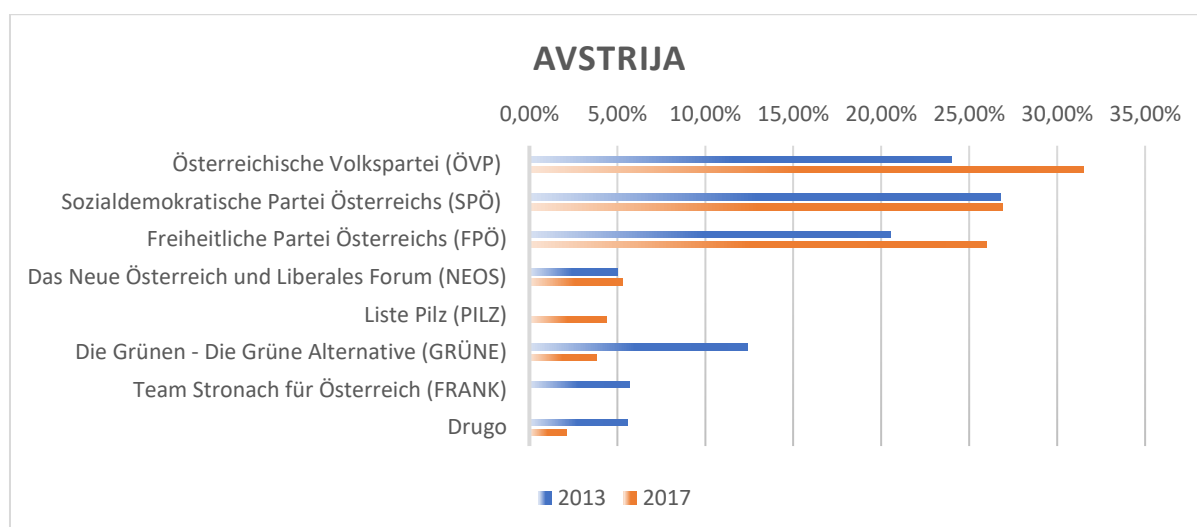
Na evropskih volitvah 2014 je FPÖ dosegla 19,7 % ter zasedla štiri sedeže od 18 (skupina ENF). Njegov predsedniški kandidat Norbert Hofer je (pod slogani, kot npr.: "V prvi vrsti Avstrija") zagovarjal omejitev učinkov migracij in zaprtje meje za begunce ter očital obstoječi oblasti neustrezno skrb za Avstrijo. Populistično je povezal politiki "Mi tam spodaj – vi tam zgoraj" in "Mi tu notri – vi tam zunaj" (Schellenberg, 2017) ter v prvem krogu volitev leta 2016 premagal kandidata stranke Zelene alternative, Alexandra van der Bellena (probegunski okoljevarstvenik), s 35 % glasov. Kljub izgubi v drugem krogu s 46,7 % glasov je izid pomenljiv, saj se prvič po drugi svetovni vojni v drugi krog ni uvrstil noben izmed kandidatov dveh centrističnih strank. Vloga predsednika je sicer večinoma ceremonialna, a lahko ob izgubi tradicionalnih strank pomeni začetek revolucije v avstrijski politiki⁵⁸ (Foster, 2016). Na parlamentarnih volitvah (gl. Sliko 5.3) leta 2017 je FPÖ podprlo za 5,5 % volivcev več kakor leta 2013 in tako s svojimi 26 % zaseda mesto vodilne stranke ob boku ÖVP, ki je iz zadnjih volitev odšla kot zmagovalka s 31,5 % glasov. Za las drugouvrščena je bila SPÖ z doseženimi 26,9 %.

⁵⁶ Avstrijska jezikoslovka Ruth Wodak in avstrijski profesor politike Anton Pelinka stranko opredeljujeta kot desno populistično in ekstremistično, Andreas Peham, član Dokumentacijskega arhiva avstrijskega upora, in Samuel Salzborn, sociolog in profesor na univerzi v Göttingenu, kot nedvomno desno ekstremno, Frank Decker, raziskovalec desnega populizma in profesor na univerzi v Bonnu, pa kot desno populistično.

⁵⁷ Predvsem delavski razred, mladi moški in starejši volivci.

⁵⁸ Ozadje: Leto 2015 je bilo v Avstriji leto političnih pretresov. Medtem ko je sosednja Nemčija prevladovala na naslovnih, je bila Avstrija ravno tako močno prizadeta zaradi migrantske krize. Avstrijski kancler Werner Faymann je podprl begunsko politiko "odprtih vrat" Angele Merkel. Toda ob prihodu 90.000 prosilcev za azil ter naraščanju javne opozicije je njegova vlada izvedla izreden 180-stopinjski obrat. Zaprl je avstrijsko mejo, uvedel omejitve glede števila prosilcev za azil in vodil mednarodno iniciativo za zaprtje t. i. balkanske poti in omejitev priseljencev v Grčiji.

Slika 5.3: Rezultati nacionalnih volitev v Avstriji

Vir: prirejeno po "Parties and elections in Europe" (b. d.).

5.2 VB v Belgiji

Belgija izrecno ne prepoveduje ustanavljanja ekstremističnih skupin in političnih strank, a jim s posebnim zakonom odteguje finančna sredstva za delovanje (Blažič in Žagar, 2013b, str. 15).

Politična stranka: VB

Ustanovitev: 1979 kot Vlaams Blok, (po obsodbi združenj, ki so bila blizu stranke, zaradi rasizma) nova ustanovitev kot Vlaams Belang 2004

Predsednik stranke: Tom Van Grieken

Razvrstitev: desni ekstremizem, desni populizem, separatizem⁵⁹

VB podpira neodvisnost Flandrije od Belgije in razvrednotenje manjšin ter poziva k ukinitvi protidiskriminacijskih zakonov. Stranka velja za rasistično in protisemitsko, sovražno do obstoječega sistema ter kritično do liberalizma (Schellenberg, 2017).

Rezultati volitev

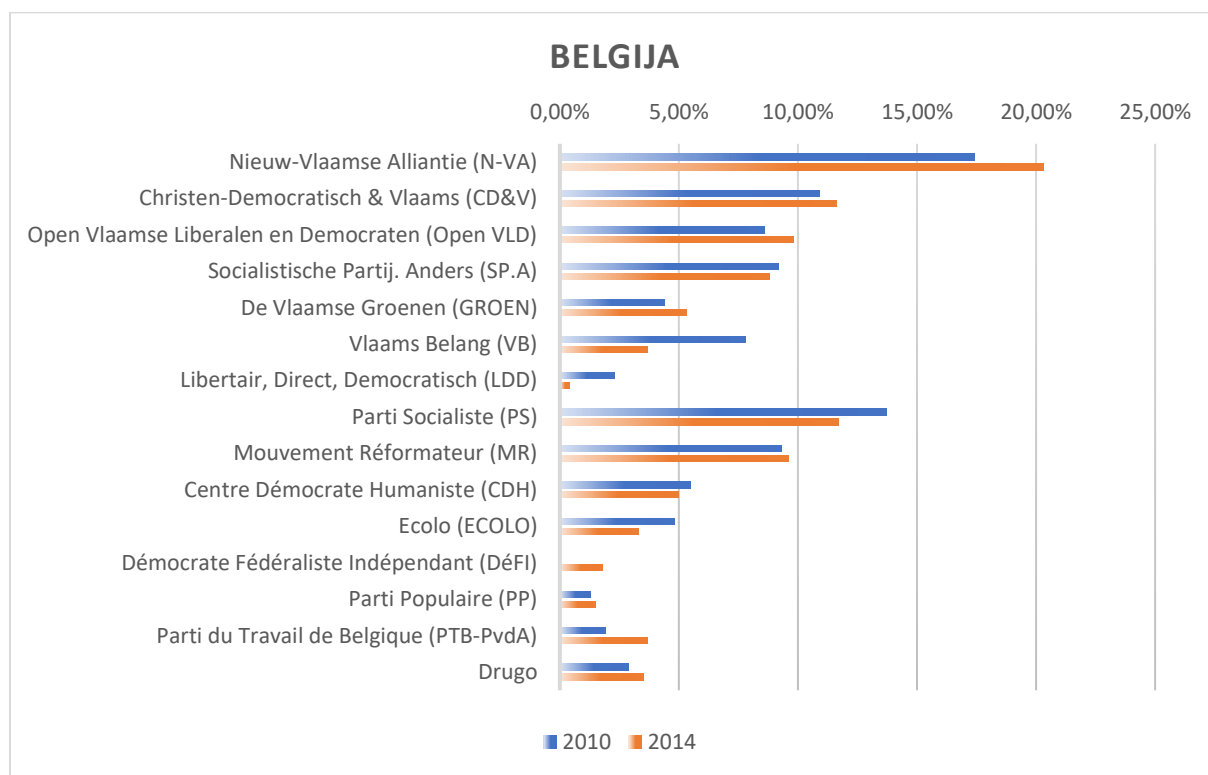
Na evropskih volitvah 2014 je VB dosegla 4,3 % ter zasedla en sedež od 21 (skupina ENF).

Na parlamentarnih volitvah (gl. Sliko 5.4) pa je bilo zaznati precejšen upad podpore VB z 7,8

⁵⁹ Pri njeni opredelitvi prihaja do razhajanja, vsebuje namreč tako desne ekstremistične elemente, kot je sovražnost do obstoječega sistema (Piero Ignazi), pa tudi, kot navaja Cas Mudde, nizozemski raziskovalec desnega populizma in ekstremizma, desne populistične elemente, kot je kritika liberalizma.

% leta 2010 na 3,7 % leta 2014 oz. premik volivcev v smer vodilne N-VA. Nadaljevanje tega trenda, sodeč po razmerah v Belgiji⁶⁰, na letošnjih volitvah ni pričakovano.

Slika 5.4: Rezultati nacionalnih volitev v Belgiji

Vir: prirejeno po "Parties and elections in Europe" (b. d.).

5.3 VMRO in Ataka v Bolgariji

Politična stranka: VMRO

Ustanovitev: 1991 (kot kulturno združenje), 1999 (kot politična stranka)

Predsednik stranke: Krassimir Karakatschanow

Razvrstitev: desni populizem, desni ekstremizem, fundamentalistično verska stranka⁶¹

VMRO se je ustanovila že v 19. stoletju kot Mednarodna makedonska revolucionarna organizacija, v 90-ih letih pa se je začela aktivneje vključevati v bolgarsko politiko. Leta 1994 je spremenila svoje ime v VMRO – Bolgarsko nacionalno gibanje. Stranka si prizadeva za

⁶⁰ Enota za usklajevanje analiz ogroženosti v svojem poročilu ocenjuje stopnjo teroristične grožnje precej visoko, predvsem zaradi razširjenosti vahabizma, stroge oblike islama, ki poziva tudi k džihadu.

⁶¹ Christo Ivanov in Margarita Ilieva, oba člana bolgarsko-helsinškega odbora, označujeta VMRO kot močno nacionalistično populistično desno stranko, ki je še posebej tesno povezana s pravoslavno cerkvijo. Ob tem politični znanstvenik Yordan Kutijski opozarja na oteženo razmejevanje od ekstremnega desnega jedra.

Veliko Bolgarijo, ki vključuje Republiko Makedonijo, temelji na pravoslavni vrednotah ter želi omejiti pravice manjšin, kot so bolgarski Turki, Romi in ateisti. Stranka je večkrat sodelovala z desnimi ekstremisti, nekateri njeni člani so bili celo obsojeni zaradi zločinov iz sovraštva (prav tam).

Politična stranka: Ataka

Ustanovitev: 2005

Predsednik stranke: Volen Siderov

Razvrstitev: desni ekstremizem⁶²

Stranka Ataka se je ustanovila za obrambo privilegijev etničnih, pravoslavno-katoliških Bolgarov. Je močno rasistična, protisemitska in orientirana k teorijam zarote, svari pred poturčevanjem in ciganizacijo Bolgarije, ob tem pa trdi: "Judje so od kuge okužena, nevarna rasa, ki bi si zaslužila biti izkoreninjena." Poleg tega spodbuja k radikalni retoriki nasproti homoseksualcem in politikom. Ataka poudarja nacionalistične vrednote, nasprotuje globalizaciji, EU in Organizaciji severnoatlantske pogodbe (dalje NATO) ter se vse bolj zavzema za tesno sodelovanje z Rusijo. Člani so odgovorni za napade na ljudi "nebele" rase in mošeje, znani pa so tudi po ekscesih mučenja afganistanskih in sirskih beguncev. Stranka se uvršča v ekstremno desno krilo (prav tam).

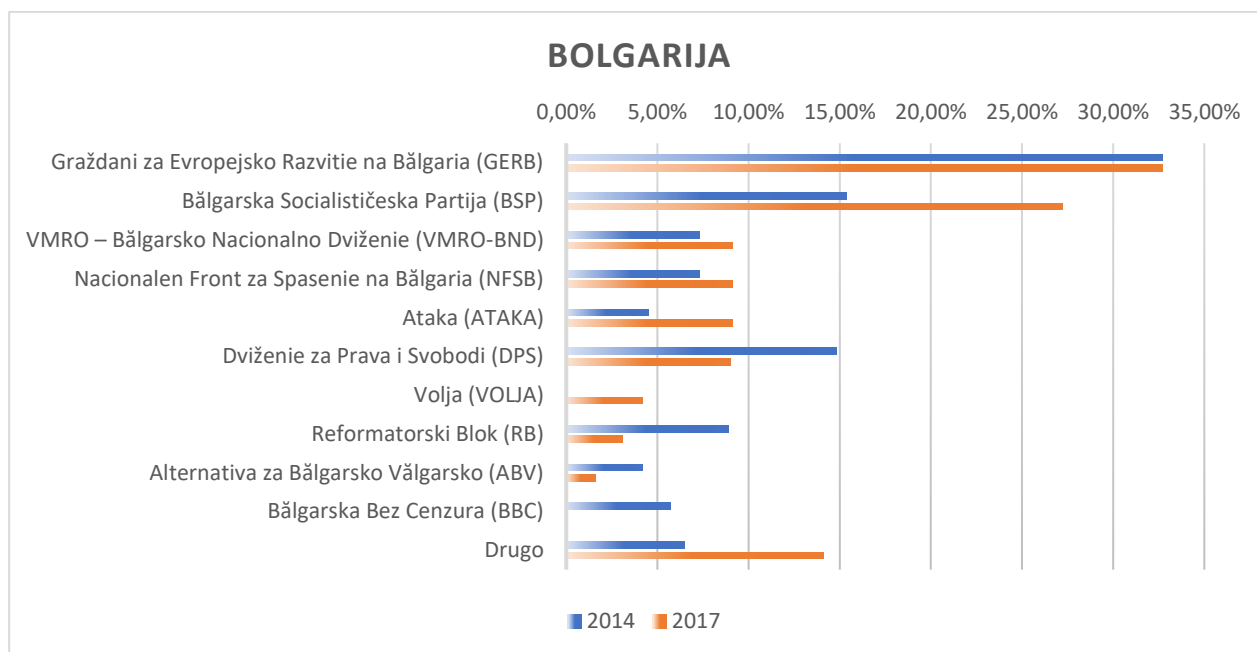
Rezultati volitev

Na evropskih volitvah 2014 Ataka z 2,96 % ni zasedla nobenega sedeža v Evropskem parlamentu. Stranka VMRO pa je v koaliciji z Bolgarijo brez cenzure dosegla 10,7 % glasov, vsaka od strank je tako zasedla po en sedež od 17 (skupina ECR). Koalicija je hitro razpadla, VMRO pa je nekaj mesecev kasneje nastopila na nacionalnih parlamentarnih volitvah (gl. Sliko 5.5) skupaj z NFSB v zavezništvu s Patriotsko fronto in dobila 7,3 % glasov. Ataka je tega leta dosegla 4,5 % podporo. Za Bolgarijo je značilna vedno bolj zmedena strankarska situacija, od leta 2013 je prišlo namreč do kar treh vladnih kriz. Zadnje predčasne parlamentarne volitve so potekale spomladi 2017, na njih sta VMRO in Ataka, v zavezništvu z NFSB, dosegli 9,07 %, tretje mesto v nacionalni politični shemi ter mesto vodilnih strank (za področje obrambe, ekonomije in okolja) ob boku GERB, ki je z zadnjih volitev odšla kot zmagovalka z 32,7 % glasov. Vodstvo strank slovi po zloglasnih zlorabah rasističnih

⁶² Atako strokovnjaki, kot so Michael Meznik, politolog in vzhodnoevropski raziskovalec na dunajski univerzi, Lars Rensmann, profesor evropske politike na univerzi v Groningenu, in Kristian Vigenin, zunanji minister Bolgarije, enoznačno razvrščajo kot radikalno desno in ekstremistično.

komentarjev in sovražnega govora, ki so prispevali k ozračju, v katerem so se razširili zločini iz sovraštva, uperjeni proti pripadnikom narodnih manjšin, kot so Romi in tujci. Pristojni organi proti tovrstni ksenofobi situaciji v državi ne ukrepajo, s čimer dodatno omogočajo vzpon skrajne desnice.

Slika 5.5: Rezultati nacionalnih volitev v Bolgariji

Vir: prirejeno po "Parties and elections in Europe" (b. d.).

5.4 ELAM na Cipru

Politična stranka: ELAM

Ustanovitev: 2008, 2011 (priznana kot politična stranka)

Predsednik stranke: Christos Christou

Razvrstitev: desni ekstremizem⁶³

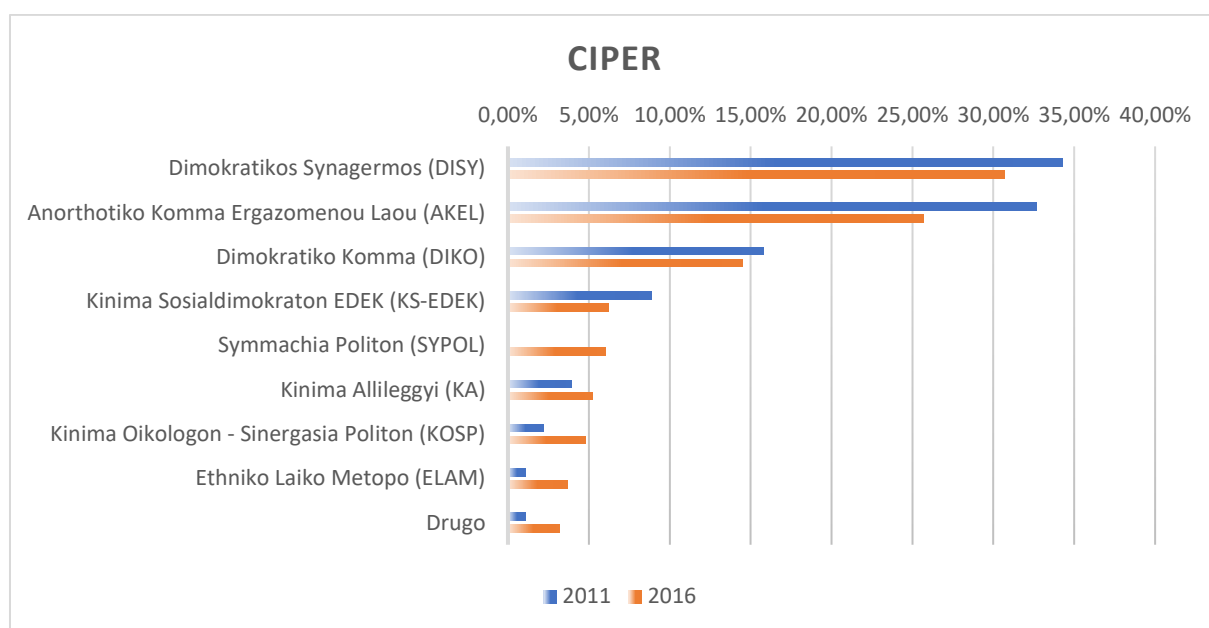
Stranka je bila ustanovljena kot sestrška stranka grške XA, a ji enakega poimenovanja ciprske oblasti niso dovolile. ELAM zastopa interese proti turškim Ciprčanom in priseljencem ter predstavlja evroskeptična, rasistična in grško ultranacionalistična stališča. Svojo ideologijo opisuje kot "narodno in družbeno nacionalistično" (Schellenberg, 2017).

⁶³ Njihova klasifikacija kot desna ekstremistična in neofašistična oz. neonacistična politična stranka je po mnenju direktorja raziskovalnega inštituta Prometheus na ciprski univerzi, Yiannosa Katsouridesa, nesporna.

Rezultati volitev

Na evropskih volitvah 2014 ELAM z 2,7 % ni zasedla nobenega sedeža v Evropskem parlamentu. Na nacionalnih volitvah (gl. Sliko 5.6) ji je podpora narasla od 1,1 % leta 2011 na 3,7 % leta 2016, s čimer je prvič vstopila v parlament. James Sawyer (Stefanini, 2016) ocenjuje "uspeh stranke ELAM kot zaskrbljujočo opombo, ki kaže na širše nezadovoljstvo s centrističnimi strankami, ki bi si vsaj sedaj morale začeti prizadevati za ponovno združitev".

Slika 5.6: Rezultati nacionalnih volitev na Cipru

Vir: prirejeno po "Parties and elections in Europe" (b. d.).

5.5 ÚSVIT na Češkem

Politična stranka: ÚSVIT

Ustanovitev: 2013, sprememba imena 2015

Predsednik stranke: Miroslav Lidinský

Razvrstitev: desni populizem, od 2015 prisotna radikalizacija⁶⁴

Stranka Zarja za neposredno demokracijo je bila ustanovljena za zastopanje interesov proti korupciji; rešitev za "korupcijo, nepotizem, klientelizem in kleptokracijo v češki politiki" je

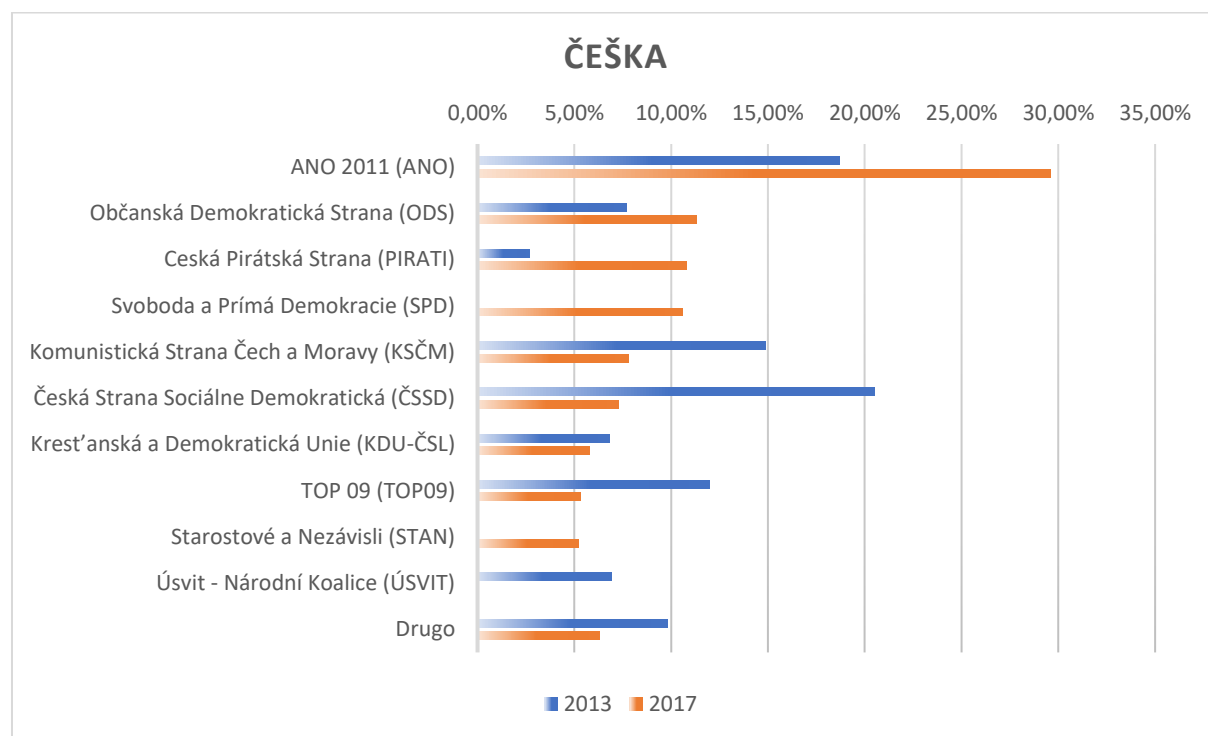
⁶⁴ Nizozemski raziskovalec Stijn van Kessel in drugi stranko uvrščajo med desne populistične ali populistične radikalno desne stranke.

prepoznala v predsedniškem sistemu in neposredni demokraciji. Stranka je evroskeptična, njen nekdanji predsednik Tomio Okamura je pogosto izražal sovražnost do Romov. V letu 2015 je prišlo do znotrajstrankarskega spora o njeni nadaljnji politični usmeritvi, med drugim za vprašanje sodelovanja s strankami, kot je francoska FN. Zmernejši člani so stranko zapustili ter na čelu z Okamuro ustanovili SPD, izvorna stranka se je preimenovala v ÚSVIT (Schellenberg, 2017).

Rezultati volitev

ÚSVIT je na volitvah leta 2013 (gl. Sliko 5.7) prejel 6,9 % glasov, nato je bil deležen padca podpore, kar je mogoče pojasniti z dejstvom, da je na Češkem boj proti begunski "nevarnosti", neznanim Arabcem in Afričanom iz begunskih taboriščih na jugu Evrope, enoten vsem političnim opcijam, tako na lokalni kot na državni ravni. Češki tednik Respekt pojasnjuje, da je neenotna družba končno našla svoj nacionalni interes: preprečiti prihod Eritrejcev in Sircev (Čibej, 2015). Na evropskih volitvah 2014 ÚSVIT z 3,1 % ni zasedel nobenega sedeža v Evropskem parlamentu, kot je razvidno iz spodnje Slike 5.7, pa je njegova bolj zmerna naslednica SPD na zadnjih volitvah 2017 prejela 10,6 %.

Slika 5.7: Rezultati nacionalnih volitev na Češkem

Vir: prirejeno po "Parties and elections in Europe" (b. d.).

5.6 DF na Danskem

Politična stranka: DF

Ustanovitev: 1995

Predsednik stranke: Kristian Thulesen Dahl

Razvrstitev: desni populizem⁶⁵

DF zagovarja "danske vrednote": desni populist so nasprotniki EU in zahtevajo strogo omejitev priseljevanja, predvsem iz muslimanskih držav, ter umik iz evropskega schengenskega območja (Chakelian, 2017). Stroga azilna politika na Danskem nosi njihov podpis ("Wo Europa nach rechts driftet", 2016). DF nasprotuje večetnični družbi in zagovarja "koncept naroda in njegovih ljudi, ki je neločljivo povezan z grožnjo priseljevanja za preživetje danske identitete in kulture⁶⁶", zato jo, po mnenju profesorice Susi Mereta iz univerze v Aalborgu, mnogi znanstveniki uvrščajo v radikalno desno strankarsko družino (Schellenberg, 2017). Nasprotno se njene ekonomske politike nagibajo bolj proti levi politični sferi, saj zagovarja državo blaginje (Chakelian, 2017).

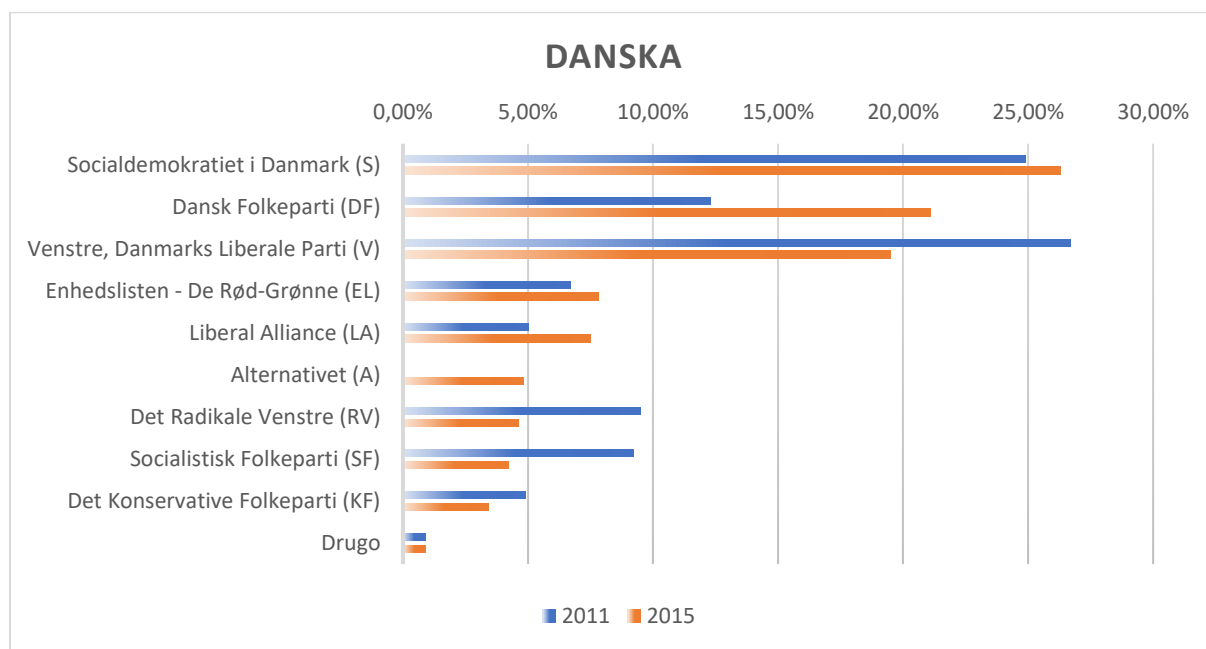
Rezultati volitev

Na evropskih volitvah 2014 je DF dosegla 26,6 % ter zasedla štiri sedeže od 13 (skupina ECR). Od zadnjih nacionalnih volitev (gl. Sliko 5.8) 2015 je druga najmočnejša stranka v nacionalnem parlamentu, kjer zagotavlja parlamentarno podporo pluralnim vodilnim sredinsko-desnim strankam (prav tam). DF, ki poziva k popolni zaježitvi podeljevanja azila, je dosegla 21,1 % glasov (na volitvah 2011 12,3 %). Na Danskem se je tudi preostanek strankarskega spektra, izraziteje kot v drugih skandinavskih državah, premaknil v desno in podpira restriktivno begunsko politiko ter s strogim zaostrovanjem azilne politike (ponovna uvedba mejne kontrole) sledi smeri, ki jo je načrtala DF (Mülherr, 2015).

⁶⁵ Na podlagi kombinacije retorike v prid nacionalne socialne države, protipriseljenske politike in etničnega razumevanja narodov stranko številni znanstveniki, med njimi Frank Decker, označujejo kot desno populistično in socialno šovinistično.

⁶⁶ Pri tem se nanaša tako na begunce kot na združevanje družin.

Slika 5.8: Rezultati nacionalnih volitev na Danskem

Vir: prirejeno po "Parties and elections in Europe" (b. d.).

5.7 EKRE v Estoniji

Politična stranka: EKRE

Ustanovitev: 2012

Predsednik stranke: Mart Helme

Razvrstitev: desni populizem, desni ekstremizem⁶⁷

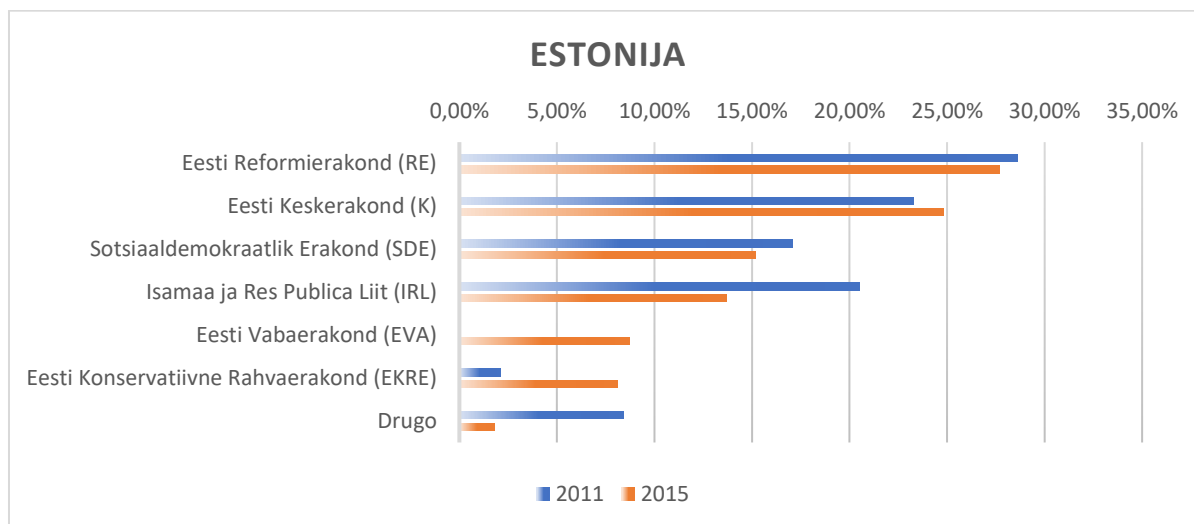
Središčno sporočilo stranke je poziv k uporabi, za zagotovitev preživetja estonske etnične skupine. S prizadevanji za socialno državo želi razširiti državni repertoar socialnih storitev za Estonce (npr. brezplačno zobozdravstveno zdravljenje). EKRE se spopada z rednimi izstopi zaradi izraženih rasističnih in včasih celo profašističnih stališč, tako na primer poslanec Jaak Madison navaja: "Fašizem vidim kot ideologijo, ki temelji na številnih pozitivnih odtenkih, potrebnih za zaščito nacionalne države" (Schellenberg, 2017). EKRE nastopa tudi proti korupciji, nepotizmu, "tujim ekstremnim ideologijam" (kot sta "homo- in multikulturna propaganda"), EU ter podpira restriktivno migracijsko politiko.

⁶⁷ Center Simona Wiesenthala jo razvršča med desne populistične ali desne ekstremistične stranke.

Rezultati volitev

Na evropskih volitvah 2014 je EKRE dosegla 4,0 % ter ni zasedla nobenega sedeža v Evropskem parlamentu. Na nacionalnih volitvah (gl. Sliko 5.9) pa ji je podpora z 2,1 % v letu 2011, na osnovi priljubljenosti med etničnimi Estonci ter z učinkovito rabo socialnih medijev in interneta, zrasla na 8,1 % leta 2015.

Slika 5.9: Rezultati nacionalnih volitev v Estoniji

Vir: prirejeno po "Parties and elections in Europe" (b. d.).

5.8 PS na Finskem

Politična stranka: PS

Ustanovitev: 1995

Predsednik stranke: Timo Soini

Razvrstitev: desni populizem, nacionalni konzervativizem, evroskepticizem, protiglobalizem⁶⁸

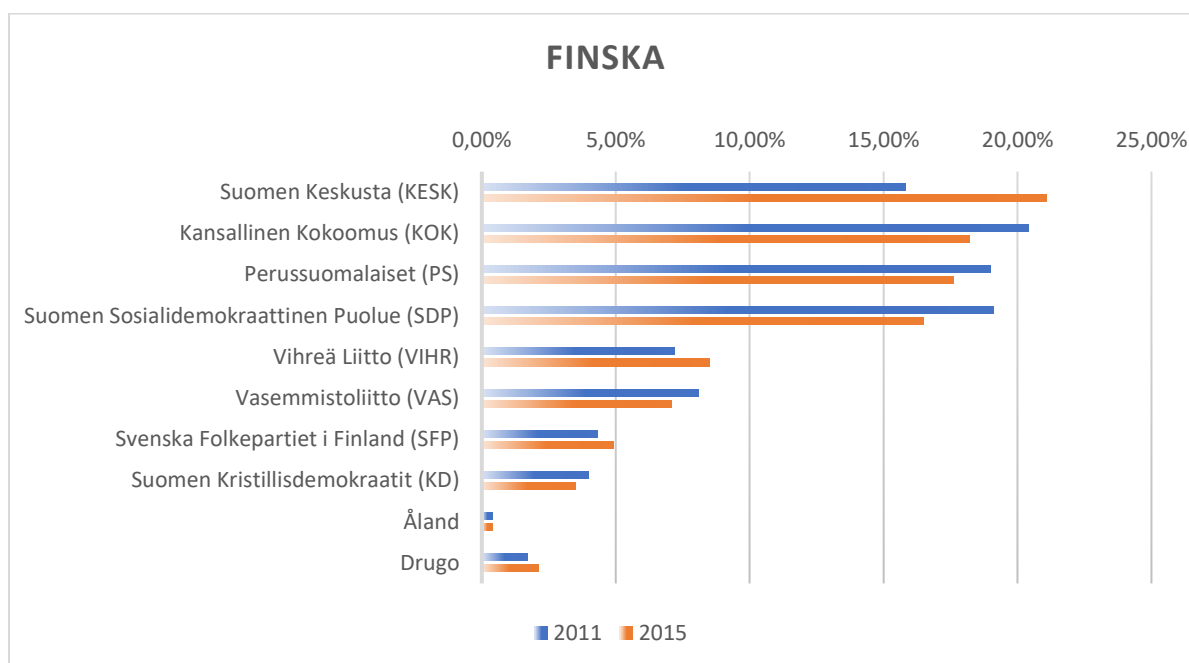
PS kot nasledniki finske (deželne) populistične stranke narod definirajo kulturno in etnično, nacionalna država pa bi v tem smislu morala biti homogena, zato so večkulturnost, EU in migracije označene kot nevarnosti. Stranka se med drugim zavzema za ukinitve švedščine kot obveznega tujega jezika v šolah ter za zaostrovanje azilnega prava (prav tam).

⁶⁸ Politolog David Arter jo označuje kot desno populistično, švedska raziskovalka desnega ekstremizma, Ann - Cathrine Jungar, pa prepozna njene čedalje bolj izražene tendence po radikalizaciji.

Rezultati volitev

Nacionalistična PS se je pojavila iz skorajšnjega neobstoja in leta 2011 (prikazano na Sliki 5.10) postala 4. najmočnejša sila na Finskem (19,0 %). Mediji so zmago 39 od 200 sedežev v parlamentu (34 več v primerjavi z letom 2007) razglasili za "revolucijo". Vendar v tem mandatu ni uspela sodelovati v koaliciji z vladnimi strankami (Chakelian, 2017). Na evropskih volitvah 2014 je PS dosegla 12,9 % ter zasedla dva sedeža od 13 (skupina ECR). Leta 2015 (gl. Sliko 5.10) pa je kot 3. najmočnejša stranka (17,6 %) na Finskem v sredinsko-desni vladi postavila svojega zunanjega ministra in si prizadeva za deportacijo 20.000 prosilcev za azil ("Wo Europa nach rechts driftet", 2016).

Slika 5.10: Rezultati nacionalnih volitev na Finskem

Vir: prirejeno po "Parties and elections in Europe" (b. d.).

5.9 FN v Franciji

V zadnjih letih večkrat spremenjen in dopolnjen zakon o svobodi tiska iz leta 1881 je ključen zakon, s katerim Francija ureja obravnavano področje. Ekstremizem določa kot oteževalno okoliščino, kadar je prisoten pri kaznivih dejanjih, predvideva pa tudi kazen, če posameznik neposredno spodbuja k storitvi določenih kaznivih dejanj⁶⁹ (Kozorog Blatnik, 2013).

⁶⁹ Kazen je predvidena tako ob dejanski realizaciji kot tudi če je ostalo zgolj pri poskusu.

Politična stranka: FN

Ustanovitev: 1972

Predsednik stranke: Marine Le Pen

Razvrstitev: desni ekstremizem, desni populizem⁷⁰

S predstavniki režima Vichy kot ustanovnimi člani stranke so bile jasne rasistične in protisemitske izjave dolgo prisotne. FN si z novo predsednico stranke Marine Le Pen in po uspešni detoksikaciji od prvotnega vodje⁷¹ prizadeva za bolj družbeno sprejemljivo podobo, a je svoja stališča v primerjavi s časom ustanovitve stranke pod Jean - Marie Le Penom spremenila le malenkostno. FN deluje predvsem proti muslimanskim migracijam in EU ("Wo Europa nach rechts driftet", 2016).

Rezultati volitev

Po doseženem 3. mestu na parlamentarnih volitvah (gl. Sliko 5.11) leta 2012, je FN sodeč po rezultatih na evropskih volitvah 2014 postala najmočnejša v državi, dosegla je namreč 24,9 % ter zasedla 23 sedežev od 74 (skupina ENF). Protiimigrantska retorika se je FN obrestovala tudi v 1. krogu glasovanja na lokalnih volitvah 2015, ko je prejela 27,7 % glasov in bila posledično najmočnejša stranka⁷² v šestih regijah, vendar nato v 2. krogu ni uspela zmagati v nobeni izmed 13 regij. Najbolj odmevna je bila nacionalistična platforma v delih države, kjer so protiglobalizacijski sentimente najmočnejši. Ključna ovira na poti FN do oblasti je predvsem večinski volilni sistem (Chakelian, 2017). Svojo retoriko in politiko je FN na podlagi terorističnih napadov dodatno okrepila, jo povezovala tudi z odtujenostjo nacionalne in evropske politike od lastnih državljanov ter postopnim, čedalje večjim prenosom pristojnosti v Bruselj. Sodeč po javnomnenjskih raziskavah in 26% podpori v 1. krogu predsedniških volitev 2017, je imela Marine Le Pen dobre možnosti za zmago⁷³, a jo je v 2. krogu premagal centristični kandidat stranke LREM, Emmanuel Macron. V Franciji, kjer nacionalistična dinamika že tako otežuje reševanje begunske krize, bi njena zmaga pomenila

⁷⁰ Dilema o tem, ali je danes stranka desna populistična, kot jo pojmuje nemški politični znanstvenik Florian Hartleb, ali pa jo je (še vedno) potrebno opisovati kot ekstremno desno stranko (to tezo zastopa na primer tudi politični analitik Jean - Yves Camus), ostaja odprta.

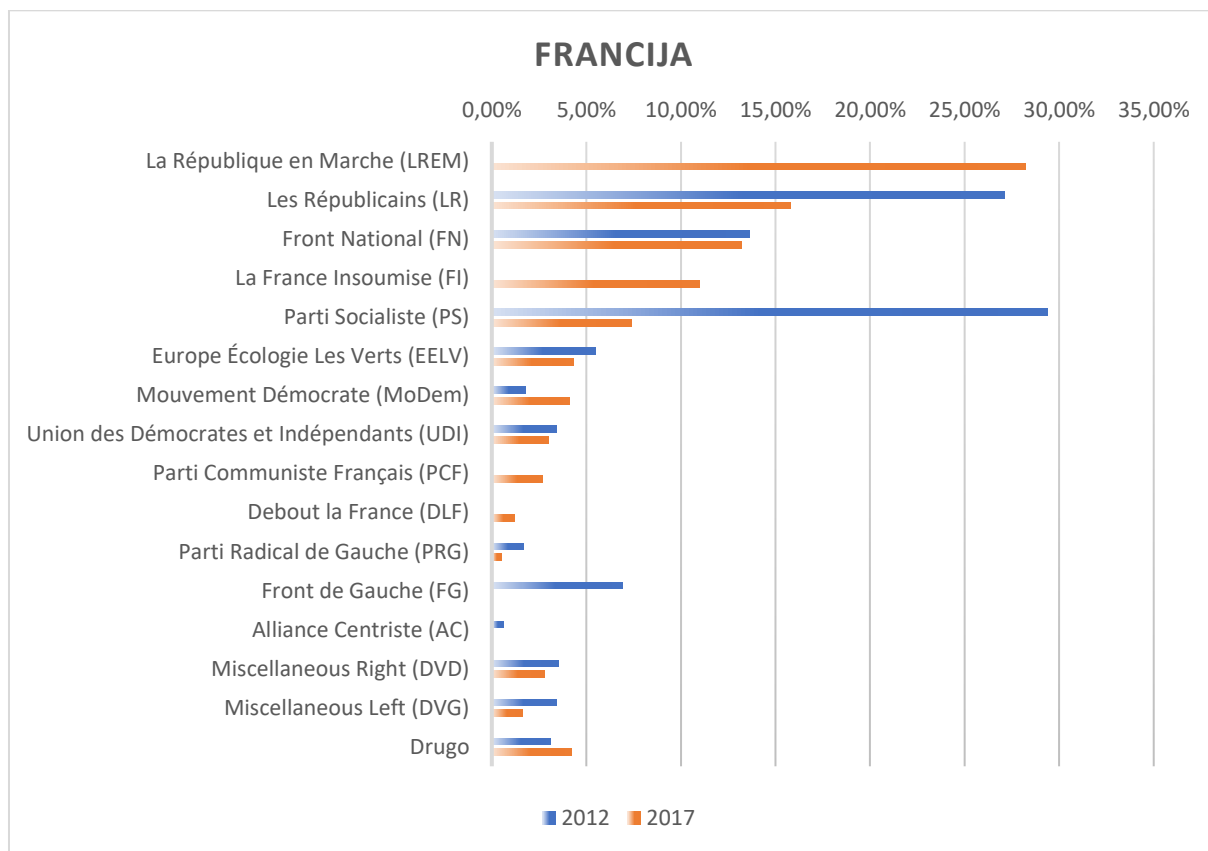
⁷¹ Jean - Marie Le Pen je bil večkrat obsojen zaradi spodbujanja k rasnemu sovraštvu in zanikanju nacističnih zločinov.

⁷² Pri čemer je premagala vodilno konzervativno-buržoazijo in socialiste, slednji so se v 2. krogu glasovanja v korist konzervativcev umaknili.

⁷³ Pri čemer je skoraj podvojila najboljše rezultate svojega predhodnika iz leta 2002.

težave tudi pri t. i. post-Brexit pogajanjih. Na splošnih volitvah leta 2017 je zmagala stranka LREM⁷⁴, FN pa s 13,2 % ostaja v opoziciji in na 3. mestu francoske politične lestvice.

Slika 5.11: Rezultati nacionalnih volitev v Franciji

Vir: prirejeno po "Parties and elections in Europe" (b. d.).

5.10 XA v Grčiji

Politična stranka: XA

Ustanovitev: 1980 (od 1993 registrirana kot stranka)

Predsednik stranke: Nikolaos Michaloliakos

Razvrstitev: desni ekstremizem, neonacistična oz. neofašistična⁷⁵

XA se opredeljuje proti manjšinam in priseljevanju ter poziva k omejitvi volilne pravice le na "ljudi grške krvi". Ima paravojaške podskupine in organizira ciljne pohode na območja, kjer taborijo begunci. Septembra 2013 je bilo na desetine vodstvenih članov stranke, vključno s

⁷⁴ Volilna udeležba je bila na parlamentarnih volitvah za 28 % nižja kot na predhodnih predsedniških volitvah.

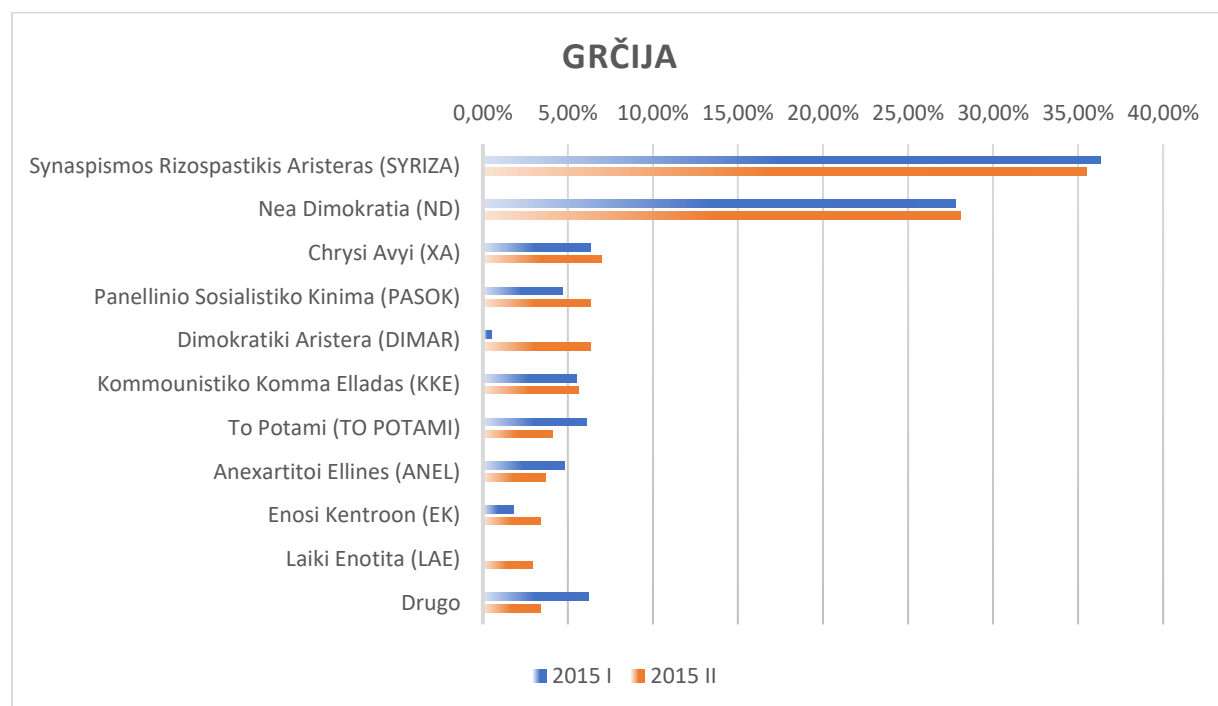
⁷⁵ Politolog Maik Fielitz in komisar za človekove pravice Sveta Evrope jo razvršča kot desno ekstremistično, neonacistično in nasilno politično stranko.

člani parlamenta, aretiranih in obtoženih članstva v kriminalni združbi (Schellenberg, 2017). Mnogi jih imenujejo grški neonacisti; uporabljajo nacistično simboliko in izražajo občudovanje Hitlerjevemu režimu. Predsednik stranke, ki je leta 2012 plinske celice označil za "laži", zavrača oznako "neonacist" in podpira izraz "grški nacionalist" (Chakelian, 2017).

Rezultati volitev

Na evropskih volitvah 2014 je XA dosegla 9,4 % ter zasedla tri sedeže od 21 (brez skupine). Od predčasnih parlamentarnih volitev septembra 2015 (gl. Slika 5.12) vlada v Grčiji skrajno leva stranka SYRIZA, ki je prejela 35,5 % glasov, v koaliciji z desno populistično stranko ANEL (3,7 %), ki zavzeto deluje na področju omejevanja nezakonitih migracij (Mülherr, 2015). Stranki se nahajata na nasprotnih bregovih političnega spektra, kar dokazuje, da v Grčiji (za razliko od drugih evropskih držav) ideologija stranke ni glavno merilo za povezovanje. Združuje ju kritika mednarodnega programa pomoči evropartnerjev⁷⁶ in Mednarodnega denarnega sklada. Z izkoriščanjem posledic varčevalne in migracijske krize je na volitvah v Grčiji leta 2015 XA, znana po svoji, tujcem sovražni, retoriki in neonacističnih geslih, dosegla 3. mesto s 7 % glasov (Chakelian, 2017).

Slika 5.12: Rezultati nacionalnih volitev v Grčiji

Vir: prirejeno po "Parties and elections in Europe" (b. d.).

⁷⁶ Član stranke ANEL je primerjal zahteve za prejem tretjega paketa pomoči v evrokrizi s pogoji v koncentracijskem taborišču Auschwitz.

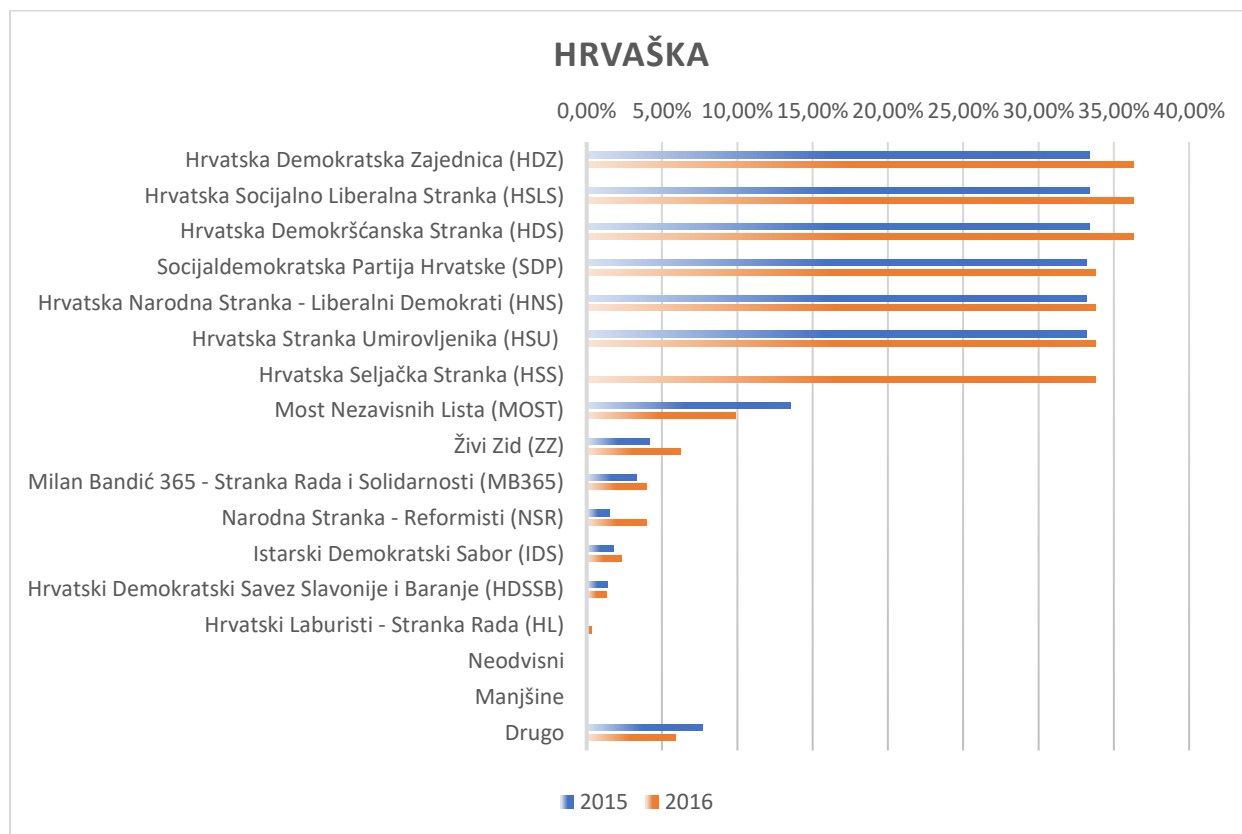
5.11 Hrvaška

Na Hrvaškem pojem ekstremizem označujejo kot "dejavnosti, vedenje, stališča in ideologije, ki so v nasprotju z demokracijo in demokratično ureditvijo" in ki lahko vodijo v nasilno rušenje vlade. V kazenskem zakoniku je opredeljena vrsta kaznivih dejanj, ki bi se lahko nanašala tudi na delovanje ekstremistov, pri čemer so izpostavljeni plačanci in njihovo usposabljanje. Za njihovo pridobivanje, usposabljanje in plačevanje "za sodelovanje v oboroženih spopadih ali skupnih dejanjih nasilja, katerih cilj je padec vlade, spodbijanje ozemeljske celovitosti države ali škodovanje ustavnemu redu", je predvidena zaporna kazen od 6 mesecev do 5 let (Kozorog Blatnik, 2013). Posledično na Hrvaškem ni podatka o desnih populističnih ali ekstremističnih strankah, ki bi jih potrdili področni strokovnjaki.

Rezultati volitev

Na zadnjih volitvah leta 2016 (gl. Sliko 5.13) je zmagalo desno zavezništvo strank HDZ, HSLS in HDS (36,3 %) ter se v koalicijo povežalo z drugouvrščenim levim zavezništvom strank SDP, HNS, HSU in HSS (33,8 %). Protiglobalistična in evroskeptična stranka ZZ je dosegla 6,2 %, nacionalistična HDSSB pa celo le 1,3 %.

Slika 5.13: Rezultati nacionalnih volitev na Hrvaškem

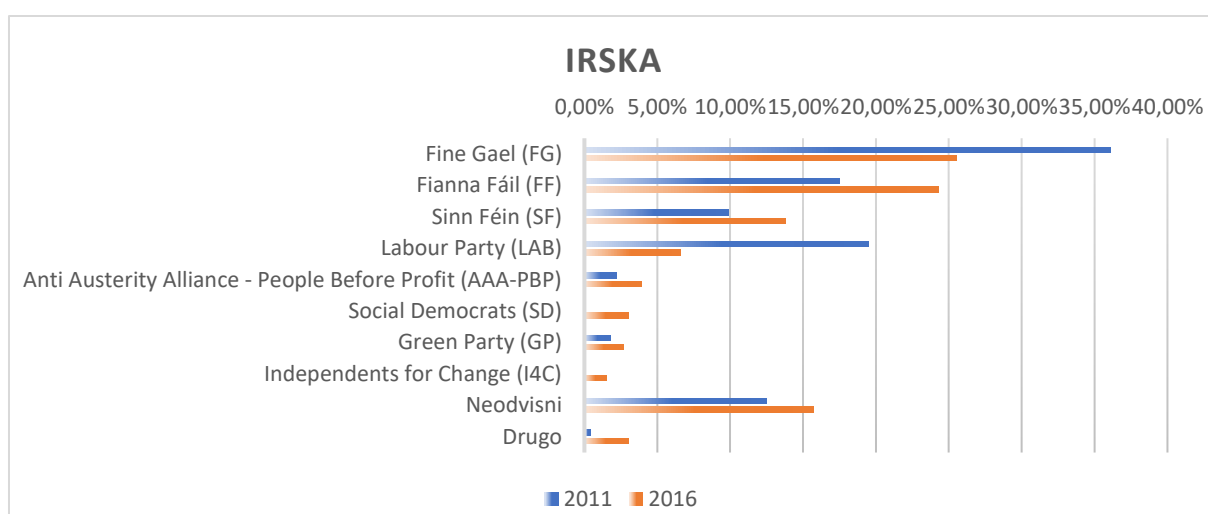
Vir: prirejeno po "Parties and elections in Europe" (b. d.).

5.12 Irska

Rezultati volitev

Na zadnjih volitvah leta 2016 (gl. Slika 5.14) je zmagala liberalno-konzervativna FG s 25,5 %, sledili sta ji konzervativna FF s 24,3 % ter demokratskosocialistična SF s 13,8 %. V družino slednje sta vključena še LAB in SD, med nižje uvrščenimi se nahajajo še socialistični AAA-PBP in I4C ter Zelena stranka. Politične stranke, ki bi ideološko spominjale na desne populistične ali ekstremistične, na Irskem niso prisotne ali potrjene.

Slika 5.14: Rezultati nacionalnih volitev na Irskem

Vir: prirejeno po "Parties and elections in Europe" (b. d.).

5.13 LN v Italiji

Politična stranka: LN

Ustanovitev: 1989 (zavezništvo), 1991 (stranka)

Predsednik stranke: Matteo Salvini

Razvrstitev: desni populizem, separatistična/regionalistična, protipriseljenska stranka⁷⁷

Separatistična oz. regionalistična stranka se zavzema za neodvisnost Padanije oz. danes vse bolj za splošno zvezno neodvisnost. Predstavlja se kot zagovornica lokalnih in regionalnih tradicij in identitet ("Prvo sever"). LN poudarja vprašanje varnosti, je usmerjena proti EU, ki

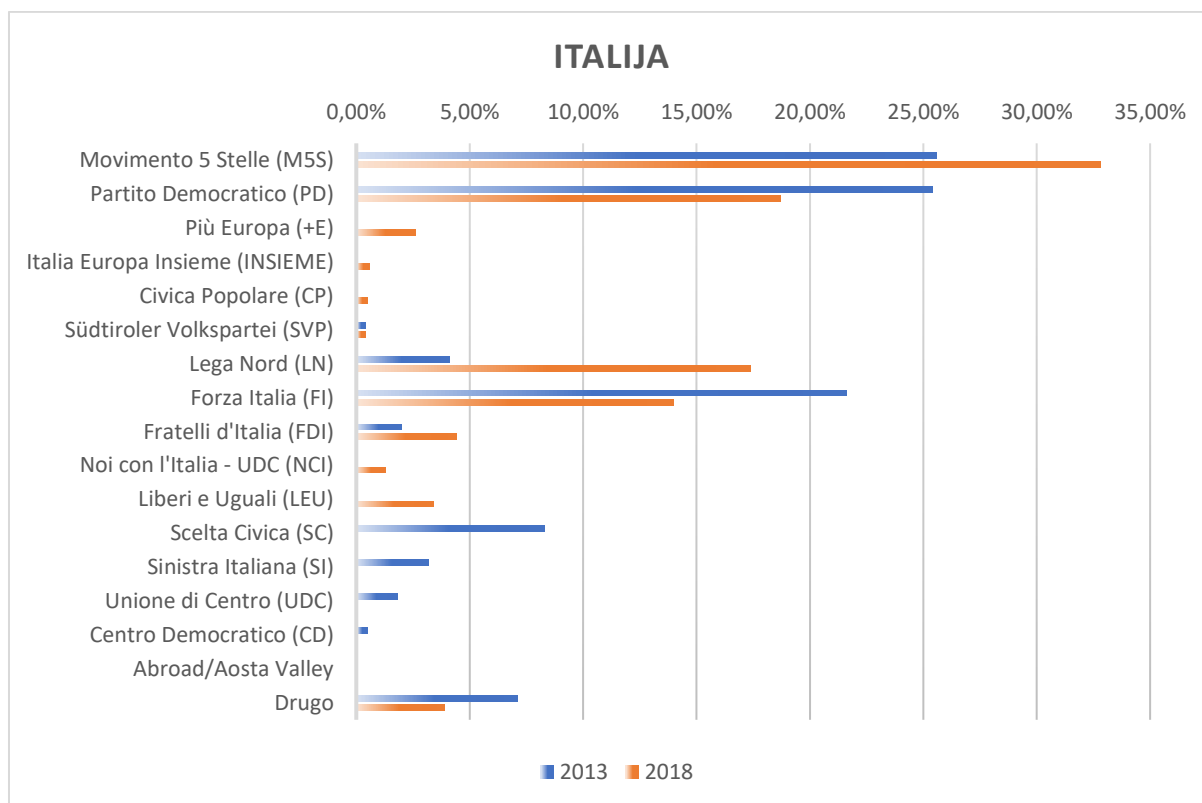
⁷⁷ Stranka sprva ni bila zaznana kot radikalno desna, kasneje pa so bile rasistične poteze vse bolj prepoznavne (ECRI). Njena klasifikacija med neopopulistične, med drugim po italijanskem politologu Robertu Chiariniju, ali desne populistične stranke, je danes splošno sprejeta.

jo označuje kot "evropsko superdržavo", in izraža sovraštvo do priseljencev ter naklonjenost rasizmu. Čeprav se stranka nikoli ni izrecno opredelila v smer neofašizma ali protisemitizma, širi sovražnost do nekaterih skupin ljudi. Značilni primeri so oglaševalski plakati s trditvami, da so avtohtoni prebivalci vedno prikrajšani na račun priseljencev in slogani, kot je "priseljivanje iz tretjega sveta povzroča razpad družbe in vodi v fašizem" (Schellenberg, 2017).

Rezultati volitev

Italijanski neofašisti so si očitno opomogli po zgodovinskem padcu na volitvah leta 2013 (gl. Sliko 5.15), ko so dosegli le 4,1 % glasov. Stranka, ki je bila nekoč koalicijska partnerica v vladi Silvia Berlusconi in je na evropskih parlamentarnih volitvah leta 2009 osvojila 10,2 % glasov, je pod novim vodstvom Matteo Salvini (od leta 2013) ponovno zaživela. Na evropskih volitvah 2014 je LN dosegla 6,2 % ter zasedla pet sedežev od 73 (skupina ECR). Ob posluževanju retorike na temo migracijske krize, ki je Italijo močno prizadela, je v letošnjem letu, kot prikazuje Slika 5.15, dosegla 17,4% podporo na splošnih volitvah (Chakelian, 2017). Bogatejši severni del Italije, ki je tujim državljanom atraktivnejši, je LN bolj naklonjen kot gospodarsko prikrajšani južni del.

Slika 5.15: Rezultati nacionalnih volitev v Italiji

Vir: prirejeno po "Parties and elections in Europe" (b. d.).

5.14 NA v Latviji

Politična stranka: NA

Ustanovitev: 2010 (volilna zveza), 2011 (stranka)

Predsednika stranke: Gaidis Bērziņš, Raivis Dzintars

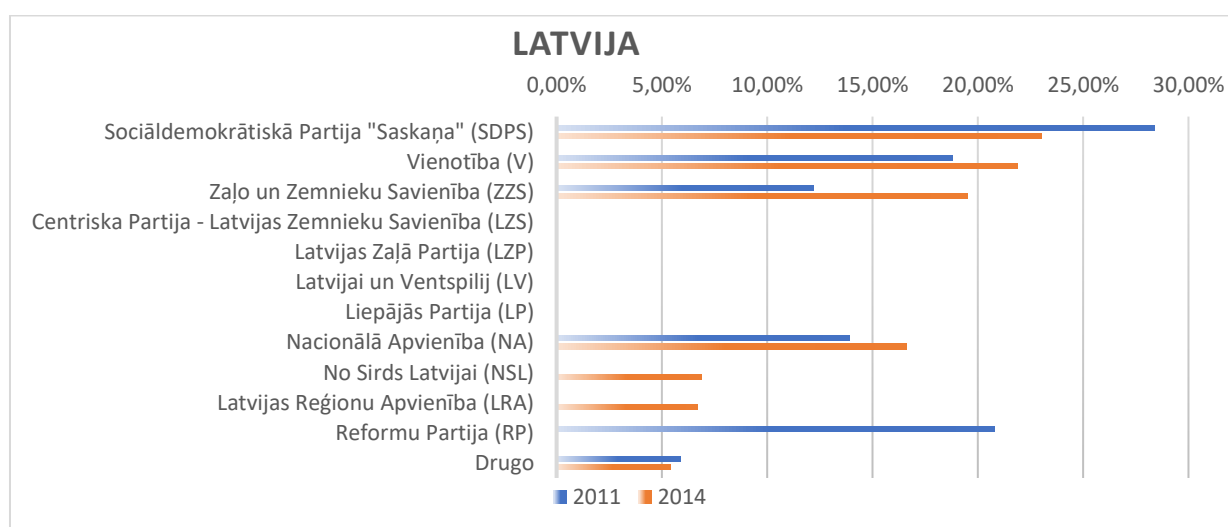
Razvrstitev: desni populizem, desni ekstremizem, naraščajoči radikalizem⁷⁸

NA predstavlja združitev ekstremno desnih in ultranacionalističnih strank, z izvorom v nacionalnem boju za neodvisnost v obdobju perestrojke. Na podlagi etničnega nacionalizma nastopa proti ruski manjšini in beguncem ter opozarja na grožnjo mednarodne globalizacije, multikulturalizma, islama, EU in imperialističnih prizadevanj Rusije (Schellenberg, 2017).

Rezultati volitev

NA je od volitev leta 2011 (gl. Sliko 5.16) in prejetih 13,9 % vključena v centristično-desno vlado v Rigi. V času begunske krize je nacionalna konzervativna stranka spodbujala že tako kritično vzdušje v Latviji s kampanjami proti pretujčevanju. Predstavniki ultranacionalnih gibanj so celo sodelovali v protestih proti odločitvi vlade glede sprejema beguncev ("Wo Europa nach rechts driftet", 2016). Na evropskih volitvah 2014 je NA dosegla 14,3 % ter zasedla en sedež od osmih (skupina ECR), na spodaj v Sliki 5.16 prikazanih nacionalnih volitvah istega leta ji je ljudstvo izkazalo še večjo podporo, tj. 16,6 %.

Slika 5.16: Rezultati nacionalnih volitev v Latviji

Vir: prirejeno po "Parties and elections in Europe" (b. d.).

⁷⁸ Nemški politolog in raziskovalec strank Richard Stöss kategorizira NA v najbližjo različico sheme desnega ekstremizma. Nedavne študije, npr. zgodovinarja Matthewa Kotta, ugotavljajo, da po obdobju deradikalizacije LNNK in združitve v NA, desna populistična stranka ponovno pridobiva bolj skrajne značilnosti.

5.15 TT v Litvi

Politična stranka: TT

Ustanovitev: 2002, 2006 (preimenovanje)

Predsednik stranke: Rolandas Paksas

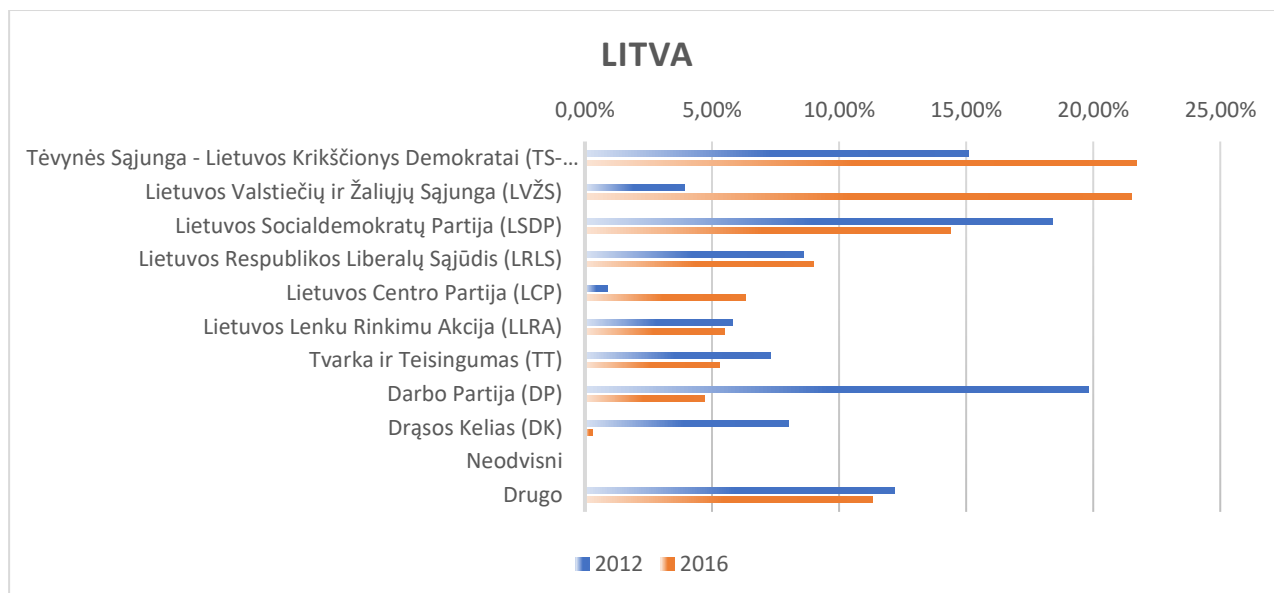
Razvrstitev: desni populizem, evroskepticizem⁷⁹

TT je ustanovil nekdanji premier in kratkotrajni predsednik Litve Rolandas Paksas. Na populistični način prikazuje sebe in svojo stranko kot borce proti obstoječi politični garnituri, spodbuja nestrpnost do različnih skupin in institucij, zlasti proti EU, ter se s tem postavlja v bran ekonomskim pozicijam svobodnega tržnega gospodarstva (Schellenberg, 2017).

Rezultati volitev

Leta 2012 se je tehtnica v Litvi močno nagnila v korist dotedanji desni opoziciji, saj naj bi predhodna vlada izgubila podporo zaradi ostrih varčevalnih ukrepov, ki so državo pahnili v recesijo (Mo. Z., 2012). TT je na volitvah dosegla 7,3 % glasov. Na evropskih volitvah 2014 je dosegla svoj najvišji rezultat, tj. 14,3 % ter zasedla en sedež od 11 (skupina EFDD). Dve leti kasneje je na nacionalnih volitvah 2016 (gl. Slika 5.17) prejela le še 5,3 %.

Slika 5.17: Rezultati nacionalnih volitev v Litvi

Vir: prirejeno po "Parties and elections in Europe" (b. d.).

⁷⁹ Latvijska raziskovalka populizma in demokracije Ilze Balcere TT razvršča kot desno populistično, francoski politolog in raziskovalec desnega ekstremizma Gilles Ivaldi pa kot evroskeptično "populistično radikalno desnico". Ratkevičiūtė in Ainė Ramonaitė članke TT opisujeta kot nacionalne populistke, ki pa za spremembo niso ksenofobi.

5.16 ADR v Luksemburgu

Politična stranka: ADR

Ustanovitev: 1987, 2006 (preimenovanje)

Predsednik stranke: Jean Schoos

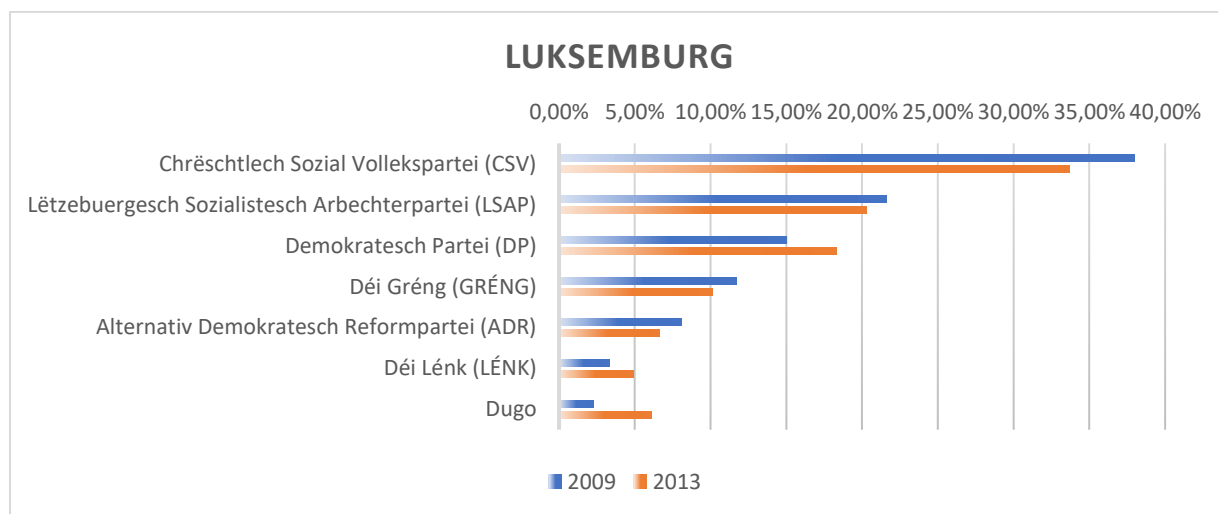
Razvrstitev: desni konzervativizem, katoliški fundamentalizem, desni populizem

ADR, ustanovljena leta 1987, je zahtevala spremembo pokojninske politike na način izenačenja državnih pokojnin med javnim in zasebnim sektorjem. Odkar so zahteve večinoma uveljavljene (1998), je z ultrakonzervativno in evroskeptično, do EU sovražno pozicijo, v glavnem nastopala proti obstoječi politični garnituri. Stranka nasprotuje priseljevanju tujcev in podeljevanju večjega števila državljanstev (Schellenberg, 2017). Zavzema se tudi za transparentnost, direktno demokracijo, zmanjšano birokracijo ter nasprotuje dvojemu državljanstvu in podelitvi glasovalne pravice tujim prebivalcem.

Rezultati volitev

Sodeč po rezultatih volitev ADR podpora počasi upada (gl. Sliko 5.18). Leta 2009 je na splošnih volitvah še dosegla 8,1 % podpore, na evropskih volitvah 2014 je dosegla 7,5 % ter ni zasedla nobenega sedeža v Evropskem parlamentu. Na volitvah leta 2013 jo je podprlo le še 6,6 % volivcev, iz mesta 4. najvplivnejše stranke v Luksemburgu (med 1989 in 2004) je nazadovala na 5. mesto. Upoštevajoč notranja strankarska trenja, ji dosti bolje ne kaže niti na prihajajočih volitvah.

Slika 5.18: Rezultati nacionalnih volitev v Luksemburgu

Vir: prirejeno po "Parties and elections in Europe" (b. d.).

5.17 FIDESZ in JOBBIK na Madžarskem

Politična stranka: FIDESZ

Ustanovitev: 1988

Predsednik stranke: Viktor Orbán

Razvrstitev: desni populizem, nacionalistični konzervativizem⁸⁰

FIDESZ je bil ustanovljen leta 1988 kot mlada, demokratična, protikomunistična in proevropska stranka, ki je zastopala ekonomsko in družbeno-liberalne vrednote. Po socialno-ekonomskih preobrazbah Madžarske se je ideološko razvila v avtoritarno in evroskeptično stranko, ki zastopa nacionalno-konzervativne in desne populistične pozicije. Danes uporablja nacionalistično in madžarsko-centristično retoriko⁸¹ ter mite o nacionalni žrtvi čedalje bolj povezuje z nagovori o zahtevi po absolutnosti in napadih na druge države, EU ali manjšine. Orbán je na primer poudaril: "vsako politiko, ki bi tisočletno Madžarsko žrtvovala na oltarju Združenih držav Evrope, bom smatral za ekstremno nevarno ter kot grožnjo madžarskemu ljudstvu" (Schellenberg, 2017).

Politična stranka: JOBBIK

Ustanovitev: 2003

Predsednik stranke: Gábor Vona

Razvrstitev: desni ekstremizem, neofašizem⁸²

JOBBIK je bil ustanovljen kot študentsko gibanje iz časa med nemško nacistično okupacijo Madžarske (1944–1945). Poziva k obnovi Velike Madžarske in označuje fašistično simboliko in retoriko kot pozitivno. Stranka nasprotuje priseljevanju in je močno protisemitska ter orientirana proti Romom. Homoseksualnost označuje kot deviantno vedenje, ki se kaznuje z zapornikom do 8 let. Po drugi strani je proislamska in prorуска. Zahteva povečan vladni izdatek za podporo etničnim Madžarom v tujini (prav tam).

⁸⁰ Madžarski raziskovalec ekstremizma Pál Tamás razvršča FIDESZ kot desno centristično stranko, ki se odpira proti radikalni desnici. Hans - Jürgen Bieling, profesor politike na univerzi v Tübingenu, pa jo uvršča med desne populistične stranke.

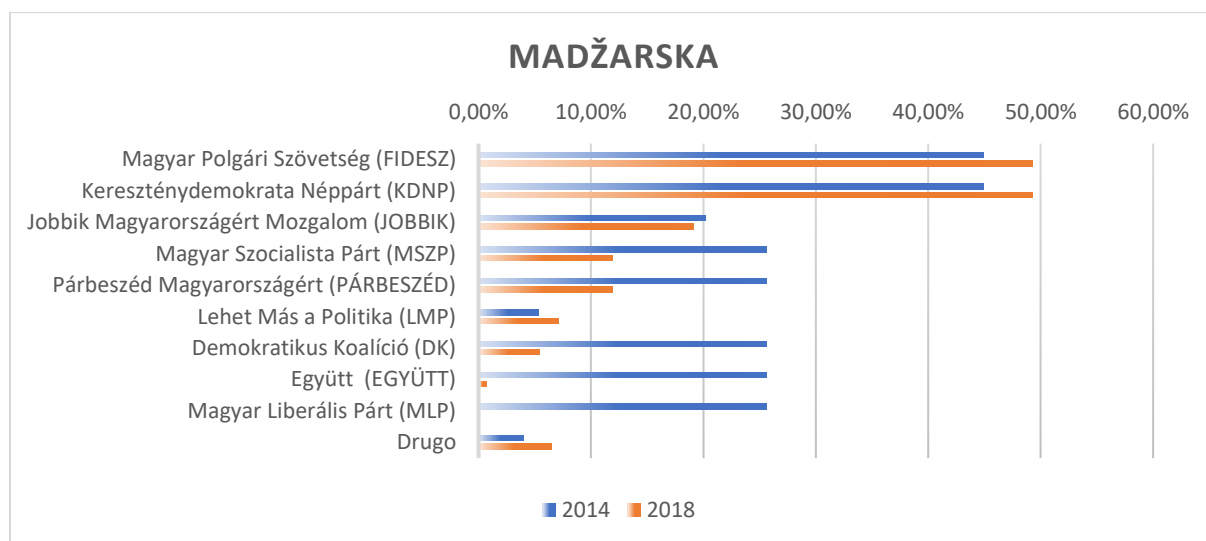
⁸¹ Spominja na nekdanjo veličino Madžarske, obžaluje pomanjkanje mednarodnega spoštovanja in opozarja na nepravilnost nasproti Madžarski. Simbolično je FIDESZ-ova vlada v parlament poslala krono sv. Štefana (nekdanje Kraljevine Madžarske) in uvedla nacionalni dan spomina na "sramoto Trianona".

⁸² Znanstveniki, vključno z Pálom Tamásom in madžarskim profesorjem zgodovine Andrásom Kovácsom, stranko dosledno opredeljujejo kot desno ekstremistično in pogostokrat tudi kot neofašistično.

Rezultati volitev

Nacionalno konzervativni in desni populistični FIDESZ vlada, v zavezništvu z KDNP, Madžarski od leta 2010 z absolutno večino (2010 – 52,7 %, 2014 – 44,9 %, 2018 – 49,3 %). Politika premierja Viktorja Orbána, ki svojo državo pred begunci varuje z ograjami, je postala že pregovorna. Poleg tega je njegova vlada spremenila madžarski politični sistem, pristojnosti ustavnega sodišča ter kljub protestom "bruseljskih birokratov" omejila svobodo tiska in varovanje podatkov. Kritiki politike, ki se razširja tudi na druge države članice EU, opozarjajo pred "orbánizacijo" Evrope (Mülherr, 2015). Po mnenju analitikov se vladajoča stranka zateka k protipriseljenskem populizmu, ker se boji še bolj desne opozicijske opcije JOBBIK, ki ji je od leta 2010 (16,7 %) do leta 2014 (20,2 %) strmo narasla priljubljenost (Čibej, 2015). Na evropskih volitvah 2014 je FIDESZ dosegel 51,5 % ter zasedel 12 sedežev (skupina PPE), JOBBIK pa s 14,7 % tri sedeže od 21 (brez skupine). Na parlamentarnih volitvah leta 2014 in 2018 (gl. Slika 5.19) je nacionalistični JOBBIK z rahlim padcem podpore (z 20,2 % na 19,1 %) zadržal svoj položaj kot tretja najmočnejša stranka v državi. Predsednik Gábor Vona si prizadeva za izboljšanje podobe s preoblikovanjem v "ljudsko stranko", vendar ga pri tem ovira sloves protisemitizma, ki temelji na preokupiranosti stranke z madžarsko narodnostjo in sovražnostjo do Izraela (Chakelian, 2017). Tudi sicer po vzhodnoevropskih državah članicah EU – ki so do nedavnega predstavljale simbol neustavljivega zmagoslavja zahodnih vrednot nad komunizmom – voditelji, kot sta madžarski Viktor Orbán in slovaški Robert Fico, poudarjajo potrebo po zaščiti "krščanske kulture" pred muslimani in drugimi tujci v lastnih državah.

Slika 5.19: Rezultati nacionalnih volitev na Madžarskem

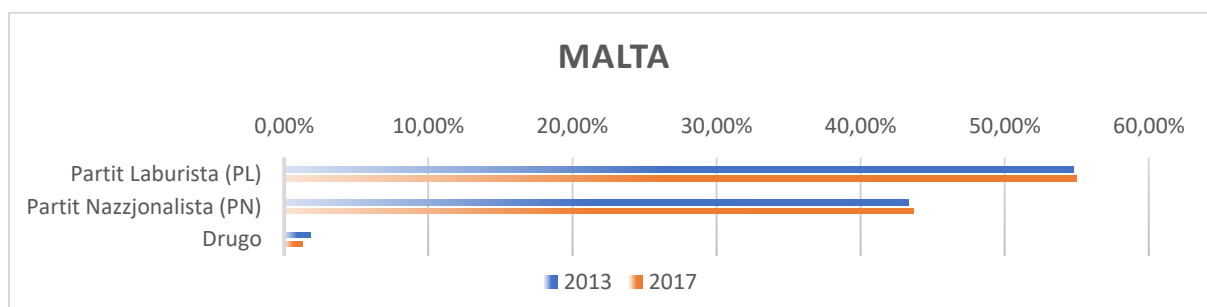
Vir: prirejeno po "Parties and elections in Europe" (b. d.).

5.18 Malta

Rezultati volitev

Na Malti nastopata le dve pomembnejši politični stranki (gl. Sliko 5.20): vodilna socialnodemokratska PL (54,8 % v letu 2013 in 55,0 % v letu 2017) in krščansodemokratska konzervativna PN (43,3 % v letu 2013 in 43,7 % v letu 2017). Politične stranke, ki bi ideološko spominjale na desne populistične ali ekstremistične, niso prisotne ali potrjene.

Slika 5.20: Rezultati nacionalnih volitev na Malti

Vir: prirejeno po "Parties and elections in Europe" (b. d.).

5.19 AfD in NPD v Nemčiji

V Nemčiji so z ustavo prepovedane politične stranke in društva, ki se zavzemajo za odpravo svobodne demokratične družbene ureditve in ogrožajo obstoj demokratične pravne države, zakon o političnih strankah podrobneje določa prepoved njihovega delovanja, kazenski zakonik pa prepoveduje tudi vsakršno ščuvanje oz. pozivanje ljudi k sovraštvu. Med drugim je kot kaznivo dejanje opredeljen "nadaljnji obstoj politične stranke, ki je bila razglašena za protiustavno", prepovedano je tudi širjenje propagandnega materiala tovrstnih organizacij. Kljub vsemu v Nemčiji še vedno beležijo številne primere konkretnega fizičnega nasilja in ustrahovanja desnih ekstremističnih skrajnežev (Kozorog Blatnik, 2013). Nemška agencija za državno varnost celo ocenjuje, da se v državi nahaja skoraj 22.000 desnih ekstremistov, od tega četrtnina neonacistov ter okoli 10.000 potencialno militantnih (STA, 2014).

Politična stranka: AfD

Ustanovitev: 2013

Predsednika stranke: Frauke Petry, Jörg Meuthen

Razvrstitev: desni konzervativizem, nacionalni liberalizem, desni populizem, naraščajoči radikalizem⁸³

Stranka je bila ustanovljena leta 2013 kot odgovor na finančno in evrokrizo, s poudarkom tako na zunanjo kot tudi na notranjo politiko "nemških" pravic. Leta 2014 se je stranka uvrstila v številne deželne parlamente in se usmerila v kritiko politike zvezne vlade do begunske problematike, pri čemer je v javnih razpravah nekaterih vodilnih obrazov stranke zaslediti močan rasizem. Andreas Häusler opozarja, da v svojem osnovnem programu AfD posredno dvomi o ustavno zagotovljeni pravici do verske svobode muslimanov. Nemška sociologinja Jasmin Siri v navezavi na politiko (spolne) enakosti, stranko opisuje kot "(ultra)konzervativno in protifeministično" (Schellenberg, 2017).

Politična stranka: NPD

Ustanovitev: 1964

Predsednika stranke: Frank Franz

Razvrstitev: desni ekstremizem, neonacizem⁸⁴

NPD je nacionalistična in ljudska, protikapitalistična in nacionalno-revolucionarna stranka; pogosto je sovražna do sistema in propagira biološki koncept rase ter iz tega izhajajoče politične zahteve, tj. razlastitev in izgon Nemcev z migracijskim ozadjem. Zvezno ustavno sodišče navaja, da: "NPD želi nadomestiti obstoječi ustavni red z avtoritarno nacionalno državo, ki je usmerjena v etnično definirano narodno skupnost. Njen politični koncept krši človekovo dostojanstvo in ni v skladu z načelom demokracije." V času svojega obstoja se je radikalizirala, vse bolj vključuje nasilje ter uspešno privablja tudi mlajše generacije (prav tam).

Rezultati volitev

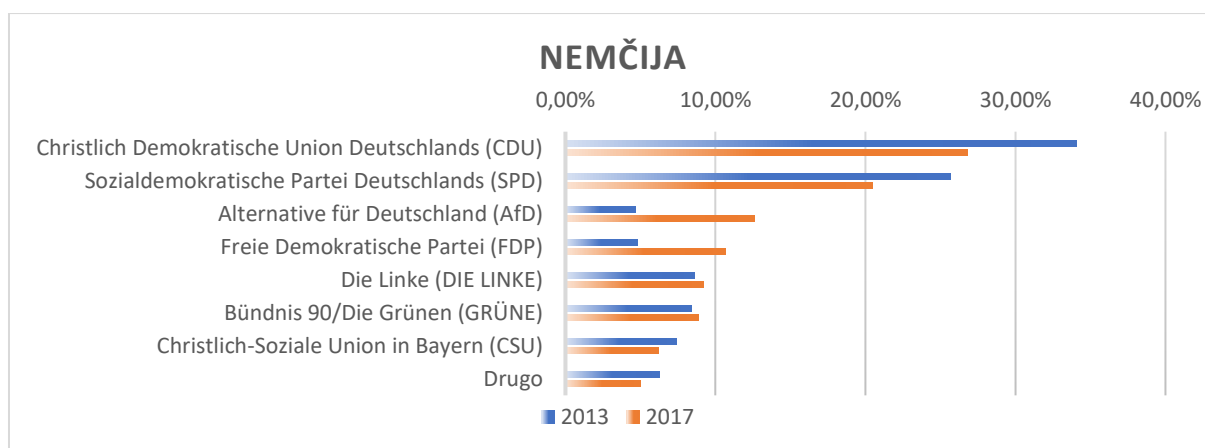
Na nacionalnih parlamentarnih volitvah (gl. Sliko 5.21) leta 2013 je NPD dosegel 1,3 % podpore, na evropskih volitvah 2014 pa 1,0 % in en sedež od 96 (brez skupine). Bolje se je odrezal AfD, ki je na nacionalni ravni dosegel 4,7 %, na evropski pa 7,1 % ter zasedel dva

⁸³ "Stranka od začetka ne nastopa kot desna populistična, a se je najpozneje s svojim programom leta 2016 pridružila (zahodno)evropskemu spektru te strankarske družine", sta prepričana Frank Decker, raziskovalec desnega populizma in profesor na univerzi v Bonnu, ter sodelavec Marcel Lewandowsky, strankarski raziskovalec na univerzi v Hamburgu.

⁸⁴ NPD kot desno ekstremistično in neonacistično stranko med drugim označujeta raziskovalka desnega ekstremizma Britte Schellenberg ter novinarka in politologinja Andree Röpke. Vendar nedavni postopek prepovedi ni uspel, ker je zvezno ustavno sodišče vpliv stranke ocenilo kot preveč zanemarljiv.

sedeža od 96 (skupini ENF in EFDD). V letu 2016 je protiislamska politika nadomestila evroskepticizem v stranki in s septembrom 2016 je AfD pridobil zastopanost v 10 od 16 deželnih parlamentov. Protimigracijska stranka je dosegla najvišje rezultate v vzhodnem delu države, kjer je stopnja brezposelnosti najvišja. Leta 2017 se je z 12,6 %, kot tretja najmočnejša stranka, uvrstil še v Bundestag (Chakelian, 2017). Sicer so desne ekstremistične stranke resda vedno znova dosegale volilne uspehe, a do prihoda AfD v Bundestag (po več kot petih desetletjih) niso bile zastopane v parlamentu, zato ta rezultat označuje pomemben predor. Politolog Hajo Funke dodaja, da "v Nemčiji obstaja, od kongresa stranke AfD dne 22. 4. 2017⁸⁵, jasna desna ekstremistična stranka z rasističnimi in neonacističnimi povezavami" (Nielsen, 2017).

Slika 5.21: Rezultati nacionalnih volitev v Nemčiji

Vir: prirejeno po "Parties and elections in Europe" (b. d.).

5.20 PVV na Nizozemskem

Politična stranka: PVV

Ustanovitev: 2006

Predsednika stranke: Geert Wilders

Razvrstitev: desni populizem, islamu sovražno⁸⁶

⁸⁵ Na kongresu je bila odstavljena Frauke Petry, potrjen slogan "Islam ni del Nemčije", visoko odmevnost v javnosti pa je dosegel tudi poziv enega izmed članov k prenehanju poskusom odkupa Nemčije za nacistične zločine (Chakelian, 2017).

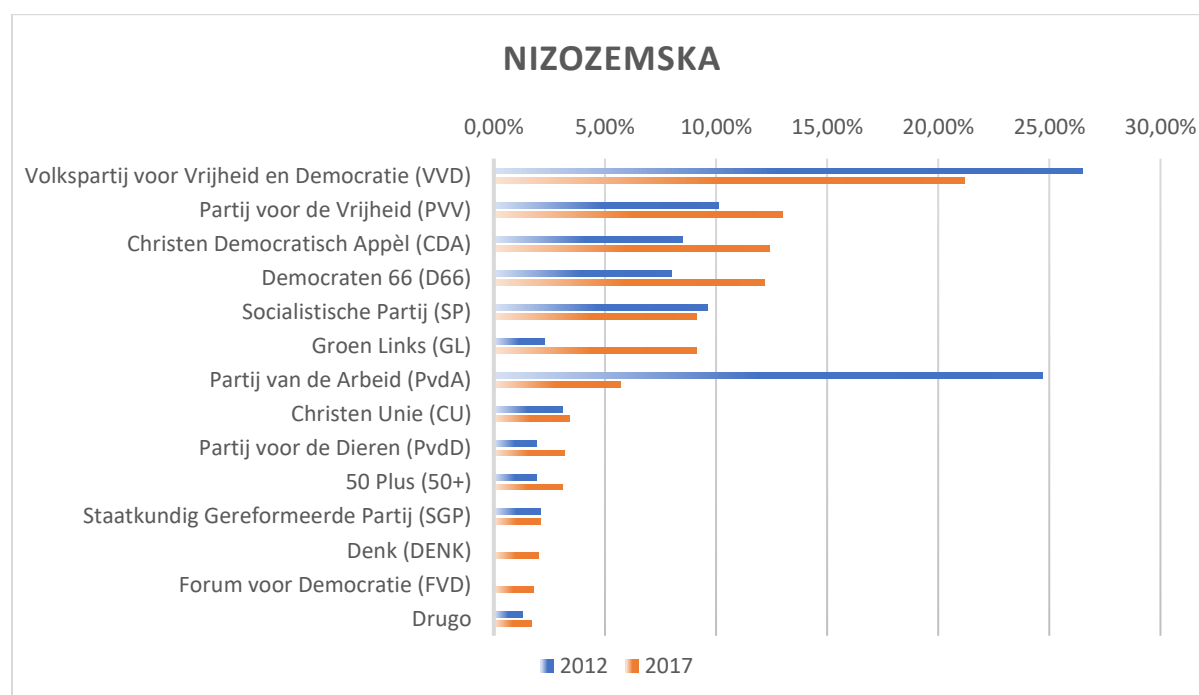
⁸⁶ Meindert Fennema, profesor politike na univerzi v Amsterdamu, opisuje PVV kot islamofobično in protimigracijsko stranko; Jaap van Donselaar z univerze Leiden in nizozemski pravni psiholog Willem Wagenaar pa jo razvrščata med desne populistične. Paul Lucardie, znanstveni sodelavec Dokumentacijskega centra nizozemskih strank, jo je opisal kot stranko "desnih polliberalnih nacionalistov in populistov".

PVV se označuje kot "stranka za državljanske pravice" in zagovornica nizozemskih demokratičnih vrednot, z omejitvijo, vezano na priseljence ter predvsem na islam. Predsednik stranke tako zahteva prepoved Korana, na enaki osnovi ("fašistične knjige"), kot je bil prepovedan Mein Kampf, saj naj bi pozival k umoru nevernikov. Stranko sicer upravlja avtoritarno, deloma pa predstavlja tudi liberalne pozicije, npr. na temo homoseksualnosti (Schellenberg, 2017).

Rezultati volitev

Nacionalistični, protiislamistični PVV je doživel hiter porast moči leta 2006, ko je kot relativno novo gibanje pridobil večji delež sedežev v predstavniškemu domu kot druge, bolj uveljavljene stranke. Vse od takrat v parlamentu zastopa interese svojih volivcev, za katere ključni temi predstavlja ostra kritika islama in umik Nizozemske iz EU. Na nacionalnih volitvah leta 2012, prikazanih na Sliki 5.22, je z 10,1 % glasov postala že tretja najmočnejša stranka na Nizozemskem (Chakelian, 2017). Na evropskih volitvah 2014 je dosegla 13,3 % ter zasedla štiri sedeže od 26 (skupina ENF). Številne javnomnenjske raziskave so jo med letoma 2015 in 2016 prikazovale kot najmočnejšo stranko Nizozemske ter ji napovedovale približno 26 % na volitvah leta 2017 ("Wo Europa nach rechts driftet", 2016). Končni izid je bil nekoliko nižji, tj. 13,0 % in zasedba drugega mesta med strankami na nacionalni ravni (gl. Slika 5.22).

Slika 5.22: Rezultati nacionalnih volitev na Nizozemskem

Vir: prirejeno po "Parties and elections in Europe" (b. d.).

5.21 PiS, KNP in KORWIN na Poljskem

Delovanje političnih strank in drugih ekstremističnih organizacij je na Poljskem prepovedano z zapisom v ustavi (Blažič in Žagar, 2013b, str. 15).

Politična stranka: PiS

Ustanovitev: 2001

Predsednika stranke: Jarosław Kaczyński (prvotno tudi Lech Kaczyński)

Razvrstitev: Populizem zakon-in-red, nacionalni konzervativizem, desni populizem⁸⁷

Članstvo stranke PiS povezujejo tematike "kriminala" in "notranje varnosti", posledične "obnove zakona in reda" ter obtožbe proti tujcem, migrantom in homoseksualcem (Schellenberg, 2017).

Politična stranka: KNP in KORWIN

Ustanovitev: KNP 2010, odcepljen KORWIN 2015

Predsednika stranke: KNP - Michał Marusik, KORWIN - Janusz Korwin - Mikke

Razvrstitev: desni populizem, desni ekstremizem, ultrakonzervativizem⁸⁸

Prvotna KNP zavrača obstoječi politični in gospodarski sistem Poljske ter poziva k okrepitvi funkcije predsednika, zmanjšanju pristojnosti parlamenta in uvedbi predsedniškega sistema. Zavrača vsak državni vpliv na gospodarstvo (in zasebna življenja) ter poziva k svobodnemu tržnemu gospodarstvu, znižanju davkov in privatizaciji. Hkrati stremi k zvišanju proračunske postavke za vojsko in policijo ter uvedbi smrtne kazni. Voditelji se izražajo v smeri protisemitizma, poniževanja homoseksualcev in migrantov ter "nepotrebnosti volilne pravice žensk". Korwin - Mikke, ki od leta 2014 zaseda mesto v Evropskem parlamentu⁸⁹, je po odstopu z mesta predsednika stranke KNP leta 2015 ustanovil KORWIN (prav tam).

⁸⁷ Nemški politolog in raziskovalec desnega ekstremizma Michael Minkenberg stranko označuje kot "populistično radikalno desnico", politolog in zgodovinar Klaus Ziemer kot konzervativno in nacionalistično, poljski sociolog in založnik Rafał Pankowski kot desne populiste, evropski raziskovalec pri Fundaciji za znanost in politiko Kai - Olaf Lang pa jo razvršča med nekoliko šibkejše populiste "zakona in reda".

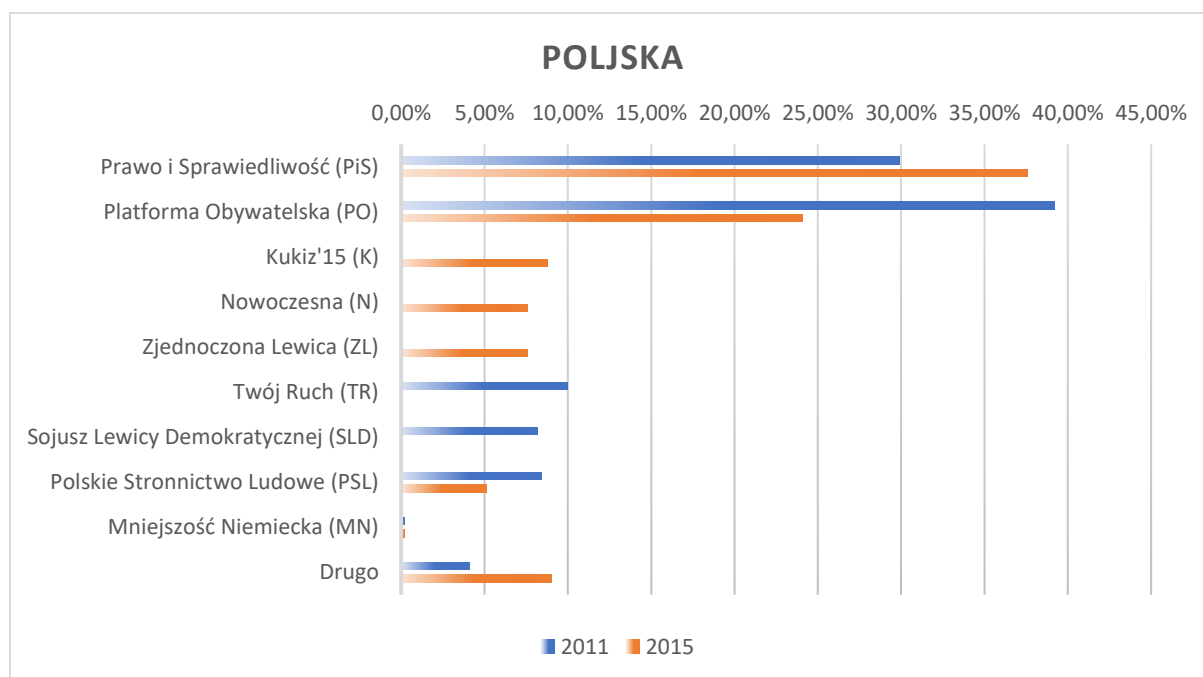
⁸⁸ Stranka je v literaturi uvrščena med desne populistične in ekstremistične ter ultrakonzervativne stranke. Zaradi svojega družbenopolitičnega ultrakonzervativizma v povezavi z ekonomskim antistatizmom poljski sociolog Janusz Majcherek stranko opisuje kot "poljsko čajno stranko". Aleks Szczerbiak, profesor političnih znanosti na univerzi v Sussexu, jo uvršča med stranke, nasprotujoče obstoječi politični garnituri in sistemu, ter med radikalne desne, z monarhističnimi in ekonomsko-liberalnimi elementi.

⁸⁹ Tam izstopa skozi radikalne desne, provokativne in diskriminatorne aktivnosti: uporaba Hitlerjevega pozdrava v parlamentu, zaničevanje in označba žensk in ljudi temnejše polti kot manj inteligentnih itd.

Rezultati volitev

PiS je prvič prevzela vladno odgovornost v letu 2005⁹⁰ in je močno podporo obdržala vse do danes. Na nacionalnih volitvah leta 2011 (gl. Sliko 5.23) je dosegla 29,9 % glasov, na evropskih leta 2014 pa 31,8 % ter zasedla 19 sedežev od 51 (skupina ECR). KNP je dosegel le 7,15 % in dva sedeža od 51 (skupina ENF; Korwin - Mikke od leta 2015 zaseda mesto samostojnega poslanca). Leto kasneje na nacionalnih volitvah sta KNP in KORWIN prejela le še 0,03% in 4,8% glasov (gl. Sliko 5.23). Na Poljskem se hitro širi stališče, da si Varšava čedalje bolj dovoli, da ji politiko narekuje Berlin (Mülherr, 2015), zato so volivci na parlamentarnih volitvah leta 2015 z zmagovalnimi 37,6 % podprli PiS. V volilni kampanji je ta namreč opozarjala na integracijske probleme ter se izražala proti sprejemu muslimanskih beguncev⁹¹, ki med večinskim prebivalstvom niso dobrodošli ("Wo Europa nach rechts driftet", 2016). S tem je PiS ponovno postala vladajoča stranka, prvič po padcu komunizma celo z absolutno večino v parlamentu ter z željo uveljavljanja nacionalno-patriotskih in poljsko-kolektivističnih vrednot preko šolskih reform ter reorganizacije ustavnega sodišča (Schellenberg, 2017), katerega neodvisnost, skupaj s svobodo tiska, postavlja pod vprašaj.

Slika 5.23: Rezultati nacionalnih volitev na Poljskem

Vir: prirejeno po "Parties and elections in Europe" (b. d.).

⁹⁰ Jarosław Kaczyński je postal kancler, Lech Kaczyński pa predsednik, ki je skupaj z delom poljske politične elite leta 2010 umrl v letalski nesreči blizu Smolenska v Rusiji, kar je še poslabšalo poljsko nacionalno-zgodovinsko travmo v delih njenega prebivalstva (Schellenberg, 2017).

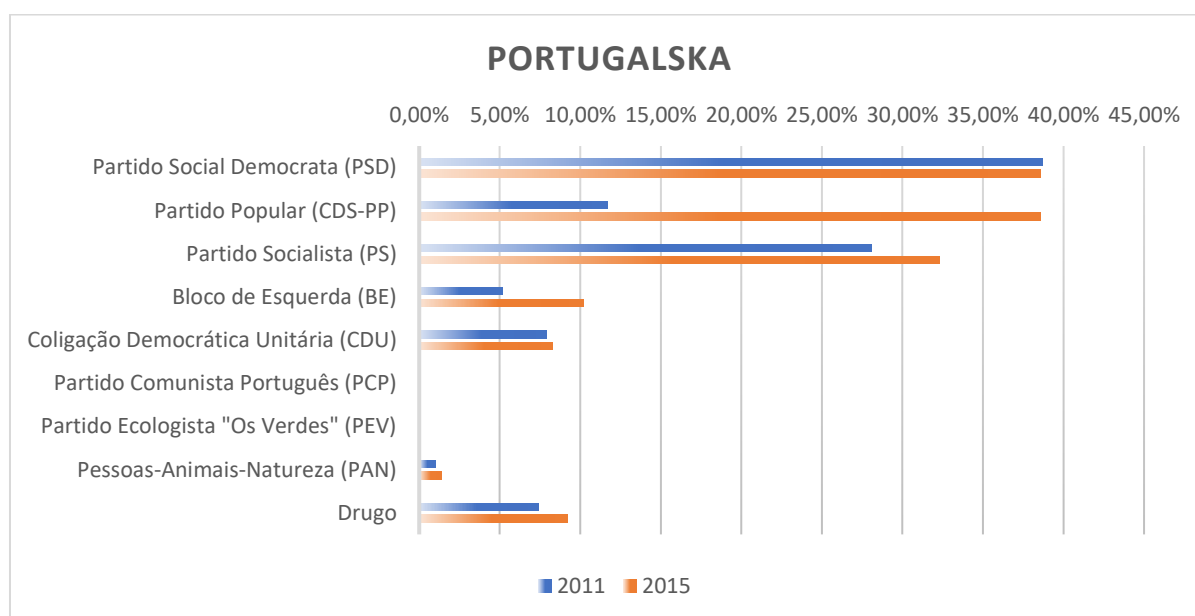
⁹¹ Še radikalnejše se izraža gibanje Kukiz15, ki se zavzema za gradnjo stene na poljsko-ukrajinski meji.

5.22 Portugalska

Rezultati volitev

Na zadnjih volitvah leta 2015 (gl. Slika 5.24) je najboljši rezultat doseglo konzervativno zavezništvo liberalne PSD in krščanskodemokratske CDS-PP s 38,6 %, sledili sta ji vladajoča socialdemokratska PS s 32,3 % in socialistična BE s 10,2 %. Tudi preostale manjše stranke ideološko ne spominjajo na desne populistične ali ekstremistične, ki bi jih področni strokovnjaki lahko prepoznali kot take. Portugalska je namreč ena izmed redkih evropskih držav, v katere parlament desni ekstremisti niso vključeni, čeprav se sooča z visoko stopnjo brezposelnosti.

Slika 5.24: Rezultati nacionalnih volitev na Portugalskem

Vir: prirejeno po "Parties and elections in Europe" (b. d.).

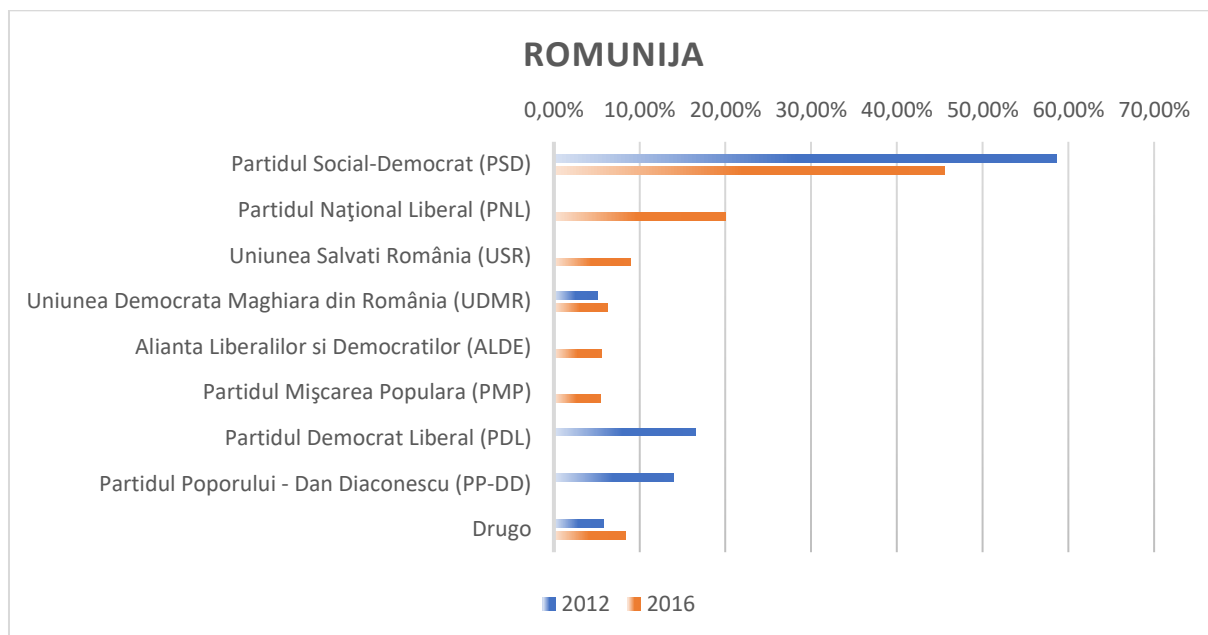
5.23 Romunija

Rezultati volitev

Na zadnjih volitvah leta 2016 (gl. Slika 5.25) je najboljši rezultat dosegla socialdemokratska stranka PSD (45,5 %), na drugo mesto se je uvrstila liberalno-konzervativna PNL (20,0 %), prav tako liberalno-konzervativna, a hkrati krščanskodemokratska PMP pa je prejela le 5,4 %. Vodilna stranka je z liberalno ALDE (5,6 %) ustvarila koalicijo. V razdrobljeni politični družbi Romunije so nativistične značilnosti prisotne v večjem številu političnih strank, kar

preprečuje, da bi katera koli postala resnični politični igralec na desnem populističnem ali ekstremističnem koncu spektra ter bi jo potrdili področni strokovnjaki.

Slika 5.25: Rezultati nacionalnih volitev v Romuniji

Vir: prirejeno po "Parties and elections in Europe" (b. d.).

5.24 SNS in L'SNS na Slovaškem

Politična stranka: SNS

Ustanovitev: 1989

Predsednika stranke: Andrej Danko

Razvrstitev: desni ekstremizem, desni populizem⁹²

Z razpadom Češkoslovaške se je ustanovila SNS kot avtoritarna, ultranacionalistična slovaška stranka, ki med drugim poveljuje fašistične ter z nacistično Nemčijo sodelujoče Slovake in izkazuje rasistične značilnosti. Njena agresivna retorika je usmerjena predvsem proti Romom, Madžarom ("Madžari so rak v telesu slovaškega naroda") in homoseksualcem. Vedno znova izraža tudi teritorialne zahteve nasproti Madžarski (Schellenberg, 2017).

⁹² Raziskovalka ekstremizma in varnosti Astrid Bötticher in Miroslav Mareš, odvetnik in profesor politike na univerzi Masaryk, poudarjata "desne ekstremistične nagibe" radikalno desne stranke. Cas Mudde jo označuje kot desno ekstremistično. Grigorij Meseznikov, direktor Inštituta za odnose z javnostmi, in slovaška politologinja Olga Gyarfasova jo pojmujejo kot "radikalno desno vejo populizma". Kai - Olaf Lang jo vidi kot desno populistično, s še posebej močnimi šovinističnimi in nacionalističnimi značilnostmi.

Politična stranka: L'SNS

Ustanovitev: 2000

Predsednika stranke: Marian Kotleba

Razvrstitev: desni ekstremizem, neonacizem⁹³

Mlada stranka L'SNS je uspela s široko kampanjo za boj proti korupciji ter s protisemitskimi, protiromskimi ("ciganski paraziti") in homofobnimi ("seksualni devianti") slogani pridobila vidnost. Stranka zahteva povečano oboroževanje vojske, med drugim za preprečitev vstopa "hordam muslimanskih priseljencev" na Slovaško. Zavezništvo z NATO-m opisuje kot "teroristični pakt" in poziva k izstopu, enako kot iz EU. Predsednik stranke se imenuje "Führer" in se oblači v uniforme, ki spominjajo na slovaške nacistične paravojaške enote iz medvojnega obdobja. Čeprav se stranka poskuša predstavljati kot zmerna, izstopa na podlagi poveljevanja osebnosti fašizma in občudovanja Adolfa Hitlerja. Med njihove podpornike se uvrščajo tudi neonacistični glasbeniki. V zadnjem času so se v njenem okviru oblikovale celo nekakšne ljudske vojaške patrulje (prav tam).

Rezultati volitev

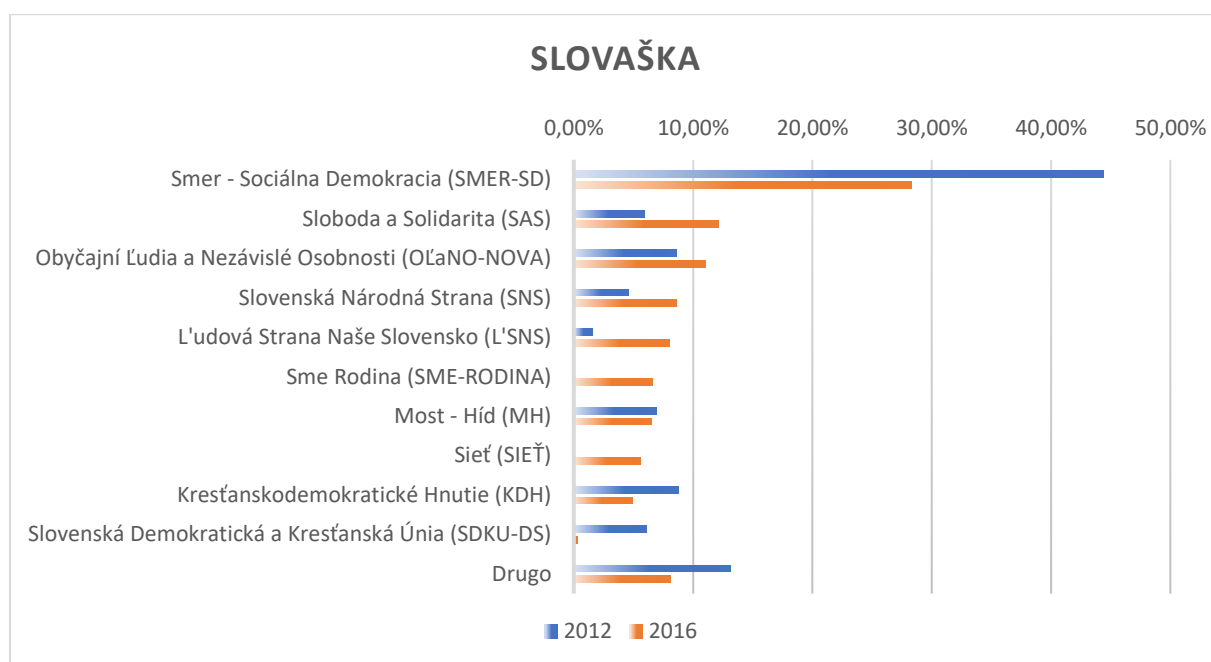
Na nacionalnih volitvah leta 2012 je, kot je razvidno iz Slike 5.26, SNS podprlo 4,6 %, L'SNS pa 1,6 % volivcev. Na evropskih volitvah 2014 je SNS dosegla 3,6 %, L'SNS pa 1,7 %, nobena tako ni zasedla sedeža v Evropskem parlamentu. Precej bolje sta se stranki izkazali na volitvah leta 2016 (gl. Slike 5.26); L'SNS z 8,0 % ter SNS, ki se je s svojimi 8,6 % celo pridružila vladajočima strankama SMER-SD in MH. Skoraj vse politične stranke na Slovaškem nasprotujejo sprejemu beguncev, zato ni presenetljivo, da vlada v Bratislavi ni pripravljena sprejeti muslimanskih vojnih beguncev iz Sirije⁹⁴ (Mülherr, 2015).

Na splošno voditelji, kot sta slovaški Robert Fico in madžarski Viktor Orbán, v vzhodnoevropskih državah članicah EU – ki so do nedavnega predstavljale simbol neustavljivega zmagoslavja zahodnih vrednot nad komunizmom – poudarjajo potrebo po zaščiti "krščanske kulture" pred muslimani in tujci.

⁹³ Ocena strokovnjakov je jasna: Radka Vicenová, soustanoviteljica Inštituta za raziskovanje in izobraževanje v Bratislavi, Miroslav Mareš, profesor političnih znanosti na univerzi v Masaryku, ter varnostni raziskovalec Richard Stojar jo obravnavajo kot desno ekstremistično in neonacistično stranko.

⁹⁴ Tiskovni predstavnik Ministrstva za notranje zadeve je na primer dejal, da bi Slovaška sprejela zgolj kristjane, ne pa tudi muslimanov, saj se ti v njej ne bi počutili domače.

Slika 5.26: Rezultati nacionalnih volitev na Slovaškem

Vir: prirejeno po "Parties and elections in Europe" (b. d.).

5.25 Slovenija

Slovenska ustava neposredno ne omenja ekstremizma, radikalizma ali ksenofobije, temveč le vključuje določbe, ki vsem zagotavljajo enake človekove pravice in temeljne svoboščine ter enakost pred zakonom. Vsakdo ima zagotovljeno svobodo izražanja misli, govora in javnega nastopanja ter pravico do javnih zborovanj, ki so lahko omejena, če je ogrožena varnost države in javnosti. Kazenski zakonik natančneje opredeljuje kršitve enakopravnosti in določa ustrezne kazni⁹⁵. Skladno z zakonom o društvih, teh ni dovoljeno ustanoviti, če njihov namen, cilji ali dejavnost merijo na nasilno spremembo ustavne ureditve, na izvrševanje kaznivih dejanj ali spodbujajo k narodni, rasni, verski ali drugi neenakopravnosti, sovraštvu in nestrpnosti ali k nasilju in vojni (Kozorog Blatnik, 2013). Podatkov o desnih populističnih ali ekstremističnih strankah, ki bi jih potrdili področni strokovnjaki, ni.

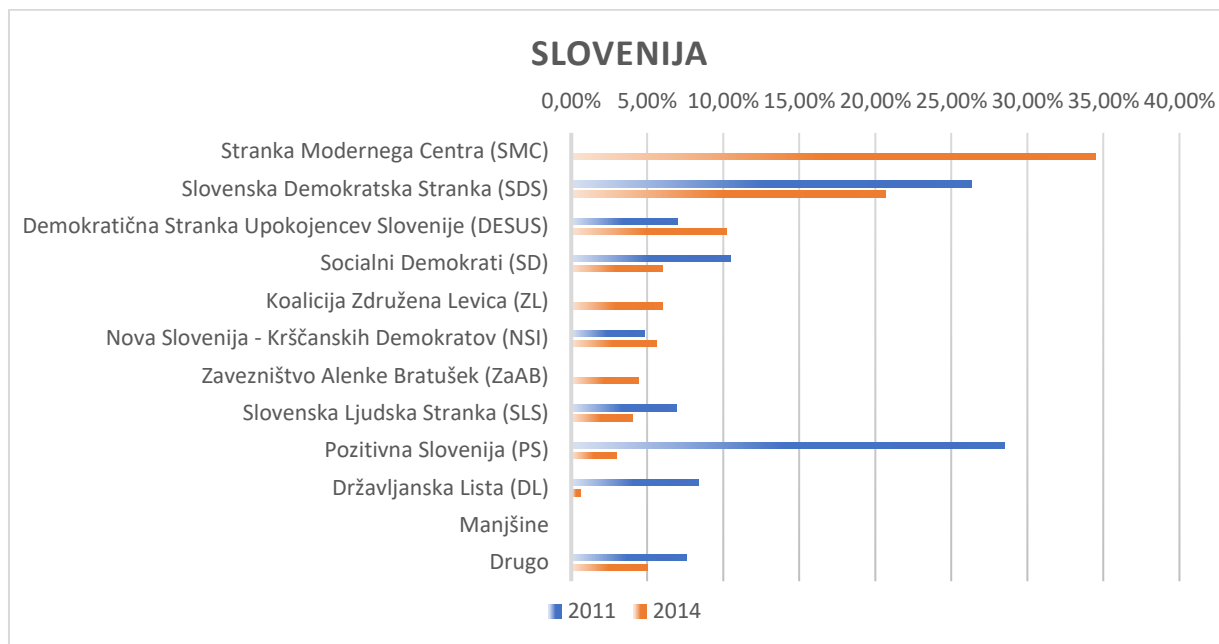
Rezultati volitev

Številne študije so poskušale opredeliti slovenske politične stranke po celotni politični lestvici, a se elementi pogosto prepletajo, zato nobena stranka ni opredeljena kot skrajno

⁹⁵ Denarna kazen ali zaporna kazen do 1 leta, oz. 2 leti za javno spodbujanje sovraštva, nasilja ali nestrpnosti.

desna⁹⁶. Pri najmočnejši desni stranki SDS je mogoče opaziti upad podpore (s 26,3 % v letu 2011 na 20,7 % v letu 2014), podobno tudi pri stranki SLS, edina desna stranka z okrepljeno podporo leta 2014 je bila NSi (gl. Sliko 5.27). Vendar se nobena ni pridružila levo-sredinski koaliciji SMC, DeSUS in SD.

Slika 5.27: Rezultati nacionalnih volitev v Sloveniji

Vir: prirejeno po "Parties and elections in Europe" (b. d.).

5.26 Španija

V Španiji ustava prepoveduje tajna in paravojaška združenja, kazenski zakonik med kazniva dejanja uvršča spodbujanje k diskriminaciji, sovraštvu ali nasilju, utemeljenem na rasističnih, protisemitskih ali drugih podobnih motivih⁹⁷, ter ustanavljanje, vodenje in članstvo v prepovedanih organizacijah oz. združenjih, fašizem pa neposredno ni omenjen (Kozorog Blatnik, 2013).

Rezultati volitev

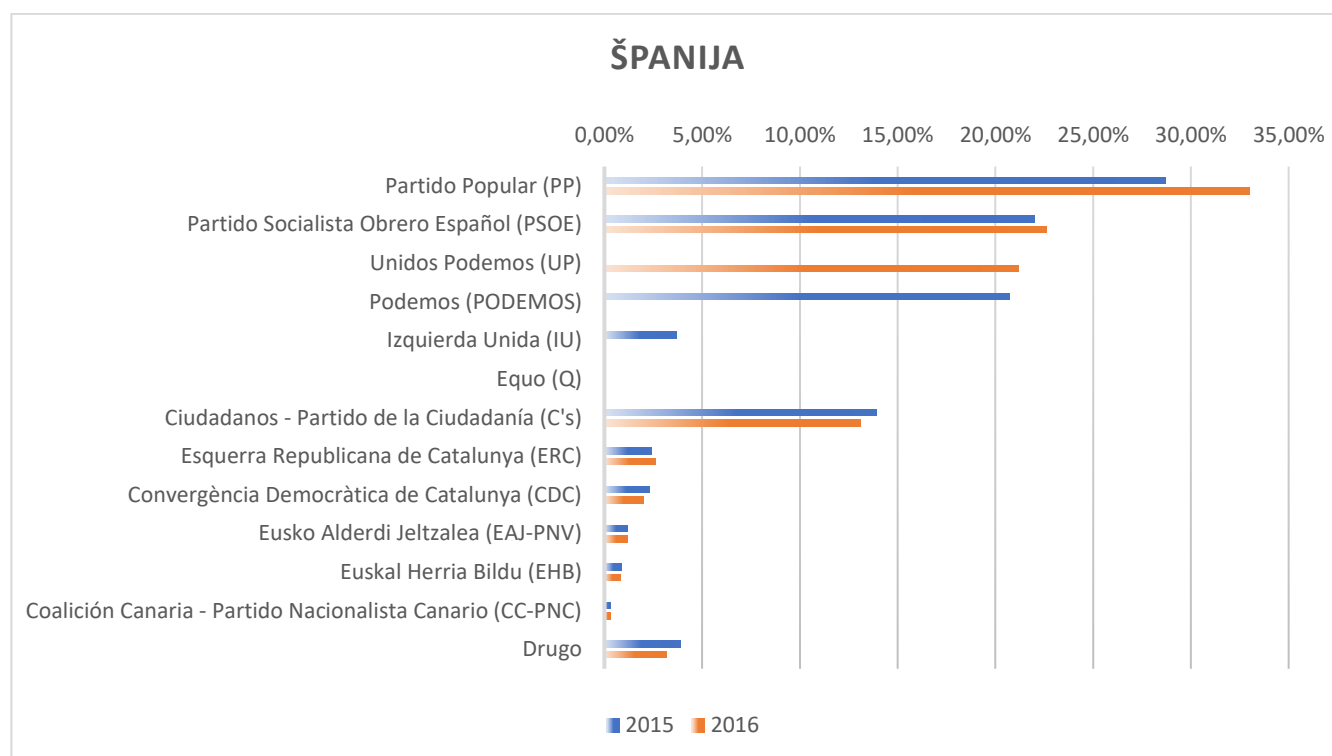
Na zadnjih volitvah leta 2016 (gl. Sliko 5.28) je v Španiji najboljši rezultat dosegla vladajoča konzervativna krščanskodemokratska stranka PP (33,0 %), na drugo mesto se je uvrstila

⁹⁶ Slovenija naj bi bila edina bivša komunistična država, kjer ima skrajna levica močnejšo podporo volivcev kakor skrajna desnica.

⁹⁷ Motivi, ki se nanašajo na ideologijo, vero, prepričanje, družinsko stanje, pripadnost določenemu narodu ali rasi, spolu ali spolni usmeritvi ter na bolezen ali invalidnost.

socialdemokratska PSOE (22,6 %), sledili sta ji UP⁹⁸ z 21,2 % in liberalistična C's s 13,1 %. Lani pa se je država znašla v najbolj turbulentnem političnem obdobju v zgodovini postfašistične Španije. Tematsko je v Španiji pred migrantsko krizo prevladovala razglasitev neodvisnosti Katalonije⁹⁹. Tudi sicer je ena izmed redkih evropskih držav, v katere parlament desni ekstremisti niso vključeni, kljub temu, da jo je gospodarska kriza močno prizadela in se sooča z visoko stopnjo brezposelnosti. Berning pojasnjuje njeno posebnost: "V Španiji obstaja močna levica, z vsebnostjo populističnih vsebin, ki so sposobne ublažiti nezadovoljstvo," poleg tega velik del španske družbe ne bi želel ponoviti fašistične izkušnje (Schellenberg, 2017).

Slika 5.28: Rezultati nacionalnih volitev v Španiji

Vir: prirejeno po "Parties and elections in Europe" (b. d.).

⁹⁸ UP je nasledila protiglobalistično, demokratsko socialistično stranko Podemos, ki se je zavzemala za direktno demokracijo in v letu 2015 prejela 20,7% podporo.

⁹⁹ Neodvisnost je bila z 90% podporo izglasovana na referendumu dne 1. 10. 2017, španski zvezni policiji se v zvezi z njim očita ravnanje, primerljivo tistemu iz časa diktature generala Franca. Na oznanitev neodvisnosti katalonskega parlamenta dne 27. 10. 2017 se je španska vlada odzvala z različnimi ukrepi: neodvisnost je razveljavila, razpustila je organe katalonske samouprave, 13 katalonskih separatističnih politikov pa je začela kazensko preganjati (na osnovi odločitve belgijskega sodišča glede primera premiera Katalonije Puigdemonta, je bila Španija kasneje primorana preklicati mednarodni priporni nalog zoper njegove ministre), razpisala je volitve v Kataloniji, ki so potekale 21. 12. 2017 ter na katerih je glasovalo rekordno število ljudi (več kot 82 %) in izglasovalo absolutno večino strankam, ki se zavzemajo za neodvisnost. Sicer najmočnejša vodilna PP je zabeležila najslabši rezultat v zgodovini Katalonije. Kot posledica opisanega je katalonsko pokrajino zapustilo preko 2.500 podjetij, španska centralna banka ji je napovedala upad gospodarske rasti, španski parlament se zaradi razdrobljenosti sooča s težavami pri potrditvi zakonodajnih predlogov, moč obstoječega španskega predsednika vlade pa je oslavljen tako znotraj Španije kot tudi sicer v Evropi (Brezigar, 2017).

5.27 SD na Švedskem

Ustanavljanje ekstremističnih skupin na Švedskem ni izrecno prepovedano, vendar veljajo določene omejitve, ki se prenašajo tudi na njihovo delovanje (Blažič in Žagar, 2013b, str. 15).

Politična stranka: SD

Ustanovitev: 1988

Predsednika stranke: Jimmie Åkesson

Razvrstitev: desni populizem, desni ekstremizem, nacionalistična ksenofobija¹⁰⁰

SD izvira iz rasizma in neonacizma, tako v ideologiji kot tudi v organizacijskih povezavah. Ustanovljena v poznih 80-ih letih, kot protestna stranka proti sprejemu beguncev se predstavlja kot nacionalno misleča in evrokritična stranka ("Wo Europa nach rechts driftet", 2016). V središču njene propagande so protisistemska in priseljenko sovražna stališča. SD tako npr. trdi, da bi bilo mogoče z zaustavitvijo priseljevanja preprečiti tudi "nastanek večkulturne družbe, ki temelji na etničnem in verskem nasilju, visokih stopnjah kriminala in naraščajočega islamističnega terorizma" (Schellenberg, 2017). T. i. "večkulturne poskuse" drugih sil zavračajo ("Wo Europa nach rechts driftet", 2016). V zvezi z družbenopolitičnimi vprašanji naj bi SD zastopala "konzervativna" stališča (npr. odpravljanje pravice istospolnih parov do posvojitve) (Schellenberg, 2017).

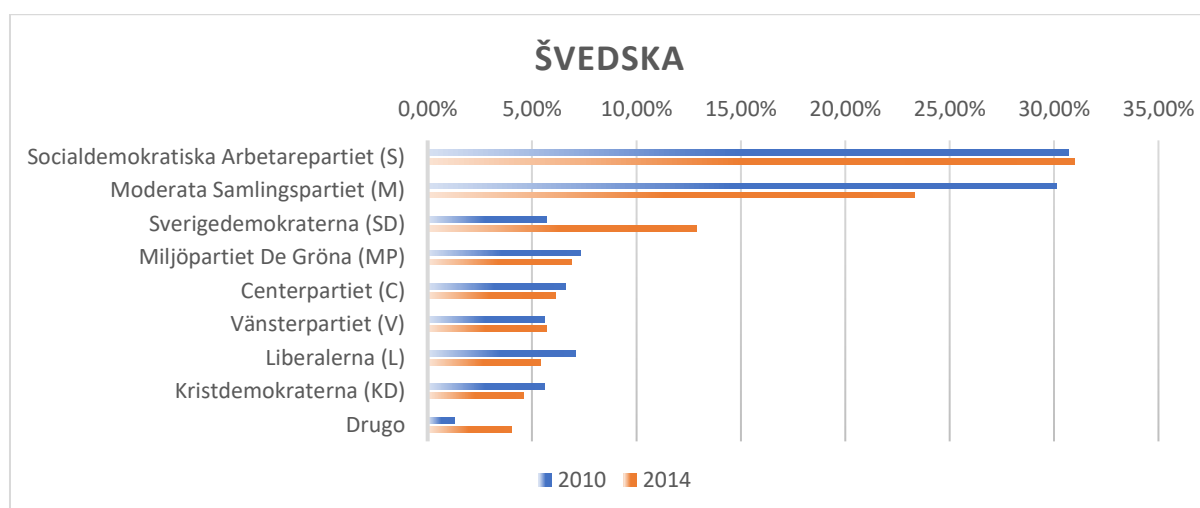
Rezultati volitev

Na evropskih volitvah 2014 je SD dosegla 9,7 % ter zasedla dva sedeža od 20 (skupina EFDD). SD se je pojavila iz t. i. "belega suprematističnega gibanja", danes pa je tretja največja stranka v švedskem Riksdagu (gl. Slika 5.29), s 49 sedeži in 12,9 % glasov (2014), ki jih je od zadnjih splošnih volitev leta 2010 (5,7 %) več kot podvojila. SD se je najbolje odrezala na bolj urbanem južnem delu države, kjer sta stopnji brezposelnosti in migracij najvišji. V Riksdagu deluje kot opozicija, saj glavne politične skupine, na podlagi dogovora o skupnem pristopu za omejitev vpliva desnice z nacističnimi koreninami¹⁰¹ zavračajo sodelovanje (Chakelian, 2017).

¹⁰⁰ Švedska nacistična in ekstremistična raziskovalka Heléne Lööw označuje SD kot radikalno desno. Švedski raziskovalec in nemška raziskovalka retorike Simon Oja in Brigitte Mral sta jo razvrstila med desne populiste z nacionalsocialistično preteklostjo, a hkrati ocenjujeta, da se stranka vedno bolj razvija v smer (zgolj) "nacionalno ksenofobe stranke".

¹⁰¹ Predsednik SD uporablja tudi protimigrantsko retoriko in izraža občudovanje Donalda Trumpa.

Slika 5.29: Rezultati nacionalnih volitev na Švedskem

Vir: prirejeno po "Parties and elections in Europe" (b. d.).

5.28 UKIP v Veliki Britaniji

Ustanavljanje ekstremističnih skupin ni izrecno prepovedano, vendar veljajo določene omejitve, ki se lahko prenesejo tudi na njihovo delovanje. Pozornost je tako med drugim namenjena navijaškim skupinam, ki se jim pogosto pripisuje ekstremistična dejavnost¹⁰² (Kozorog Blatnik, 2013).

Politična stranka: UKIP

Ustanovitev: 1993

Predsednika stranke: Nigel Farage

Razvrstitev: evrokriticizem, desni populizem¹⁰³

Ključna zahteva stranke je bil izstop Velike Britanije iz EU – cilj, ki ga je dosegla z referendumom o Brexitu, s pomembno podporo predstavnikov drugih strank. Vse od takrat predsednik stranke poudarja, da UKIP ni stranka ene same tematike, temveč je nujna alternativa domnevno vseobsegajočim socialdemokratskim političnim predlogom v državi. Zavzema se za protisistemsko politiko in zavrača večkulturnost, poziva k zmanjševanju birokracije ter razveljavitvi zakonodaje in sporazumov o človekovih pravicah (vključno z

¹⁰² Zakon o prekrških že prepevanje rasističnih pesmi na nogometnih tekmah določa kot kaznivo dejanje.

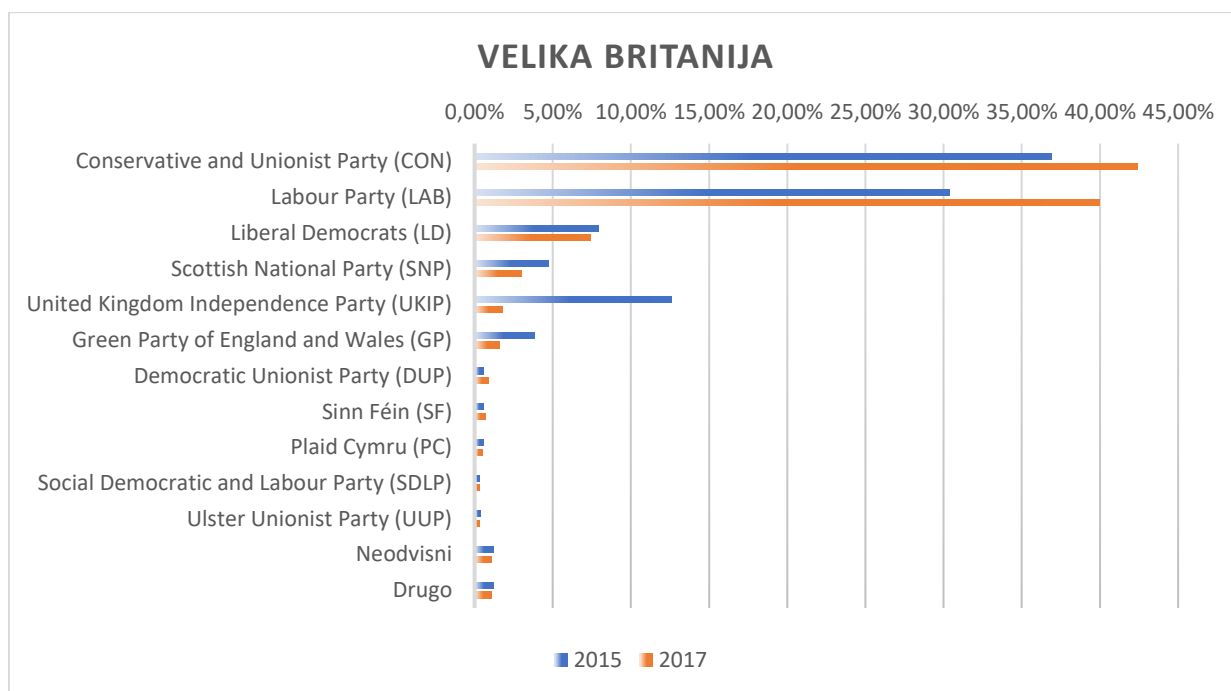
¹⁰³ Politični profesor in raziskovalec ekstremizma David Art UKIP razvršča kot desno populistično ter v publikaciji britanskega profesorja politike Matthewa Goodwina kot del evropske radikalne desnice. Občasno jo opredeljujejo tudi kot evropsko sovražno in britansko ultranacionalistično stranko, kot na primer ameriški politolog Daniel Dye.

Zakonom in Evropsko konvencijo o človekovih pravicah ter Evropsko konvencijo o beguncih). Na področju gospodarstva predstavlja liberalne poglede ter podpira prosti trg. Kljub vsemu UKIP zavrača etnični in izrecno zagovarja državljanski nacionalizem (Schellenberg, 2017). Hkrati opozarja pred "nekontroliranim priseljevanjem" ("Wo Europa nach rechts driftet", 2016).

Rezultati volitev

Na evropskih volitvah 2014 je UKIP dosegel 26,8 % in zasedel 24 sedežev od 73 (skupina EFDD) ter tako postal na tej ravni najmočnejša stranka Velike Britanije. Njen vzpon je mogoče pojasniti s konfliktom med nacionalističnimi in neoliberalnimi frakcijami. Na nacionalnih volitvah mu je volilna zakonodaja preprečila višje rezultate, a je kljub temu dosegel odmeven politični uspeh: z Brexitom je desna populistična stranka prvič določila politično usmeritev zahodnoevropske demokracije (Otto, 2017). Na splošnih volitvah (gl. Sliko 5.30) leta 2017 je Theresa May obdržala funkcijo predsednice vlade, evroskeptični konzervativci so izgubili 13 sedežev (kljub povišanju z 36,9 % (2015) na 42,4 %), nasprotno so delavski zastopniki pridobili 30 sedežev v parlamentu (s 30,4 % (2015) na 40,0 %). UKIP je krepko upadla podpora med volitvami v 2015 in 2017 – z 12,6 % na 1,8 %, brez sedeža v parlamentu, s čimer je premierka izgubila svojo večino. Razlog gre iskati v tem, da je z zaključeno zgodbo o Brexitu, UKIP v očeh volivcev postala stranka brez cilja.

Slika 5.30: Rezultati nacionalnih volitev v Veliki Britaniji

Vir: prirejeno po "Parties and elections in Europe" (b. d.).

6 POVEZANOST MED MIGRACIJAMI IN PODPORO EKSTREMNIH STALIŠČEM

Združitev rezultatov analize omogoča prikaz povezave med migracijami, javnim mnenjem državljanov ter podporo ekstremnim stališčem oz. njihovim predstavnikom na volitvah držav članic EU. Njihovo prebivalstvo povprečno vključuje 11,9 % mednarodnih migrantov, pri čemer je relativno odprto naravnano do njihovega sprejema (povprečno 5,92), zato kljub siceršnjemu vzponu desne ekstremistične stranke na zadnjih volitvah v skupnem povprečju niso dosegle podpore niti šestine državljanov EU (15,3 %), skupno evropsko migracijsko politiko še vedno pretežno podpirajo (69 %), nasprotuje ji 25 % državljanov EU.

V nadaljevanju je prikazana korelacija po državah članicah EU.

AVSTRIJA

Mednarodni migrantski stalež (2017): 1.660.283 oz. 19 % celotnega prebivalstva	Avstrija dosega nadpovprečen delež mednarodnega migrantskega staleža, pričakovano zato migracije predstavljajo najpomembnejšo tematiko, s tem pa tudi pomemben dejavnik pri volilni izbiri državljanov. To se, navkljub visokemu
Javnomnenjska razvrstitev tematik EU: migracije (38 %), javne finance (23 %), terorizem (21 %)	Gallupovemu indeksu ali celo zaradi njega, kaže tudi v uspešnosti vladajoče desne populistične ali ekstremistične stranke FPÖ. Ta se med sorodnimi strankami v EU s 26%
Javnomnenjska razvrstitev nacionalnih tematik: migracije (28 %), izobraževalni sistem (22 %), brezposelnost (21 %)	podporo uvršča kar na tretje mesto ter krepko nad evropsko povprečje (15,33 %), navkljub strogi zakonski ureditvi tega področja, ki temelji na izkušnji iz časa 2. svetovne vojne. Bolj
Gallupov indeks odprtosti za sprejem migrantov: 6,06/9	ekstremistično naravnani članici EU sta le še Madžarska in Poljska. Polarizacija stališč je v Avstriji izredno močna, podpora skupni evropski migracijski politiki pa krepko pod
Podpora desni ekstremistični stranki (FPÖ) na zadnjih volitvah: 26,0 %	evropskim povprečjem sodelujočih v raziskavah Eurobarometra. Nasprotuje ji kar 38 %, s čimer zaseda 6.
Podpora skupni evropski migracijski politiki: 57 %	mesto med najbolj nasprotujočimi državami. Predstavljeno ocenjujem kot rezultat političnih pretresov leta 2015, medtem ko je sosednja Nemčija prevladovala na naslovnica, je bila namreč Avstrija, ki ji je sledila v begunsko politiko "odprtih vrat", ravno tako oz. še bolj prizadeta zaradi migrantske krize.

BELGIJA

Mednarodni migrantski stalež (2017):
1.268.411 oz. 11,1 % celotnega prebivalstva

Javnomnenjska razvrstitev tematik EU:
terorizem (41 %), migracije (37 %),
gospodarstvo in podnebne spremembe (16 %)

Javnomnenjska razvrstitev nacionalnih
tematik: migracije (29 %), brezposelnost in
terorizem (21 %), pokojnine (19 %)

Gallupov indeks odprtosti za sprejem
migrantov: 6,16/9

Podpora desni ekstremistični stranki (VB) na
zadnjih volitvah: 3,7 %

Podpora skupni evropski migracijski politiki:
77 %

Belgija dosega rahlo podpovprečen delež mednarodnega migrantskega staleža. Vendar so, na osnovi visoke stopnje teroristične grožnje ter v strahu pred socialno ogroženostjo, migracije ocenjene kot najbolj pereča tematika na nacionalni ravni, na ravni EU pa tesno sledijo prvouvrščenemu terorizmu. Belgija, z visoko vrednostjo Gallupovega indeksa, dosega drugo najnižjo podporo desnemu ekstremizmu med članicami EU (mesto si deli s Ciprom). Manj ekstremistično naravnana je le še Velika Britanija, katere predstavnica v tej strankarski družini je pretekle uspehe žela na povsem drugem področju, tj. Brexitu. Z naslova Bruslja kot prestolnice EU je močna podpora skupni evropski migracijski politiki, ki ji nasprotuje le 21 % sodelujočih v raziskavah Eurobarometra, razumljiva.

BOLGARIJA

Mednarodni migrantski stalež (2017): 153.803
oz. 2,2 % celotnega prebivalstva

Javnomnenjska razvrstitev tematik EU:
migracije (48 %), terorizem (47 %),
gospodarstvo (13 %)

Javnomnenjska razvrstitev nacionalnih
tematik: zdravstvena in socialna varnost,
naraščajoče cene/inflacija/življenjski stroški in
gospodarstvo (31 %), brezposelnost (22 %),
kriminal (20 %), migracije (12 %)

Gallupov indeks odprtosti za sprejem
migrantov: 2,42/9

Skupna podpora desnima ekstremističnima
strankama (VMRO in Ataka) na zadnjih
volitvah: 9,1 %

Podpora skupni evropski migracijski politiki:
68 %

Bolgarija dosega rekordno nizek delež mednarodnega migrantskega staleža¹⁰⁴, pričakovano zato v nasprotju z oceno migracij kot najpomembnejše tematike za EU na nacionalni ravni zasedajo šele 5. mesto. Slednje ob upoštevanju vrednosti Gallupovega indeksa dokazuje, da migracije niso ocenjene kot grožnja lastni državi, so kljub temu močno nezaželene na osnovi izkušenj drugih članic EU, pa tudi negotovih domačih političnih razmer. Prizadevanja politikov za izogibanje sprejemu migrantov so usklajena z javnim mnenjem, skrajno desni stranki pa kljub nekoliko nižjemu odstotku podpore pridobivata vpliv, saj sta vključeni v vladno koalicijo in sooblikujeta državno politiko. Hkrati je nekoliko presenetljiva povprečna podpora Bolgarije skupni evropski migracijski politiki, ki ji nasprotuje le 21 % sodelujočih v raziskavah Eurobarometra.

¹⁰⁴ Nižji je le še na Poljskem in v Romuniji, ob upoštevanju relativno sočasne pridružitve EU se postavlja vprašanje, ali in zakaj so države z daljšim staležem v EU bolj zaželene imigracijske destinacije.

CIPER

Mednarodni migrantski stalež (2017): 188.973
oz. 16 % celotnega prebivalstva

Javnomnenjska razvrstitev tematik EU:
terorizem (57 %), migracije (41 %),
gospodarstvo (23 %)

Javnomnenjska razvrstitev nacionalnih
tematik: brezposelnost in gospodarstvo (48 %),
zdravstvena in socialna varnost (16 %),
naraščajoče cene/inflacija/ življenjski stroški
(13 %), migracije (12 %)

Gallupov indeks odprtosti za sprejem
migrantov: 5,41/9

Podpora desni ekstremistični stranki (ELAM)
na zadnjih volitvah: 3,7 %

Podpora skupni evropski migracijski politiki:
79 %

Ciper dosega nadpovprečen delež mednarodnega migrantskega staleža, vendar presenetljivo niti na ravni EU, še manj na domačih tleh, migracij ne ocenjuje kot najpomembnejšo tematiko, nasprotno jih znotraj lastne meje uvršča šele na 4. mesto. Kljub temu da dosega nekoliko podpovprečen rezultat Gallupovega indeksa, je na Cipru mogoče opaziti večjo skrb glede notranje in gospodarske politike države kakor glede migrantov. Omenjeno pojasnjuje znižanje podpore vladajočim centrističnim strankam in povišanje desni ekstremistični stranki ELAM. Kakorkoli že, omenjena se še vedno uvršča na dno podpore volivcev v lastni državi ter na drugo najnižje mesto v EU. Skupna evropska migracijska politika ima na Cipru izjemno podporo, v tem pogledu zaseda 4. mesto za Španijo, Nemčijo in Nizozemsko, nasprotuje ji namreč le 18 % sodelujočih v raziskavah Eurobarometra.

ČEŠKA

Mednarodni migrantski stalež (2017): 433.290
oz. 4,1 % celotnega prebivalstva

Javnomnenjska razvrstitev tematik EU:
migracije (58 %), terorizem (53 %), javne
finance (16 %)

Javnomnenjska razvrstitev nacionalnih
tematik: naraščajoče cene/inflacija/ življenjski
stroški (41 %), pokojnine (24 %), državni
dolg (21 %), migracije (17 %)

Gallupov indeks odprtosti za sprejem
migrantov: 2,26/9

Podpora desni ekstremistični stranki (ÚSVIT)
na zadnjih volitvah: 6,9 %

Podpora skupni evropski migracijski politiki:
41 %

Češka dosega podpovprečen delež mednarodnega migrantskega staleža in razumljivo migracije na nacionalni ravni uvršča šele na 4. mesto. Nasprotno so ocenjene kot najpomembnejša tematika v EU, kar dokazuje, da je podobno kot v Bolgariji tudi na Češkem nizek Gallupov indeks utemeljen s ponotranjenem splošne politične slike EU. Upoštevajoč omenjeno je razumljivo povečanje podpore zmernejši desni ekstremistični stranki, ki je na češkem političnem parketu na volitvah leta 2017 nadomestila ÚSVIT, tj. SPD. Za desno ekstremistično stranko pa – z ozirom na to, da se celotna politična elita enotno bori proti begunski nevarnosti – ni več potrebe. Skupna evropska migracijska politika ima na Češkem najnižjo podporo med državami članicami EU, nasprotuje ji kar 55 % sodelujočih v raziskavah Eurobarometra.

DANSKA

Mednarodni migrantski stalež (2017): 656.789 oz. 11,5 % celotnega prebivalstva

Javnomnenjska razvrstitev tematik EU: migracije (52 %), terorizem (35 %), podnebne spremembe (24 %)

Javnomnenjska razvrstitev nacionalnih tematik: zdravstvena in socialna varnost (34 %), migracije (32 %), kriminal ter okoljska, podnebna in energetska vprašanja (28 %)

Gallupov indeks odprtosti za sprejem migrantov: 7,09/9

Podpora desni ekstremistični stranki (DF) na zadnjih volitvah: 21,1 %

Podpora skupni evropski migracijski politiki: 63 %

Danska dosega povprečen delež mednarodnega migrantskega staleža, zato ni presenetljivo, da migracij ne uvršča na sam vrh po pomembnosti tematik, niti za EU niti za lastno državo. Precej bolj zanimivo je neskladje med močno, strmo naraščajočo podporo desni populistični stranki DF, ki se uvršča na kar 4. mesto med državami članicami, ter prav tako izjemno visokim Gallupovim indeksom. Na Danskem je torej prisotna visoka stopnja polarizacije, pri čemer del javnosti, ki zagovarja bolj blago obliko migracijske politike, ni aktivno ali pasivno vključen v domačo politiko, saj se z njo ne more identificirati. Danska namreč izraziteje kot druge skandinavske države dopušča močan vpliv desnemu strankarskemu spektru, kar se izraža tudi v restriktivni nacionalni begunski in azilni politiki. Skupna evropska migracijska politika ima posledično pričakovano nekoliko podpovprečno podporo, nasprotuje ji 31 % sodelujočih v raziskavah Eurobarometra.

ESTONIJA

Mednarodni migrantski stalež (2017): 192.962 oz. 14,7 % celotnega prebivalstva

Javnomnenjska razvrstitev tematik EU: migracije (62 %), terorizem (47 %), stanje javnih financ (13 %)

Javnomnenjska razvrstitev nacionalnih tematik: naraščajoče cene/inflacija/življenjski stroški (40 %), zdravstveno in socialno varstvo (36 %), obdavčitve (18 %), brezposelnost in pokojnine (16 %), migracije (14 %)

Gallupov indeks odprtosti za sprejem migrantov: 2,37/9

Podpora desni ekstremistični stranki (EKRE) na zadnjih volitvah: 8,1 %

Podpora skupni evropski migracijski politiki: 44 %

Estonija dosega nadpovprečen delež mednarodnega migrantskega staleža. Vendar migracij več kot očitno ne razume kot grožnje lastni državi, saj jih po pomembnosti uvršča šele na 6. mesto. Množičnim migracijam namreč ni izpostavljena v enaki meri kot večinski del Evrope, zato te na nacionalni ravni prejemajo sorazmerno manj pozornosti kot na ravni EU, kjer so uvrščene na 1. mesto. Nizek Gallupov indeks se povezuje z vzponom desne populistične in ekstremistične stranke EKRE, ki se sicer še vedno uvršča na dno estonske politične lestvice. Skupna evropska migracijska politika ima v Estoniji drugo najnižjo stopnjo podpore v Evropi, nasprotuje ji kar 46 % sodelujočih v raziskavah Eurobarometra. Iz tega izhaja, da estonski državljani obstoječe soočanje EU z množičnimi migracijami ocenjujejo kot nezadovoljivo.

FINSKA

Mednarodni migrantski stalež (2017): 343.582 oz. 6,2 % celotnega prebivalstva

Javnomnenjska razvrstitev tematik EU: migracije (35 %), terorizem (31 %), podnebne spremembe (25 %)

Javnomnenjska razvrstitev nacionalnih tematik: zdravstveno in socialno varstvo (41 %), brezposelnost (26 %), migracije (21 %)

Gallupov indeks odprtosti za sprejem migrantov: 6,58/9

Podpora desni ekstremistični stranki (PS) na zadnjih volitvah: 17,6 %

Podpora skupni evropski migracijski politiki: 55 %

Finska dosega podpovprečen delež mednarodnega migrantskega staleža, zato ni presenetljivo, da migracije na nacionalni ravni uvršča šele na 3. mesto, hkrati dosega visok Gallupov indeks. Kljub temu desni populizem (sicer z nižjim odstotkom podpore, pa vendar) od leta 2011 dalje, pridobiva moč, saj od volitev leta 2015 celo sodeluje v vladi, natančneje na področju zunanje politike. Sodeč po rezultatih Eurobarometra na ravni EU, kjer migracije nasprotno zasedajo 1. mesto, je polarizacija prisotna tudi na Finskem, kjer skupna evropska migracijska politika na osnovi uspešne kampanje PS, tako proti migrantom kot tudi sami EU, izgublja podporo, nasprotuje ji namreč kar 34 % sodelujočih v raziskavah.

FRANCIJA

Mednarodni migrantski stalež (2017): 7.902.783 oz. 12,2 % celotnega prebivalstva

Javnomnenjska razvrstitev tematik EU: terorizem (37 %), migracije (32 %), gospodarstvo (18 %)

Javnomnenjska razvrstitev nacionalnih tematik: brezposelnost (40 %), terorizem (33 %), migracije (17 %)

Gallupov indeks odprtosti za sprejem migrantov: 6,46/9

Podpora desni ekstremistični stranki (FN) na zadnjih volitvah: 13,2 %

Podpora skupni evropski migracijski politiki: 67 %

Francija nasprotno dosega nadpovprečen delež mednarodnega migrantskega staleža in se sooča s številnimi težavami zaradi množičnih migracij ter terorizma. Posledično slednjega po pomembnosti uvršča pred migracije, tako v EU kot tudi na nacionalni ravni. Visokemu Gallupovemu indeksu in oviram francoskega volilnega sistema navkljub desna populistična ali ekstremistična stranka trdno stoji vsaj na tretjem mestu podpore volivcev. Na tem mestu jo drži predvsem strah državljanov pred terorizmom, katerega napade so v preteklosti že doživeli, pa tudi povezave med migracijami ter evropskim in državnim gospodarstvom. Skupna evropska migracijska politika ima kljub evroskeptičnim prizadevanjem FN v Franciji povprečno stopnjo podpore, nasprotuje ji le 27 % sodelujočih v raziskavah Eurobarometra.

GRČIJA

Mednarodni migrantski stalež (2017): 1.220.395 oz. 10,9 % celotnega prebivalstva

Javnomnenjska razvrstitev tematik EU: migracije (37 %), terorizem (35 %), gospodarstvo (31 %)

Javnomnenjska razvrstitev nacionalnih tematik: brezposelnost (49 %), gospodarstvo (44 %), državni dolg (30 %), migracije (18 %)

Gallupov indeks odprtosti za sprejem migrantov: 3,34/9

Podpora desni ekstremistični stranki (XA) na zadnjih volitvah: 7 %

Podpora skupni evropski migracijski politiki: 70 %

Grčija dosega rahlo podpovprečen delež mednarodnega migrantskega staleža, saj je bila ob prerazporeditvi zadnjega vala migrantov v druge države članice EU nekoliko razbremenjena. Na ravni države zato migracije niso ocenjene kot ključna problematika, vsaj ne v enaki meri kot ekonomsko-politična vprašanja, nasprotno sliko pa ponuja na ravni EU. Grčija je dosegla nizek Gallupov indeks, vendar desna ekstremistična XA ne dosega nadpovprečnih rezultatov, saj državljane navkljub težavam, s katerimi se država sooča pri nadzoru schengenske meje, bolj kot migracije skrbi nacionalno ekonomsko stanje. Skupna evropska migracijska politika ima v Grčiji povprečno stopnjo podpore, nasprotuje ji 28 % sodelujočih v raziskavah Eurobarometra. Omenjeno podporo bi lahko razumeli kot rezultat odločitve EU glede pomoči s prerazporeditvijo beguncev.

HRVAŠKA

Mednarodni migrantski stalež (2017): 560.483 oz. 13,4 % celotnega prebivalstva

Javnomnenjska razvrstitev tematik EU: terorizem (51 %), migracije (29 %), javne finance (18 %)

Javnomnenjska razvrstitev nacionalnih tematik: brezposelnost (52 %), gospodarstvo (28 %), naraščajoče cene/inflacija/življenjski stroški (27 %), migracije na 8. mestu (5 %)

Gallupov indeks odprtosti za sprejem migrantov: 2,39/9

Desna ekstremistična stranka ni prepoznana.

Podpora skupni evropski migracijski politiki: 63 %

Hrvaška je zanimiv fenomen; dosega nadpovprečen delež mednarodnega migrantskega staleža, hkrati pa migracij v svoji državi ne prepozna kot problematične tematike in jih uvršča na rekordno nizko 8. mesto. Vendar državljani ne kažejo odprtosti do migrantov, sodeč po Gallupovem indeksu. Desni populizem ali ekstremizem v državi ni razvit, skupna evropska migracijska politika je deležna povprečne stopnje podpore, nasprotuje ji 32 % sodelujočih v raziskavah Eurobarometra. Hrvaška, ki sicer ni ena izmed bolj teroristično ogroženih držav, pa kot tako prepozna EU ter zato po pomembnosti na ravni EU terorizem uvršča pred migracije.

IRSKA

Mednarodni migrantski stalež (2017): 806.549 oz. 16,9 % celotnega prebivalstva

Javnomnenjska razvrstitev tematik EU: terorizem (47 %), migracije (32 %), podnebne spremembe (16 %)

Javnomnenjska razvrstitev nacionalnih tematik: stanovanjska politika (57 %), zdravstveno in socialno varstvo (33 %), naraščajoče cene/inflacija/življenjski stroški (22 %), migracije na 6. mestu (9 %)

Gallupov indeks odprtosti za sprejem migrantov: 7,74/9

Desna ekstremistična stranka ni prepoznana.

Podpora skupni evropski migracijski politiki: 76 %

ITALIJA

Mednarodni migrantski stalež (2017): 5.907.461 oz. 10 % celotnega prebivalstva

Javnomnenjska razvrstitev tematik EU: migracije (38 %), terorizem (34 %), brezposelnost (23 %)

Javnomnenjska razvrstitev nacionalnih tematik: brezposelnost (42 %), migracije (33 %), gospodarstvo (22 %)

Gallupov indeks odprtosti za sprejem migrantov: 6,49/9

Podpora desni ekstremistični stranki (LN) na zadnjih volitvah: 17,4 %

Podpora skupni evropski migracijski politiki: 70 %

Irska, podobno kot Hrvaška, dosega nadpovprečen delež mednarodnega migrantskega staleža, hkrati pa migracije uvršča na dno lestvice (6. mesto) pomembnih nacionalnih tematik, na ravni EU pa na 2. mesto. Nasprotno Hrvaški je Irska dosegla drugi najvišji Gallupov indeks med državami članicami EU. Rezultat bi lahko argumentirali s staranjem prebivalstva, zaradi česar so tujci na Irskem dobrodošla delovna sila. Desni populizem ali ekstremizem v državi ni razvit, skupna evropska migracijska politika ima na Irskem visoko stopnjo podpore, nasprotuje ji le 16 % sodelujočih v raziskavah Eurobarometra.

Italija podobno kot Grčija dosega rahlo podpovprečen delež mednarodnega migrantskega staleža, zadnji val migrantov se je torej uspešno prerazporedil v druge države članice EU. Sodeč po javnomnenjskih rezultatih je Italija z migracijami vseeno bolj obremenjena kakor Grčija, s katero si delita podobne težave, izhajajoče iz nadzora schengenske meje, posledično tudi desni populizem dosega močno podporo. V Italiji je mogoče opaziti visoko stopnjo polarizacije naroda, saj sta kljub vsemu dosežena tudi visok Gallupov indeks in povprečna podpora skupni evropski migracijski politiki, nasprotuje ji 21 % sodelujočih v raziskavah Eurobarometra.

LATVIJA

Mednarodni migrantski stalež (2017): 256.889 oz. 13,2 % celotnega prebivalstva
Javnomnenjska razvrstitev tematik EU: terorizem (52 %), migracije (51 %), javne finance (13 %)
Javnomnenjska razvrstitev nacionalnih tematik: zdravstveno in socialno varstvo (32 %), naraščajoče cene/inflacija/življenjski stroški (30 %), obdavčitve (28 %), migracije na 7. mestu (7 %)
Gallupov indeks odprtosti za sprejem migrantov: 2,04/9
Podpora desni ekstremistični stranki (NA) na zadnjih volitvah: 16,6 %
Podpora skupni evropski migracijski politiki: 49 %

LITVA

Mednarodni migrantski stalež (2017): 124.706 oz. 4,3 % celotnega prebivalstva
Javnomnenjska razvrstitev tematik EU: terorizem (55 %), migracije (40 %), naraščajoče cene/inflacija/življenjski stroški (15 %)
Javnomnenjska razvrstitev nacionalnih tematik: naraščajoče cene/inflacija/življenjski stroški (65 %), brezposelnost (23 %), obdavčitve (20 %), migracije na 7. mestu (10 %)
Gallupov indeks odprtosti za sprejem migrantov: 2,72/9
Podpora desni ekstremistični stranki (TT) na zadnjih volitvah: 5,3%
Podpora skupni evropski migracijski politiki: 73 %

Latvija dosega nadpovprečen delež mednarodnega migrantskega staleža in migracije uvršča na sam vrh za EU pomembnih tematik, ne pa tudi za lastno državo. Zanimiv je odstotek izbire terorizma – kot tematika EU dosega izjemno visok rezultat, kot nacionalna tema pa najnižji 1 %. Latvijci se torej v svoji državi počutijo varne, kljub temu je Latvija med državami članicami tretja po vrsti z najnižjim Gallupovim indeksom ter hkrati tudi zelo desno populistično ali ekstremistično močna (NA podpora strmo raste, od leta 2011 je vključena tudi v vlado). Iz tega razloga je ena izmed redkih držav članic EU, v kateri mednarodni migrantski stalež upada. Latvija četrta v vrsti izkazuje najnižjo podporo skupni evropski migracijski politiki, nasprotuje ji kar 40 % sodelujočih v raziskavah Eurobarometra.

Podobno vrednotenje pomembnosti migracij je prisotno tudi v Litvi, ki ima nasprotno zelo nizek delež mednarodnega migrantskega staleža ter temu primerno nekoliko višji Gallupov indeks. Podpora desnemu populizmu, kljub kratkemu vzponu od leta 2012 do 2014, danes strmo upada, saj državljani v migracijah ne prepoznavajo grožnje za lastno državo, vsaj ne primerljivo z zaskrbljujočimi ekonomskimi razmerami. Tudi spodbude TT k nasprotovanju EU, z oddaljitvijo od usodnih varčevalnih ukrepov, ne pridejo več do izraza. Litva tako premore visoko podporo skupni evropski migracijski politiki, nasprotuje ji le 18 % sodelujočih v raziskavah Eurobarometra.

LUKSEMBURG

Mednarodni migrantski stalež (2017): 264.073 oz. 45,3 % celotnega prebivalstva
Javnomnenjska razvrstitev tematik EU: terorizem (40 %), migracije (37 %), podnebne spremembe (17 %)
Javnomnenjska razvrstitev nacionalnih tematik: stanovanjska politika (56 %), naraščajoče cene/inflacija/življenjski stroški (21 %), izobraževalni sistem (20 %), migracije (19 %)
Gallupov indeks odprtosti za sprejem migrantov: 7,54/9
Podpora desni ekstremistični stranki (ADR) na zadnjih volitvah: 6,6 %
Podpora skupni evropski migracijski politiki: 79 %

Luksemburg je na samem vrhu evropskega deleža mednarodnega migrantskega staleža, rekordna vrednost je več kot dvakratnik drugouvrščene Avstrije. Nasprotno pa migracij, tako na ravni EU kot na nacionalni ravni, ne uvršča med najpomembnejše tematike. Luksemburg dosega tudi tretjo najvišjo vrednost Gallupovega indeksa med državami članicami EU, v logičnem sosledju podpora desnemu populizmu upada. Vzpon ADR je bil povezan z reformo pokojninske politike, podobno kot vzpon stranke UKIP v Veliki Britaniji z Brexitom. Po doseženih ciljih sta njuna udarnost in moč skopneli, posledično tudi evroskeptična prizadevanja ADR. Luksemburg tako na lestvici držav izraža četrto najvišjo podporo skupni evropski migracijski politiki, nasprotuje ji le 15 % sodelujočih v raziskavah Eurobarometra. Upoštevajoč celotno sliko so migranti v Luksemburgu dobrodošli, v precej večjem obsegu kakor v drugih članicah EU.

MADŽARSKA

Mednarodni migrantski stalež (2017): 503.787 oz. 5,2 % celotnega prebivalstva
Javnomnenjska razvrstitev tematik EU: migracije (58 %), terorizem (45 %), javne finance (14 %)
Javnomnenjska razvrstitev nacionalnih tematik: zdravstveno in socialno varstvo (42 %), migracije (28 %), naraščajoče cene/inflacija/življenjski stroški (20 %)
Gallupov indeks odprtosti za sprejem migrantov: 1,69/9
Podpora desnima ekstremističnima strankama (KDNP in JOBBIK) na zadnjih volitvah: 65,1 %
Podpora skupni evropski migracijski politiki: 50 %

Madžarska, v Evropi odmeva kot najbolj protipriseljensko orientirana država, kar potrjujeta tudi najnižji Gallupov indeks ter rekordno visok seštevek podpore vladajoči desni populistični stranki FIDESZ (z močnim vplivom tudi na nekatere druge članice EU) in strmo vzpenjajoči se ekstremistični opciji JOBBIK, vendar je krepko podpovprečna po deležu mednarodnega migrantskega staleža. Migracije so pričakovano visoko na javnomnenjski lestvici na obeh ravneh. Nič bolj presenetljiva ni niti njena uvrstitev na 5. mesto najnižje podpore skupni evropski migracijski politiki na lestvici držav članic EU, ki ji nasprotuje kar 45 % sodelujočih v raziskavah Eurobarometra. Državna restriktivna politika je torej skladna z javnim mnenjem državljanov, ki so izrazito nenaklonjeni migrantom in nudenju pomoči ob nastali begunski krizi.

MALTA

Mednarodni migrantski stalež (2017): 45.539 oz. 10,6 % celotnega prebivalstva

Javnomnenjska razvrstitev tematik EU: terorizem (56 %), migracije (54 %), kriminal (11 %)

Javnomnenjska razvrstitev nacionalnih tematik: kriminal (45 %), migracije (32 %), okoljska, podnebna in energetska vprašanja (22 %)

Gallupov indeks odprtosti za sprejem migrantov: 4,95/9

Desna ekstremistična stranka ni prepoznana.

Podpora skupni evropski migracijski politiki: 72 %

Malta dosega podpovprečen delež mednarodnega migrantskega staleža, kar je z vidika geografske lokacije nekoliko presenetljivo, a tako kot Španija tudi Malta v tokratnih množičnih migracijah nista bili pretirano izpostavljeni. Migracije so, tako na ravni EU kot na nacionalni ravni, uvrščene na 2. mesto po pomembnosti tematik. Malta ni ena izmed bolj odprtih držav za sprejem migrantov, vendar desni populizem ali ekstremizem, kljub načelni zaskrbljenosti glede migracij, v državi ni razvit. Tudi skupna evropska migracijska politika ima na Malti relativno visoko stopnjo podpore, nasprotuje ji le 19 % sodelujočih v raziskavah Eurobarometra.

NEMČIJA

Mednarodni migrantski stalež (2017): 12.165.083 oz. 14,8 % celotnega prebivalstva

Javnomnenjska razvrstitev tematik EU: migracije (47 %), terorizem (29 %), javne finance (22 %)

Javnomnenjska razvrstitev nacionalnih tematik: migracije (40 %), izobraževalni sistem (22 %), terorizem ter okoljska, podnebna in energetska vprašanja (20 %)

Gallupov indeks odprtosti za sprejem migrantov: 7,09/9

Podpora desnima ekstremističnima strankama (AfD in NPD) na zadnjih volitvah: 12,6 %

Podpora skupni evropski migracijski politiki: 85 %

Nemčija sicer dosega nadpovprečen delež mednarodnega migrantskega staleža, ki pa je še vseeno nižji od kar petih držav članic EU. Omenjeno poudarjam, saj naj bi bila Nemčija, sodeč po medijskih poročanjih, med članicami EU največja podpornica množičnih migracij. Slednje dokazuje tudi eden izmed višjih Gallupovih indeksov. Nemčija je poleg Avstrije edina država, ki na obeh ravneh (EU in nacionalna) migracijsko problematiko uvršča na prvo mesto. To je na eni strani mogoče pojasniti z naraščanjem števila sprejetih migrantov in na drugi tudi s podporo desnemu populizmu in ekstremizmu v državi (vse do vstopa v Bundestag), navkljub strogi zakonski ureditvi tega področja, ki temelji na izkušnji iz časa 2. svetovne vojne. Nemčija v veliki meri soglaša s skupno evropsko migracijsko politiko in ji podeljuje drugo najvišjo podporo med članicami, nasprotuje ji le 13 % sodelujočih v raziskavah Eurobarometra.

NIZOZEMSKA

Mednarodni migrantski stalež (2017): 2.056.520 oz. 12,1 % celotnega prebivalstva
Javnomnenjska razvrstitev tematik EU: migracije (50 %), terorizem (34 %), kriminal (27 %)
Javnomnenjska razvrstitev nacionalnih tematik: zdravstveno in socialno varstvo (54 %), okoljska, podnebna in energetska vprašanja (32 %), migracije (24 %)
Gallupov indeks odprtosti za sprejem migrantov: 7,46/9
Podpora desni ekstremistični stranki (PVV) na zadnjih volitvah: 13 %
Podpora skupni evropski migracijski politiki: 83 %

POLJSKA

Mednarodni migrantski stalež (2017): 640.937 oz. 1,7 % celotnega prebivalstva
Javnomnenjska razvrstitev tematik EU: migracije (54 %), terorizem (52 %), javne finance (11 %)
Javnomnenjska razvrstitev nacionalnih tematik: naraščajoče cene/inflacija/življenjski stroški (37 %), zdravstvena in socialna varnost (34 %), pokojnine (22 %), migracije (13 %)
Gallupov indeks odprtosti za sprejem migrantov: 3,31/9
Podpora desni ekstremistični stranki (PiS in KNP oz. KORWIN) na zadnjih volitvah: 37,6 %
Podpora skupni evropski migracijski politiki: 47 %

Nizozemska dosega relativno povprečen delež mednarodnega migrantskega staleža, na ravni EU uvršča migracije na sam vrh po pomembnosti tematik, znotraj države pa na 3. mesto. Nizozemska dosega visok Gallupov indeks, hkrati se krepi polarizacija javnega mnenja ter podpora desni populistični stranki PVV, ki poleg protipriseljenske politike (predvsem iz muslimanskih držav) zastopa tudi interese za izstop iz EU. Jasen prikaz polarizacije je mogoč tudi skozi tretjo najvišjo podporo med državami članicami EU, ki jo dosega skupna evropska migracijska politika na Nizozemskem, politiki nasprotuje le 15 % sodelujočih v raziskavah Eurobarometra.

Poljska z najnižjim, rekordnim deležem mednarodnega migrantskega staleža med državami članicami, migracije označuje kot ključno nevarnost za EU. Sklepati je mogoče, da jih zato tudi ne dopuščajo v enaki meri kot druge članice. Poljska torej ni odprta za sprejem migrantov in dosega razumljivo nizek Gallupov indeks. Hkrati se znotraj države krepi podpora vladajoči desni populistični stranki, ki na ravni EU dosega drugo najvišjo podporo, takoj za sorodno madžarsko stranko, ter odraža veliko stopnjo nestrpnosti do priseljencev iz tujih držav. Skupna evropska migracijska politika ima na Poljskem tretjo najnižjo podporo, nasprotuje ji kar 43 % sodelujočih v raziskavah Eurobarometra. Tudi sicer v državi prevladuje občutek, da politični veljaki pri oblikovanju politik preveč popuščajo Berlinu in Bruslju. Omenjeno pojasnjuje, zakaj se Poljska, na račun EU, ni pripravljena odreči avtonomnosti tega področja.

PORTUGALSKA

Mednarodni migrantski stalež (2017): 880.188 oz. 8,5 % celotnega prebivalstva

Javnomnenjska razvrstitev tematik EU: terorizem (56 %), migracije (20 %), javne finance (14 %)

Javnomnenjska razvrstitev nacionalnih tematik: brezposelnost (42 %), zdravstveno in socialno varstvo (22 %), gospodarstvo (21 %), migracije na 9. mestu (4 %)

Gallupov indeks odprtosti za sprejem migrantov: 6,65/9

Desna ekstremistična stranka ni prepoznana.

Podpora skupni evropski migracijski politiki: 67 %

Portugalska z nizkim deležem mednarodnega migrantskega staleža, migracije na ravni EU uvršča na 2. mesto, znotraj lastne meje pa na rekordno nizko 9. mesto. Država si namreč še ni povsem opomogla od zadnje ekonomske krize, zato prevladujejo tematike za učinkovito rekonstrukcijo gospodarsko-političnih razmer. Rezultat bi lahko argumentirali tudi s staranjem prebivalstva, zaradi česar so tujci na Portugalskem dobrodošla delovna sila, kar kaže tudi visok Gallupov indeks. Izhajajoč iz navedenega ni presenetljivo, da desni populizem ali ekstremizem v državi ni razvit, skupna evropska migracijska politika pa ima na Portugalskem povprečno stopnjo podpore in dosega 21% nasprotovanje sodelujočih v raziskavah Eurobarometra.

ROMUNIJA

Mednarodni migrantski stalež (2017): 370.753 oz. 1,9 % celotnega prebivalstva

Javnomnenjska razvrstitev tematik EU: terorizem (41 %), migracije (36 %), kriminal in gospodarstvo (13 %)

Javnomnenjska razvrstitev nacionalnih tematik: naraščajoče cene/inflacija/življenjski stroški (30 %), gospodarstvo (29 %), zdravstveno in socialno varstvo (25 %), migracije na 9. mestu (6 %)

Gallupov indeks odprtosti za sprejem migrantov: 2,93/9

Desna ekstremistična stranka ni prepoznana.

Podpora skupni evropski migracijski politiki: 61 %

Romunija med državami članicami dosega drugi najnižji delež mednarodnega migrantskega staleža ter migracije, tako na ravni EU kot znotraj lastne meje, uvršča enako kot njena predhodnica (2. in 9. mesto). Nasprotno je Romunija, skladno z odstotkom celotnega prebivalstva, ki ga predstavljajo migracije, dosegla razumljivo nizek Gallupov indeks. Desni populizem ali ekstremizem kljub temu ni razvit, saj državna politika, v kateri so nativistične značilnosti bolj ali manj vsesplošno prisotne, uspešno sledi javnemu mnenju, zato ni potrebe po skrajni politični opciji. Skupna evropska migracijska politika ima v Romuniji nizko stopnjo podpore, nasprotuje ji kar 31 % sodelujočih v raziskavah Eurobarometra.

SLOVAŠKA

Mednarodni migrantski stalež (2017): 184.642 oz. 3,4 % celotnega prebivalstva

Javnomnenjska razvrstitev tematik EU: migracije in terorizem (43 %), kriminal (17 %), javne finance (16 %)

Javnomnenjska razvrstitev nacionalnih tematik: naraščajoče cene/inflacija/življenjski stroški (37 %), zdravstveno in socialno varstvo (29 %), brezposelnost (21 %), migracije na 6. mestu (11 %)

Gallupov indeks odprtosti za sprejem migrantov: 1,83/9

Podpora desnima ekstremističnima strankama (SNS in L'SNS) na zadnjih volitvah: 16,6 %

Podpora skupni evropski migracijski politiki: 53 %

Slovaška dosega enega izmed najnižjih deležev mednarodnega migrantskega staleža, posledično na nacionalni ravni migracij ne uvršča med prioritete tematike. Drugi najnižji Gallupov indeks dokazuje veliko težnjo državljanov po nespremenjenem stanju, kar kaže na usklajenost delovanja vlade s splošnim javnim mnenjem državljanov, posledično ima seveda skupna evropska migracijska politika na Slovaškem nizko stopnjo podpore, nasprotuje ji namreč kar 35 % sodelujočih v raziskavah Eurobarometra. Omenjeno vsekakor lahko povezujemo z naraščanjem podpore desnima ekstremističnima strankama SNS in L'SNS na Slovaškem, kjer – sodeč po rezultatih Eurobarometra – enačijo pomembnost migracij in terorizma. Sicer usmerjenost političnih strank na levo-desni pol ne igra bistvene vloge, splošno politično razpoloženje je namreč, skladno z javnim mnenjem, protimigracijsko.

SLOVENIJA

Mednarodni migrantski stalež (2017): 244.790 oz. 11,8 % celotnega prebivalstva

Javnomnenjska razvrstitev tematik EU: terorizem (46 %), migracije (43 %), javne finance (14 %)

Javnomnenjska razvrstitev nacionalnih tematik: zdravstvena in socialna varnost (38 %), brezposelnost (29 %), gospodarstvo (24 %), migracije na 7. mestu (9 %)

Gallupov indeks odprtosti za sprejem migrantov: 4,42/9

Desna ekstremistična stranka ni prepoznana.

Podpora skupni evropski migracijski politiki: 72 %

Slovenija s povprečnim deležem mednarodnega migrantskega staleža migracije po pomembnosti na nacionalni ravni uvršča podobno nizko, na evropski pa na 2. mesto. Sodeč po nižjem Gallupovem indeksu, povečanje deleža migrantov v državi ni zaželeno, kar je bilo razvidno tudi ob razpravi o uvedbi obveznih kvot pri prerazporeditvi beguncev. Omenjeno lahko argumentiramo predvsem skozi strah pred ponovnim finančnim kolapsom države (s ponovitvijo obdobja povečane brezposelnosti) ob prihodu večjega števila migrantov. Desni populizem ali ekstremizem na podlagi tega v državi ni razvit. Skupna evropska migracijska politika ima v Sloveniji nadpovprečno stopnjo podpore, nasprotuje ji 24 % sodelujočih v raziskavah Eurobarometra.

ŠPANIJA

Mednarodni migrantski stalež (2017): 5.947.106 oz. 12,8 % celotnega prebivalstva
Javnomnenjska razvrstitev tematik EU: terorizem (48 %), migracije (26 %), gospodarstvo (20 %)
Javnomnenjska razvrstitev nacionalnih tematik: brezposelnost (58 %), gospodarstvo (34 %), terorizem (13 %), migracije na 7. mestu (7 %)
Gallupov indeks odprtosti za sprejem migrantov: 7,44/9
Desna ekstremistična stranka ni prepoznana.
Podpora skupni evropski migracijski politiki: 88 %

Španija dosega nadpovprečen delež mednarodnega migrantskega staleža, vendar tudi enega višjih Gallupovih indeksov. Migracije med tematikami EU uvrščajo na 2. mesto, med nacionalnimi pa na 7. Španija se je v zadnjem času ukvarjala predvsem z notranjepolitično problematiko, tj. razglasitev neodvisnosti Katalonije, ki je sledila že tako intenzivni gospodarski krizi. Čeprav je prisotna skrb glede terorizma, se migracij Španci ne bojijo in desni populizem ali ekstremizem v državi ni razvit ali zaželen zaradi strahu pred ponovitvijo fašistične izkušnje. Poleg tega populistične vsebine uspešno izkorišča močna levica. Španija je sicer glavna zagovornica skupne evropske migracijske politike, ki ji nasprotuje le rekordnih 8 % sodelujočih v raziskavah Eurobarometra.

ŠVEDSKA

Mednarodni migrantski stalež (2017): 1.747.710 oz. 17,6 % celotnega prebivalstva
Javnomnenjska razvrstitev tematik EU: migracije (45 %), podnebne spremembe (37 %), terorizem (27 %)
Javnomnenjska razvrstitev nacionalnih tematik: zdravstveno in socialno varstvo (40 %), okoljska, podnebna in energetska vprašanja (31 %), migracije (27 %)
Gallupov indeks odprtosti za sprejem migrantov: 7,92/9
Podpora desni ekstremistični stranki (SD) na zadnjih volitvah: 12,9 %
Podpora skupni evropski migracijski politiki: 79 %

Švedska dosega tretji najvišji delež mednarodnega migrantskega staleža, pred njo sta le že izpostavljena Luksemburg in Avstrija. Kljub temu ima najvišji Gallupov indeks med državami članicami EU. Švedska na splošno posveča veliko pozornosti uresničevanju socialne države ter reševanju podnebnih vprašanj, zato je razumljivo, da je tovrsten odnos preslikala tudi v migracijsko politiko, ki jo ocenjuje kot eno izmed ključnih tematik, potrebnih obravnave, tako znotraj države (3. mesto) ter še bolj v okviru EU (1. mesto). Omenjeno izvaja v skladu s skupno evropsko migracijsko politiko, ki jo nadpovprečno podpira, nasprotuje ji le 20 % sodelujočih v raziskavah Eurobarometra. Presenetljivo je, da navkljub prizadevanjem za minimaliziranje moči desni populistični ali ekstremistični stranki narašča podpora. Tudi tu se torej opaža polarizacija, vsesplošno značilna za EU.

VELIKA BRITANIJA

Mednarodni migrantski stalež (2017): 8.841.717 oz. 13,4 % celotnega prebivalstva
Javnomnenjska razvrstitev tematik EU: migracije (32 %), terorizem (31 %), gospodarstvo (23 %)
Javnomnenjska razvrstitev nacionalnih tematik: zdravstveno in socialno varstvo (30 %), terorizem (25 %), rastoče cene/inflacija/življenjski stroški ter okoljska, podnebna in energetska vprašanja (21 %), migracije (20 %)
Gallupov indeks odprtosti za sprejem migrantov: 6,61/9
Podpora desni ekstremistični stranki (UKIP) na zadnjih volitvah: 1,8 %
Podpora skupni evropski migracijski politiki: 58 %

Velika Britanija dosega nadpovprečen delež mednarodnega migrantskega staleža, migracije na ravni EU uvršča na sam vrh pomembnih tematik, na nacionalni ravni pa prevladujejo druge skrbi. Gallupov indeks je v Veliki Britaniji visok in tudi podpora desni populistični stranki je strmo upadla. Z Brexitom je v Veliki Britaniji desna populistična stranka prvič določila politično usmeritev države, glede na volilni rezultat pa je mogoče sklepati, da gre za spoznanje zmote pri odločitvi, kar se izraža v posledičnem nezaupanju stranki, ki jih je k temu spodbudila. Postopke izstopa spremljajo spoznanja o prednostih članstva v evropski skupnosti, vendar to ni zmanjšalo nezaupanja v EU, kar je razvidno v podpovprečni podpori skupni evropski migracijski politiki, nasprotuje ji kar 33 % sodelujočih v raziskavah Eurobarometra.

Korelacija med množičnimi migracijami, tj. preučevanim dejavnikom vpliva na povečanje antimigrantskih stališč ter na vzpon podpore desnim ekstremističnim političnim strankam, je med državami članicami EU vsekakor prisotna. Vendar ni mogoče vleči jasnih linearnih vzporednic med deležem mednarodnega migrantskega staleža, Gallupovim indeksom in rezultati volitev. Navkljub obstoju povezave se ta odraža na različne načine, odvisno od individualne nacionalne preteklosti, geografske lege, obdobja pristopa v EU, gospodarsko-političnih razmer v preučevani državi, polarizacije stališč državljanov, karizmatičnosti vodje posamezne desne ekstremistične politične stranke itd. Vsaka država je tako svet zase, pri upoštevanju vseh specifičnih in najrazličnejših dejavnikov pa se je mogoče hitro izgubiti v podrobnostih.

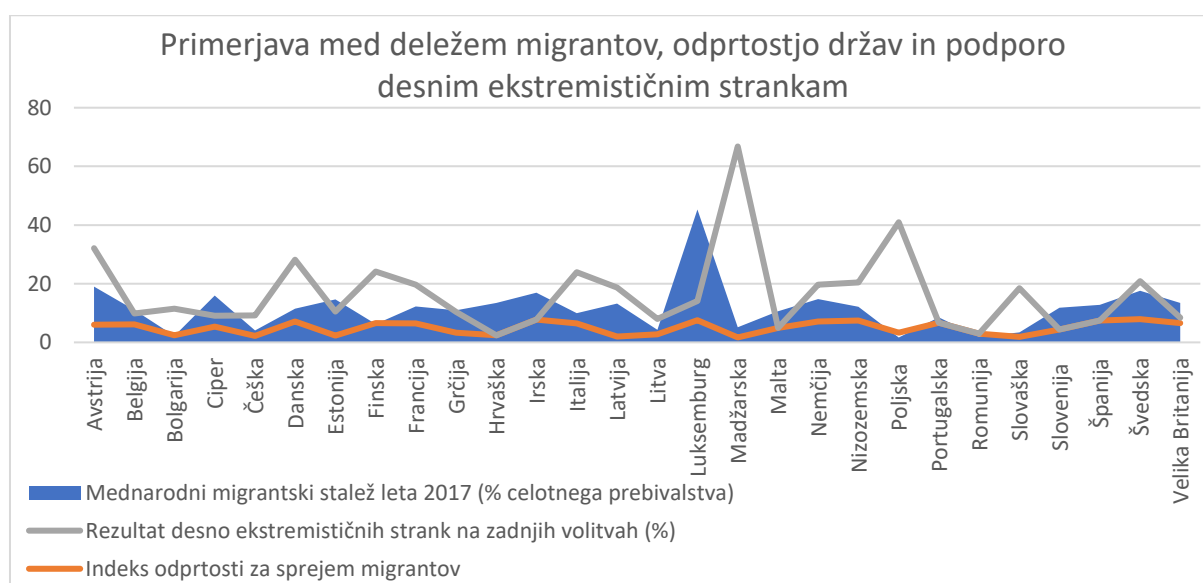
7 SKLEPNA OCENA

7.1 Ključne ugotovitve, soočene z zastavljeno hipotezo

Skupno doživlja EU jasen porast desnih ekstremističnih tendenc. Bloombergova analiza (Tartar, 2017) volilnih rezultatov po desetletjih in v 22 evropskih državah razkriva, da podpora desnim ekstremističnim strankam v zadnjih 30 letih ni bila nikoli tako visoka. Te stranke so na zadnjih parlamentarnih volitvah v svojih državah dosegle povprečno skoraj 16 % glasov, kar je več kot 11 % v prejšnjem desetletju in 5 % leta 1997.

Izhajajoč iz podobnih raziskav, je bil namen mojega magistrskega dela primerjava in analiza ekstremističnega volilnega vedenja v državah članicah EU preko ideoloških in nacionalnih meja ter v povezavi z dejavnikom vpliva njihovega uspeha, tj. migracijami, ki jih države članice soglasno prepoznavajo kot eno izmed dveh najbolj perečih tematik znotraj EU (v 13 primerih prvo mesto zaseda terorizem). Posledično se je moje raziskovalno vprašanje glasilo: **"Kakšna je povezava med obsegom migracij in vzponom ekstremističnih strank ali ekstremističnih stališč?"** Pri analizi rezultatov Slike 7.1, ki ponuja odgovor nanj, se bom sklicevala na povprečne vrednosti mednarodnega migrantskega staleža kot odstotka celotnega prebivalstva (11,9 %), Gallupovega indeksa odprtosti za sprejem migrantov (5,92) ter doseženega rezultata desnih ekstremističnih strank na zadnjih volitvah (15,3 %).

Slika 7.1: Primerjava migrantske in desne ekstremistične situacije po državah

Vir: prirejeno po UN DESA (2017); Esipova in drugi (2017); "Parties and elections in Europe" (b. d.).

Prikazana je večinska (v 19 državah) skladnost med pripravljenostjo državljanov za sprejem migrantov in dejanskim obsegom migracij po državah. Možnost povišanja deleža migrantov glede na stališča državljanov je prisotna v Belgiji, Italiji ter na Danskem, Finskem in Portugalskem. Po drugi strani bi bilo glede na Gallupov indeks potrebno migrantski stalež omejiti v Estoniji, Latviji ter na Cipru in Hrvaškem.

Države, ki se nahajajo pod povprečno migracijsko vrednostjo, so Belgija, Bolgarija, Češka, Danska, Finska, Grčija, Madžarska, Italija, Litva, Malta, Poljska, Portugalska, Romunija, Slovaška in Slovenija. Od naštetih 15 držav le v štirih (Malta, Portugalska, Romunija in Slovenija) ni desne ekstremistične stranke. Medtem ko se preostali dve državi (Hrvaška in Španija) brez zastopanosti skrajne desnice nahajata le nekoliko nad povprečjem, je presenetljiv pojav na Irskem, ki se s svojimi 16,9 % uvršča na 4. mesto po odstotku migrantov glede na celotno prebivalstvo. Ta fenomen je mogoče pojasniti s politično preteklostjo Irske, zaradi katere je prisoten globoko zakoreninjen strah pred ekstremizmom, ki ga obstoječa migrantska problematika v Evropi ne more zamajati. V sedmih državah članicah EU torej povezave z vzponom ekstremističnih strank ni bilo mogoče preverjati, saj ni podatka o njihovem obstoju, ki bi ga ustrezno potrdili področni strokovnjaki. Hooghe in Marks (2017) pa pojasnjujeta, da se konzervativne stranke na Portugalskem, Irskem, v Španiji in Sloveniji močno nagibajo proti desnemu populizmu. Najmanjši vpliv premore ekstremizem na Iberskem polotoku, preseneča predvsem neobstoj ekstremističnih strank v Španiji in na Malti, ki sta bili vstopni državi na zahodni in osrednji sredozemski migrantski poti. Ti dve poti sicer resda nista bili enako obremenjeni kot druge, vendar je rezultat kljub temu vreden poudarka.

Edini državi, v katerih sta obe vrednosti nadpovprečno visoki, sta Avstrija in Latvija, usklajenost obeh spremenljivk (tokrat pod povprečjem) pa je tudi v Belgiji, Bolgariji, Grčiji, Litvi ter na Češkem. Vendar pri preučevanju povezave med deležem migrantskega staleža in podporo desnim ekstremističnim političnim strankam ocenjujem, da statičnost podatkov v določenem letu ne zadostuje, zato jo bom predstavila v smislu rastoče ali upadajoče povezave med spremenljivkama. Od skupno 28 držav članic EU in približno 250 podnacionalnih regij je približno polovica doživela dvig in polovica padec skupnega deleža skrajnih desnih glasov. V 13 državah je mogoče opaziti povezavo med naraščanjem migrantskega staleža in podpore ekstremističnim političnim strankam, pri čemer obe spremenljivki upadata v Franciji, Litvi in Luksemburgu ter naraščata v Avstriji, Bolgariji, Italiji, Nemčiji ter na Češkem, Danskem, Nizozemskem, Poljskem, Slovaškem in Švedskem. Večja moč desnih ekstremističnih strank se opaža v državah vzhodne in srednje Evrope s krajšim obdobjem članstva v EU kakor v

starejših članicah zahodne Evrope. Omenjeno bi lahko utemeljili z izkušnostjo slednjih pri soočanju z migrantsko problematiko kakor tudi s prisotnostjo strahu mladih demokracij pred izgubo obstoječega napredka zaradi novih ovir na poti k razvoju lastnih držav. Pri tem naj omenim še, da je opazna tudi vzporedna povezava med dolžino članstva v EU in starostjo desnih ekstremističnih strank, z izjemo Nizozemske, Bolgarije, Madžarske in Slovaške¹⁰⁵, ter večinoma tudi z višjo podporo volivcev. Novejše, reformirane ali zavezniške povezave so namreč večinoma prejele manj glasov volivcev kakor uveljavljene stranke z že pridobljeno relativno stabilno podporo (zaupanjem) volivcev. V zahodnih državah je bilo opaziti soodvisnost med desnim opredeljevanjem državljanov in zavračanjem demokratičnih načel, v novih vzhodnejših demokracijah pa se je vzorec nanašal predvsem na nezadovoljstvo z izkušnjo demokratičnega sistema. V obeh primerih se stranke oddaljujejo od nacističnih vrednot ter svoj obstoj utemeljujejo kot odgovor na zaskrbljujoče politične razmere v Evropi. Države srednje vzhodne Evrope (višegrajske četverice) sicer dosegajo nižji delež migrantskega staleža kot druge članice EU, vendar izražajo izjemno visoko podporo desnim ekstremističnim strankam, kar je zanimiv oz. zgodovinsko ironičen pojav, upoštevajoč dejstvo, da so si ravno ti državljani v času hladne vojne tudi sami prizadevali za pobeg preko zidov na Zahod in v smer lepše prihodnosti.

Med preostalimi osmimi državami je upad podpore ekstremističnim političnim strankam zaznati v Belgiji, ki ohranja enak migrantski stalež, ter v državah z naraščajočim deležem, tj. v Veliki Britaniji na Finskem ter Madžarskem. Zadnji rezultat pa je nekoliko varljiv, saj predstavlja seštevek volilnih izidov tako zmernejše stranke KDNP, ki ji podpora upada, kot tudi bolj ortodoksne stranke JOBBIK, ki ji podpora narašča. Ob pogledu predvsem na vzhodno Evropo je ravno Madžarska zaskrbljujoč primer radikalizacije politične kulture zaradi vpliva desnih ekstremistov. Neofašizem je namreč dosegel 20,2% podporo volivcev, posledično so se ekstremistične pozicije hitro vključile tudi v politiko vladajoče stranke Fidesz, premier Orbán bi tako skoraj ukinil svobodo tiska in sovražnost do Romov spremenil v državno politiko (Pausch, 2015).

Nasprotno na Cipru, v Estoniji, Latviji ter Grčiji upada migrantski stalež, podpora ekstremističnim političnim strankam pa je kljub temu v vzponu. Slednje pomeni, da lahko preučevane politične stranke uspejo, ne glede na dejansko obstoječo politiko priseljevanja v

¹⁰⁵ Nizozemska predstavnica je bila ustanovljena leta 2006, preostale tri države pa imajo po eno starejšo in eno mlajšo desno ekstremistično stranko. Pri opredeljevanju strank sem, enako kakor pri določitvi starosti članstva v EU, za mejnik določila leto 2000.

določeni državi. Mogoča bi bila sicer domneva, da so v državah z visoko podporo desnim ekstremističnim strankam in nizkim deležem migrantov težave, povezane s priseljevanjem, toliko bolj obremenjujoče (zaradi neustreznega državnega saniranja), vendar tega ni mogoče potrditi z merljivo povezavo med ksenofobijo, ki naj bi bila temelj tovrstnih strank, ter dejansko prisotnostjo tujcev v državi.

Korelacijo med pripravljenostjo za sprejem migrantov in podporo desnim ekstremističnim strankam lahko prepoznamo na Madžarskem, v Latviji, na Poljskem in Slovaškem, kjer sta prisotni podpovprečna odprtost in nadpovprečna skrajna desna orientacija, ter na Irskem, Nizozemskem, Portugalskem, v Belgiji, Franciji, Nemčiji, Luksemburgu in Španiji, kjer je ravno obratno. Skupno je torej predpostavljeno korelacijo mogoče prepoznati v vsega 11 od 28 držav članic EU, kar ne zadostuje za njeno potrditev.

Bauer (2016, str. 17) omenja, da kot analogija znanemu pojavu "protisemitizma brez judov" obstaja tudi fenomen "rasizma in ksenofobije brez tujcev". FPÖ tako na primer dosega najboljše rezultate v dunajskih okrožjih, ki jih še vedno večinoma naseljujejo "pravi Avstrijci". Toda še vedno se je potrebno zavedati, da je uspeh strank skrajne desnice v veliki meri mogoče pripisati karizmatičnosti njihovih vodij.

S tem sem sklenila krog in zaključila z analizo vpliva migracij na vzpon ekstremističnih političnih strank v EU. Na tej točki ugotavljam, da svoje predpostavljene hipoteze: **"Množične migracije botrujejo večanju podpore desnim ekstremističnim političnim strankam."**, ki je sicer najlepše izražena v Grčiji in Italiji, ne morem v celoti potrditi. Vsekakor je povezava večinsko prisotna, a v določenih primerih vseeno prihaja do odstopanja, saj množične migracije niso edini dejavnik, ki vpliva na povečevanje podpore desnim ekstremističnim političnim strankam. Današnje manifestacije ekstremističnih in populističnih tokov so tudi sicer vse bolj zabrisane. Ob tem ko sta npr. predstojnika populizma Jean - Marie Le Pen und Jörg Haider desetletja negovala odkrit protisemitizem in zgodovinski revizionizem ter se nahajala na ekstremnem robu, njune stranke danes "razstrupljajo" svoj sloves. Na drugi strani konvencionalne stranke v boju za oblast posnemajo njim netipično desno orientirano retoriko.

7.2 Priporočila za prihodnost EU na tem področju

Pomembno je poudariti, da migracije predstavljajo le enega izmed dejavnikov, ki vplivajo na vzpon desnih ekstremističnih strank, zato jih ne smemo označevati le kot protimigracijske stranke, njihove aktivnosti so namreč lahko usmerjene proti poljubnim manjšinam. Poleg tega se je nujno potrebno zavedati, da specifične posameznih držav onemogočajo enotni odgovor.

Kakor koli, migracije in migracijska politika so v ospredju predvsem od zadnje begunske krize, ki je prizadela EU v letu 2015. Sam namen njihovega naslavljanja, poudarjanje razlikovanja od določenih manjšin in sočasna krepitev lastne identitete pa so univerzalne prvine obravnavanih strank. Negativnost desnih ekstremističnih strank, temeljna opozicija, samoizolacija in izključenost so trdna podlaga za njihov dolgoročni obstoj. Upoštevajoč Bauerja (2016, str. 17), je najučinkovitejši mehanizem za zniževanje njihove moči poziv k odgovornosti z omogočeno relativno pomembno vlogo, saj so ravno točke, s katerimi se okoriščajo v političnem vsakdanjiku njihove permanentne volilne kampanje, hkrati njihova največja slabost. Če bo omogočena realizacija njihovih obljub, se bodo izkazale za prazne ali pa se bodo zatekle k realističnim, bolj zmernim političnim rešitvam, s tem pa izgubile podporo med volivci. Po drugi strani seveda obstaja povezava med socialno-ekonomskim položajem države ter odkritim manifestiranjem skrajne desnice. Če ne pride do večjih sistemskih sprememb ter državi uspe zadržati stabilno gospodarsko rast in ustrezno socialno varnost, desni ekstremizem nima dovolj moči za izbruh (Čulaja, 2003, str. 14).

Vzpon desnega ekstremizma kot takega ne predstavlja dejanske politične nevarnosti, bolj problematična sta zatekanje k nacionalističnim mitom ter dejstvo, da njegovo populistično retoriko in politiko posnemajo tudi druge politične stranke. To ga namreč ne samo prikaže v avtentičnejši in prepričljivejši luči, ampak sočasno podeljuje predsodkom in rasističnemu tonu navidezno legitimnost. Šok in ogorčenje sta vsekakor napačna odziva na trend volilnih izidov v EU tudi zato, ker jima logično sledi normalizacija in integracija skrajne desne retorike v politični vsakdanjik, strankam pa pripisuje substanco (četudi negativno), ki je v resnici ne premorejo. Ustreznejši odziv na prisotnost desnega ekstremizma v nacionalnih ali evropskem parlamentu oz. njegovo večjo opaznost v političnem prostoru je aktivni odpor na vseh ravneh: od uradne politike, ki ne popušča populistični skušnjavi, medijev, ki se odpovedo senzacionalističnemu poročanju o skrajno desnem populizmu ter se vrnejo k vsebinski kritiki in izpostavljanju manka konstruktivnih rešitev, do posameznih državljanov, ki se odločneje povežejo v protinacionalistično zavezništvo. Takšna mobilizacija in

organizacija sta še toliko lažji v državah, kjer desni ekstremizem de facto še nima moči in vpliva. Samo konkretne emancipatorne politične ideje se lahko učinkovito postavijo po robu populistični skušnjavi, tudi najmanjše spogledovanje z njenimi metodami in retoriko jo le še krepi. Tomšič (2017) ugotavlja, da trend volilnih izidov ni usoden ali nepovraten ter ga ne smemo razumeti kot začetek udejanjanja nekega vnaprej napisanega zgodovinskega scenarija, po katerem bo desni ekstremizem v prihodnosti prevzel oblast v državah članicah EU in obnovil ekstremizem iz časov tretjega rajha. Desne ekstremistične stranke namreč ne premorejo resne politično-ekonomske alternative in so bile, ob prevzemu oblasti ali nahajanja blizu nje, primorane izvajati neoliberalne programe, četudi jim ponekod uspe nekoliko preobraziti vladajoče neoliberalne sile v smer zaostrenega nacionalizma.

Kakor koli že, predloženo magistrsko delo nakazuje potrebo po večjemu posluhu obstoječih oblasti za svoje ljudstvo, tako v smislu sledenja javnemu mnenju kakor tudi z izboljšanim, poenostavljenim komunikacijskim kanalom, transparentnim delovanjem in zmanjšanjem odvečne birokracije. Na ta način je mogoče predvidevati, da se bodo volivci prenehali zatekati k skrajnim, dostopnejšim alternativam ter bodo svojo voljo uveljavljali v okviru ustaljenih, bolj demokratičnih političnih strank. Te morajo opustiti svoja pogosta notranja trenja in neenotnost ter predvsem "togost" političnih stališč in se prilagoditi družbenim spremembam z upoštevanjem transnacionalnega neskladja (vprašanja, povezana z EU¹⁰⁶ in migracijami, ki se sicer lahko nahajajo daleč od njihovega programskega jedra, a jih konkurenčne desne ekstremistične stranke učinkovito uporabljajo, zato zaostajanje ni priporočljivo) (Hooghe in Marks, 2017). Hkrati je za zmanjšanje privlačnosti ekstremizma potrebno spodbuditi razpravo o obnovi demokracije, tako na državnem kot tudi na evropskem nivoju, ter za spremembo v strateškem razmišljanju in doseganje bolj kontekstualnih regulacij globalizacijskih procesov uporabiti alternativne rešitve. V proces socialnega učenja je smiselno vključiti tudi izkušnje ter rezultate teoretične in empirične analize desnega ekstremizma (Adam, 2017).

¹⁰⁶ V času evroskepticizma so na primer še vedno podpirale evropsko integracijo, posledično je konvencionalnim strankam podpora padla s 75 % na prvih nacionalnih volitvah po letu 2000 na 64 % na zadnjih volitvah pred januarjem 2017.

8 VIRI

1. Adam, F. (2017). Populizem in identitetna politika proti globalizaciji in neoliberalizmu. *Teorija in praksa*, 54(6), 1064–1075.
2. Arnold, P. (2014). *Vpliv gospodarske krize na iregularne migracije v Evropski uniji* (diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/arnold-petra.pdf>
3. Arzheimer, K. (2006). Berühren sich die Extreme? Ein empirischer Vergleich von Personen mit extrem linken und extrem rechten Einstellungen in Europa. V U. Backes in E. Jesse (ur.), *Gefährdungen der Freiheit. Extremistische Ideologien im Vergleich* (str. 253–281). Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht
4. Arzheimer, K. in Carter, E. (2006). Political opportunity structures and right-wing extremist party success. *European Journal of Political Research*, 45(3), 419–443.
5. Backes, U. in Jesse, E. (2006). *Gefährdungen der Freiheit. Extremistische Ideologien im Vergleich*. Göttingen: Vandenhoeck&Ruprecht.
6. Bauer, W. T. (2016). *Rechtsextreme und rechtspopulistische Parteien in Europa*. Wien: Österreichische Gesellschaft für Politikberatung und Politikentwicklung. Dostopno prek http://politikberatung.or.at/fileadmin/_migrated/media/Rechtspopulismus_01.pdf
7. Bebler, A. (2007). *Uvod v evropske integracije*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
8. Bevc, M., Zupančič, J. in Lukšič - Hacin, M. (2004). *Migracijska politika in problem bega možganov*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja in Inštitut za narodnostna vprašanja.
9. Blažič, J. in Žagar, K. (2013a). *Delovanje ekstremističnih organizacij*. Ljubljana: Državni zbor RS, Raziskovalno-dokumentacijski sektor.
10. Blažič, J. in Žagar, K. (2013b). *Ekstremistične organizacije – normativna ureditev*. Ljubljana: Državni zbor RS, Raziskovalno-dokumentacijski sektor.

11. Bobbio, N. (1995). *Desnica in leвица: Razlogi in pomeni političnega razlikovanja*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
12. Boswell, C. (2002, februar). EU Immigration and asylum policy: From Tampere to Laeken and beyond. *The Royal Institute of International Affairs, Briefing Paper, New Series*, (30), 1–3. Dostopno prek <http://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Europe/eu.pdf>
13. Brezigar, B. (2017, 22. december). Volitve v Kataloniji: Puigdemontova četvorna zmaga. *Večer*. Dostopno prek <https://www.vecer.com/volitve-v-kataloniji-puigdemontova-cetvorna-zmaga-6372822>
14. Callens, M. S. (2017). *Integration policies and public opinion in Europe: in conflict or in harmony?* Predstavljeno na dogodku Attitudes towards immigration in Europe: myths and realities, Brussels, Belgium, June 19th. Dostopno prek https://www.europeansocialsurvey.org/docs/findings/IE_Handout_FINAL.pdf
15. Chakelian, A. (2017, 8. marec). Rise of the nationalists: a guide to Europe's far-right parties. *New Statesman*. Dostopno prek <https://www.newstatesman.com/world/europe/2017/03/rise-nationalists-guide-europe-s-far-right-parties>
16. Cinac, Z. E. (2003). *Ilegalne migracije kot varnostni problem v Republiki Sloveniji* (diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Cinac-Zehra-Eka.PDF>
17. Čibej, B. (2015, 25. junij). Vračanje železnih zaves. *Delo*. Dostopno prek <http://www.delo.si/mnenja/komentarji/vracanje-zeleznih-zaves.html>
18. Čulaja, V. (2003). *Ekstremna desnica v zahodni Evropi* (diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Culaja-Vesna.PDF>
19. Dennison, J. (2017). *Explaining variation in attitudes to immigration in Europe*. Predstavljeno na dogodku Attitudes towards immigration in Europe: myths and realities, Brussels, Belgium, June 19th. Dostopno prek https://www.europeansocialsurvey.org/docs/findings/IE_Handout_FINAL.pdf

20. Esipova, N., Fleming, J. in Ray, J. (2017). *New index shows least-, most-accepting countries for migrants*. Washington, D.C.: Gallup world poll. Dostopno prek <http://news.gallup.com/poll/216377/new-index-shows-least-accepting-countries-migrants.aspx>
21. European Commission, Directorate General for Communication. (2017). *Standard Eurobarometer 88: Autumn 2017*. Dostopno prek http://www.poci-compete2020.pt/admin/images/Standard_Eurobarometer_88_UE_dez-2017.pdf
22. European Commission. (2018, 26. marec). *State of play – relocation (press release)*. Dostopno prek https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/press-material/docs/state_of_play_-_relocation_en.pdf
23. Fink - Hafner, D. (2001). *Politične stranke*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
24. Ford, R. (2017). *Three things I have learned about immigration attitudes*. Predstavljeno na dogodku Attitudes towards immigration in Europe: myths and realities, Brussels, Belgium, June 19th. Dostopno prek https://www.europeansocialsurvey.org/docs/findings/IE_Handout_FINAL.pdf
25. Foster, P. (2016, 19. maj). The rise of the far-right in Europe in not a false alarm. *The Telegraph*. Dostopno prek <https://www.telegraph.co.uk/news/2016/05/19/the-rise-of-the-far-right-in-europe-is-not-a-false-alarm/>
26. FRAN in JORA. (2017). Migratory Map [Zemljevid]. (Merilo ni navedeno). Dostopno prek <http://frontex.europa.eu/trends-and-routes/migratory-routes-map/>
27. Grad, F. (1996). *Volitve in volilni sistem*. Ljubljana: Inštitut za javno upravo.
28. Guibernau, M. (2010). *Migration and the rise of the radical right: Social malaise and the failure of mainstream politics*. London: Policy Network. Dostopno prek <http://www.policy-network.net/publications/3690/Migration-and-the-rise-of-the-radical-right>
29. Hague, R., Harrop, M. in Breslin, S. (1992). *Comparative government and politics*. London: The Macmillan Press Ltd.

30. Hainsworth, P. (ur.). (2000). *The politics of the extreme right: from the margins to the mainstream*. London, New York: Pinter.
31. Hangartner, D. (2017). *Europeans would accept more refugees if the Asylum System were fair*. Predstavljeno na dogodku Attitudes towards immigration in Europe: myths and realities, Brussels, Belgium, June 19th. Dostopno prek https://www.europeansocialsurvey.org/docs/findings/IE_Handout_FINAL.pdf
32. Heywood, A. (2007). *Political ideologies: An introduction*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire, New York: Palgrave Macmillan.
33. Hooghe, L. in Marks, G. (2017). Cleavage theory meets Europe's crises: Lipset, Rokkan, and the transnational cleavage. *Journal of European Public Policy*, 25(1), 109–135. Dostopno prek http://hooghe.web.unc.edu/files/2017/04/Hooghe-Marks-Cleavage-theory-meets-Europes-crises_-Lipset-Rokkan-and-the-transnational-cleavage.pdf
34. International Organization for Migration. (2015). *How the world views migration*. Geneva: IOM's Global Migration Data Analysis Centre. Dostopno prek <https://publications.iom.int/books/how-world-views-migration>
35. International Organization for Migration. (2016). *Key migration terms*. Dostopno prek <https://www.iom.int/key-migration-terms>
36. Južnič, S. (1981). *Novejša zgodovina (izbrana poglavja)*. Ljubljana: Fakulteta za politične vede in novinarstvo.
37. Klinar, P. (1976). *Mednarodne migracije*. Maribor: Obzorja.
38. Kovač, B. (2003). Globalizacija, migracijski tokovi in ekonomski razvoj na obrobju slovenskih migracijskih dilem. V *Migracije - globalizacija - Evropska unija* (str. 43–82). Ljubljana: Mirovni inštitut.
39. Kozorog Blatnik, T. (2013, 5. april). Ekstremizem: kako ga prepoznati in kako kaznovati? *MMC RTV SLO*. Dostopno prek <http://www.rtv slo.si/slovenija/ekstremizem-kako-ga-prepoznati-in-kako-kaznovati/305853>
40. Lednik, V. (2006). *Migracijski tokovi v EU* (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta. Dostopno prek <http://www.cek.ef.uni-lj.si/magister/lednik2927.pdf>

41. Lewandowsky, M. (2016). Rechtspopulismus. *Bundeszentrale für politische Bildung*. Dostopno prek <http://www.bpb.de/politik/extremismus/rechtspopulismus/>
42. Longo, A. (2003). *Azil v luči približevanja Evropski uniji: Raziskava v okviru projekta raziskovalnih štipendij Mirovnega inštituta 2002*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
43. Medved, F. (1998). Izhodišča za oblikovanje politike priseljevanja Republike Slovenije. *Poročevalec Državnega zbora Republike Slovenije*, XXXIV(38), 9–77.
44. Melzer, R. (2016, 30. junij). Was ist rechtspopulistisch, was rechtsextrem? *Spiegel Online*. Dostopno prek <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/rechts-extrem-populistisch-radikal-im-dschungel-der-begriffe-a-1096904.html>
45. Mo. B. (2015, 19. maj). Hollande: Kvota za migrante "ne pridejo v poštev". *Delo*. Dostopno prek <http://www.delo.si/svet/evropa/hollande-kvote-za-migrante-ne-pridejo-v-postev.html>
46. Mo. Z. (2012, 29. oktober). V Litvi po parlamentarnih volitvah menjava oblasti. *Delo*. Dostopno prek <http://www.delo.si/novice/svet/v-litvi-po-parlamentarnih-volitvah-menjava-oblasti.html>
47. Mudde, C. (2000). *The ideology of the extreme right*. Manchester in New York: Manchester University Press.
48. Mülherr, S. (2015, 8. december). Wo Europa nach rechts gerückt ist. *Welt*. Dostopno prek <https://www.welt.de/politik/ausland/article149737321/Wo-Europa-nach-rechts-gerueckt-ist.html>
49. Nielsen, M. (2017, 28. september). Jeder kämpft für sich allein. *Tagesschau.de*. Dostopno prek <https://www.tagesschau.de/ausland/rechte-in-europa-103.html>
50. Norris, P. (2004). *The 'new cleavage' thesis and the social basis of radical right support*. Cambridge: Harvard University. Dostopno prek https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=682682
51. Oberstar, J. (2001). Približevanje Evropski uniji na področju migracij in azila. *Pravna praksa*, 20(37), priloga I–XII.

52. Oberstar, J. (2002). Nekatera aktualna evropska migracijska vprašanja: pravo in praksa držav EU in Slovenije. *Pravna praksa*, 21(550), priloga I–XV.
53. Otto, T. (2017, 25. september). Gerät die Parteiendemokratie aus den Fugen? *Deutschlandfunk Kultur*. Dostopno prek <https://www.telegraph.co.uk/news/2016/05/19/the-rise-of-the-far-right-in-europe-is-not-a-false-alarm/>
54. Paradžik, L. (2005). *Analiza volilnega sistema v Sloveniji, Franciji in ZR Nemčiji* (diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Paradzic-Lucija.PDF>
55. Parties and elections in Europe. (b. d.). Dostopno prek <http://www.parties-and-elections.eu/>
56. Pausch, R. (2015, 4. februar). Europa extrem. *Zeitonline*. Dostopno prek <http://www.zeit.de/feature/populismus-extremismus-europa>
57. Pi. K. in STA. (2017, 21. januar). Evropski skrajni desničarji združeno na pot sprememb. *Delo*. Dostopno prek <http://www.delo.si/svet/globalno/evropski-skrajni-desnicarji-zdruzeno-na-pot-sprememb.html>
58. Poushter, J. (2016, 16. september). *European opinions of the refugee crisis in 5 charts*. Pew Research Centre. Dostopno prek <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2016/09/16/european-opinions-of-the-refugee-crisis-in-5-charts/>
59. Preiskovalna komisija za ugotovitev in oceno delovanja ekstremističnih skupin. (2014). *Bistvene ugotovitve Vmesnega poročila*. Ljubljana: Državni zbor RS.
60. Ramet, P. S. (1999). *The radical right in central and eastern Europe since 1989*. Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press.
61. Raymer, J. in Willekens, F. (ur.). (2008). *International migration in Europe: data, models and estimates*. Chichester, Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
62. Richards, L. (2017). *Attitudes to immigration in Europe: how divided are we?* Predstavljeno na dogodku Attitudes towards immigration in Europe: myths and realities, Brussels, Belgium, June 19th. Dostopno prek https://www.europeansocialsurvey.org/docs/findings/IE_Handout_FINAL.pdf

63. Schacht, K. (2016, 4. februar). Thesentest: Rechte Parteien im Vergleich. *Pflichtlektüre*. Dostopno prek <http://www.pflichtlektuere.com/04/02/2016/thesentest-rechte-parteien-im-vergleich/>
64. Schellenberg, B. (2017). Rechtspopulistische und rechtsextreme Parteien in Europa [Zemljevid]. (Merilo ni navedeno). Dostopno prek <http://www.bpb.de/politik/extremismus/rechtspopulismus/242635/europakarte>
65. Skenderovic, D. (2007). *Das rechtspopulistische Parteienlager in der Schweiz: von den Splitterparteien zur Volkspartei*. Zürich: ETH - Bibliothek.
66. Sruk, V. (1995). *Leksikon politike*. Maribor: Založba Obzorja Maribor.
67. STA, Rutar, A. in Kavčič, S. (2017, 17. avgust). Najhujši napadi, ki so pretresli Evropo #foto. *SiolNET*. Dostopno prek <https://siol.net/novice/svet/najhujsi-napadi-ki-so-pretresli-evropa-441823>
68. STA. (2014, 15. december). V Nemčiji zabeležili porast desničarskega ekstremizma. *Svet24*. Dostopno prek <https://novice.svet24.si/clanek/novice/svet/548eb891761d7/v-nemciji-zabelezili-porast-desnicarskega-ekstremizma>
69. Stefanini, S. (2016, 23. maj). Cyprus vote a 'worrying footnote' for reunification talks. *Politico*. Dostopno prek <https://www.politico.eu/article/elam-cyprus-elections-greek-turkish-golden-dawn-vote-a-worrying-footnote-for-reunification-talks/>
70. Stöss, R. (2017). *Gewerkschaften und Rechtsextremismus in Europa*. Berlin: Friedrich Ebert Stiftung.
71. Štefančič, J. (2012). *Dejavniki volilnega uspeha desnih radikalnih strank v Evropi* (diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/stefancic-jure.pdf>
72. Tartar, A. (2017). How the populist right is redrawing the map of Europe. V A. Swardson (ur.), *Bloomberg*. Dostopno prek <https://www.bloomberg.com/graphics/2017-europe-populist-right/>
73. UNHCR, The UN Refugee Agency. (b. d.). Dostopno prek <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/home>

74. Tomšič, S. (2017, 29. september). Alternativa brez alternative. *Mladina*. Dostopno prek <http://www.mladina.si/182119/alternativa-brez-alternative/>
75. Trošt, M. (2014, 1. februar). Grožnje. *MMC RTV SLO*. Dostopno prek <https://www.rtv slo.si/kolumne/groznje/328754>
76. Trušnovec, N. (2016). *Varstvo manjšin in integracijska politika Evropske unije s poudarkom na novodobnih manjšinskih skupnostih v Sloveniji in Estoniji* (diplomsko delo). Koper: Fakulteta za humanistične študije. Dostopno prek <https://share.upr.si/fhs/PUBLIC/diplomske/Trusnovec-Nejc.pdf>
77. UN DESA. (2017). The total number of international migrants residing in the country or region. *Migration Data Portal*. Dostopno prek https://migrationdataportal.org/data?i=stock_abs_&t=2017&m=1&rm49=150
78. Verlič Christensen, B. 2002. *Evropa v precepu med svobodo in omejitvami migracij*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
79. Vidovič, S. (1992). Desni ekstremizem na pohodu. *Teorija in praksa*, 24(5–6), 551–559.
80. Vodopivec, L. (2004). *Nacionalni protekcijonizem pri izvajanju skupne evropske migracijske politike* (diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Vodopivec-Luka.PDF>
81. Wo Europa nach rechts driftet. (2016, 25. april). *Welt*. Dostopno prek <https://www.welt.de/politik/ausland/article154723983/Wo-Europa-nach-rechts-driftet.html>
82. Zavratnik Zimic, S. (2003). *Trdnjava Evropa ali odprta Evropa? Izzivi za države "schengenske periferije"*. V *Migracije - globalizacija - Evropska unija* (str. 15–42). Ljubljana: Mirovni inštitut.
83. Zavratnik, S., Falle Zorman, R. in Broder, Ž. (2017). Javno mnenje in migracije: mehanizmi klasifikacij in "begunska kriza". *Teorija in praksa* 54(5), 857–884.
84. Žerjavič, P. (2015, 19. julij). Evropa si deli begunske kvote. *Delo*. Dostopno prek <http://www.delo.si/svet/evropa/evropa-si-deli-begunske-kvote.html>

PRILOGE

Priloga A: Mednarodni migrantski stalež

Tabela A.1: Mednarodni migrantski stalež julija 2010, 2015 in 2017

Država članica	2010	2015	2017
Avstrija	1,275.992	1,492.374	1,660.283
Belgija	1,119.256	1,252.380	1,268.411
Bolgarija	76.287	133.803	153.803
Hrvaška	573.248	575.738	560.483
Ciper	188.472	192.020	188.973
Češka	398.493	416.454	433.290
Danska	509.740	595.876	656.789
Estonija	217.890	194.664	192.962
Finska	248.135	314.856	343.582
Francija	7,196.481	7,918.382	7,902.783
Nemčija	9,812.263	10,220.418	12,16.5083
Grčija	1,321.149	1,242.924	1,220.395
Madžarska	436.616	475.508	503.787
Irska	730.542	749.943	806.549
Italija	5,787.898	5,805.325	5,907.461
Latvija	313.786	265.418	256.889
Litva	160.772	136.021	124.706
Luksemburg	248.888	260.573	264.073
Malta	33.008	42.430	45.539
Nizozemska	1,832.510	1,996.318	2,056.520
Poljska	642.417	611.855	640.937
Portugalska	762.825	864.814	880.188
Romunija	166.126	281.048	370.753
Slovaška	146.319	177.624	184.642
Slovenija	253786	237.616	244.790
Španija	6,280.065	5,891.208	5,947.106
Švedska	1,337.214	1,602.522	1,747.710
Velika Britanija	7,604.583	8,411.021	8,841.717

Vir: UN DESA (2017).

Tabela A.2: Mednarodni migrantski stalež kot odstotek celotnega prebivalstva

Država članica	2010	2015	2017
Avstrija	15,2	17,2	19
Belgija	10,2	11,1	11,1
Bolgarija	1	1,9	2,2
Hrvaška	13,2	13,6	13,4
Ciper	16,9	16,5	16
Češka	3,8	3,9	4,1
Danska	9,2	10,5	11,5
Estonija	16,4	14,8	14,7
Finska	4,6	5,7	6,2
Francija	11,4	12,3	12,2
Nemčija	12,1	12,5	14,8
Grčija	11,5	11,1	10,9
Madžarska	4,4	4,9	5,2
Irska	15,8	16	16,9
Italija	9,7	9,8	10
Latvija	14,8	13,3	13,2
Litva	5,1	4,6	4,3
Luksemburg	49	46	45,3
Malta	7,9	9,9	10,6
Nizozemska	11	11,8	12,1
Poljska	1,7	1,6	1,7
Portugalska	7,2	8,3	8,5
Romunija	0,8	1,4	1,9
Slovaška	2,7	3,3	3,4
Slovenija	12,4	11,5	11,8
Španija	13,4	12,7	12,8
Švedska	14,2	16,4	17,6
Velika Britanija	12	12,9	13,4

Vir: UN DESA (2017).

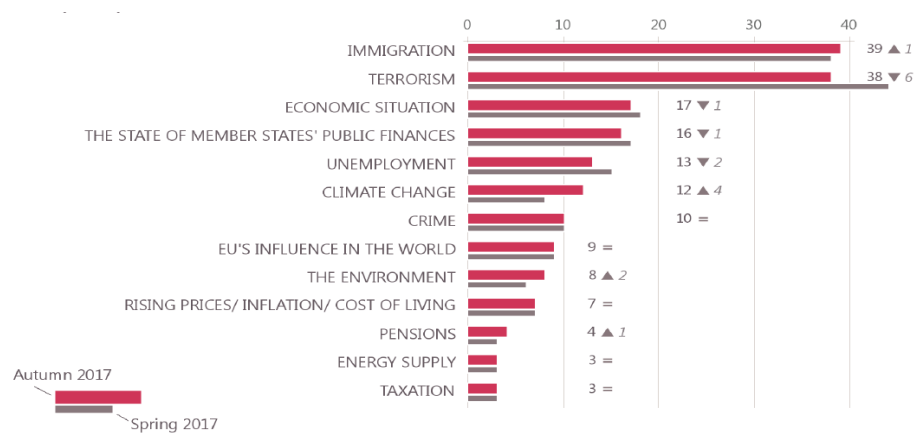
Tabela A.3: Letna stopnja sprememb staležev migrantov po državah

Država članica	2010–2015	2015–2017
Avstrija	3,1	5,3
Belgija	2,2	0,6
Bolgarija	11,2	7
Hrvaška	0,1	-1,3
Ciper	0,4	-0,8
Češka	0,9	2
Danska	3,1	4,9
Estonija	-2,3	-0,4
Finska	4,8	4,4
Francija	1,9	-0,1
Nemčija	0,8	8,7
Grčija	-1,2	-0,9
Madžarska	1,7	2,9
Irska	0,5	3,6
Italija	0,1	0,9
Latvija	-3,3	-1,6
Litva	-3,3	-4,3
Luksemburg	0,9	0,7
Malta	5	3,5
Nizozemska	1,7	1,5
Poljska	-1	2,3
Portugalska	2,5	0,9
Romunija	10,5	13,9
Slovaška	3,9	1,9
Slovenija	-1,3	1,5
Španija	-1,3	0,5
Švedska	3,6	4,3
Velika Britanija	2	2,5

Vir: UN DESA (2017).

Priloga B: Vrednotenje pomembnosti tematik znotraj EU

Slika B.1: Vrednotenje tematik EU po pomembnosti

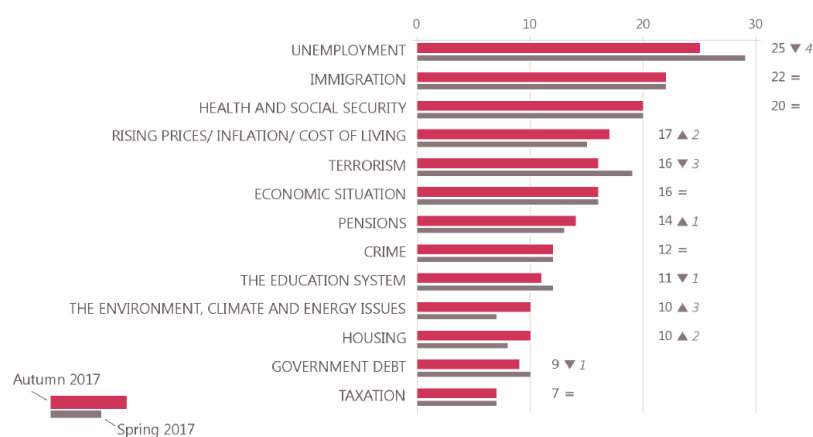
Vir: European Commission, Directorate General for Communication (2017).

Slika B.2: Vrednotenje tematik EU po pomembnosti v posameznih državah članicah EU

		Immigration	Terrorism	Economic situation	The state of Member States' public finances	Unemployment	Climate change	Crime	EU's influence in the world	The environment	Rising prices/ inflation/ cost of living	Pensions	Energy supply	Taxation
EU28		39	38	17	16	13	12	10	9	8	7	4	3	3
BE		37	41	16	14	13	16	11	9	13	10	7	4	4
BG		48	47	13	9	6	7	12	7	4	8	3	2	3
CZ		58	53	7	16	4	5	12	8	5	9	2	2	2
DK		52	35	16	11	7	24	8	10	11	2	1	2	2
DE		47	29	13	22	13	18	12	11	8	4	3	4	2
EE		62	47	10	13	4	6	7	7	3	4	2	3	2
IE		32	47	15	9	12	16	12	10	7	12	3	3	6
EL		37	35	31	28	16	2	15	12	2	4	1	2	5
ES		26	48	20	18	17	12	3	7	7	6	3	3	4
FR		32	37	18	13	17	14	11	8	14	11	3	4	2
HR		29	51	15	18	11	8	16	10	3	9	3	5	3
IT		38	34	18	14	23	7	12	5	7	8	7	4	8
CY		41	57	23	7	19	4	16	4	2	5	1	0	2
LV		51	52	12	13	7	8	7	6	3	8	3	1	5
LT		40	55	11	9	6	10	12	7	3	15	2	1	6
LU		37	40	11	13	16	17	11	7	10	10	4	4	4
HU		58	45	13	14	8	10	9	8	4	5	5	5	2
MT		54	56	5	6	7	8	11	3	7	5	3	3	2
NL		50	34	16	24	4	27	5	16	8	2	1	3	1
AT		38	21	15	23	17	16	13	14	11	13	7	5	4
PL		54	52	10	11	5	8	10	5	6	7	5	3	2
PT		20	56	13	14	12	7	9	6	3	4	3	1	2
RO		36	41	13	11	6	11	13	7	8	9	6	7	5
SI		43	46	11	10	8	9	14	7	8	4	3	3	5
SK		43	43	12	16	7	6	17	7	9	13	3	3	2
FI		35	31	20	21	9	25	10	14	11	5	2	5	2
SE		45	27	17	11	10	37	8	14	18	1	1	3	1
UK		32	31	23	13	10	8	6	14	4	9	2	2	4
1st MOST FREQUENTLY MENTIONED ITEM		2nd MOST FREQUENTLY MENTIONED ITEM					3rd MOST FREQUENTLY MENTIONED ITEM							

Vir: European Commission, Directorate General for Communication (2017).

Slika B.3: Vrednotenje tematik glede na pomembnost za posamezno državo članico EU

Vir: European Commission, Directorate General for Communication (2017).

Slika B.4: Vrednotenje tematik v posameznih državah članicah EU glede na pomembnost za njihovo državo

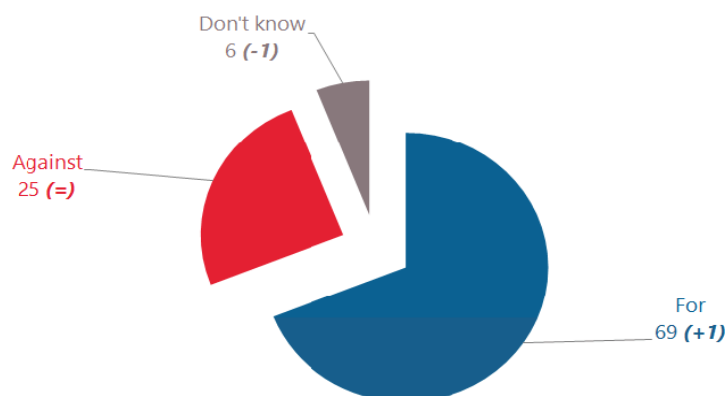
		Unemployment	Immigration	Health and social security	Rising prices/ inflation/ cost of living	Terrorism	Economic situation	Pensions	Crime	The education system	The environment, climate and energy issues	Housing	Government debt	Taxation
EU28		25	22	20	17	16	16	14	12	11	10	10	9	7
BE		21	29	12	17	21	11	19	14	7	13	6	14	10
BG		22	12	31	31	5	31	16	20	9	4	2	4	3
CZ		5	17	17	41	5	11	24	14	8	6	7	21	8
DK		6	32	34	3	15	4	6	28	17	28	3	3	9
DE		7	40	13	9	20	3	18	18	22	20	16	3	2
EE		16	14	36	40	2	17	16	3	9	4	2	3	18
IE		16	9	33	22	4	9	4	15	6	7	57	6	7
EL		49	18	11	9	1	44	8	6	4	0	0	30	17
ES		58	7	11	8	13	34	12	6	6	3	4	12	5
FR		40	17	8	13	33	11	12	14	11	13	9	11	5
HR		52	5	8	27	4	28	13	16	4	2	3	19	8
IT		42	33	7	11	13	22	16	10	4	5	3	10	16
CY		48	12	16	13	3	48	4	7	9	5	1	9	4
LV		24	7	32	30	1	21	21	2	13	1	4	4	28
LT		23	10	15	65	0	18	17	5	9	1	2	5	20
LU		13	19	7	21	4	2	8	5	20	12	56	4	6
HU		15	28	42	20	7	17	13	10	12	6	4	9	6
MT		2	32	5	10	7	4	7	45	11	22	12	2	5
NL		3	24	54	12	16	8	8	18	32	7	1	5	
AT		21	28	16	19	8	12	10	16	22	13	9	15	7
PL		12	13	34	37	7	12	22	8	7	5	7	13	8
PT		42	4	22	12	4	21	15	8	5	9	3	15	9
RO		16	6	25	30	4	29	16	12	14	6	5	9	10
SI		29	9	38	9	1	24	19	8	4	4	6	15	13
SK		21	11	29	37	5	18	16	10	9	7	7	11	6
FI		26	21	41	7	7	15	9	6	14	14	5	20	6
SE		11	27	40	4	5	7	9	22	25	31	12	0	4
UK		10	20	30	21	25	13	5	12	11	6	21	7	4
1st MOST FREQUENTLY MENTIONED ITEM		2nd MOST FREQUENTLY MENTIONED ITEM					3rd MOST FREQUENTLY MENTIONED ITEM							

Vir: European Commission, Directorate General for Communication (2017).

Slika B.5: Podpora skupni evropski migracijski politiki

QA16 What is your opinion on each of the following statements? Please tell me for each statement, whether you are for it or against it.

A common European policy on migration (% - EU)

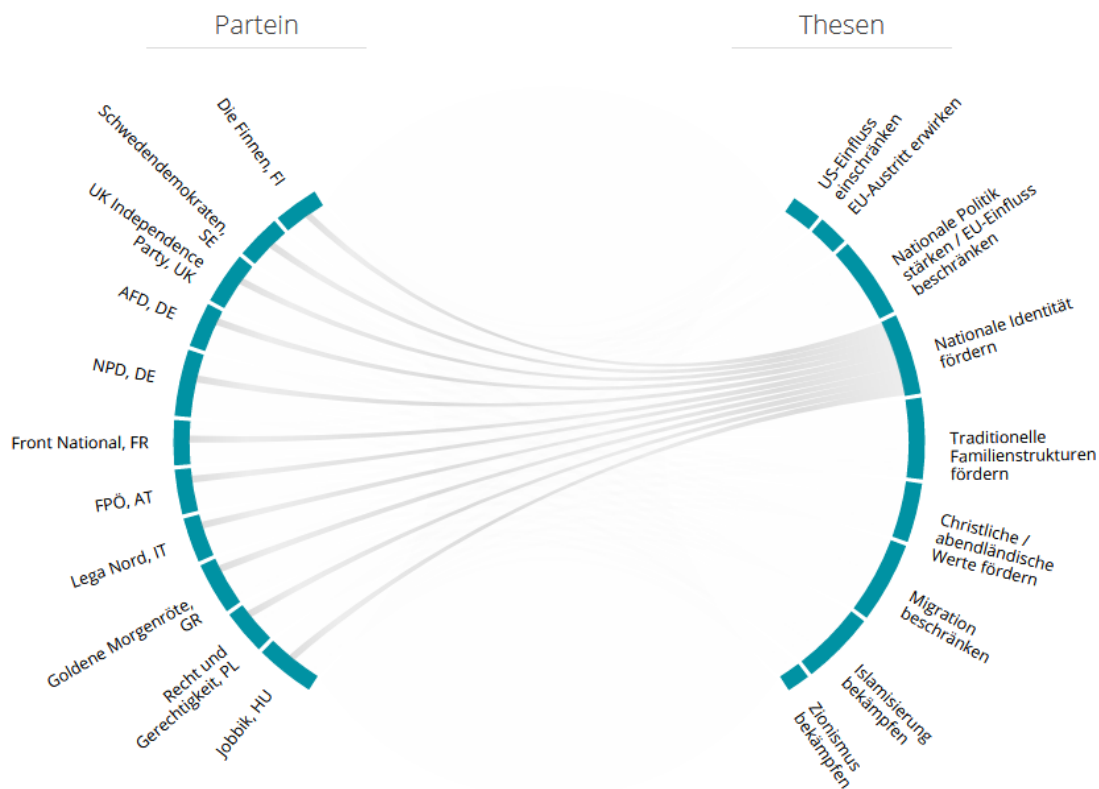

(Autumn 2017 - Spring 2017)

Vir: European Commission, Directorate General for Communication (2017).

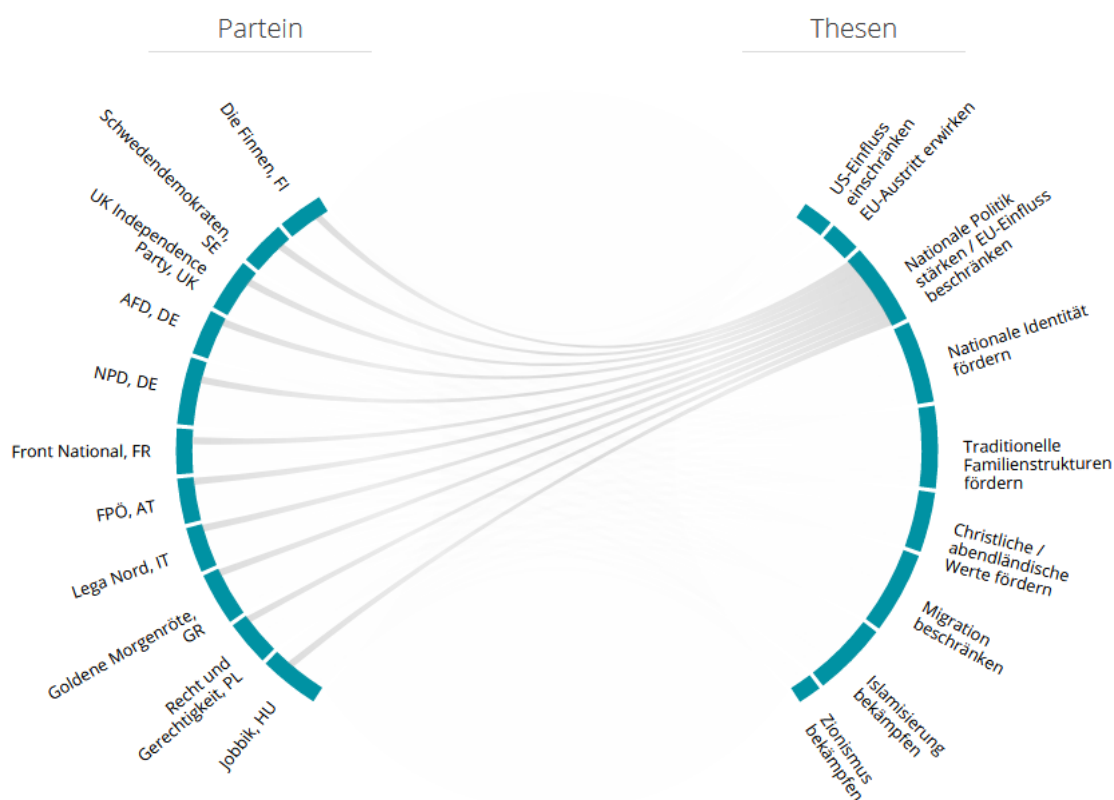
Priloga C: Vsebinska orientacija desnih ekstremističnih strank

Slika C.1: Zastopanje teze o krepitvi nacionalne identitete

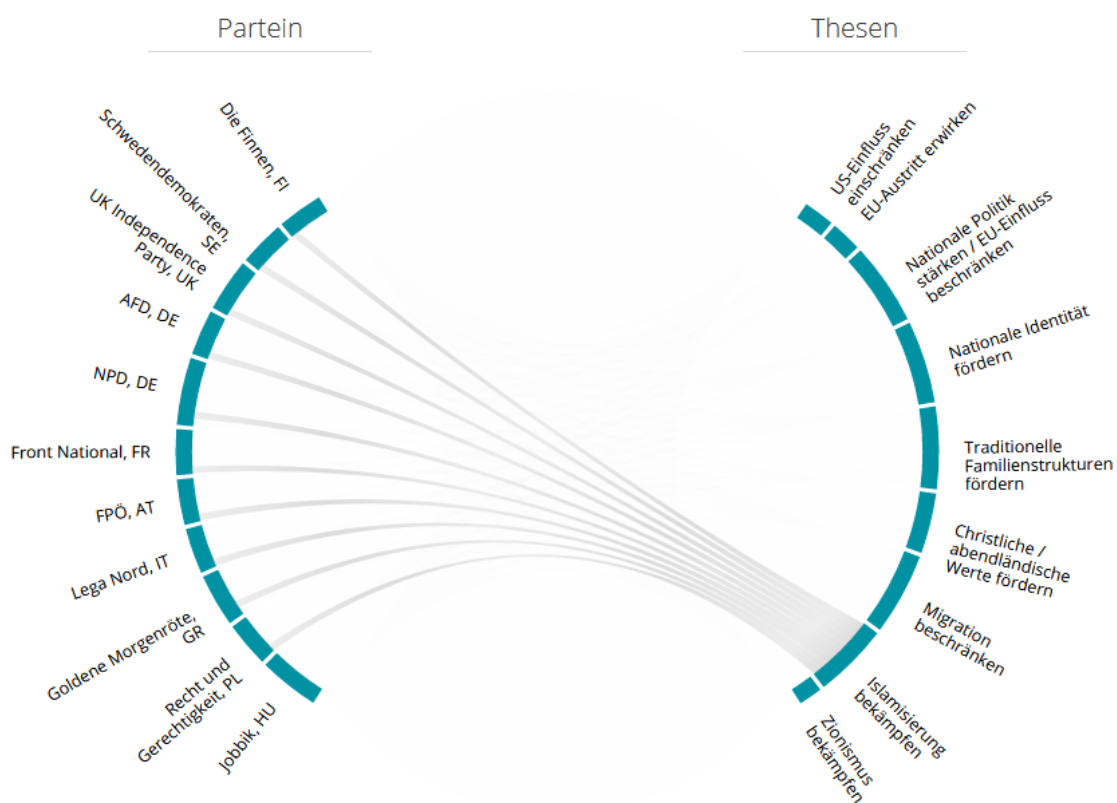
Vir: Schacht (2016).

Slika C.2: Zastopanost teze o krejitvi nacionalnih politik, predvsem z omejitvijo vpliva EU

Vir: Schacht (2016).

Slika C.3: Zastopanost teze o preprečevanju islamizacije Evrope

Vir: Schacht (2016).